

ΗΛΙΑ ΛΙΑΜΗ

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

Βοήθημα κατηχητή

για το ομώνυμο βιβλίο Ιστορίας και Κατήχησης

της

Πηνελόπης Μωραΐτου

ΑΘΗΝΑ 2019

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Η πίστη μας, η Ορθοδοξία μας, είναι μια γέφυρα ανάμεσα σε ουρανό και γη, ανάμεσα στο «εκτός» και το «εντός» του χρόνου, ανάμεσα στο φθαρτό και το αιώνιο. Η διδασκαλία της εκφράζεται οπωσδήποτε με λόγια, ο ανθρώπινος λόγος όμως δεν την χωρά. Η κάθε λέξη της προσπαθεί να ντύσει το άπειρο με γήινο ένδυμα, δεν παύει όμως να αποτελεί κέλυφος, που περιμένει τον συνειδητό Ορθόδοξο Χριστιανό να το σπάσει και να προσεγγίσει, αναλόγως και των δυνάμεων του, τον κόσμο του αρρήτου και του βιώματος.

Θεολογούμε και διδάσκουμε εύκολα και συχνά η διδασκαλία των αληθειών τής πίστης μας βγαίνει από το στόμα μας άκοπα και συχνά ασυναίσθητα. Ας μην ξεχνάμε όμως πως αυτή η συνάντηση χρόνου και αιωνιότητας είναι κατά βάση αδιανόητη για τον νου και οι λέξεις μόνον ως σύμβολα, δηλαδή ως γέφυρες προς κάτι πέρα από τις ίδεις τις λέξεις μπορούν να νοηθούν. Γι' αυτό και η ακρίβεια στη διατύπωση των δογμάτων είναι απαραίτητη. Είναι λέξεις που διατυπώθηκαν από ανθρώπους που προσέγγισαν και βίωσαν το πέρα από την νόηση, ανθρώπους αγίους, που μας κληρονόμησαν λόγους ζωής, ή μάλλον λόγους που μπορούν να μας οδηγήσουν στη ζωή. Ζώη είναι ο Χριστός, ο Θεός που έγινε άνθρωπος. Το μυστήριο της

ενανθρώπισης Του, ο πυρήνας της πίστης μας, δεν μπορεί να αποτελεί γεγονός που αποδεικνύεται και εκφράζεται με ανθρώπινα μέσα, είναι όμως πραγματικό, υπαρκτό και απτό και δεν παύει όμως να σκορπίζει τις ευεργετικές του συνέπειες σε όλους τους ανθρώπους.

Οι ψυχές των μικρών ή και μεγαλύτερων παιδιών που έχουνε ενώπιον μας περιμένουν αυτήν ακριβώς την ευεργεσία. Θεωρούμε το μυαλουδάκι τους ανέτοιμο για περίπλοκες δογματικές αναλύσεις, η τρυφερή ψυχή τους όμως ίσως και να είναι πιο έτοιμη από την ψυχή ημών των ενηλίκων να αποδεχτούν το υπέρλογο και το αιώνιο. Δεν διασπάται όμως ο άνθρωπος. Όλα τα κέντρα του ζητούν απαντήσεις και έχουν διαφορετική μέθοδο τροφοδοσίας τους.

Εμείς βρισκόμαστε εδώ, κατ' αρχάς, για να προσφέρουμε στα παιδιά μας τροφή της περιέργειάς τους να μαθαίνουν καινούργια πράγματα και να ακούν όμορφες ιστορίες. Παράλληλα όμως, χωρίς να το καταλαβαίνουν, τους προσφέρουμε μια συνολική θέαση της πραγματικότητας, ένα κοσμοείδωλο, όπως είναι ο φιλοσοφικός του όρος. Τα παιδιά περιμένουν κάτι που θα ενοποιεί τον κόσμο τους και θα ενώνει τα ορατά με τα αόρατα. Τι θα βοηθήσει αυτή τη διαδικασία;

Πρώτα η διαβεβαίωση πως αποτελούμε αγαπημένα πλάσματα ενός Θεού Πατέρα. Δεύτερον την επίγνωση της απόλυτης ελευθερίας που μας έδωσε να βρισκόμαστε κοντά Του ή όχι. Τρίτον, το ζύμωμα της ψυχής τους με την έννοια της συνέπειας, δηλαδή την βεβαιότητα, πως μακριά από τον Θεό δεν υπάρχει τιμωρία, αλλά δυσάρεστες συνέπειες, από τις οποίες ταλαιπωρείται για αιώνες η ανθρωπότητα. Τέταρτον, η διαβεβαίωση πως ο Θεός δεν εγκαταλείπει το πλάσμα Του, παρά τα λάθη του και πως πάντα επενέβαινε στα ανθρώπινα πράγματα, με σκοπό να παιδαγωγήσει, να συμβουλέψει και να βοηθήσει. Πέμπτον και τελευταίο, η κοινοποίηση προς τα παιδιά πως έσχατη και κορυφαία εκδήλωση αυτής της αγάπης, είναι η είσοδος του Θεού στον ανθρώπινο χρόνο, την ανθρώπινη ιστορία και η ευκαιρία που έδωσε σε όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως να ξαναβρούν τον δρόμο που οδηγεί στην αγκαλιά του, νικώντας τον μεγάλο ανθρώπινο εχθρό, τον θάνατο. Το γεγονός αυτό είναι το μόνο «καινόν υπό τον ήλιον», το μόνο αληθινά ξεχωριστό, μοναδικό και ανεπανάληπτο ιστορικό γεγονός, που χώρισε στη μέση την ανθρώπινη ιστορία και άλλαξε την ανθρώπινη μοίρα.

Η ανθρώπινη ιστορία δεν είναι μόνον ένας καμβάς γεγονότων. Είναι και μια περιπέτεια του ανθρώπου να βρει τη χαρά, την παρηγοριά για τις δυσκολίες του, έστω κι αν τις περισσότερες φορές, οι επιλογές του οδηγούσαν σε περισσότερο πόνο. Ο πόνος όμως διδάσκει. Και αυτά τα διδάγματα πρέπει να τα μάθει από νωρίς το κάθε παιδί. Εμείς όμως εδώ δεν αρκούμαστε σ' αυτό. Καλούμε τα παιδιά να σηκώσουν την επιφάνεια της ιστορίας και να αναγνωρίσουν το Πατρικό βλέμμα που ακολουθεί την ανθρώπινη περιπέτεια, υποδεικνύοντας διαρκώς λύσεις. Αυτές, άλλοτε ο άνθρωπος τις

διακρίνει και άλλοτε όχι. Δεν παύουν όμως να βρίσκονται πάντα εκεί, περιμένοντας τον πρόθυμο νου και την έτοιμη καρδιά να τις εκτιμήσει και αν τις ακολουθήσει.

Καμιά ιστορία δεν είναι ουδέτερη. Πάντα, κρυφά ή φανερά, η κάθε ιστοριογραφία απαντά σε βασικά ανθρώπινα ερωτήματα για το νήμα της ζωής και τις λύσεις της ανθρώπινης τραγωδίας. Μια ιστορία με απάντηση την αγάπη του Θεού διδάσκουμε κι εμείς, με σεβασμό στην ιστορική αλήθεια, αλλά και ξεκάθαρη την οπτική της γωνία: Ποια είναι αυτή; Είναι η ματιά που ο Θεός βλέπει τα ανθρώπινα. Ακριβώς εδώ, ο νους σταματά, ή μάλλον έρχεται σε δευτερεύουσα μοίρα. Ας είναι λοιπόν η διδασκαλία της Ελληνικής ιστορίας ένας δρόμος που θα οδηγήσει και θα βοηθήσει, όσο του αναλογεί, την διαμόρφωση προσωπικοτήτων που θα αναζητούν τις μεγάλες αλήθειες και τις μεγάλες απαντήσεις. Το γένος μας αγωνίστηκε πολύ για τα μεγάλα ιδανικά της ανθρωπότητας, όπως την ελευθερία και την δικαιοσύνη. Στους αγώνες του αυτούς θέλησε να βάλει την χριστιανική πίστη ως κανόνα των επιλογών του και του πεπρωμένου του. Η ελληνική μας ιστορία είναι η πρώτη ύλη, με την οποίαν μπορούμε να διαπλάσουμε τις παιδικές ψυχές να νιώσουν συνέχεια μιας ένδοξης ιστορίας, αλλά και μιας διαρκούς αναζήτησης του Πατέρα, όχι μόνον των Ελλήνων αλλά όλων των ανθρώπων. Ο συνδυασμός πατρίδας και πίστης θα τα απεγκλωβίσει από στείρους εθνικισμούς και, με στέρεο έδαφος την Ελληνική πατρίδα, θα τους επιτρέψει να γίνουν πολίτες του κόσμου, αληθινοί κοσμοπολίτες με διακριτή ταυτότητα, στέρεη πνευματικότητα και δυνατότητα ανοίγματος και διαλόγου με όλη την οικουμένη για την αντιμετώπιση όλων των πλανητικών αναγκών.

Όσο για μας, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται πως διδάσκουμε. Στην πραγματικότητα όμως συμπορευόμαστε. Ας ωφελήσουμε ωφελούμενοι και ας ωφεληθούμε, ωφελώντας.

Η ιστορία

Ρίχνοντας μια ματιά στην ετυμολογία της λέξης «**ιστορία**» θα ανακαλύψουμε ότι προέρχεται από το ουσιαστικό ἴστωρ (με δασεία και οξεία στην πολυτονική γραφή). Ἰστωρ ήταν εκείνος που είχε πολύ καλή γνώση ενός θέματος, ήταν αυτόπτης μάρτυρας κάποιου γεγονότος, ή ο κριτής κάποιας υπόθεσης.¹

Στην αρχαία Ελλάδα η Κλειώ θεωρείται μούσα της Ιστορίας. Το όνομα της προέρχεται από το ρήμα κλειῖω, ἴτοι δοξάζω, λαμπρύνω αλλά και κλείνω, κλειδώνω κάτι. Το κλέος, η δόξα και η κλεις, το κλειδί, έχουν άμεση σχέση με την Κλειώ και την ιστορία. Θα μπορούσε κάποιος να πει πως **η καταγραφή των λαμπρών πράξεων και**

---

¹ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1>

γεγονότων του παρελθόντος χρησίμευε ως το κλειδί που οδηγούσε σε πολύτιμες γνώσεις και συμπεράσματα για αυτά που πρόκειται να συμβούν στο μέλλον.

Σύμφωνα με τον Ησίοδο η Κλειώ έχει σύμβολά της το χειρόγραφο το οποίο ξεδιπλώνει από τη θήκη του, τη σάλπιγγα για να κάνει γνωστά σε όλο τον κόσμο τα λαμπρά γεγονότα και τις σπουδαίες πράξεις και την κλεψύδρα για να θυμίζει τη χρονική τάξη όλων των αξιομνημόνευτων πράξεων.

Τι είναι όμως η ιστορία;

Η Ιστορία είναι η επιστήμη που μελετά τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν. Ερευνά και καταγράφει τον τρόπο που ήταν οργανωμένες οι κοινωνίες, την ζωή και τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων αλλά και τις μεταξύ τους σχέσεις. Μέσα από την ιστορία δεν γνωρίζουμε μόνο το παρελθόν και τα σπουδαία γεγονότα που συνέβησαν, αλλά μπορούμε ευκολότερα να καταλάβουμε το παρόν. Ο Ηρόδοτος θεωρείται Πατέρας της ιστορίας και ο σπουδαιότερος ιστορικός της Αρχαίας Ελλάδας ο Θουκυδίδης.

Ο ιστορικός

Οι ειδικοί επιστήμονες που μελετούν και καταγράφουν τα ιστορικά γεγονότα ονομάζονται «ιστορικοί». Οι ιστορικοί αντλούν πληροφορίες για τα ιστορικά γεγονότα από τις πηγές. Θα μπορούσε όμως κανείς να πει πως και ο δάσκαλος που διδάσκοντας ιστορία αναπαράγει την ιστορική γνώση είναι κατά μια έννοια ιστορικός αν και δεν γράφει ιστορία.

Πηγές

Πηγές ονομάζουμε τα κάθε λογής στοιχεία από το παρελθόν όπως γραπτά κείμενα, ευρήματα αρχαιολογικών ανασκαφών, πολύτιμα αντικείμενα τέχνης, παλιές φωτογραφίες, εφημερίδες, περιοδικά, οπτικοακουστικό υλικό, προφορικές μαρτυρίες και γενικά ότι υλικό, κατόρθωσαν οι άνθρωποι να διατηρήσουν από το παρελθόν.

Οι πηγές αποτελούν το σημαντικό εκείνο εργαλείο, η μελέτη του οποίου επιτρέπει στον ιστορικό να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα σχετικά με μια συγκεκριμένη περίοδο του παρελθόντος και τα ιστορικά γεγονότα που την σημάδεψαν. Σκοπός του ιστορικού είναι να μελετήσει τα γεγονότα και όχι απλά να καταγράψει τι έγινε. Αντίθετα, να αναλύσει το που, πώς και γιατί έγινε κάτι, κάτω από ποιες συνθήκες

και ποιές οι συνέπειες του γεγονότος αυτού για την κοινωνία τόσο της εποχής αλλά και την σημερινή .

Για να φτάσει σε αυτά τα συμπεράσματα ο ιστορικός μελετά και συγκρίνει πληροφορίες από διάφορες πηγές. Θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι τα ερωτήματα σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα αλλάζουν ανάλογα με την εποχή αλλά και την εξέλιξη των επιστημονικών εργαλείων που διαθέτουν οι επιστήμες που συνδράμουν την επιστήμη της ιστορίας στο έργο της. Σήμερα για παράδειγμα μπορούμε σε ένα επιστημονικό εργαστήριο να πούμε με ακρίβεια την ηλικία ενός πάπυρου ή ενός πίνακα ζωγραφικής. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη μας τις επιστημονικές εξελίξεις μπορούμε να πούμε πως η Ιστορία δε γράφεται μόνο μια φορά και για πάντα

Ιστορικό γεγονός: Πρόσωπο, Χώρος, Χρόνος και Αιτία

Κάθε σημαντική ανθρώπινη ενέργεια του παρελθόντος που διακρίνεται από ένα συγκεκριμένο σκοπό είναι ένα ιστορικό γεγονός. Τα ιστορικά γεγονότα έχουν ποικιλία περιεχομένου και ανάλογα με αυτό καθορίζεται και ο τρόπος που θα τα προσεγγίσει και εξηγήσει ο ιστορικός και ο δάσκαλος της ιστορίας.

Ο άνθρωπος, ο χρόνος, ο χώρος και η αιτία αποτελούν σημαντικά στοιχεία ενός ιστορικού γεγονότος.

Ο υπαίτιος ενός ιστορικού γεγονότος είναι αναμφίβολα καθοριστικός για την εξέλιξη του. Ήταν, για παράδειγμα, η λαμπρή ηγετική προσωπικότητα του Μεγάλου Αλεξάνδρου που δημιούργησε μια σειρά από λαμπρά γεγονότα που άλλαξαν τον ρου της ιστορίας. Ο χρόνος πάλι απασχόλησε τον άνθρωπο από τα βάθη των αιώνων. Η γνώση της ύπαρξης του χρόνου έγινε γνωστή στον άνθρωπο μέσα από την παρατήρηση των μεταβολών της φύσης. (μέρα-νύχτα, εποχές του χρόνου). Ο χρόνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο ενός ιστορικού γεγονότος καθώς ο χρονικός προσδιορισμός είναι απαραίτητος για την αξιολόγηση της δράσης αυτής. Εξίσου σημαντικός είναι και ο χώρος που εξελίσσεται κάθε ιστορικό γεγονός ενώ ο προσδιορισμός της αιτίας που προκάλεσε ένα ιστορικό γεγονός αποτελεί όχι μόνο πρωταρχικό μέλημα κάθε ιστορικού αλλά και η πηγή διαφωνιών ανάμεσα στους ιστορικούς.

Σταθμοί της ιστορίας

Την Προϊστορική εποχή: Καλύπτει το χρονικό διάστημα από την εμφάνιση του ανθρώπου έως το 3500 π.Χ. περίπου και εξετάζεται από την Προϊστορία.

Την Αρχαιότητα: Καλύπτει το χρονικό διάστημα από το 3500 π.Χ. έως το 400 μ.Χ. περίπου και εξετάζεται από την Αρχαία Ιστορία.

Τον Μεσαίωνα: Καλύπτει το χρονικό διάστημα από το 400 μ.Χ. έως το 1500 μ.Χ. περίπου και εξετάζεται από την Μεσαιωνική Ιστορία.

Την Νεώτερη Εποχή: Καλύπτει το χρονικό διάστημα από το 1500 μ.Χ. έως σήμερα και εξετάζεται από την Σύγχρονη Ιστορία.

Κεφάλαιο 1^ο

ΟΜΗΡΟΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Η εξουσία αποτελεί το αντικείμενο του πόθου του ανθρώπου από την αρχή της ιστορίας του. Η εξουσιομανία είναι ανθρώπινο πάθος, που μάτωσε την ανθρώπινη ιστορία και την ματώνει μέχρι σήμερα. Μαζί με την απληστία, αποτελούν τους δύο κύριους δυνάστες της ανθρώπινης ψυχής και βρίσκονται πίσω από αναρίθμητους πολέμους, εγκλήματα και τραγωδίες. Και επειδή τίποτε δεν υπάρχει που δεν έχει την εξήγησή του, ας αναρωτηθούμε: Τι ανάγκες καλύπτουν αυτά πάθη;

Για την Πατερική μας Θεολογία, η εξήγηση βρίσκεται κρυμμένη στα δύο πρώτα κεφάλαια της Γένεσης, του πρώτου βιβλίου της Παλαιάς Διαθήκης. Η εκούσια απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό, δεν του στέρησε μόνον τον παράδεισο, με ό,τι αυτός ήταν και ό,τι αντιπροσώπευε. Του στέρησε κυρίως μια εσωτερική πληρότητα, μια εσωτερική βεβαιότητα για το αίσθημα της ζωής, μια εσωτερική αυτοεκτίμηση ως τέκνο Θεού, προορισμένου να γεύεται την χαρά της ζωής, χωρίς φθορά, χωρίς τέλος, χωρίς θάνατο. Η στέρηση της παρουσίας του Θεού πλημμυρίζει την ανθρώπινη ζωή, πέρα από την ενοχή, με ένα αίσθημα ματαιότητας. Η ψυχή των Πρωτοπλάστων στερήθηκε την ανάσα τη ζωής, βίωσε θάνατο. Η πείνα της ψυχής βρήκε φτηνό υποκατάστατο την απληστία για κάθε υλικό πράγμα, η δε επίγνωση της ματαιότητας, αναζήτησε παρηγοριά στην εξουσία επί άλλων ανθρώπων.

Αυτός ο πρόλογος έχει ως σκοπό να μας κάνει να συνειδητοποιήσουμε πως το παιχνίδι της εξουσίας έχει ως πρώτο εργαλείο την φυσική επιβολή: Ο ισχυρότερος υποτάσσει τον πιο αδύνατο, ο πιο ισχυρός λαός υποτάσσει τον ασθενέστερο. Πλέον, η εξουσία δεν χρησιμοποιεί τόσο ως εργαλείο έναν πόλεμο. Κατά τους τελευταίους τρεις αιώνες και ιδιαίτερα στις μέρες μας, η επιβολή γίνεται αναίμακτα και ανέξοδα. Οι μάχες δίνονται πια στις περίφημες «Αγορές» και ένα κράτος, χωρίς κόπο και κόστος, υποτάσσει

οικονομικά ένα άλλο, επιβάλλοντας τα προϊόντα του, την κουλτούρα του, τα επιτόκια του όταν δανείζει.

Το τραγικό είναι πως στην διαδικασία αυτή, ο υποταγμένος λαός συναινεί. Για να φτάσει στο σημείο αυτό, πρέπει να διαβρωθεί η αυτοεκτίμησή του. Και αυτό επιτυγχάνεται με τη ιστορική λήθη. Λαός που δεν εκτιμά την ιστορία και τις ρίζες του, που δεν λαμβάνει γνώση των κατορθωμάτων και των παθημάτων του, θεωρεί φυσικό γεγονός να παραδοθεί αμαχητί και να καταστεί ακόλουθος του ισχυρού.

Κάπου εκεί πρέπει αναζητήσει κανείς την σκοπιμότητα της ιστορικής γνώσης. Η μνήμη των προγόνων αποτελεί την πρώτη ύλη περηφάνιας και αυτοκριτικής. Στην δική μας περίπτωση, η μνήμη αυτή πρέπει να αναδείξει ένα θεμελιώδες στοιχείο του πολιτισμού μας: Το διαρκές ερώτημα για κάτι που υπάρχει πέρα από αυτό που βλέπουν τα μάτια μας, την ανάγκη επικοινωνίας με το «πέραν», την διαρκή ενασχόληση του αρχαίου μας προγόνου με την μορφοποίηση των πόθων του. Ο αρχαίος Ελληνικός μύθος δεν είναι ένα απλό παραμύθι. Αποτελεί την πρώτη συνολική εξήγηση ζωής και την πρώτη ματιά τού τι συμβαίνει μετά τον τάφο.

Τα ομηρικά έπη αποτελούν κατά τους ιστορικούς της λογοτεχνίας, τον θεμέλιο λίθο, όχι μόνον της ευρωπαϊκής, αλλά και της παγκόσμιας ιστορίας της λογοτεχνίας. Το κείμενο τους δεν είναι ιστορικό αλλά ποιητικό, δηλαδή προσφέρει, όχι μόνον την πληροφορία, αλλά και την πρώτη εξήγηση των ιστορικών γεγονότων. Αναρωτιούνται για τη μοίρα του ανθρώπου, για το τι είναι Θεός, πώς υπάρχει και πώς συμπλέκεται με τον κόσμο.

Η προσπάθειά μας αυτή να διδάξουμε ιστορία μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα, έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό: Την ύπαρξη κεντρικού γεγονότος. Και αυτό δεν είναι άλλο από την Ενανθρώπιση. Αν δεν λησμονήσουμε την παράμετρο αυτή, το ιστορικό «πριν» και «μετά» θα φανούν ως δορυφόροι ενός σταθερού σημείου. Έτσι και σήμερα, η αναφορά στους αρχαίους Ελληνικούς πολιτισμούς, με την τόσο έντονη θρησκευτικότητά τους, αποτελεί μια προετοιμασία, που ετοιμάζει έναν ολόκληρο πολιτισμό, τον ενιαίο Ελληνικό πολιτισμό, να υποδεχθεί το μεγαλειώδες γεγονός της Ενανθρωπίσεως.

Τελικός σκοπός είναι, το γεγονός αυτό να φανεί ως κορυφαίο μιας σειράς άλλων και όχι ως ξαφνικό και μεμονωμένο. Αυτό που ονομάζουμε «σπερματικό λόγο», πρέπει να το εννοήσουμε ως την σπορά μιας διαβεβαίωσης, πως ο άνθρωπος δεν είναι μόνος και πως ο Θεός προετοιμάζει την ανθρωπότητα να δεχθεί την λύση της αγωνίας και της ενοχής του.

Διδακτικοί στόχοι!

- Να μάθουν για τους πρώτους Έλληνες
- Να έρθουν σε επαφή με την ποίηση
- Να γνωρίσουν τον Όμηρο και τα ομηρικά έπη
- Να γνωρίσουν το πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στην καθημερινότητα των αρχαίων προγόνων μας η αναζήτηση του Θεού.

Σήμερα μαθαίνω:

- Σήμερα μαθαίνω για την ιστορία των πρώτων Ελλήνων και τους σπουδαίους πολιτισμούς που δημιούργησαν στα μέρη της Ελλάδας που εγκαταστάθηκαν. Μαθαίνω για τον Μινωικό και τον Μυκηναϊκό πολιτισμό.
- Σήμερα επίσης μαθαίνω για τον Όμηρο, τον ξακουστό ποιητή, που περιέγραψε στα ποιήματά του τις εκστρατείες των Ελλήνων, τους αγώνες, τις λαμπρές νίκες αλλά και τις περιπέτειές τους. Τα δύο λαμπρά ποιήματά του, που διαβάσει όλος ο κόσμος μέχρι και σήμερα, είναι η **Ιλιάδα** και η **Οδύσσεια**. Τα ομηρικά έπη.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Ποιοι ήμαστε οι Έλληνες;
2. Ποιοι είναι οι πρόγονοί μας;
3. Πως ξεκίνησε αυτός ο λαμπρός πολιτισμός για τον οποίο πρέπει να είμαστε περήφανοι;
4. Τι πολίτευμα είχαν οι Έλληνες εκείνη την εποχή;
5. Ζούσαν μόνιμα σε κάποιο τόπο;
6. Ποιος ήταν ο Όμηρος;
7. Τι έγραψε;
8. Τι περιγράφει η Ιλιάδα;
9. Ποιανού σπουδαίου έλληνα βασιλιά τις περιπέτειες περιγράφει η Οδύσσεια
10. Πως ονομάζονται η Ιλιάδα και η Οδύσσεια μαζί;
11. Ποια στοιχεία μαρτυρούν την αγωνία του ανθρώπου να επικοινωνήσει με τους νεκρούς και τον Θεό;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Οι πρωτόγονοι άνθρωποι

Ο άνθρωπος όταν απομακρύνθηκε από τον Θεό και τον Παράδεισο άρχισε να περιπλανιέται σε ημιάγρια κατάσταση. Ζούσε μόνος μέσα στα δάση και τις σπηλιές σαν τα αγρίμια. Έτρωγε καρπούς από τα δέντρα και κρέας από τα ζώα που σκότωνε. Για να ζήσει έπρεπε να μετακινείται διαρκώς για να βρίσκει καρπούς και κυνήγι. Σιγά σιγά ανακάλυψε την φωτιά για να ζεσταίνεται και πως να φτιάχνει όπλα από πέτρες για το κυνήγι του.

Η εποχή αυτή ονομάζεται **παλαιολιθική εποχή** .

Αργότερα οι άνθρωποι έμαθαν να ζουν ομαδικά και να εξημερώνουν ζώα. Απόκτησαν πρόβατα και κατσίκια και εξημέρωσαν το σκύλο και το άλογο. Έτσι η ζωή τους έγινε νομαδική. Είχαν τροφή από τα κοπάδια τους και δέρματα για να ντύνουν το σώμα τους. Έπαψαν πια να μετακινούνται τόσο πολύ. Έμαθαν να κατεργάζονται την πέτρα, να φτιάχνουν εργαλεία και με αυτά να καλλιεργούν τη γη, να σπέρνουν σάρι και κριθάρι και να φτιάχνουν ψωμί. Έτσι δημιούργησαν και τα πρώτα χωριά δίπλα σε ποτάμια και λίμνες για να έχουν νερό.

Η εποχή αυτή ονομάζεται **νεολιθική εποχή**.

Αργότερα γύρω στο 5.000 π.χ περίπου ανακάλυψαν τα μέταλλα και έμαθαν να φτιάχνουν όπλα και εργαλεία από χαλκό και χρυσό. Αργότερα ανακάλυψαν τον σίδηρο περίπου στο 2000 π.χ.

Προέλληνες και Αρχαίοι Έλληνες

Την νεολιθική εποχή ένα κομμάτι της πατρίδα μας κατοικείται από τους Πελασγούς, ενώ στα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη κατοικούν οι Αιγαίοι, λαός ναυτικός που ήρθε από τα παράλια της Μ. Ασίας.

Κέντρο του σπουδαίου πολιτισμού τους η Κρήτη όπου οι πόλεις Κνωσός και Φαιστός είναι θαύματα πολιτισμού και πλούτου. Οι Κρήτες ανέπτυξαν την ναυτιλία και το εμπόριο. Με τα πλοία τους υπέταξαν όλα τα παράλια της Αττικής και της Πελοποννήσου όπως μαθαίνουμε και από τον μύθο του Μινώταυρου.

Ο πολιτισμός τους είναι λαμπρός και ονομάζεται **Κρητικός ή Μινωικός πολιτισμός**.

Αχαιοί : οι Έλληνες

Οι Αχαιοί έφτασαν στην Ελλάδα από την Κεντρική Ευρώπη γύρω στο 2000 π.χ. Ήταν ισχυρός λαός, οργανωμένος και κατέλαβαν την Θεσσαλία και την Πελοπόννησο. Ενώθηκαν με τους Αιγαίους και γνώρισαν τον πολιτισμό τους και τον πολιτισμό των Κρητών.

Έμαθαν να καλλιεργούν την ελιά και το αμπέλι και απέκτησαν πολλά κτήματα και δύναμη. Κάθε πόλη κράτος είχε και ένα βασιλιά. Ο βασιλιάς μαζί με τους ευγενείς κυβερνούσε το κράτος. Οι Αχαιοί βασιλείς και ευγενείς ζούσαν απλή ζωή. Αγαπούσαν την ποίηση και το καλό κρασί. Έκαναν πολύ συχνά πόλεμο είτε μεταξύ τους είτε εναντίον άλλων λαών. Για να προστατευτούν ζούσαν στις ακροπόλεις, δηλαδή οχυρωμένα υψώματα. Το σπουδαιότερο κράτος-πόλη που ίδρυσαν ήταν η Μυκήνες. Άλλες σπουδαίες πόλεις ήταν η Τίρυνθα στην Αργολίδα, η Πύλος στη Μεσσηνία, η Ιωλκός στη Θεσσαλία και ο Ορχομενός και η Θήβα στη Βοιωτία. Οι Αχαιοί θεωρούνται οι πρώτοι Έλληνες.

Ο πολιτισμός τους ονομάζεται **Μυκηναϊκός Πολιτισμός.**

Σπουδαία ευρήματα για τους Αχαιούς και τον πολιτισμό τους ανακάλυψε ο Γερμανός αρχαιολόγος Ε. Σλήμαν που είχε διαβάσει και αγαπήσει τον Όμηρο. Έτσι έκανε ανασκαφές στην περιοχή των Μυκηνών και έφερε στο φως τα ανάκτορα και τους τάφους των βασιλέων. Μέσα στους τάφους βρέθηκαν θαυμάσια αντικείμενα από χρυσό που μας δείχνουν πως οι Αχαιοί ήταν και πλούσιοι αλλά και σπουδαίοι τεχνίτες.

Ο Τρωικός πόλεμος

Κατά τα χρόνια των Αχαιών υπήρχε κοντά στον Ελλήσποντο μια δυνατή και πλούσια πόλη κράτος, η Τροία που βασιλιά είχε τον Πρίαμο. Ανάμεσα στους γιούς του Πριάμου, ξεχωριστός ήταν ο μικρότερος, ο όμορφος Πάρις που με τις πράξεις του έγινε η αιτία για να ξεκινήσει ο Τρωικός πόλεμος. Όταν ο Πάρις με τους συντρόφους του έφτασε στο βασίλειο της Σπάρτης τον καλοδέχτηκε στο παλάτι του ο βασιλιάς Μενέλαος. Εκεί ο γιός του Πριάμου γνώρισε την βασίλισσα της Σπάρτης, την ωραία Ελένη. Θαμπωμένος από την ομορφιά της την πήρε μαζί του στην μακρινή Τροία. Η προσβολή ήταν μεγάλη όχι μόνο για τον εξοργισμένο Μενέλαο αλλά και για όλους τους Έλληνες. Έτσι ξεκίνησε ο μεγαλύτερος και πιο ξακουστός πόλεμος της αρχαιότητας, ο Τρωικός πόλεμος.

Ο Ελληνικός στρατός και στόλος συγκεντρώθηκε στην Αυλίδα της Βοιωτίας. Αρχηγός ήταν ο Αγαμέμνονας και μαζί του βασιλείς και πολεμιστές από όλα τα μέρη της Ελλάδας. Ο ατρόμητος βασιλιάς των Μυρμιδόνων Αχιλλέας με τον φίλο του Πάτροκλο, ο πολυμήχανος βασιλιάς της Ιθάκης Οδυσσέας, Ο σοφός βασιλιάς της Πύλου

Νέστορας και πολλοί άλλοι. Εκεί περίμεναν όλοι καλό άνεμο για να ξεκινήσουν τα καράβια. Όμως δεν φυσούσε γιατί η θεά Άρτεμις ήταν θυμωμένη με τον Αγαμέμνονα που αναγκάστηκε να θυσιάσει στην Θεά την κόρη του **Ιφιγένεια**. Εννιά χρόνια πολεμούσαν οι Έλληνες την Τροία και δεν μπορούσαν να την κατακτήσουν γιατί τα τείχη της πόλης ήταν ψηλά και γερά. Από την δύσκολη θέση έβγαλε τους Έλληνες ο πολυμήχανος και πανέξυπνος **Οδυσσέας**. Σοφίστηκε και κατασκεύασε ένα μεγάλο ξύλινο άλογο, τον **Δούρειο Ίππο**. Μέσα σε αυτό κρύφτηκαν δέκα Έλληνες πολεμιστές. Ύστερα ο Ελληνικός στρατός μπήκε στα καράβια του και κρύφτηκε πίσω από τα κοντινά νησιά. Οι Τρώες βλέποντας του Έλληνες να φεύγουν πήραν το Δούρειο Ίππο μέσα στην πόλη και άρχισαν αν γιορτάζουν το τέλος του πολέμου. Τα μεσάνυχτα οι πολεμιστές βγήκαν από την κοιλιά του αλόγου, άνοιξαν τις πύλες της πόλης και άναψαν φωτιές. Όρμησαν οι κρυμμένοι Έλληνες και κυρίεψαν την Τροία. Περήφανοι και δοξασμένοι, γεμάτοι λάφυρα και δόξα γύρισαν στα καράβια τους και ετοιμάστηκαν να φύγουν. Όμως ο γυρισμός δεν ήταν εύκολος. Πολλοί χάθηκαν στην θάλασσα, άλλοι πάλι όπως ο Αγαμέμνονας βρήκαν τραγικό θάνατο ενώ άλλοι όπως ο πολυμήχανος βασιλιάς της Ιθάκης, Οδυσσέας, υπέφερε πολλά βάσανα μέχρι να φτάσει στην πατρίδα του.

Ποιος ήταν αλήθεια ο Όμηρος;

Ο Όμηρος είναι ο μεγάλος επικός ποιητής της αρχαίας Ελλάδας. Η Χίος η Σμύρνη και πέντε ακόμα πόλεις της Ελλάδας διεκδικούν τον τίτλο της γενέτειράς του. Οι γονείς του ήταν ο Μαιών και η Κριθηίδα και σύμφωνα με την παράδοση το αληθινό του όνομα ήταν Μελησιγένης, γιατί γεννήθηκε κοντά στον ποταμό Μέλητα της Σμύρνης και ότι πήρε αργότερα το όνομα «Όμηρος» επειδή ήταν τυφλός. Ο Όμηρος, σύμφωνα με την παράδοση, ήταν τυφλός και είναι ο δημιουργός των επικών ποιημάτων της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας*, που είναι γνωστά ως «Ομηρικά Έπη». Η *Ιλιάδα* αναφέρεται στις ημέρες του πολέμου της Τροίας, που κράτησε πάνω από 10 χρόνια, ενώ η *Οδύσσεια* περιγράφει τον αγώνα του Οδυσσέα για τον νόστο δηλαδή την επιστροφή στην αγαπημένη του πατρίδα την Ιθάκη.

Ο Όμηρος περιόδευε στις γνωστές ελληνικές πόλεις απαγγέλλοντας τα ποιήματα του και έτσι απέκτησε μεγάλη φήμη.

Προτάσεις διδασκαλίας

Α΄ πρόταση

Για το κομμάτι που αναφέρεται στην κάθοδο των Αχαιών προτείνεται να χρησιμοποιηθούν δύο χάρτες , ένας με την σημερινή Ελλάδα και ένας με την Ελλάδα της εποχής. Να ρωτήσουμε τα παιδιά:

1. Οι κάτοικοι ζούσαν σε ένα μόνο τόπο την εποχή εκείνη;
2. Πιστεύουν ότι η Ελλάδα εκείνη την εποχή έμοιαζε με την Ελλάδα σήμερα;
3. Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι εκείνη την εποχή;
4. Τι χρειάζονταν για την μετακίνησή τους; (στρατό – στόλο)
5. Με τη κριτήρια επέλεξαν τον δρόμο της μετακίνησης τους οι Αχαιοί; (βουνά, πηγές, καιρός)

Β΄ πρόταση

Για το κομμάτι που αναφέρεται στον Όμηρο θα ήταν αρκετά εντυπωσιακό για τα παιδιά να ξεκινήσει το μάθημα με αφήγηση από την Οδύσσεια ή την Ιλιάδα από το αυθεντικό κείμενο. Θα μπορούσε ο καθηγητής να φοράει ένα ύφασμα για χλαμύδα και να κρατά ένα μπαστούνι ενώ θα απαγγέλει. Κατόπιν να ρωτήσουμε τα παιδιά

1. Αν κατάλαβαν κάτι από το κείμενο;
2. Σε τι γλώσσα πιστεύουν πως είναι γραμμένο το κείμενο που άκουσαν;
3. Γνωρίζουν κάποιες από τις λέξεις;
4. Τι πιστεύουν πως λέει αυτό που άκουσαν;
5. Ποιος νομίζουν ότι είναι αυτός που απαγγέλει να ποιήματα;
- 6.

Διαθεματική προσέγγιση: Ας γνωρίσουμε την ποίηση

Αφεταιρία της ιστορίας της ποίησης θεωρείται ο Όμηρος. Το αρχαιότερο είδος της ποίησης είναι το έπος και ασχολείται με τα υπερφυσικά και υπεράνθρωπα κατορθώματα των ηρώων της εποχής. Η λυρική ποίηση απηχεί συναισθήματα, που πηγάζουν απ' τις εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής του ανθρώπου και διακρίνεται στην **ελεγεία**, τον **ιάμβο** και το **μέλος**. Αντίθετα, η δωρική ή χορική ποίηση έχει τις ρίζες της στις θρησκευτικές τελετές. Παράδειγμα είναι ο **διθύραμβος** του ψελνόταν προς τιμή του Διονύσου ή τα Παρθένια.

Στους αλεξανδρινούς χρόνους, αναπτύχθηκε η σύνθεση **επιγραμμάτων** με χαρακτηριστικά τη λεπτότητα και τη χάρη της γλώσσας αλλά και του ρυθμού. Την ίδια περίοδο ανθίζει και η βουκολική ποίηση με θέματά απ' την ποιμενική και την αγροτική ζωή. Οι **Βυζαντινοί χρόνοι** ευνοούν την ανάπτυξη της εκκλησιαστικής ποίησης. Κατά την λαμπρή περίοδο της **Αναγέννησης** στα έργα της νεοελληνικής ποίησης δημιουργήθηκε ολόκληρος ο ακριτικός κύκλος δημοτικών τραγουδιών. Ονομάστηκαν έτσι από τους Ακρίτες στρατιώτες που είχαν σκοπό να φρουρούν τα σύνορα του κράτους.

Παράλληλα με τον κύκλο αυτό ανθίζουν ποιήματα που έχουν σαν θέμα τους καταστροφές πόλεων ή χωριών, την ξενιτιά αλλά και την αγάπη όπως ο "**Ερωτόκριτος**". Τα δημοτικά τραγούδια εκφράζουν τα συναισθήματα του λαού και διακρίνονται για τον πλούτο της έκφρασης και των εικόνων.

Η μεγάλη ώρα του ξεσηκωμού της επαναστατημένης Ελλάδας ενάντια στον Τουρκικό ζυγό εκφράστηκε μέσα από την πνευματική κληρονομιά του Διονυσίου Σολωμού. Ο εθνικός μας ποιητή θα γίνει ο κήρυκας της φιλοσοφία του Ιερού μας Αγώνα. Αρκετά χρόνια αργότερα θα έλθει ο Κωστής Παλαμάς, για να δώσει πάλι με την ποίησή του κουράγιο στο σκλαβωμένο από τους Γερμανούς Ελληνικό λαό.

Την εποχή μας όπως και την ποίηση διακρίνουν η απλότητα, η λιτότητα και η συμπύκνωση. Αν και ο Έσδρα Πάουντ υπήρξε ο ηγέτης της μοντέρνας ποίησης, ο Άγγλος ποιητής Τόμας Έλιοτ ήταν εκείνος που άσκησε τη μεγαλύτερη επιρροή στην εξέλιξη της. Στην Ελλάδα ο **Γιώργος Σεφέρης** κατόρθωσε ανανεώσει την κουρασμένη Ελληνική ποίηση. Ακολουθούν ο **Άγγελος Σικελιανός** κι ας διαφέρει στο ύφος και στην ποιητική αλλά και ο τραγικός ποιητής του μεσοπολέμου **Κ.Γ. Καρυωτάκης**.

Μετά το Γιώργο Σεφέρη ακολουθεί μια ομάδα ποιητών όπως ο **Νίκος Εγγονόπουλος** και ο **Ανδρέας Εμπειρικός** επηρεασμένοι από τον Υπερρεαλισμό και άλλα Ευρωπαϊκά ρεύματα. Άλλος σημαντικός Έλληνας ποιητής, ο Οδυσσεύς Ελύτης, μαγεύεται από το υγρό στοιχείο και οι στίχοι του είναι γεμάτοι από Ελληνικό χρώμα και φως. Βαθιά επηρεασμένος από το αλβανικό έπος ο Ελύτης έρχεται δημιουργεί επική ποίηση όπως το περίφημο "**Άξιον εστί**".

Η Ελληνική θάλασσα επηρεάζει βαθιά την δημιουργικότητα δύο ακόμη ποιητών της περιόδου αυτής, του **Νίκου Καββαδία** και του **Δ. Ι. Αντωνίου**.

Ο **Νικηφόρος Βρεττάκος** και ο **Γιάννης Ρίτσος** είναι πολιτικά στρατευμένοι ποιητές. Παρόλα αυτά η ποίησή τους διακρίνεται από λυρικήτητα και βαθιά ανθρώπινες αξίες. Αγωνίζονται για κοινωνική δικαιοσύνη και ειρήνη στον κόσμο. Ιδιαίτερα αισθητός είναι ο κοινωνικός χαρακτήρας της ποιητικής δημιουργίας του **Κώστα Βάρναλη**, που υπήρξε ο πρόγονος όλων αυτών των ποιητών.

Μετά τον πόλεμο φάνηκαν πολλοί νέοι ποιητές που συνέχισαν την παράδοση του "μοντέρνου" στίχου αναζητώντας καινούργιες εμπνεύσεις και νέα οράματα.

Δραστηριότητες

1. Μια Ξεχωριστή γωνιά για την ποίηση στην τάξη μας

Η δημιουργία μιας ξεχωριστής γωνιάς για την ποίηση στην τάξη μπορεί να δημιουργηθεί με αφορμή την παγκόσμια ημέρα ποίησης και να γίνει ένα μόνιμο αγαπημένο λογοτεχνικό στέκι για τα παιδιά.

Ένας πίνακας από φελλό θα φιλοξενεί τα ποιήματα τους ή τα ποιήματα των αγαπημένων τους ποιητών ή ακόμα τις ζωγραφιές που θα έχουν δημιουργήσει με αφορμή ένα ποίημα.

2. Υλικά

Αφίσες ποιητών, μοκέτα, βιβλία με ποιήματα για παιδιά, ένα κασετόφωνο, κασέτες με μελοποιημένη ποίηση, μεγάλες μαξιλάρες.

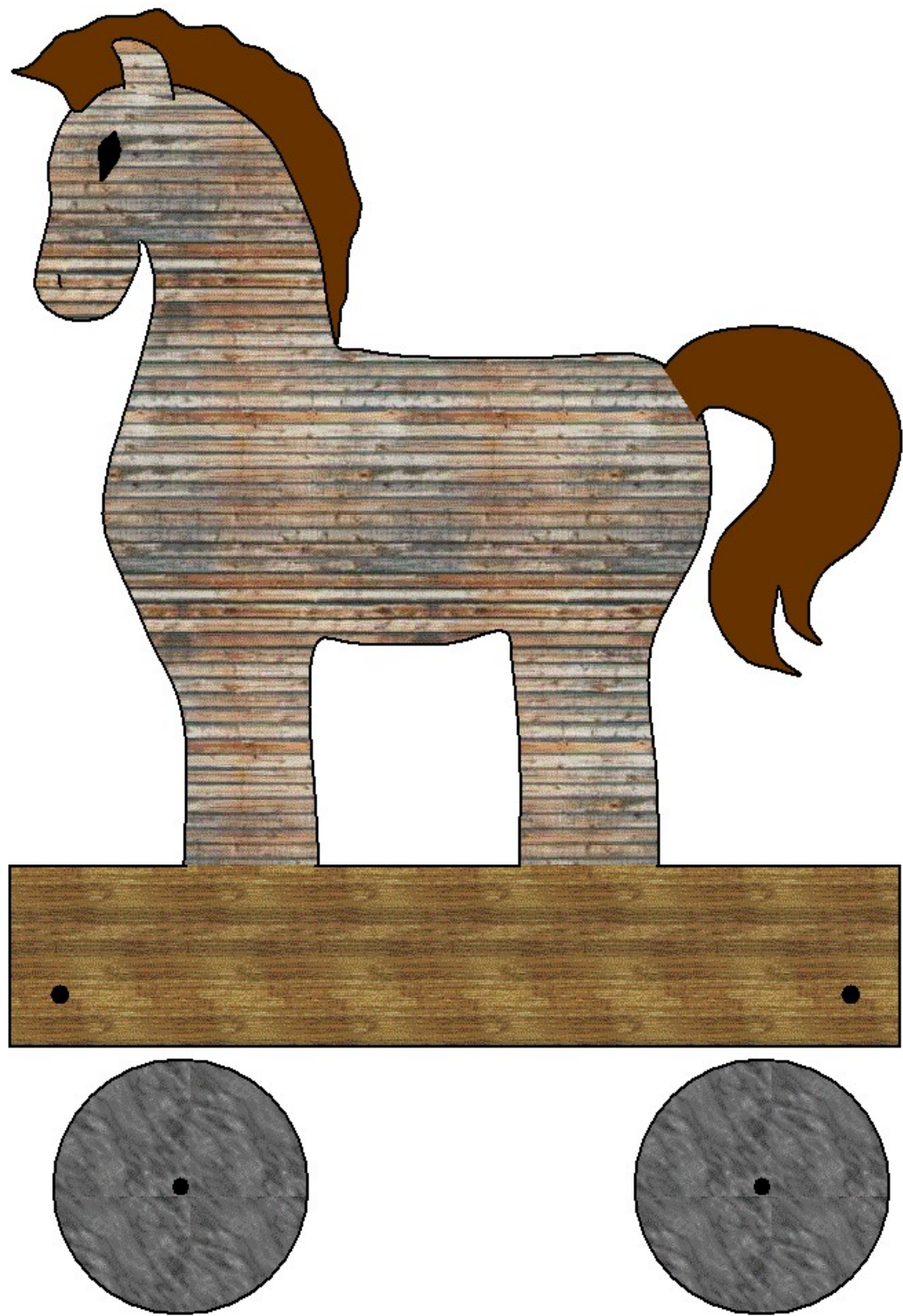
3. Παιχνίδι

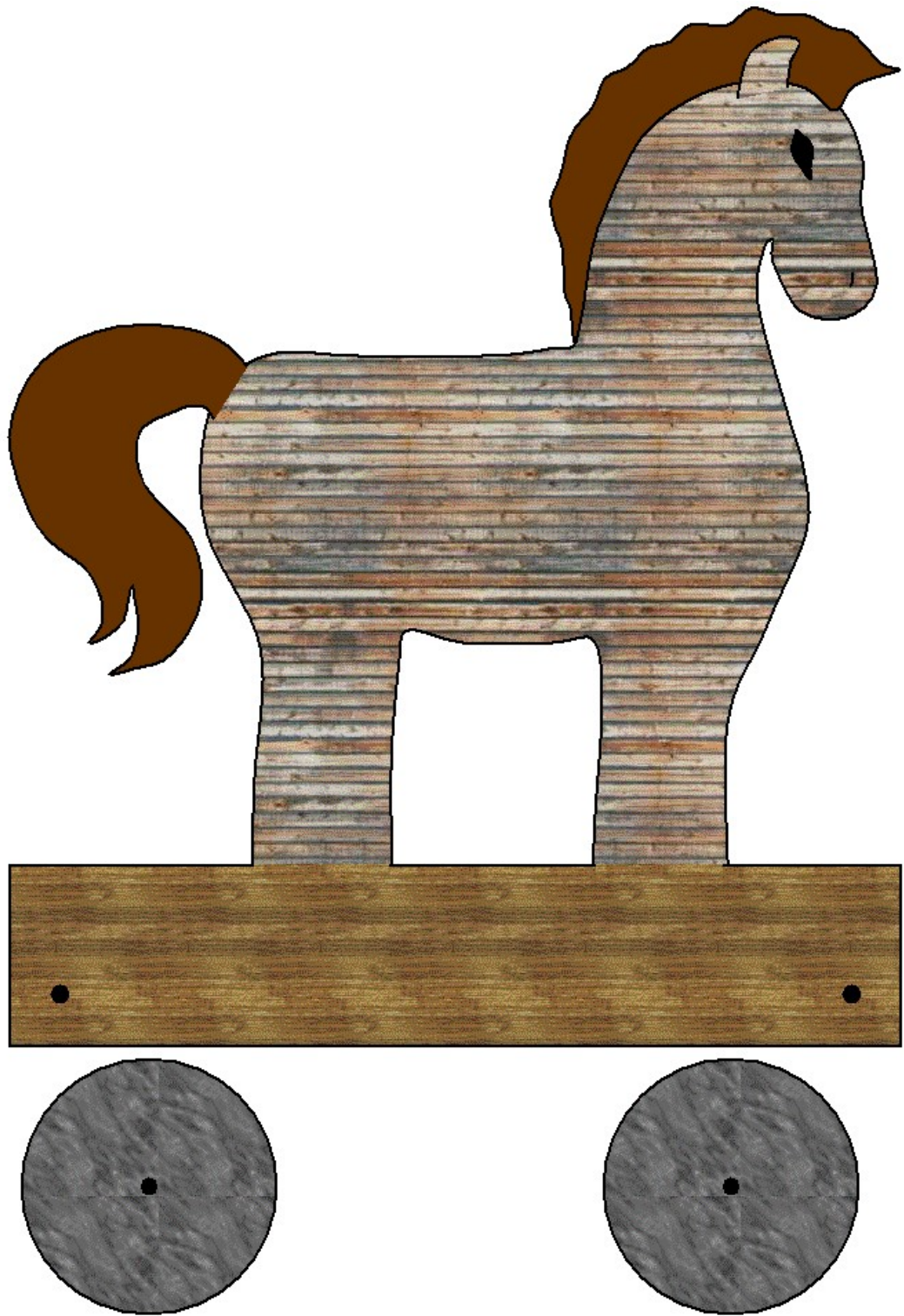
Ομαδική κατασκευή

Ας κατασκευάσουμε μαζί τον Δούρειο Ίππο.

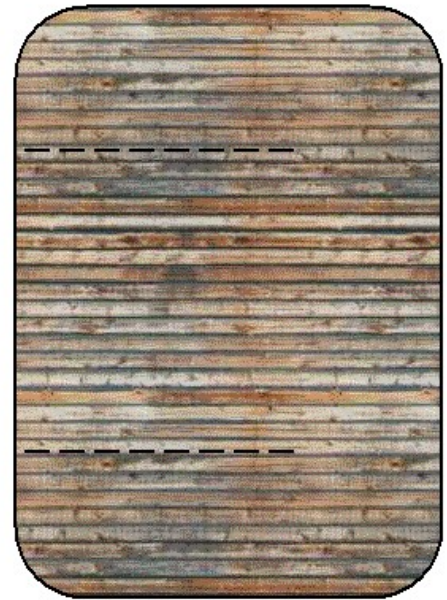
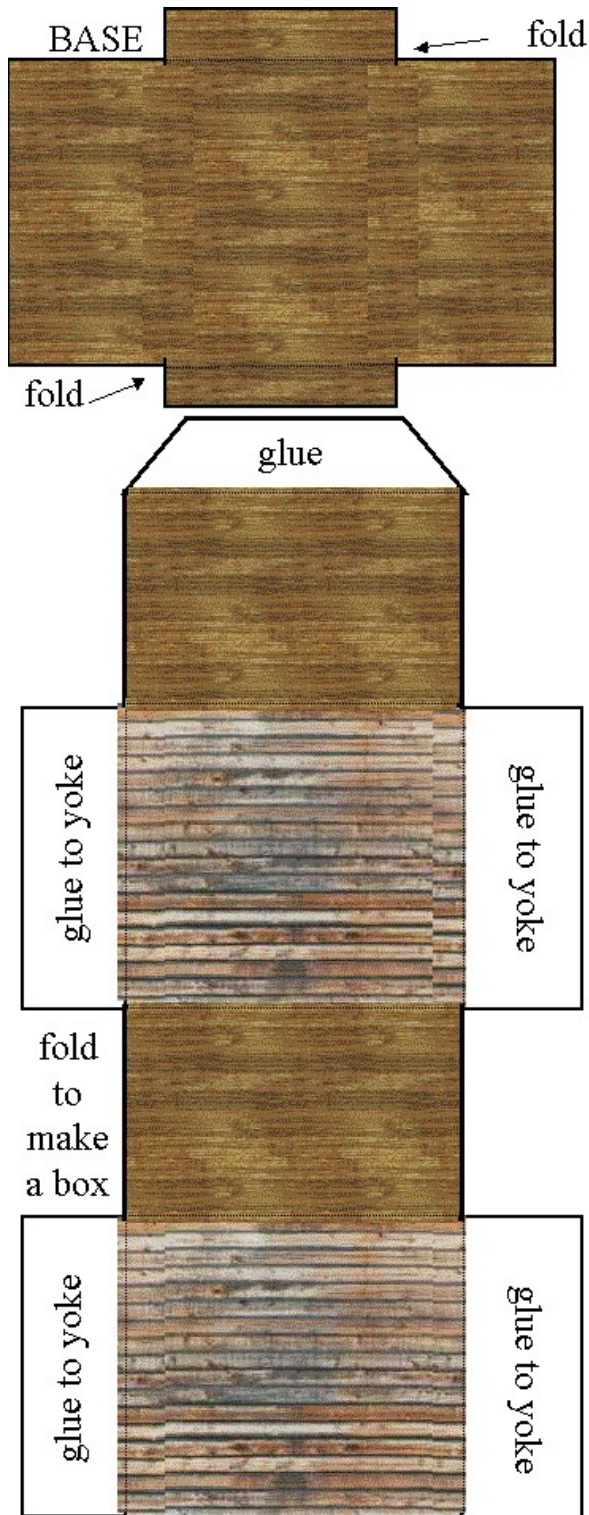

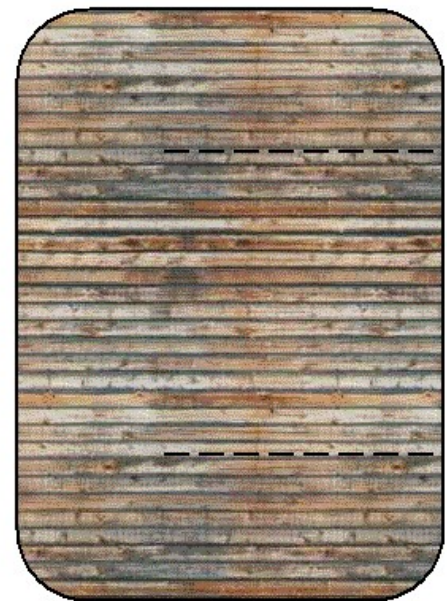

YOKE

cut on
dotted lines

Κεφάλαιο 2^ο

ΑΠΟΙΚΙΕΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Γεμάτο αναστάτωση το σημερινό κεφάλαιο. Μετακινήσεις, εκτοπισμοί πληθυσμών, αβεβαιότητα. Μοιάζει ο Ελληνισμός σαν τη γη τις πρώτες μέρες της Δημιουργίας. Το έδαφος ρευστό και η γη να κινείται σαν καρυδότσουφλο πάνω στο νερό. Δεν είναι δύσκολο να φανταστούμε τα συναισθήματα των απλών ανθρώπων: Πρώτα φόβος. **Φόβος** μπροστά στην απειλή των άλλων φυλών που καταβαίνουν και εκτοπίζουν. Φόβος και για τον ισχυρό, που χωρίς νόμους, όπως πάντα συμβαίνει, αρπάζει χωρίς φραγμό και καταπιέζει χωρίς αντίσταση. Και μετά η **αβεβαιότητα**: Πού πάμε; Τι θα βρούμε στη νέα γη; Πώς θα ζήσουμε; Και για πόσο άραγε;

Σε τόσο βίαιες μετακινήσεις και σε τόσο δύσκολες στιγμές, είναι επόμενο ο άνθρωπος να αναζητά το θέλημα του Θεού και να αισθάνεται πως έχει την έγκρισή Του για τις αποφάσεις του. Το μαντείο των Δελφών αποτελεί την έσχατη παρηγοριά όλων των Ελλήνων. Εκεί πάνε για να απευθύνουν το μεγάλο ερώτημα:

Ό,τι κάνουμε, ό,τι αποφασίζουμε, έχει την έγκριση των Θεών;

Διαρκής μέχρι τις μέρες μας η επιθυμία να βρίσκεται ο άνθρωπος κάτω από την ευλογία του Θεού και να απολαμβάνει την προστασία Του. Όταν η ανθρώπινη προστασία αποδεικνύεται ανίσχυρη, σπεύδει ο άνθρωπος να επικαλεστεί αυτό που κανείς δεν μπορεί να το απειλήσει: **Την Θεϊκή προστασία!** Αυτή αποτελεί την εγγύηση της επιτυχίας και το καλό κατευόδιο. Όταν η αληθινή πίστη συνάντησε τους προγόνους μας, το αίτημα αυτό απευθύνθηκε προς την **Παναγία**, που ονομάστηκε **«Προστασία των Χριστιανών ακαταίσχυντος»**, δηλαδή, ακατανίκητη.

Και κάτι επίσης συγκινητικό: Την ώρα που το καράβι γεμάτο ξεριζωμένους σαλπάρει, αλλά και αργότερα, όταν για λόγους εμπορικούς, μια ομάδα ξεκινά να ιδρύσει αποικία, το **ιερό πυρ** που ανάβει στην πλώρη είναι η ανάμνηση της γης που αφήνουν και η ελπίδα για τη γη που θα πάνε. Όταν φτάσουν, το πρώτο που θα στεγαστεί, είναι αυτή η φωτιά, που αντιπροσωπεύει τον σύνδεσμο ανάμεσα στο παρόν και το μέλλον. Πρώτα θα φτιαχτεί ο ναός, γύρω από το οποίο θα εκτυλιχθεί η κάθε μικρή ιστορία της κάθε οικογένειας και κατόπιν οι κατοικίες και τα δημόσια κτίρια. **Πάντα ο ναός είναι το κέντρο που θα θυμίζει την ιστορία των προγόνων.** Αυτών που βρίσκονται θαμμένοι στη γη που αφήσαμε. Κι αν δεν είναι πια μαζί μας, τους νιώθουμε κοντά, όταν μαζευόμαστε γύρω από την φωτιά αυτή και διηγόμαστε στα παιδιά ηρωισμούς και κατορθώματα.

Οι αιώνες πέρασαν κι η ιερή φωτιά έγινε το καντήλι που καίει ακοίμητο μπροστά στην εικόνα που φέραμε από την πατρίδα. Την βλέπουμε και θυμόμαστε τους νεκρούς μας. Φτιάχνουμε το πρόσφορο ή τα κόλλυβα και δίπλα καίει πάντα ένα κεράκι στη μνήμη τους.

Η προσφυγιά δεν έλειψε ποτέ από τον λαό μας. Πριν εκατό χρόνια, οι πρόσφυγες γύρισαν πίσω, πρόσφυγες πάλι. Πήραν καράβια από τα παράλια της Μικρασίας και άρχισαν πάλι τη ζωή τους σε μέρη άγονα και αφιλόξενα. Και πάντα, πριν τη νέα εγκατάσταση, στο κέντρο, η Εκκλησία, ο δεσμός της κοινότητας, το σημείο αναφοράς στο πανηγύρι, το γάμο, τον θάνατο.

Σε κάποιες από τις εκκλησίες αυτές, οι αρχαίοι μας πρόγονοι, ζωγραφισμένοι στον νάρθηκα, χωρίς φωτοστέφανο αλλά με τα ειλητάρια στο χέρι, να θυμίζουν πως ο λαός αυτός δεν έπαψε ποτέ να αναζητά τον ένα, τον αληθινό Θεό. Και βρισκόμαστε έτσι να έχουμε μια ιστορία διπλή: Εκείνη των γεγονότων κι εκείνη της φιλοσοφίας και της Τέχνης, που δώσανε λέξεις και σχήμα στους διαχρονικούς πόθους και τις αναζητήσεις ενός ολόκληρου λαού.

Αν μας δοθεί η ευκαιρία, ας αναφέρουμε στα παιδιά, πως η Ελληνική μυθολογία δεν μπόρεσε να ικανοποιήσει πλήρως τις ανησυχίες των προγόνων μας. Οι φιλόσοφοι και οι εξαιρετικοί άνθρωποι της αρχαίας εποχής συχνά επεσήμαιναν πως δεν μπορεί οι θεοί να συμπεριφέρονται χειρότερα από τους ανθρώπους. Οι μύθοι, συχνά, γίνονταν αντικείμενο κριτικής και ειρωνείας. Ας τους διηγηθούμε τον μύθο του Προμηθέα και ας προσπαθήσουμε να τους δείξουμε πως, δεν είναι μόνον αυτός δεμένος στον βράχο, αλλά όλος ο αρχαίος κόσμος που περιμένει τον λυτρωτή που θα τον απαλλάξει από τα πάθη της ζωής και θα δώσει απάντηση στα μεγάλα ερωτήματά του.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να ερευνήσουν και να κατανοήσουν τα αίτια και τα αποτελέσματα του αποικισμού

- Να κατανοήσουν την έννοια της μετανάστευσης και τα αίτια της.
- Να γνωρίσουν τα διαφορετικά είδη πολιτευμάτων της αρχαίας Ελλάδας και τις επιπτώσεις τους.

Σήμερα μαθαίνω:

Για τους Δωριείς, την μετακίνηση τους προς τη νότια Ελλάδα και πως αυτή επηρέασε την ζωή των κατοίκων . Σήμερα μαθαίνω για τις **αποικίες των Ελλήνων** και τον πολιτισμό τους. Ποια ήταν τα αίτια που οδήγησαν στην δημιουργία αποικιών, πως οργάνωναν την ζωή τους οι άποικοι και ποιά η σχέση τους με την μητρόπολη.

Σήμερα επίσης μαθαίνω για τις δύο πιο σημαντικές πόλεις κράτη εκείνης της περιόδου, **την Σπάρτη και την Αθήνα**. Ποιο ήταν το πολίτευμα τους, πως ήταν οργανωμένη η κοινωνία τους αλλά και ποιες ήταν οι σχέσεις τους με τις άλλες Ελληνικές πόλεις κράτη.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Τι είναι οι Δωριείς;
2. Ποιο κράτος ίδρυσαν
3. Τι σημαίνει η λέξη μετανάστης-μετακίνηση- μετανάστευση
4. Τι σημαίνει η λέξη αποικία;
5. Ξέρουμε κάποιες αποικίες;
6. Έχετε ακούσει για ανθρώπους στην σημερινή εποχή που μεταναστεύουν;
7. Ποιοι ίδρυσαν την Σπάρτη;
8. Τι κράτος ήταν οι Σπάρτη;
9. Ήταν οι σπαρτιάτες γενναίοι πολεμιστές;
10. Ποιος βασιλιάς της Σπάρτης είπε « Η ταν ή επί τας»
11. Πως ήταν διαφορετικοί οι Αθηναίοι από τους Σπαρτιάτες;
12. Ποιος ήταν ο πρώτος βασιλιάς της Αθήνας;
13. Μήπως ξέρετε ποιά η διαφορά στο πολίτευμα της Σπάρτης και της Αθήνας;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Δωριείς

Όμως το 1100 π.χ έφτασε στην Ελλάδα ένα νέο φύλλο, **οι Δωριείς**, που αποφάσισε να μετακινηθεί από την περιοχή της Πίνδου προς τη νότια Ελλάδα.

Ήταν από την ίδια φυλή με τους **Αχαιούς** και κανείς δεν γνωρίζει, με βεβαιότητα, τι τους ανάγκασε να μετακινηθούν προς το νότιο τμήμα της Ελλάδας. Είναι πιο δυνατοί από τους Αχαιούς και έχουν σιδερένια όπλα. Νίκησαν τους Αχαιούς και κυρίευσαν τις ακροπόλεις.

Πολλοί εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Δωρίδας στη Στερεά Ελλάδα και άλλοι πέρασαν στην Πελοπόννησο. Αφού κυρίευσαν την Κόρινθο, το Άργος, τη Λακωνία και τη Μεσσηνία η ισχυρότερη ομάδα σταμάτησε στη Σπάρτη.

Οι Δωριείς ανάγκασαν τους παλαιούς κατοίκους που έμειναν να γίνουν είλωτες και να καλλιεργούν τη γη. Πολλοί έχασαν την περιουσία τους και έγιναν δούλοι. Οι Δωριείς επέβαλαν στους κατοίκους να μιλούν τη διάλεκτό τους, τη δωρική.

Η κάθοδος των Δωριέων σήμανε το τέλος του Μυκηναϊκού πολιτισμού.

Οι Αποικίες

Όπως είδαμε, η κάθοδος των Δωριέων έφερε μεγάλη αλλαγή στην ζωή των παλαιών κατοίκων της Ελλάδας. Η πρόοδος σταμάτησε και οι περισσότεροι από τους ανθρώπους ασχολήθηκαν και πάλι με την καλλιέργεια της γης. Το εμπόριο και η τέχνες σταμάτησαν και η ζωή άλλαξε πολύ. Έτσι όσοι Έλληνες δεν άντεξαν αυτή τη ζωή έφυγαν και ίδρυσαν αποικίες στα παράλια της Μ. Ασίας.

Τρεις ήταν οι σπουδαιότεροι λόγοι που έσπρωξαν τους Έλληνες στην ξενιτιά.

1. Η αύξηση του πληθυσμού
2. Η αλλαγή της πολιτικής κατάστασης
3. Η αναζήτηση ευκαιριών για εμπόριο και κέρδη.

Έτσι ξεκινά **ο αποικισμός των Ελλήνων** που κράτησε από τον 8^ο μέχρι και τον 6^ο αιώνα π.χ

Πως ιδρύεται μια Ελληνική αποικία;

Οι άποικοι, πριν εγκαταλείψουν την μητρόπολη (μητέρα-πόλη), ζητούσαν τον χρησμό από το μαντείο των Δελφών. Μετά τον χρησμό όριζαν αρχηγό της αποστολής

που ονομαζόταν «οικιστής» και αναλάμβανε να μεταφέρει το **ιερό πυρ** από τον ναό της Εστίας στην αποικία. Μετά την εγκατάσταση τους στην αποικία τοποθετούσαν το ιερό πυρ στον ναό που έχτιζαν. Αν και η αποικία ήταν ανεξάρτητη από την μητρόπολη διατηρούσε στενούς δεσμούς με αυτής καθώς μιλούσαν την ίδια γλώσσα, είχαν τα ίδια ήθη και έθιμα και λάτρευαν τους ίδιους θεούς.

Σύντομα οι αποικίες με το εμπόριο πρόκοψαν, έγιναν πλούσιες πόλεις και σπουδαία πνευματικά κέντρα. Εκτός από τα παράλια της Μ. Ασίας που έγιναν λαμπρά κέντρα πολιτισμού ελληνικές αποικίες υπήρχαν και στην Κάτω Ιταλία. Ήταν δε τόσες πολλές που με τα χρόνια η περιοχή έγινε γνωστή ως «Μεγάλη Ελλάδα.» Έτσι μπορούμε να πούμε πως τον 6^ο αιώνα π.χ η ελληνική γλώσσα και ο πολιτισμός κυριαρχούσαν σε όλη την Μεσόγειο. Όμως οι αποικίες επηρέασαν και την μητροπολιτική Ελλάδα στην οποία το εμπόριο με τις αποικίες έφερε εξίσου πλούτο και πνευματική άνθηση. Οι πόλεις μεγάλωσαν και έγιναν πολιτικά και οικονομικά ανεξάρτητα κράτη.

Τα σπουδαιότερα πόλεις-κράτη της εποχής εκείνης ήταν η **Σπάρτη και η Αθήνα.**

Η Σπάρτη

Ανάμεσα στον Ταΰγετο και τον Πάρνωνα, στην εύφορη κοιλάδα του **Ευρώτα**, ίδρυσαν οι Δωριείς την πόλη κράτος της Σπάρτης. Οι Σπαρτιάτες ήταν γεωργοί και έκαναν εμπόριο με τις άλλες πόλεις κράτη και τις αποικίες. Όμως η Σπάρτη έδιναν περισσότερη σημασία στην οργάνωση του στρατού τους.

Τον 6^ο αιώνα η Σπάρτη είχε τρεις κοινωνικές τάξεις: **Τους πολίτες Σπαρτιάτες, τους Περίοικους και τους Είλωτες.**

Οι πολίτες Σπαρτιάτες συμμετείχαν στη διοίκηση του κράτους και στο στρατό. **Οι Περίοικοι** ήταν οι παλιοί κάτοικοι που ζούσαν γύρω από τη Σπάρτη και δεν συμμετείχαν στην διοίκηση του κράτους αλλά πολεμούσαν στο πλάι των Σπαρτιατών. **Τέλος οι Είλωτες** ήταν σκλάβοι, δεν είχαν κανένα δικαίωμα και οι Σπαρτιάτες μπορούσαν να τους σκοτώσουν χωρίς να δώσουν λόγο σε κανέναν.

Στην Σπάρτη κυβερνούσαν δύο βασιλιάδες, η γερουσία, η Απέλλα και οι πέντε έφοροι. Οι βασιλιάδες ήταν αρχηγοί του στρατού σε καιρό πολέμου. Η γερουσία ετοίμαζε τους νόμους και αποφάσιζε για τις υποθέσεις του κράτους. Η απέλλα ήταν το συμβούλιο όλων των Σπαρτιατών που ήταν πάνω από 30. Σκοπός της να εκλέγει τη γερουσία, να ψηφίζει νόμους και να αποφασίζει για ειρήνη ή πόλεμο. Οι πέντε έφοροι επέβλεπαν την τήρηση των νόμων και τιμωρούσαν κάθε παραβάτη, ακόμα και τους βασιλείς.

Η ζωή των Σπαρτιατών ήταν πολύ σκληρή και κύριο μέλημα τους ήταν να γυμνάζονται και να είναι ετοιμοπόλεμοι. Έμεναν σε σκηνές και έτρωγαν σε κοινά

συσσίτια. Τα παιδιά έμεναν στην οικογένεια μέχρι να γίνουν έξι ετών. Μετά τα έπαιρνε το κράτος και αυτό φρόντιζε για την ανατροφή τους. Κάθε οικογένεια Σπαρτιατών είχε ένα κομμάτι γης που όμως δεν είχε δικαίωμα να το πουλήσει. Οι νόμοι της Σπάρτης απαγόρευαν στους Σπαρτιάτες να ασχολούνται με τις τέχνες και τα γράμματα και να ταξιδεύουν σε ξένα μέρη. Τα νομίσματα της Σπάρτης ήταν σιδερένια και βαριά με μικρή αξία. Το πολίτευμα της Σπάρτης ήταν Ολιγαρχικό, δηλαδή κυβερνούσαν οι λίγοι που επέβαλαν την θέληση τους στο λαό.

Η Αθήνα

Σύμφωνα με τη παράδοση ο μυθικός ήρωας Θησέας ένωσε όλες τις μικρές πόλεις και χωριά γύρω από την Αθήνα και δημιούργησε την καινούρια πόλη –κράτος, που την προστάτευε η θεά Αθηνά. Όπως και στις άλλες πόλεις κράτη, την Αθήνα κυβερνούσε ένας βασιλιάς με ένα συμβούλιο από ευγενείς, δηλαδή πλούσιους γαιοκτήμονες. Πρώτος βασιλιάς της Αθήνας ήταν ο Κέκροπας και τελευταίος ο Κόδρος που θυσιάστηκε για να σωθεί η Αθήνα από τους Δωριείς. Μετά τον θάνατο του Κόδρου την Αθήνα κυβερνούσαν οι 9 άρχοντες που τους διάλεξαν ανάμεσα από τους ευγενείς. Στην Αθήνα, εκείνη την εποχή, ο λαός ήταν χωρισμένος σε ελεύθερους και δούλους. Τους ελεύθερους του χώριζαν σε **γαιοκτήμονες**, δηλαδή τους πλούσιους και **τον λαό**. Αυτό το πολίτευμα ήταν αριστοκρατικό. Όμως τον αιώνα στην Αθήνα σχηματίστηκε μια νέα τάξη, **οι έμποροι και οι τεχνίτες**. Ήταν Αθηναίοι που πλούτισαν από το εμπόριο με τις αποικίες και δεν έβλεπαν με καλό μάτι την εξουσία των ευγενών. Δυσανεστημένοι με τους ευγενείς ήταν και οι αγρότες γιατί θεωρούσαν τους φόρους αβάσταχτους.

Για να σταματήσουν την αναταραχή του κόσμου οι ευγενείς ανάθεσαν σε έναν ευγενή **τον Δράκοντα** και έγραψε νέους νόμους που τους χάραξαν σε λίθινες πλάκες και τις έστησαν στην Αγορά. Οι νόμοι ήταν πολύ σκληροί και η κατάσταση έγινε χειρότερη. Για να μη ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος οι Αθηναίοι ανάθεσαν στο σοφό νομοθέτη Σόλωνα να γράψει καινούριους νόμους.

Πρώτο μέλημα του Σόλωνα ήταν να καταργήσει **όλα τα χρέη των πολιτών (σεισάχθεια)** και να ελευθερώσει όσους είχαν γίνει δούλη για αυτό το λόγο. Ύστερα χώρισε τους πολίτες σε **4 τάξεις με βάση τα εισοδήματά τους** και όχι την καταγωγή τους. Οι άρχοντες εκλέγονταν από τις δύο πρώτες και πιο πλούσιες τάξεις. Όλοι οι πολίτες έπαιρναν μέρος στην **Εκκλησία του Δήμου** που αποφάσιζε για τα θέματα της πόλης και ψήφισε τους νόμους. Όλοι οι πολίτες έπαιρναν μέρος στην Ηλιαία, το λαϊκό δικαστήριο. Επίσης ίδρυσε τον **Άρειο Πάγο**, το ανώτατο δικαστήριο για να παρακολουθεί αν τηρούνται οι νόμοι. Τέλος σύστησε τη **Βουλή των τετρακοσίων** που ετοίμαζε τους νόμους για να ψηφιστούν από την εκκλησία του Δήμου.

Η νομοθεσία του Σόλωνα ευνόησε μόνο τους εμπόρους και οι ταραχές στην Αθήνα συνεχίστηκαν με αποτέλεσμα να αποκτήσει την εξουσία με την βία ο Πεισίστρατος και να γίνει τύραννος των Αθηνών. Διατήρησε τους νόμους του Σόλωνα και βοήθησε πολύ τους αγρότες και έκανε έργα στην πόλη όπως δρόμους, ναούς, θέατρα κ.α. Αν και οι Αθηναίοι έμειναν ευχαριστημένοι από την διοίκηση του Πεισίστρατου τα παιδιά του κυβέρνησαν με σκληρότητα. Έτσι οι Αθηναίοι ξεσηκώθηκαν και κατάργησαν την τυραννία. Όμως οι ταραχές δεν σταμάτησαν μέχρι που πήρε την εξουσία ο Κλεισθένης και έγινε άρχοντας των Αθηνών.

Ο Κλεισθένης συμπλήρωσε τους νόμους του Σόλωνα και έφερε το δημοκρατικό πολίτευμα στην Αθήνα. Οι κάτοικοι της Αττικής χωρίστηκαν σε 10 φυλές και κάθε φυλή είχε κατοίκους από όλες τις τάξεις, αγρότες, εμπόρου, ευγενείς, πλούσιους και φτωχούς. Διατήρησε τον Άρειο Πάγο και δημιούργησε το αξίωμα του Στρατηγού. Κάθε φυλή εξέλεγε και τον δικό της Στρατηγό, έτσι οι στρατηγοί ήταν συνολικά δέκα. Έκανε την βουλή των πεντακοσίων και έδωσε μεγάλη δύναμη στην εκκλησία του Δήμου, δηλαδή στο λαό που αποφάσιζε για πόλεμο ή ειρήνη, ψήφιζε νόμους και μπορούσε να εξορίσει όποιον ήταν επικίνδυνος για την Αθήνα.

Στην Αθήνα υπήρχε πλέον ειρήνη και δικαίως λέγεται ότι ο Κλεισθένης έφερε το δημοκρατικό πολίτευμα στην Αθήνα.

Προτάσεις διδασκαλίας

Α΄ πρόταση

Για να κατανοήσουν την σπουδαιότητα του Ελληνικού Πολιτισμού για όλη την Ευρώπη αλλά και την σημασία των αποικιών προτείνεται η σειρά από 6 ιστορικών ντοκιμαντέρ του Δημήτρη Μανωλεσάκη «Ελλάδα, η Πύλη της Μεσογείου προς την Ευρώπη»

<https://www.youtube.com/watch?v=7hk2DndRp0>

Επίσης προτείνονται:

Το Αλάτι της Γης- Ελληνόφωνοι της Κάτω Ιταλίας με τον Λάμπρο Λιάβα.

<https://www.youtube.com/watch?v=Bk4e8zBT3Nw>

και το τραγούδι του Franco Corliano – Encardia Andra μου ραεί που μιλάει για τον πόνο της μετανάστευσης αλλά και του άγνωστου ελληνισμού της Μεγάλης Ελλάδας.

<https://www.youtube.com/watch?v=y5FoAzUKD-E>

Β' πρόταση

Προτείνεται να δείξουμε στα παιδιά μια φωτογραφία της Βουλής των Ελλήνων και να ακολουθήσουν ερωτήσεις όπως:

1. Τι πολίτευμα έχουμε σήμερα στην πατρίδα μας;
2. Τι σημαίνει δημοκρατία;
3. Γιατί είναι σημαντικό να συμμετέχει ο λαός και να ψηφίζει;
4. Από προήρθε αυτό το πολίτευμα;

Επίσης στο τέλος του μαθήματος προτείνεται η παρακολούθηση του ντοκιμαντέρ «Η Γέννηση της Δημοκρατίας μέρος 1»

<https://www.youtube.com/watch?v=gBVkhwo2FBo>

Διαθεματική προσέγγιση

Προτείνεται τα παιδιά να ασχοληθούν με το **θέμα της μετανάστευσης** σε διαφορετικές περιόδους της ιστορίας.

Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι; Υπάρχει σήμερα το φαινόμενο της μετανάστευσης. Τι προκαλεί την μετανάστευση στις μέρες μας. Είναι οι λόγοι μετανάστευσης σήμερα οι ίδιοι με τότε. Ποιος είναι ο μετανάστης; Ο ξένος; Σήμερα οι Έλληνες μεταναστεύουν; Ποιοι είναι οι λόγοι που οδηγούν τους Έλληνες στην μετανάστευση σήμερα; Ποια η διαφορά μεταξύ μετανάστη και πρόσφυγα;

Προτεινόμενη παιδική λογοτεχνία για Μετανάστευση-Παλιννόστηση

Πυλιώτου, Μ. *Τα δέντρα που τρέχουν?*, Καστανιώτης
Κλιάφα, Μ. *Δύσκολοι καιροί για μικρούς πρίγκιπες*, Καστανιώτης
Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Γ. *Παιχνίδι χωρίς κανόνες*, Πατάκης
Σαρή, Ζ. *Κρίμα κι άδικο*, Πατάκης
Παιονίδου, Έ. *Οι σειρήνες του Μανχάτταν*, Πατάκης
Κοντολέων, Μ. *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, Πατάκης
Μουρίκη, Κ. *Γκασμέντ ο φυγάς με τη φλογέρα*, Παπαδόπουλος

Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου Λ., *Λάθος κ. Νόιγκερ*, Πατάκης
Ηλιόπουλος Βαγγέλης, *Καφέ αηδιαστικό μπαλάκι*, Πατάκης
Δελώνης Αντώνης, *Ονειρεύομαι τη Ρουθ*, Άγκυρα
Μουρίκη, Κ. *Αγάπη χωρίς σύνορα*, Πατάκης
Ηλιόπουλος, Β. *Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν*, Πατάκης

Προτεινόμενα τραγούδια για Μετανάστευση-Παλιννόστηση

Εδώ στην ξένη χώρα, Γιώργος Σκούρτης, Γ. Μαρκόπουλος, Λάκης Χαλκιάς

Έχω ένα καφενέ, Λευτέρης Παπαδόπουλος, Μάνος Λοΐζος, Γιώργος Νταλάρας

Η Αντάρα, το Λενάκι κι η Ρηνιώ, Γιώργος Σκούρτης, Γ. Μαρκόπουλος, Βίκυ Μοσχολιού

Η ξενιτιά, Κώστας Φέρρης, Στέλιος Βαμβακάρης, Νίκος Ξυλούρης

Η προσφυγιά, Πυθαγόρας, Απόστολος Καλδάρας, Γιώργος Νταλάρας

Η φάμπρικα, Γιώργος Σκούρτης, Γ. Μαρκόπουλος, Λάκης Χαλκιάς

Μετανάστης, Γιώργος Καλατζόπουλος, Γιώργος Γερασιμίδης, Γιώργος Νταλάρας

Μη μου θυμώνεις, μάτια μου, Σταύρος Κουγιουμτζής, Σταύρος Κουγιουμτζής, Γιώργος Νταλάρας

Μιλώ για τα παιδιά μου, Γιώργος Σκούρτης, Γ. Μαρκόπουλος, Βίκυ Μοσχολιού

Ξενιτεμένο μου πουλί, Χρ. Λεοντής, Μαρία Αναματερού

Ξενιτιά, Στέλλα Πετρίδου, Κώστας Πατσιοδήμος, Νίκος Καλλίνης, Γιάννα Φαφαλιού

Ο γυρισμός του ξενιτεμένου, Γ. Σεφέρης, Γ. Μαρκόπουλος, Λάκης Χαλκιάς & Ιωάννα Κιουρκτσόγλου

Ο Εμιγκρές, Δημ. Ιατρόπουλος, Γ. Κατσαρός, Γιάννης Πουλόπουλος

Ο Μετανάστης, Δημ. Ιατρόπουλος, Γ. Κατσαρός, Γιάννης Πουλόπουλος

Στην ξενιτιά, Λ. Παπαδόπουλος, Απ. Καλδάρας, Χ. Αλεξίου

Τα τρένα που φύγαν, Βαγγέλης Γκούφας, Βασίλης Ανδρέοπουλος, Σταύρος Ξαρχάκος, Β. Μοσχολιού

Της αγκαλιάς η ξενιτιά, Άλκης Αλκαίος, Σωκράτης Μάλαμας, Σωκράτης Μάλαμας

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Ο δρόμος του Χριστού και της συνείδησης

Το παιχνίδι χρησιμοποιείται για να μυήσει τα παιδιά στον Χριστιανικό τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Ο κατηχητής αναλαμβάνει τον ρόλο του προσώπου που αντιμετωπίζει το δίλημμα (π.χ πως πρέπει να συμπεριφερθεί στους πρόσφυγες είτε είναι Χριστιανοί είτε όχι). Τα παιδιά σχηματίζουν δυο ομάδες κι ο κατηχητής, αφού περιγράψει το πρόβλημα και το δίλημά του, προχωρεί αργά ανάμεσά τους. Οι δύο ομάδες αντιπροσωπεύουν τις δύο αντίθετες απαντήσεις του διλήμματος. Σε κάθε βήμα του κατηχητή παιδιά από τις δύο ομάδες προσπαθούν να του δώσουν λύσεις από την δική τους οπτική γωνία. Αφού ακούσει τα παιδιά και από τις δύο ομάδες ο κατηχητής θα εκφράσει την απόφαση του και τους λόγους που τον/την οδήγησαν σε αυτήν. (π.χ τι μας δίδαξε ο Χριστός, αποσπάσματα από το Ευαγγέλιο.) Με αυτό το τρόπο τα παιδιά ανακαλύπτουν κι εμπεδώνουν τι μας οδηγεί στην κάθε στιγμή της ζωής μας, τις δυσκολίες και την πάλη που χρειάζεται για να πάρουμε τέτοιες αποφάσεις και πως λιθαράκι – λιθαράκι ναι! Μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο και γιατί όχι και τον ρου της ιστορίας κάποιες φορές.

ΚΛΑΣΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Εισαγωγή- θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου καθηγητή, αγαπητή μου καθηγήτρια.

Βρισκόμαστε ίσως στην πιο ένδοξη περίοδο της Αρχαίας Ελληνικής ιστορίας. Οι Αρχαίοι μας πρόγονοι θριαμβεύουν εναντίον μιας αυτοκρατορίας με πολλαπλάσιες δυνάμεις, υπερέχοντας όμως στην τέχνη του πολέμου, την φιλοπατρία και το φρόνημα της ελευθερίας, για την οποίαν είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τα πάντα. Δεν θα ήταν άσκοπο, έτσι, σας υπαινιγμός, να λεχθεί στα παιδιά, πως ανάλογες συνθήκες διαπερνούν ουσιαστικά όλη την Ελληνική ιστορία. Οι Έλληνες βρέθηκαν επανειλημμένως να μάχονται σε αντίξοες συνθήκες, προασπίζοντας τα ιδανικά, την γλώσσα, την πίστη και την ελευθερία τους.

Αν και στην συνέχεια των μαθημάτων θα δοθεί πολλές φορές η αφορμή να παρουσιαστεί το θέμα της ελευθερίας, δεν θα ήταν άσκοπο να συζητηθεί με τα παιδιά, γιατί οι άνθρωποι γενικά και οι Έλληνες ιδιαίτερα, δίνουν τόσους αγώνες γι' αυτήν. Με κάθε αφορμή νομίζω πως πρέπει να αναφέρεται πως η δίψα για ελευθερία αποτελεί ένα από τα κυριότερα δώρα του Θεού στον άνθρωπο, ήδη από την αρχή της δημιουργίας του.

Ο Θεός μας θέλει δίπλα Του, αλλά μόνον αν το επιθυμήσουμε, μας ζητά να κάνουμε το καλό, αλλά με δική μας προαίρεση, μας καλεί να ακολουθήσουμε τον δρόμο Του, αλλά απευθύνεται σε όποιον θέλει. Το δώρο της ελευθερίας είναι υπέροχο, είναι και βαρύ. Απαιτεί ανθρώπους με συναίσθηση των συνεπειών των πράξεών τους, με σεβασμό στην ελευθερία του άλλου, με δυνατότητα να αυτοπεριορίζονται και να κάνουν καλή χρήση της ελευθερίας τους. Είναι φορές που ο εχθρός της ελευθερίας φαίνεται να βρίσκεται εκεί έξω –όπως οι Πέρσες στο σημερινό μάθημα-, υπάρχει όμως και ένας

εσωτερικός εχθρός, που μας εμποδίζει να γίνουμε και να κάνουμε το σωστό. Τέτοιοι εχθροί είναι τα ανθρώπινα ελαττώματα και τα πάθη. Το πόσο χειρότεροι εχθροί είναι αυτοί, το αποδεικνύει, δυστυχώς, η Ελληνική μας ιστορία. Οι Έλληνες, που, ενωμένοι, συνέτριψαν τους Πέρσες, στράφηκαν σχεδόν αμέσως μετά ο ένας εναντίον του άλλου, υποκύπτοντας στο πάθος της αρχομανίας και η νικήτρια Ελλάδα σύντομα ρημάχτηκε από τον πόλεμο μεταξύ Αθηναίων και Σπαρτιατών.

Στο περασμένο μάθημα, σου ανέφερα πως οι ηρωισμοί του παρελθόντος διαμορφώνουν έναν γνήσιο πατριωτισμό και μια εθνική αυτοπεποίθηση, που διαπερνά όλο το φάσμα της ζωής μιας χώρας. Προς την ίδια λοιπόν κατεύθυνση, ας μάθουν τα παιδιά, πως οι νίκες εναντίον των Περσών δεν αφορούν μόνο τους Έλληνες, αλλά ολόκληρη την Ευρωπαϊκή ιστορία. Είναι βέβαιον πως η Περσική κυριαρχία δεν θα σταματούσε στον Ελληνικό χώρο, αλλά θα επεκτεινόταν προς τα δυτικά, κάτι που άλλωστε συνέβη κάθε φορά που βάρβαροι έφταναν από τα Ανατολικά. Λόγου χάριν, ο Μωάμεθ, μετά την άλωση της Βασιλεύουσας, έφτασε μέχρι τη Βιέννη, η οποία τον εμπόδισε να κατακτήσει ολόκληρη την Ευρώπη. Οι Περσικοί πόλεμοι αποτελούν ένα από τους πρώτους κρίκους μιας σειράς συγκρούσεων των Ελλήνων με βαρβάρους, που είχαν πάντα ένα κοινό χαρακτηριστικό: Την υπεράσπιση των Ανατολικών συνόρων της Ευρώπης.

Η περίοδος αυτή όμως δεν έχει μόνον στρατιωτική σημασία για την Ευρώπη. Έχει και πολιτιστική και φιλοσοφική. Το τέλος των Περσικών Πολέμων βρίσκει την Αθηναϊκή Δημοκρατία στο πιο ψηλό σκαλοπάτι της ακμής της. μαζί με τις νίκες ήρθαν και τα μεγάλα κατορθώματα της Τέχνης και της φιλοσοφίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η δημιουργία των αθάνατων έργων των μεγάλων τραγικών ποιητών, του Ευριπίδη, του Σοφοκλή και του Αισχύλου, τα οποία παρουσιάζονται από τότε διαρκώς σε όλο τον κόσμο.

Το αρχαίο θέατρο, με τρόπο υπέροχο έθεσε τα μεγάλα ερωτήματα για τη μοίρα του ανθρώπου, τη σχέση του με τους θεούς και τις μεγάλες αξίες, όπως το δίκαιο και η αγάπη. Χωρίς το αρχαίο θέατρο, το παγκόσμιο θέατρο δεν θα ήταν το ίδιο, ούτε στο περιεχόμενο, ούτε στη μορφή του.

Το ίδιο μπορεί να πει κανείς για τη φιλοσοφία. Όλες οι προσπάθειες που έκανε ο άνθρωπος για να απαντήσει μεγάλα ερωτήματα για τη ζωή και τον θάνατο στηρίζονται στα έργα δύο μεγάλων φιλοσόφων, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Το έργο αυτών των δύο επηρέασε πάρα πολύ και την Χριστιανική θεολογία. Ειδικά ο Πλάτωνας υπήρξε μαθητής του πιο γοητευτικού προσώπου της αρχαίας φιλοσοφίας, του Σωκράτη, ο οποίος συχνά ονομάστηκε χριστιανός προ Χριστού. Ο τρόπος ζωής του, ο τρόπος σκέψης του και κυρίως ο θάνατός του, που τον προκάλεσε ο φθόνος και η συκοφαντία, μοιάζουν σα να ετοιμάζουν την ανθρωπότητα να δεχτεί τον απλό στη ζωή, γοητευτικό στον λόγο και ανεξίκακο στον θάνατό Του Ιησού.

Εάν οι γνώσεις και το μεράκι σου επιτρέπουν να έχεις πρόσβαση στα αθάνατα φιλοσοφικά και θεατρικά έργα της εποχής εκείνης, προσπάθησε να παρουσιάσεις στα παιδιά κάτι από αυτούς τους θησαυρούς. Ας μάθουν για παράδειγμα τον ηρωισμό της **Αντιγόνης** να προτιμήσει να εκπληρώσει το καθήκον του απέναντι στον νεκρό αδελφό του από το να υποταχτεί στην απαγόρευση του **Κρέοντα**. Ή, ας εντοπίσεις δυο τρία διδάγματα του **Σωκράτη** και ας αφήσεις τα παιδιά να τα σχολιάσουν, βρίσκοντας συγχρόνως ομοιότητες με τον λόγο του Χριστού.

Τέλος, ας γίνει αναφορά στο λαμπρότερο θρησκευτικό μνημείο της περιόδου αυτής, στον Παρθενώνα, και ας αναφερθεί ως δείγμα της ευσέβειας των προγόνων μας, αλλά και της τελειότητας που έφτασε ο Αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός, δημιουργώντας ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου.

Και μην ξεχνάς: **Η ιστορία βαδίζει διαρκώς προς το μεγάλο, το κεντρικό της γεγονός: Την έλευση του Θεού στη γη.**

Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν έννοιες όπως πόλεμος, ειρήνη, επεκτατικός – αμυντικός πόλεμος και επανάσταση.
- Να κατανοήσουν τα αίτια που οδήγησαν τους Πέρσες να εκστρατεύσουν εναντίον των Ελλήνων.
- Να μάθουν τις ηρωικές μάχες των Ελλήνων και την σημασία του για τους Έλληνες σήμερα.
- Να εκτιμήσουν την σπουδαιότητα της φιλοπατρίας και του πατριωτισμού ως παραγόντων που επηρέασαν την έκβαση των Περσικών πολέμων.
- Να γνωρίσουν την άνθηση των γραμμάτων και των τεχνών κατά τον Χρυσό Αιώνα του Περικλή που αποτέλεσε την βάση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για τους Περσικούς πολέμους εναντίον των Ελλήνων καθώς και τις ένδοξες μάχες και τις νίκες των Ελλήνων σε αυτούς.

Σήμερα μαθαίνω επίσης για μια σημαντική χρονική περίοδο της Αθήνας, τον Χρυσό Αιώνα του Περικλή, όπου άνθισαν οι τέχνες και τα γράμματα.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Τι ξέρουμε για τους Πέρσες;
2. Που κατοικούν σήμερα;
3. Ποιοί πιστεύεται ότι είναι οι λόγοι που τους οδήγησαν να ξεκινήσουν από την μακρινή πατρίδα τους και να εκστρατεύσουν εναντίον των Ελλήνων;
4. Θυμόσαστε κάποια μάχη από τους Περσικούς πολέμους;
5. Ποια είναι η διαφορά μεταξύ ενός πολέμου αμυντικού και ενός επιθετικού;
6. Στους Περσικούς πολέμους ποιος έκανε αμυντικό και ποιος επιθετικό πόλεμο;
7. Έχετε ακούσει για τον Χρυσό αιώνα του Περικλή; Γιατί τον ονομάζουμε έτσι;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Περσικοί πόλεμοι

Το φτωχό έδαφος της Ελλάδας αλλά και οι πολιτικές συνθήκες ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να φύγουν και να εγκατασταθούν σε άλλα μέρη για να ζήσουν καλύτερα.

Οι Μεσσήνιοι πχ. για να μην γίνουν δούλοι των Σπαρτιατών πήγαν στη Σικελία και έχτισαν την Μεσσήνη. Άλλοι έφυγαν για τα παράλια της Μακεδονίας και της Θράκης, στον Εύξεινο Πόντο, στη Νότιο Ιταλία, Β. Αφρική, Ν. Γαλλία και έφθασαν μέχρι την Ισπανία.

Οι πιο πολλοί όμως έφυγαν είτε για τα νησιά του Αιγαίου ή για τα παράλια της Μ. Ασίας όπου δημιούργησαν μεγάλες πόλεις και προόδευαν στα γράμματα και στις τέχνες. Οι πόλεις αυτές ονομάστηκαν αποικίες.

Στα παράλια της Μ. Ασίας υπήρχαν οι Ιωνικές αποικίες (12 πόλεις), οι Αιολικές (12 πόλεις) και οι Δωρικές αποικίες (6 πόλεις). Οι Ιωνικές αποικίες είχαν μεγαλύτερη ανάπτυξη στο εμπόριο, τη ναυτιλία, τα γράμματα, και τις τέχνες. Πάντοτε όμως διατηρούσαν σχέσεις με την μητέρα Ελλάδα που την έλεγαν Μητρόπολη. Έστελναν αντιπροσώπους στις γιορτές και τους αγώνες της.

Ιωνική επανάσταση (500 π.Χ)

Το 550 π.Χ οι Ελληνικές αποικίες της Μ. Ασίας υποδουλώθηκαν από τους Πέρσες και ο βασιλιά των Περσών Κύρος διόρισε διοικητές που λέγονταν "σατράπες" και ήταν σκληροί. Μη μπορώντας να υποφέρουν τη σκλαβιά οι Έλληνες ζητούσαν ευκαιρία να επαναστατήσουν.

Το 514 π.Χ. ο βασιλιάς των Περσών Δαρείος, πέρασε στη Θράκη από το Βόσπορο, πάνω από γέφυρα που έστησαν Ίωνες τεχνίτες. Αλλά και προχωρώντας προς Βορρά, στο ποταμό Ίστρο (Δούναβη) πάλι οι Ίωνες έστησαν γέφυρα για να περάσει ο Δαρείος με το στρατό του. Ο Αθηναίος στρατηγός Μιλτιάδης, συμβούλευσε τους Έλληνες να διαλύσουν τη γέφυρα για να καταστραφεί ο Δαρείος και να ελευθερωθούν οι Ελληνικές αποικίες της Μ. Ασίας αλλά ο τύραννος της Μιλήτου Ισταιός δε δέχτηκε. Παρ' όλα αυτά, ο Δαρείος τιμώρησε τον Ισταιό και διόρισε τύραννο της Μιλήτου το γαμπρό του Αρισταγόρα.

Ο Ισταιός δυσαρεστημένος με την βοήθεια του Αρισταγόρα οργάνωσε την επανάσταση και το 500 π.Χ με το στόλο κατέλαβε τα περισσότερα νησιά.

Αμέσως ζήτησε βοήθεια από την Ελλάδα. Η μεν Σπάρτη αρνήθηκε αλλά η Αθήνα όμως και η Ερέτρια έστειλαν 25 πλοία. Οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς ενώθηκαν με τους Ίωνες και κατέλαβαν τις Σάρδεις, πρωτεύουσα της Λυδίας. Ο Δαρείος αμέσως έστειλε στρατό και τέλος οι Έλληνες νικήθηκαν. Οι Πέρσες κατέλαβαν τη Μίλητο και την έκανα στάχτη.

Αμυντικοί πόλεμοι των Ελλήνων

Η εκστρατεία του Μαρδονίου (492 π.Χ)

Μετά την καταστροφή στη Μίλητο ο Δαρείος θέλησε να εκδικηθεί τους Αθηναίους γιατί βοήθησαν τους Ίωνες. Μάλιστα έδωσε διαταγή σε ένα δούλο του, κάθε φορά που θα του έφερνε φαγητό να του λέει «Κύριε, θυμήσου τους Αθηναίους».

Βοηθός στα σχέδια του ήταν και ο εξόριστος τύραννος των Αθηνών, Ιππίας, γιός του Πεισιστράτου.

Όμως η πρώτη προσπάθεια του με αρχηγό τον γαμπρό του Μαρδόνιο έληξε άδοξα. Ο στόλος καταστράφηκε από μεγάλη τρικυμία στο ακρωτήριο Νυμφαίο του Αγίου Όρους και ο στρατός του στη Θράκη έπαθε ζημιές από επιθέσεις των κατοίκων. Έτσι ο Μαρδόνιος γύρισε στη Περσία άπρακτος.

Η εκστρατεία του Δάτη και του Αρταφέρνη

Με την καταστροφή του Μαρδόνιου ο Δαρείος διέταξε νέα εκστρατεία ενώ στο μεταξύ έστειλε στην Ελλάδα κήρυκες για να ζητήσουν από τις Ελληνικές πόλεις υποταγή. Οι Αθηναίοι έριξαν τους κήρυκες στο γκρεμό και οι Σπαρτιάτες σε ένα πηγάδι για να πάρουν « γη και ύδωρ»...!

Ο περσικός στρατός ξεκίνησε για την Ελλάδα την άνοιξη του 490 π.Χ με αρχηγούς τον Δάτη και τον Αρταφέρνη και τον Ιππία σαν σύμβουλο. Κατέλαβαν όλα τα νησιά, κυρίευσαν την Κάρυστο και πολιορκήσαν την Ερέτρια. Οι Ερετριείς αντιστάθηκαν αλλά οι Πέρσες μπήκαν στη πόλη, έκαψαν τα σπίτια και τους ναούς, και έστειλαν τους αιχμαλώτους δούλους στο Δαρείο.

Η μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ)

Μετά την Ερέτρια οι Πέρσες ακολουθώντας τις συμβουλές του Ιππία αποβιβάστηκαν στο Μαραθώνα για να επιτεθούν εναντίον των Αθηνών. Βλέποντας τον κίνδυνο οι Αθηναίοι ετοιμάστηκαν να αποκρούσουν τους Πέρσες αλλά έστειλαν τον Φειδιππίδη στη Σπάρτη για να ζητήσουν βοήθεια. Οι Σπαρτιάτες απάντησαν πως δεν μπορούν να εκστρατεύσουν πριν γίνει πανσέληνος, οι Πλαταιείς όμως έστειλαν 1000 άνδρες σε βοήθεια των Αθηναίων.

Οι Αθηναίοι αποφάσισαν να πολεμήσουν και χωρίς την βοήθεια των Σπαρτιατών. Έτσι οι 10.000 Έλληνες, μαζί με τους Πλαταιείς έπρεπε να πολεμήσουν με 100 χιλιάδες Πέρσες. Οι Αθηναίοι στρατηγοί έκαναν πολεμικό συμβούλιο. Μαζί τους ο Μιλτιάδης, ο Αριστείδης και ο πολέμαρχος Καλλίμαχος. Οι περισσότεροι από τους στρατηγούς πρότειναν να περιμένουν τους Σπαρτιάτες. Ο Μιλτιάδης πρότεινε να επιτεθούν αμέσως και κατόρθωσε να πείσει και τον πολέμαρχο Καλλίμαχο. Ο Αριστείδης πρότεινε να δοθεί η αρχιστρατηγία στον Μιλτιάδη.

Ο Μιλτιάδης ήταν πολλά χρόνια διοικητής της Θράκης και γνώριζε την πολεμική τακτική των Περσών να ρίχνουν το βάρος της μάχης στο κέντρο με τον περισσότερο στρατό. Ο Μιλτιάδης άφησε αδύνατο το κέντρο και δυνάμωσε τα άκρα.

Όταν δόθηκε το σύνθημα οι Αθηναίοι όρμησαν στη μάχη με ιαχές και γενναιότητα. Το κέντρο των Αθηναίων υποχωρεί και τότε ο Μιλτιάδης διατάσσει επίθεση στα αδυνατισμένα άκρα των Περσών. Οι Πέρσες υποχωρούν και τότε κάνει κυκλωτική επίθεση σε όλη την παράταξη των Περσών. Οι Πέρσες φεύγουν πανικόβλητοι για τα πλοία τους ενώ οι Αθηναίοι τους κυνηγούν με σκοπό να κάψουν και τα πλοία τους ακόμη. Ένας αγγελιοφόρο φέρνει το μήνυμα της χαράς στην Αθήνα, φωνάζει «**Νενικήκαμεν**» και ξεψυχά!

Οργισμένοι οι Πέρσες με το στόλο τους πήγαν στο Φάληρο με σκοπό να καταλάβουν την ανυπεράσπιστη Αθήνα. Ο Μιλτιάδης κατάλαβε το σχέδιο τους και με όλο το στρατό και παρατάχθηκε στη Φαληρική ακτή. Μόλις είδαν οι Πέρσες τους Αθηναίους έφυγαν ντροπιασμένοι για την Περσία.

Την ίδια μέρα έφθασαν **2000 Σπαρτιάτες** για βοήθεια λυπήθηκαν γιατί δεν πρόφτασαν να λάβουν μέρος στη μάχη που έσωσε την Ελλάδα από τους Βαρβάρους.

Οι Αθηναίοι έθαψαν τους νεκρούς με μεγάλες τιμές και σε μια μαρμάρινη χάραξαν το επίγραμμα του ποιητού Σιμωνίδη.

«Ελλήνων προμαχούντες, Αθηναίοι, Μαραθώνι, χρυσοφόρων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν».

Η μάχη του Μαραθώνα είναι ένα λαμπρό φάρος για την Ελλάδα μας αλλά για όλη την ανθρωπότητα.

Εκστρατεία του Ξέρξη

Προετοιμασίες των Περσών.

Ο Δαρείος εξακολουθούσε να επιμένει στο σχέδιο του να υποτάξει την Ελλάδα. Δεν πρόφτασε όμως να ξεκινήσει την εκστρατεία γιατί πέθανε και τον διαδέχτηκε ο γιός του Ξέρξης.

Ο Ξέρξης αν φιλόδοξος δεν είχε τις ηγετικές ικανότητες του πατέρα του. Συνέχισε τις προετοιμασίες, διέταξε γενική επιστράτευση και συγκέντρωσε πεζικό, ιππικό, πολεμικό και μεταφορικά πλοία.

Τέσσερα χρόνια μετά είχε 1.700.000 πεζικό, 80.000 ιππικό, 1.200 πολεμικά πλοία και 3.000 φορτηγά και την άνοιξη του 480 π.Χ ξεκίνησε για την Ελλάδα.

Όταν έφτασε στον Ελλήσποντο διέταξε και κατασκεύασαν γέφυρα που όμως κατέστρεψε η μεγάλη τρικυμία. Όμως Ίωνες τεχνίτες κατασκεύασαν δυο γέφυρες πάνω σε πλοία κι έτσι η στρατιά πέρασε στη Θράκη ενώ ο στρατός προχωρούσε στα παράλια. Όλες οι πόλεις απ' όπου περνούσαν έδιναν τη σοδειά τους για να τραφεί ο αμέτρητος στρατός.

Προετοιμασίες των Ελλήνων

Οι Έλληνες ήταν βέβαιοι ότι οι Πέρσες θα τους κτυπούσαν πάλι. Ο Μιλτιάδης είχε πεθάνει, μα δύο νέοι στρατηγοί αναδείχθηκαν, ο Αριστείδης και ο Θεμιστοκλής.

Ο Αριστείδης, τίμιος και γενναίος που ονομαζόταν και **«Αριστείδης ο δίκαιος»** υποστήριζε πως έπρεπε να ετοιμάσουν μεγάλο στρατό για να πολεμήσουν τους Πέρσες.

Ο Θεμιστοκλής πάλι, φιλόδοξος και πανούργος υποστήριζε ότι πρέπει να ετοιμάσουν μεγάλο στόλο για να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες. Ήρθε σε αντίθεση με τον Αριστείδα αλλά η απάντηση του Μαντείου πως τα ξύλινα τείχη θα δώσουν την νίκη τον έκανε να καταλάβει πως ξύλινα τείχη ήταν τα πλοία και έτσι άρχισε να προετοιμάζει στόλο. Σε λίγα χρόνια ετοίμασαν 200 πολεμικά πλοία τριήρεις.

Ύστερα κάλεσε Πανελλήνιο συνέδριο στον Ισθμό της Κορίνθου οι Έλληνες ενωμένοι αποφάσισαν να πολεμήσουν. Αρχηγός του στρατού ήταν ο βασιλιάς της Σπάρτης Λεωνίδας και του στόλου ο Σπαρτιάτης Ευρυβιάδης. Στο μεταξύ ο Ξέρξης έστειλε κήρυκες και ζητούσε «γη και ύδωρ» ως σημεία υποταγής, από την Αθήνα και τη Σπάρτη.

Η μάχη των Θερμοπυλών (480 π.Χ)

Ο Ξέρξης αφού πέρασε τη Θεσσαλία συνάντησε τον βασιλιά της Σπάρτης Λεωνίδα με 300 Σπαρτιάτες και 7.000 άλλους Έλληνες στα στενά των Θερμοπυλών , ένας στενό δρόμο ανάμεσα στο βουνό Καλλίδρομον και στη θάλασσα του Μαλιακού κόλπου. Ο στόλος των Ελλήνων έπιασε το ακρωτήριο Αρτεμίσιον για να μην περάσει ο περσικός στόλος στον Μαλιακό κόλπο.

Ο Ξέρξης μόλις έμαθε ότι ο βασιλιάς της Σπάρτης Λεωνίδας με λίγους Έλληνες κρατά τα στενά έστειλε κήρυκες και ζήτησε να παραδώσει τα όπλα ο Λεωνίδας. Εκείνος του απάντησε «Μολών λαβέ» δηλαδή «έλα να τα πάρεις». Ουμωμένος ο Ξέρξης διέταξε επίθεση. Όμως το μέρος ήταν στενό και ο Περσικός

στρατός πέφτει πάνω στους Έλληνες που με θάρρος και ανδρεία αποκρούουν όλες τις επιθέσεις. Τότε ο Ξέρξης στέλνει στη μάχη το σώμα των αθανάτων, δηλαδή τους νέους της βασιλικής φρουράς αλλά για δεύτερη μέρα οι Έλληνες κρατούν τα στενά. Την Τρίτη μέρα παρουσιάζεται στον Ξέρξη ένας προδότης ο Εφιάλτης και οδηγεί τους Πέρσες από ένα κρυφό μονοπάτι ώστε να βρεθούν πίσω από τους Έλληνες. Όταν ο Λεωνίδας κατάλαβε το συνέβη διέταξε τους άλλους Έλληνες να φύγουν και αυτός με τους 300 Σπαρτιάτες έμεινε να πολεμήσει. Μαζί του έμειναν και 700 Θεσπιείς.

Ο Λεωνίδας και οι Σπαρτιάτες μάχονται σκληρά σα λιοντάρια. Πολεμών αψηφώντας το θάνατο και πέφτουν όλοι. Στο τόπο που έπεσαν οι Σπαρτιάτες στήθηκε μνημείο με ένα μαρμάρινο λιοντάρι και έγραψαν το επίγραμμα του Σιμωνίδη:

«Ω ξείν, αγγέλειν Λακεδαιμονίοι, ότι τήδε κείμεθα τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Δηλαδή:

«Ω διαβάτη, ν' αναγγείλεις στους Λακεδαιμονίους ότι εδώ είμαστε θαμμένοι υπακούοντας στους νόμους των»

Ο Ξέρξης καταστρέφει την Αθήνα (480 π.Χ)

Όταν ο Ξέρξης πέρασε τα στενά, έστειλε στρατό να λεηλατήσουν τους θησαυρούς του Μαντείου των Δελφών όμως βροντές φοβερές έκαναν τους στρατιώτες να τραπούν σε φυγή καθώς το θεώρησαν για κακό σημάδι κι έφυγαν. Ο Ξέρξης προχώρησε στην Αττική όπου πολλοί Αθηναίοι ξέροντας το χρησμό «Τα ξύλινα τείχη θα σώσουν τη Αθήνα», έκαναν ξύλινα τείχη στην ακρόπολη για να σωθούν. Όμως ο Θεμιστοκλής όμως έβαλε τα γυναικόπαιδα μέσα στα πλοία και τα μετέφερε στην Πελοπόννησο και στα νησιά. Έτσι ο Ξέρξης βρήκε την Αθήνα έρημη πόλη και λεηλάτησε σπίτια και ναούς. Οι Αθηναίοι δακρυσμένοι έβλεπαν την όμορφη πόλη τους να καίγεται.

Πολεμικό συμβούλιο στη Σαλαμίνα (480 π.Χ)

Μετά την καταστροφή των Αθηνών ο στόλος του Ξέρξη έφτασε στο Φάληρο και ο στρατός του στο κάμπο της Ελευσίνας. Ο στόλος των Ελλήνων είχε αράξει στο κόλπο της Σαλαμίνας. Ο στρατός των Πελοποννησίων είχε κλείσει τον Ισθμό της Κορίνθου. Στο πολεμικό συμβούλιο των Ελλήνων ο Σπαρτιάτης Ευρυβιάδης πρότεινε να γίνει η ναυμαχία στη θάλασσα κοντά στον Ισθμό. Ο Θεμιστοκλής όμως πρότεινε να δοθεί η ναυμαχία στα στενά της Σαλαμίνας, γιατί τα Περσικά καράβια ήταν μεγάλα και πολλά κι έτσι δεν θα μπορούσαν να πάρουν μέρος στη ναυμαχία όλα. Οι δύο στρατηγοί διαφώνησαν και πάνω στο θυμό του ο Ευρυβιάδης θέλησε να χτυπήσει τον Θεμιστοκλή

που ατάραχος του απάντησε: «Πάταξον μεν, άκουσον δε», δηλαδή «χτύπησε με αλλά άκουσέ με».

Αργά τη νύχτα έφτασε ο Αριστείδης και τους είπε ότι ήταν περικυκλωμένοι από τον Περσικό στόλο. Έτσι αποφάσισαν να πολεμήσουν στην Σαλαμίνα.

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.χ)

Χίλια περσικά καράβια σε τρεις σειρές είχαν πιάσει τα στενά της Σαλαμίνας ενώ ο Ξέρξης παρακολουθούσε την ναυμαχία από το βουνό Αιγάλεω. Στον κόλπο της Σαλαμίνας ήταν 300 Ελληνικά πλοία με τους ανδρείους πολεμιστές έτοιμους να θυσιαστούν για τη πατρίδα.

Σεπτέμβριος του 480 π.Χ. Η σάλπιγγα του Ευρυβιάδη διατάσσει επίθεση. Ο αγώνας είναι σκληρός. Ο Θεμιστοκλής επιτίθεται και βυθίζει πολλά πλοία. Ύστερα κτυπά το κέντρο της Περσικής παρατάξεων και αναγκάζει τους Πέρσες να υποχωρήσουν.

Τα μεγάλα και δυσκίνητα Περσικά πλοία δεν μπορούν να αλλάξουν πορεία και να κάνουν ελιγμούς ενώ τα Ελληνικά, μικρά και κινούνται με ευκολία. Οι Πέρσες υποχωρούν μα τα πλοία τους είναι μεγάλα και συγκρούονται μεταξύ τους. Ο Ξέρξης νικημένος επιστρέφει στην Ασία.

Ο Μαρδόνιος και οι Αθηναίοι

Ο Ξέρξης άφησε το γαμπρό του Μαρδόνιο στη Θεσσαλία για να συνεχίσει την εκστρατεία τον άλλο χρόνο. Οι Μακεδόνες, οι Θεσσαλοί, και οι Θηβαίοι έγιναν σύμμαχοι του. Τότε οι Σπαρτιάτες φοβούμενοι για την απόφαση των Αθηναίων έστειλαν πρέσβεις με μήνυμα πως θα τους βοηθήσουν με στρατό και ότι άλλο χρειαστούν. Ο Αριστείδης παρακάλεσε τους Σπαρτιάτες να στείλουν γρήγορα στρατό. Ο Μαρδόνιος βάδισε προς την Αττική και Αθηναίοι μπροστά στο νέο κίνδυνο στέλνουν τα γυναικόπαιδα στη Σαλαμίνα. Σε λίγες μέρες έφτασαν 50 χιλ. Σπαρτιάτες με αρχηγό τον Παυσανία που ενώθηκαν με το στρατό του Αριστείδη. Έτσι συγκεντρώθηκαν στον Ισθμό της Κορίνθου 110 χιλιάδες άνδρες.

Η μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ)

Ο Μαρδόνιος κατέστρεψε την Αθήνα για δεύτερη φορά όταν όμως έμαθε ότι ο Ελληνικός στρατός συγκεντρώθηκε στον Ισθμό υποχώρησε και στρατοπέδευσε στις Πλαταιές. Ο Ελληνικός στρατός με αρχηγό τον Παυσανία στρατοπέδευσε απέναντι από τους Πέρσες και για δέκα ημέρες δεν έγινε μάχη γιατί οι μάντιες είπαν πως «θα νικηθεί ο

στρατός που θα επιτεθεί πρώτος». Στο μεταξύ ο Πausanias τράβηξε προς τα πίσω το στρατό της Σπάρτης και οι Πέρσες επιτέθηκαν πρώτοι εναντίον των Σπαρτιατών. Η μάχη ήταν σκληρή. Οι Έλληνες ενωμένοι πολεμούν και κερδίζουν κι αυτή τη σπουδαία μάχη που σήμανε το τέλος της εκστρατείας του Ξέρξη.

Επιθετικοί πόλεμοι των Ελλήνων

Η μάχη της Μυκάλης

Μετά τη συντριβή του Περσικού στόλου στη Σαλαμίνα και τις ημέρες που γινόταν η μάχη στις Πλαταιές, ο βασιλιάς της Σπάρτης Λεωτυχίδης, και ο Αθηναίος στρατηγός Ξάνθιππος έπλεαν να συναντήσουν τον Περσικό στόλο στο νησί Σάμος αλλά οι Πέρσες κατέφυγαν στην ακτή της Μ. Ασίας και οχυρώθηκαν στη Μυκάλη. Οι Έλληνες παρατάχθηκαν απέναντι από τους Πέρσες έτοιμοι για μάχη και μαζί τους ενώθηκαν και οι Ίωνες που είχαν επαναστατήσει. Οι Έλληνες νικούν τους Πέρσες τα νησιά Χίος, Σάμος, Λέσβος ελευθερώνονται και ο Ελληνικός στόλος πλέει στον Ελλήσποντο να διαλύσει τη γέφυρα του Ξέρξη.

Το 478 π.Χ Αθηναίοι και Σπαρτιάτες με αρχηγούς τον Πausanias, τον Αριστείδη και τον Κίμωνα, ελευθέρωσαν την Κύπρο, τις πόλεις της Μ. Ασίας και τα υπόλοιπα νησιά. Έφτασαν στο Βόσπορο και ελευθέρωσαν και το Βυζάντιο, παλαιά Ελληνική αποικία.

Έτσι το Αιγαίο και τα παράλια της Μ. Ασίας ελευθερώθηκαν.

Ο λαμπρός αιώνας των Αθηνών

Οι Αθηναίοι ηγεμόνες των συμμάχων

Αναμφίβολα ο ρόλος των Αθηναίων στον αγώνα κατά των Περσών ήταν μεγάλος. Πολέμησαν και νίκησαν τους Πέρσες στο Μαραθώνα, η πόλη τους κήκε δύο φορές από τη μανία του Ξέρξη. Οι Έλληνες ενωμένοι πέτυχαν τις νίκες στη Σαλαμίνα, στις Πλαταιές και στη Μυκάλη.

Μετά το τέλος των πολέμων οι σύμμαχοι αναγνώρισαν ως αρχηγούς τους Αθηναίους.

Αρχηγός του στόλου έγινε ο Αριστείδης που το 478 π.Χ κάλεσε όλες τις συμμαχικές πόλεις στη Δήλο και οργάνωσε μια μεγάλη συμμαχία, την Αθηναϊκή συμμαχία με αρχηγούς τους Αθηναίους. Με νόμους όρισε πως κάθε πόλη πρέπει να προσφέρει ορισμένα χρήματα, πλοία και άνδρες για το στρατό της συμμαχίας και το ταμείο θα ήταν στο ιερό νησί Δήλος.

Όμως με το θάνατο του Αριστείδη τα πράγματα άλλαξαν. Το ταμείο μεταφέρθηκε στην Αθήνα και η Εκκλησία του Δήμου χρησιμοποιούσε τα συμμαχικά χρήματα όπως ήθελε. **Οι Αθηναίοι εισέπρατταν τους φόρους και όποιες από τις πόλεις δεν υπάκουσαν τις υπέτασσαν.**

Στη συμμαχία ήταν η Αίγινα, Μεγαρίδα, η Φωκίδα, Λοκρίδα, Εύβοια, Κυκλάδες, η νότιος Θράκη η Μακεδονία, οι πόλεις της Μ. Ασίας, η Ναύπακτος, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο. **Έτσι οι Αθηναίοι αντί για σύμμαχοι έγιναν κυρίαρχοι και τύραννοι.**

Ο Περικλής

Μετά τους Περσικούς πολέμους την Αθήνα κυβέρνησε ο Περικλής που ήταν πολύ μορφωμένος και καλός ρήτορας. Πολέμησε στους Περσικούς πολέμους και γρήγορα ανακατεύτηκε στην πολιτική. Είχε σπουδαίες αρετές. Ήταν σοβαρός, λιγομίλητος, γενναίος και αγαπούσε την ειρήνη. Μιλούσε με τέχνη. Είχε δυνατή φωνή και οι σκέψεις του ήταν βαθιές. Με το παράστημά, την συμπεριφορά και τη βροντερή φωνή του πολύ τον παρομοίαζαν με τον Δία και τον έλεγαν Ολύμπιο. Μιλούσε μόνο σε σημαντικές καταστάσεις στην εκκλησία του δήμου όμως η γνώμη του γινόταν πάντα δεκτή. Κυβερνούσε την Αθήνα επί 25 χρόνια.

Ο Περικλής άλλαξε την πόλη των Αθηνών. Έφτιαξε τον μεγαλύτερο εμπορικό και πολεμικό στόλο της εποχής. Για προστασία έφτιαξε τα μακρά τείχη, που ένωναν τον Πειραιά με την Αθήνα και το Φάληρο. Όμως ο Περικλής έκανε την Αθήνα εκτός από φρούριο και πόλη - στολίδι. Διέταξε να στολιστεί η Πόλη με ναούς, στοές, αγορές, θέατρα, γυμναστήρια και λουτρά. Διαμάντι της Αθήνας ήταν ο ιερός βράχος της Ακροπόλεως με τα διάφορα έργα που και σήμερα θαυμάζονται. Έδωσε άφθονα χρήματα και όλα τα απαραίτητα υλικά στους αρχιτέκτονες **Ικτίνο και Καλλικράτη** και έκτισαν το θαύμα των αιώνων τον **Παρθενώνα**, ναό της Αθήνας. Ο γλύπτης **Φειδίας** στόλισε το ναό με αγάλματα και παραστάσεις. Ένα χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθήνας στόλιζε το εσωτερικό του ναού και ένα θεόρατο χάλκινο τοποθετήθηκε απ' έξω. Έγιναν τα

προπύλαια ξαναχτίστηκε και το Ερέχθειο. Ο Κίμωνας είχε κάμει τον ναό της Απτέρου Νίκης.

Όμως ο Περικλής δεν παραμέλησε τα γράμματα, τις τέχνες και το θέατρο. Την εποχή του έγραψαν οι μεγάλοι ποιητές Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης και Αριστοφάνης. Οι ιστορικοί Ηρόδοτος και Θουκυδίδης και οι μεγάλοι σοφοί Σωκράτης και Πλάτων.

Η Αθήνα με την δύναμη της, τις τέχνες και τα γράμματα, το εμπόριο και τη βιομηχανία δημιούργησε την εποχή του Περικλέους σε ένα μεγάλο πολιτισμό. Ο κόσμος όλος ακόμη και σήμερα μελετά, και σέβεται τα που δημιουργήθηκαν την εποχή του Περικλή που δίκαια λέγεται «Χρυσούς αιών του Περικλέους».

Προτάσεις διδασκαλίας

Α΄ πρόταση

Για την προσέγγιση των Περσικών πολέμων προτείνεται η χρήση του σχετικού υλικού από τον slideshare

<https://de.slideshare.net/gregzer/ss-presentation-962456>

και στο youtube

<https://www.youtube.com/watch?v=usEe7myMrTs>

Προτεινόμενα βιβλία

Οι Περσικοί Πόλεμοι, Πότης Στρατικής, εκδόσεις Στρατικής

Η μάχη του Μαραθώνα, Σέρβη Κατερίνα, εκδόσεις Πατάκη

Λεωνίδα, το Λιοντάρι των Θερμοπυλών, Γιαννόπουλος Χρήστος, εκδόσεις Καρακώτσογλου, 2014

Β΄ πρόταση

Για την προσέγγιση του Χρυσού αιώνα του Περικλή προτείνονται οι παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις

<https://www.youtube.com/watch?v=ijZpnYNk2WY>

<https://www.youtube.com/watch?v=eQDs7yMRf7s>

Προτεινόμενα βιβλία

Το τεσσεραφύλλι, Ζωή Βαλάση, εκδόσεις Κέδρος.

Η Μαρμαρένια κόρη κλαίει, Σκανδάλης Χρήστος, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1995

Προτεινόμενα προγράμματα

Το Χαμόγελο του Κούρου (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο)

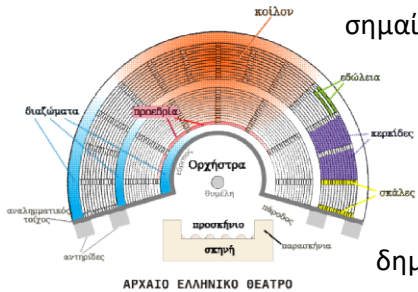
Διαθεματική προσέγγιση

Ας γνωρίσουμε το θέατρο.

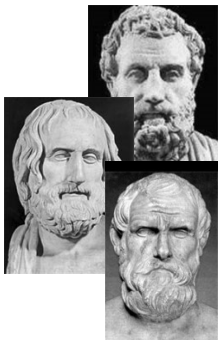
Το θέατρο με τη μορφή που έχει σήμερα γεννήθηκε στην αρχαία Αθήνα. Είχε κυρίως παιδευτικό χαρακτήρα και ήταν «η δια βίου εκπαίδευση των πολιτών της» στη Δημοκρατία και τους θεσμούς της, στη θρησκεία αλλά και στην τέχνη. Την εποχή του Περικλή η πόλη πρόσφερε στους φτωχούς πολίτες της –κι αργότερα σε όλους- χρήματα για την αγορά εισιτηρίων του θεάτρου. Τότε καθιερώθηκαν και οι χορηγίες. Η υποχρέωση δηλαδή των πλουσιότερων πολιτών να καλύψουν ένα μεγάλο μέρος των εξόδων μιας θεατρικής παράστασης που συμμετείχε στους θεατρικούς αγώνες.

Το αρχαίο Ελληνικό θέατρο, διακρίνεται σε τρία είδη: τραγωδία, κωμωδία και σατιρικό δράμα. Η τραγωδία έχει τις ρίζες της στις γιορτές του θεού Διονύσου και πήρε το όνομά της από τους τραγόμορφους σατύρους που ακολουθούσαν τον θεό Διόνυσο. Τα Μεγάλα Διονύσια, μια γιορτή της Αθήνας στην οποία τελούνταν οι πιο σημαντικοί θεατρικοί αγώνες, Η κωμωδία πήρε το όνομά της από τη λέξη κώμος που σημαίνει γλέντι και αναπτύχθηκε αργότερα.

ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τα θέατρα αρχικά ήταν ξύλινα, κατασκευασμένα σε πλαγιές λόφων που τις διαμόρφωναν ανάλογα. Οι θεατές συγκεντρώνονταν γύρω από την ορχήστρα στη μέση της οποίας υπήρχε η θυμέλη, ο βωμός του θεού. Γύρω από τη θυμέλη στεκόταν ο χορός. Αργότερα δημιουργήθηκε ένας στεγασμένος χώρος για να αλλάζουν ενδυμασίες οι υποκριτές και ξύλινα καθίσματα για τους θεατές που αντικαταστάθηκαν για λόγους ανθεκτικότητας στις φθορές από πέτρινα.

Ο **Αισχύλος** θεωρείται ο πατέρας της τραγωδίας και είναι αυτός που πρόσθεσε δεύτερο ηθοποιό καθώς και πολύπλοκα σκηνικά και μηχανές στο θέατρο. Ο **Σοφοκλής** αύξησε τα μέλη του χορού σε 15 και εισήγαγε και τρίτο ηθοποιό. Ο **Ευριπίδης** είναι ανήσυχο πνεύμα που διαρκώς αναζητεί νέους τρόπους έκφρασης. Έχουν διασωθεί 35 τραγωδίες οι οποίες έχουν γραφτεί από τον Αισχύλο, το Σοφοκλή και τον Ευριπίδη. Από τον **Αριστοφάνη** έχουν σωθεί 11 κωμωδίες ενώ υπολογίζεται ότι είχε γράψει περισσότερες από 40.

Η πορεία του νεοελληνικού θεάτρου είναι επηρεασμένη από τις ιστορικές δοκιμασίες και τους αγώνες του Ελληνισμού. Έχει να επιδείξει σημαντικές στιγμές ανάπτυξης όπως με το κρητικό και το επτανησιακό θέατρο.

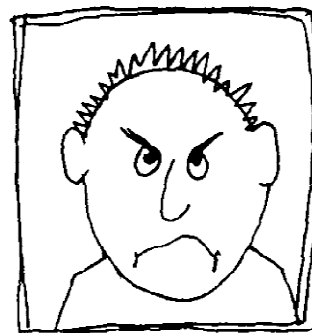
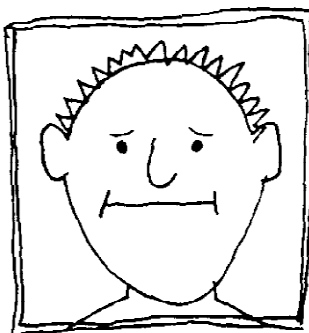
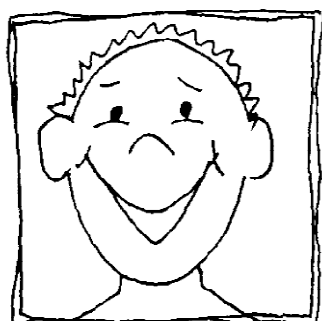
Με την είσοδο του 20^{ου} αιώνα η ελληνική σκηνή αξιοποίησε τόσο την πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά επίσης και τα πρωτοποριακά έργα της ευρωπαϊκής θεατρικής παράδοσης.

Το θέατρο σήμερα φαίνεται να απειλείται από τις σύγχρονες τεχνολογικά μορφές ψυχαγωγίας όπως την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, και ειδικά τα ψηφιακά μέσα τα οποία τα τελευταία χρόνια κατακλύζουν τη ζωή μας.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της εικόνας εις βάρος του λόγου. Επιπλέον η έλλειψη παιδείας από την παιδική ηλικία ώστε να ξέρουμε να αγαπήσουμε το θεατρικό λόγο, αλλά και τα οικονομικά προβλήματα περιορίζουν τις επιλογές της ψυχαγωγίας μας σε πιο οικονομικά είδη. Η αδιαφορία φορέων που θα μπορούσαν να το προωθήσουν συμπληρώνει την αλυσίδα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το θέατρο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

1 Γράφω κάτω από κάθε πρόσωπο τι συναίσθημα εκφράζει.

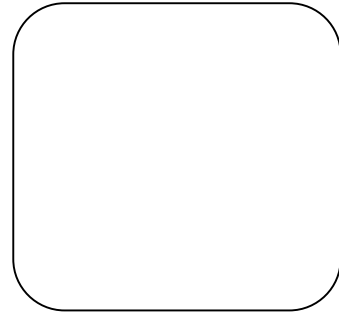
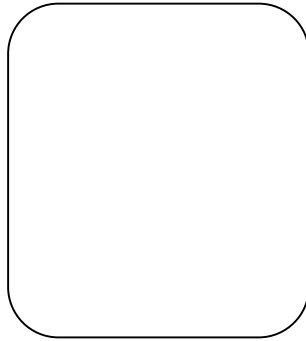
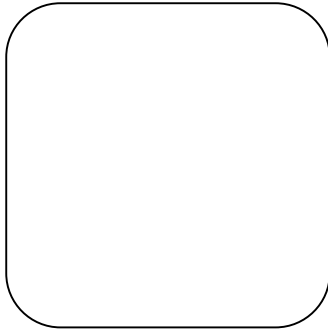
.....

Μπορείς να σχεδιάσεις ένα πρόσωπο το οποίο να φανερώνει

α) έκπληξη

β)αηδία

γ)φόβο ;

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Ανακριτική Καρέκλα

Συζητάμε με τα παιδιά ποια προσωπικότητα θέλουμε να γνωρίσουμε από κοντά. Κατόπιν ζητάμε από ένα παιδί να αναλάβει να μελετήσει αυτή την προσωπικότητα. Στο μεταξύ τα υπόλοιπα παιδιά έχουν αναλάβει είτε χωρισμένα σε ομάδες είτε ατομικά να ετοιμάσουν ερωτήσεις σχετικές με συγκεκριμένα σπουδαία θέματα που χειρίστηκε αυτή η προσωπικότητα. Όταν είναι έτοιμο κάθεται στην «ανακριτική καρέκλα» και τα υπόλοιπα παιδιά θέτουν τις ερωτήσεις τους σχετικά με τα θέματα.

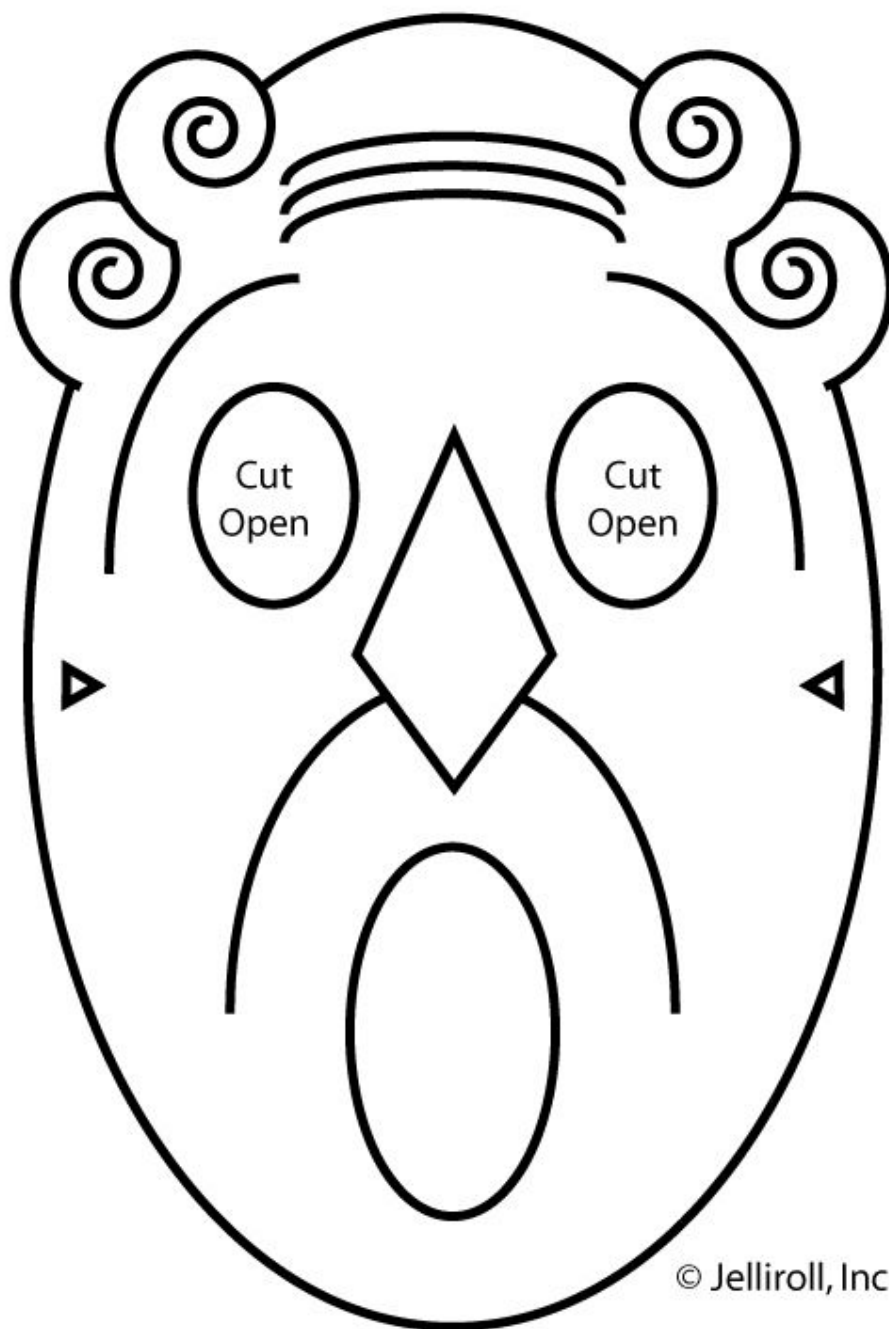
Π.χ γιατί πήρε αυτή την απόφαση για μια μάχη; Τι τον επηρέασε σε αυτή την απόφαση του; Αν θα έπαιρνε ξανά την ίδια απόφαση; Κλπ.

Κατασκευή

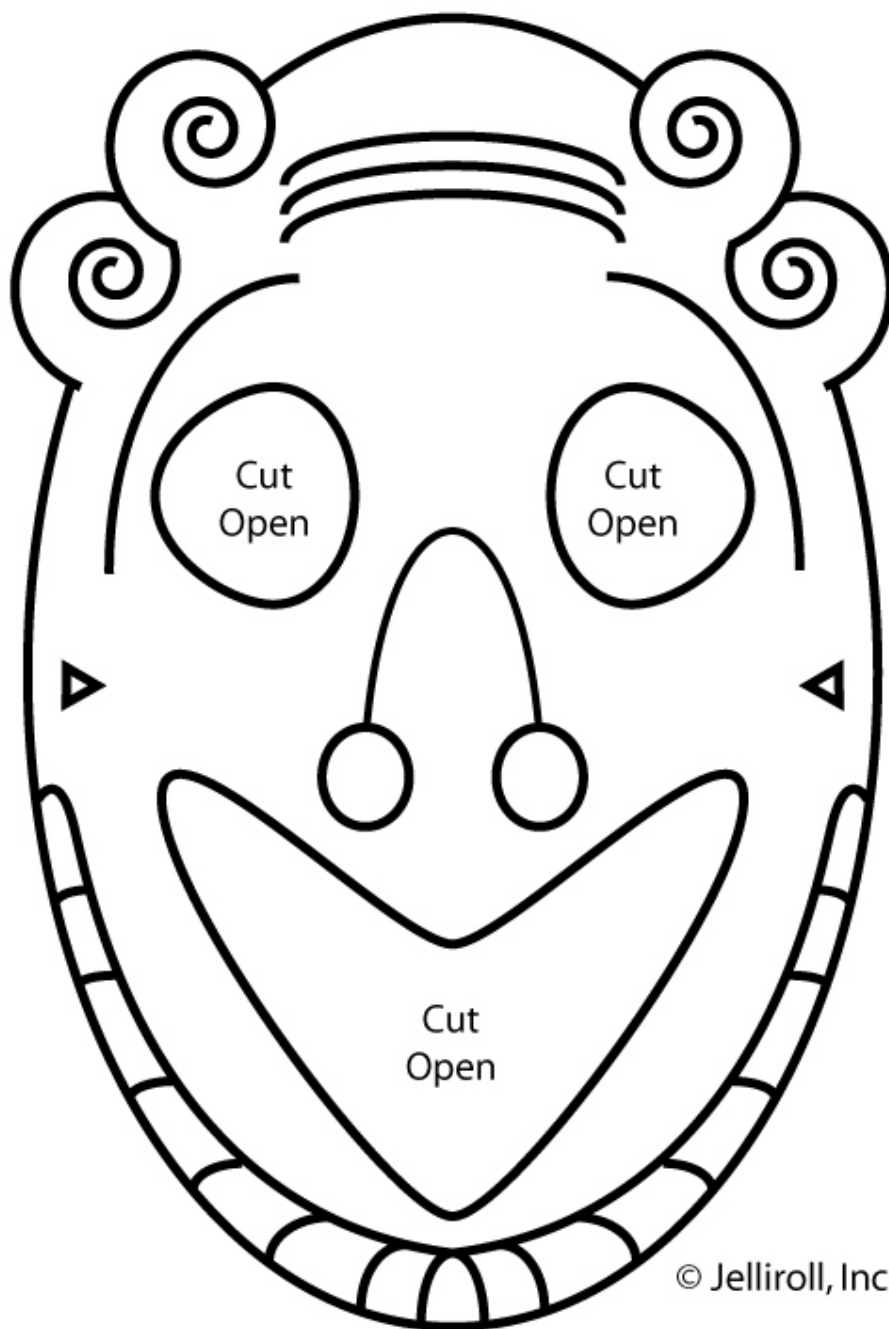
Κατασκευάζουμε μάσκες για αρχαίο θέατρο.

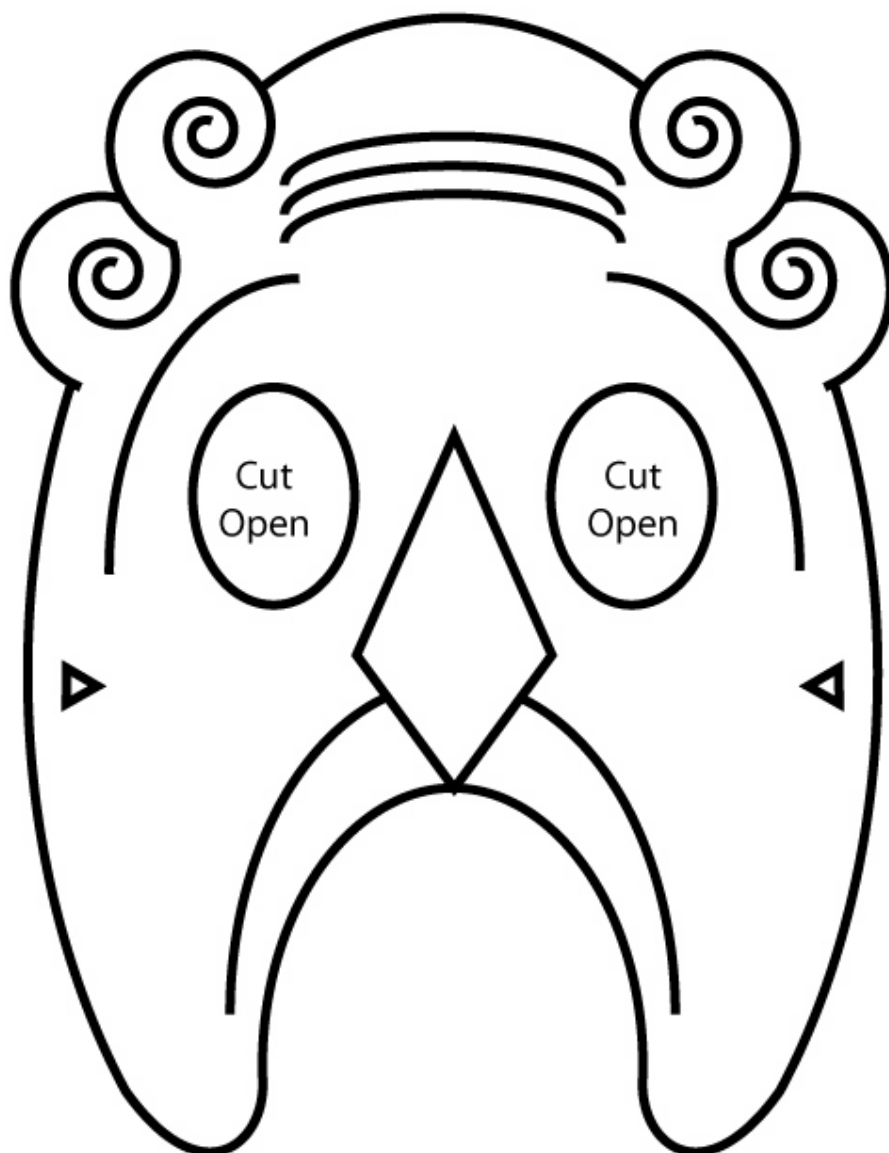
Greek Style Drama Mask - Color and cut along outside lines

Greek Style Drama Mask - color and cut along outside lines

Greek Style Drama Mask - Color and cut along outside lines

© Jelliroll, Inc 2005

Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Τρία είναι τα στοιχεία που συνθέτουν το μεγαλείο του Μ. Αλεξάνδρου: Πρώτα, το καταστάλαγμα της πολεμικής ικανότητας των Αρχαίων Ελλήνων, την οποία εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο ο πατέρας του Αλεξάνδρου, ο Φίλιππος. Δεύτερον, η συνάντηση της πολιτικής και στρατιωτικής σκέψης με την αρχαία Ελληνική φιλοσοφία, γεγονός που επιτεύχθηκε μέσω της ανατροφής του Μ. Αλεξάνδρου από τον Αριστοτέλη. Τρίτον, η χαρισματική προσωπικότητα και οι εκπληκτικές ικανότητες αυτής καθ' εαυτής της προσωπικότητας του Μ. Αλεξάνδρου.

Στο πρόσωπο του Μ. Αλεξάνδρου, ο Αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός αναδεικνύεται ως ανώτερος ποιοτικά, ανθεκτικότερος στον χρόνο και παγκόσμιος. Μήπως όλα αυτά αποτελούν απλώς συμπεράσματα ενός επιφανειακού πατριωτισμού; Ας αφήσουμε τα ιστορικά γεγονότα να μας μιλήσουν:

Κατ' αρχάς, ας αναλογιστούμε πως μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, λίγο περισσότερο από δέκα χρόνια, ο Ελληνικός πολιτισμός είχε διαποτίσει την Περσική αυτοκρατορία, αλλά και όλους τους άλλους λαούς που κατέκτησε ο Αλέξανδρος. Αυτή η επίδραση δεν είναι προσωρινή, αλλά σε πολλές περιπτώσεις άντεξε μέχρι τις μέρες μας. οι λαοί της Ανατολής έχουν καταγράψει τον Μέγα Αλέξανδρο, όχι ως αιμοσταγή κατακτητή, αλλά ήρωα, ενταγμένο στις τοπικές παραδόσεις. Παράλληλα, όλες οι μορφές του Ελληνικού πολιτισμού, γλώσσα, αρχιτεκτονική, φιλοσοφία, τεχνολογία κλπ, γίνονται η βάση μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας, η οποία βασίστηκε στην αποδοχή του διαφορετικού, στην αξία του ανθρώπου, στην εναντίωση στην θεοκρατία, στην αμφισβήτηση του ηγεμόνα-θεού, στην ελεύθερη σκέψη και στην πρόοδο σε όλους τους τομείς.

Όσο για τον «κατακτητή» Μ. Αλέξανδρο, ας μην λησμονούμε πως η εκστρατεία του εξυπηρετεί στόχους αμυντικούς. Είναι διαπιστωμένο πως μια νέα Περσική εισβολή στην Ελλάδα ήταν θέμα χρόνου. Ο Μ. Αλέξανδρος εκστρατεύει για να εξαλείψει τον

περσικό κίνδυνο. Γνωρίζει όμως πως μια καθαρά στρατιωτική εκστρατεία δεν θα μπορέσει να έχει διάρκεια. Γι' αυτό και συνδυάζει την στρατιωτική δράση με μια αμιγώς εκπολιτιστική τακτική.

Πέραν αυτών, η Μ. Αλέξανδρος μπορεί να αποτελέσει πρότυπο ανθρώπου με σπάνιες αρετές, που αποτέλεσαν καρπό της ανατροφής του απ' τον μεγάλο Έλληνα φιλόσοφο Αριστοτέλη, αλλά και άλλους μεγάλους δασκάλους, που στόχο είχαν να διαμορφώσουν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα και όχι απλώς έναν πολέμαρχο.

Κατ' αρχάς, ο Αλέξανδρος διατήρησε μέχρι τέλους της ζωής του την επίγνωση πως είναι θνητός. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει πως, παρά την τεράστια δόξα και την κολοσσιαία εξουσία που απέκτησε, δεν έχασε το μέτρο και την μετριοφροσύνη του. Σε μια κοινωνία, όπου ο ηγεμόνας λατρευόταν ως θεός, ο Αλέξανδρος κινήθηκε πάντα μέσα στα ανθρώπινα μέτρα, ρωτώντας την συμβουλή των φίλων του, αναγνωρίζοντας τα λάθη του, παραμένοντας πιστός στις σχέσεις του και ζώντας βίο που πολύ απείχε από των συγχρόνων του ηγεμόνων τη χλιδή και την απόλυτη ακολασία.

Ας μην φανούν τα παραπάνω ως προσπάθεια αγιοποίησεως ενός ανθρώπου. Ο Αλέξανδρος πρέπει να μετρηθεί με τα μέτρα της εποχής του. Το βέβαιον είναι πως η σύντομη ζωή του έδωσε δείγματα ενός χαρακτήρα με προσήλωση στους στόχους του, πίστη στις φιλίες του, νηφαλιότητα στις αποφάσεις του, ετοιμότητα στην διόρθωση των λαθών του, μεγαλοψυχία προς τον ηττημένο, δικαιοσύνη χωρίς συμβιβασμούς, υποταγή της δυνάμεως στις αξίες και τα μεγάλα ιδανικά ενός πολιτισμού, που τον γέννησε και που εκείνος τον διέδωσε μέχρι τα πέρατα του κόσμου.

Το ότι μέχρι τις μέρες μας, παραμένει ορόσημο στον χώρο της στρατηγικής, της πολιτικής και της εσωτερικής συγκρότησης, αποδεικνύει πως αποτελεί ένα εντελώς ξεχωριστό άνθρωπο.

Στο σημερινό κεφάλαιο επίσης αναφέρονται σκέψεις δύο μεγάλων τραγικών ποιητών, που μας θυμίζουν ξανά τον πόθο των Αρχαίων Ελλήνων να ξεπεράσουν τους απλοϊκούς μύθους για τους Θεούς και να υψώσουν το πνεύμα τους προς ένα Θεό, που δεν υποκύπτει σε ανθρώπινα πάθη, αλλά καλεί τον άνθρωπο να εξυψωθεί.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν την ανάπτυξη του μακεδονικού κράτους στον Ελληνικό χώρο.
- Να κατανοήσουν τις σχέσεις του μακεδονικού κράτους με τα άλλα ελληνικά κράτη.
- Να γνωρίσουν την προσωπικότητα του Φιλίππου και το όραμα του για την ένωση όλων των Ελλήνων.
- Να κατανοήσουν το όραμα, το έργο και την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου.

- Να γνωρίσουν τους σημαντικότερους σταθμούς της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου.
- Να διαπιστώσουν την σπουδαιότητα της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου για την διάδοση του Ελληνικού πολιτισμού.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για το κράτος των Μακεδόνων, τον βασιλιά Φίλιππο και το όραμα του για μια ενωμένη Ελλάδα κατά των Περσών.

Σήμερα επίσης μαθαίνω για τον Μ. Αλέξανδρο, τους σημαντικότερους σταθμούς της εκστρατείας του αλλά και την σπουδαιότητα της για την εξάπλωση του Ελληνικού πολιτισμού.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Παρά την μεγάλη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών είχε περάσει ο κίνδυνος;
2. Τι νομίζετε ότι ήταν καλύτερο για την Ελλάδα και τους Έλληνες εκείνη την εποχή να πολεμούν κάθε πόλη – κράτος ξεχωριστά ή να ενώσουν τις δυνάμεις τους;
3. Αν ένας βασιλιάς ήθελε να ενώσει όλους τους Έλληνες οι άλλοι βασιλείς έπρεπε να τον ακολουθήσουν ή τελικά θα τους έπαιρνε την δόξα;
4. Όλες οι ελληνικές πόλεις-κράτη παρά τις διαφορές τους είχαν τελικά τον ίδιο στόχο την αγάπη για την πατρίδα;
5. Τι σημαίνει το μήνυμα «ενωμένοι ποτέ νικημένοι»;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Μακεδονία και Μακεδόνες

Η Μακεδονία αποτελεί το βόρειο τμήμα της Ελλάδας και είναι τόπος ευλογημένος με πανύψηλα βουνά γεμάτα δάση, πλούσιους κάμπους που τους ποτίζουν τρεις μεγάλοι ποταμοί, ο Αλιάκμονας, ο Αξιός και ο Στρυμόνας και δίνουν ζωή και πλούτο στην περιοχή.

Οι Μακεδόνες ήταν συγγενείς των Δωριέων που παρέμειναν στη Μακεδονία. Μεγαλόσωμοι, δραστήριοι και πολεμικοί είχαν σαν απασχόληση τους τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Μιλούσαν την Ελληνική γλώσσα αλλά με πολλούς ιδιωματισμούς και είχαν τα ήθη, έθιμα και θρησκεία που είχαν και οι υπόλοιποι Έλληνες. Τη χώρα τη κυβερνούσαν οι βασιλείς με τους ευγενείς που λεγόταν εταίροι.

Οι Μακεδόνες όμως είχαν να πολεμήσουν με πολλούς εχθρούς προς βορρά όπως τους Ιλλυρίους, τους Παίονες και τους Θράκες. Έτσι όταν οι Αθηναίοι ζούσαν τον χρυσό αιώνα και δημιουργούσαν πολιτισμό η Μακεδονία ήταν το προπύργιο του Ελληνισμού κατά των βαρβάρων.

Ο Φίλιππος

Ο Φίλιππος ήταν γιός του Αμύντα. Σε ηλικία 15 χρόνων ήταν όμηρος στη Θήβα και από τον Πελοπίδα και τον Επαμεινώνδα έμαθε την πολεμική τέχνη της λοξής φάλαγγος και γνώρισε την πολιτική κατάσταση της Νοτίου Ελλάδος. Όμως επιστρέφοντας στη Μακεδονία οι Παίονες είχαν επαναστατήσει και οι Ιλλυριοί ήταν έτοιμοι να επιτεθούν. Ο αδελφός του, είχε σκοτωθεί και οι συγγενείς φιλονικούσαν για το θρόνο.

Αν και ο Φίλιππος αρχικά ανέλαβε ως επίτροπος του ανιψιού του σύντομα αναγκάστηκε να γίνει αυτός βασιλιάς. Αμέσως μόλις ανέλαβε τη βασιλεία εξόντωσε όλους τους αντιπάλους του, υπέταξε τους Παίονες, κι έδωσε τους Ιλλυριούς από την Μακεδονία. Πολέμησε τους Θράκες και κατέλαβε το βουνό Παγγαίον όπου υπήρχε μεταλλεία χρυσού.

Τέλος κατέλαβε και τις πόλεις Αμφίπολη, Ποτίδαια και Όλυθο. **Οργάνωσε τον Μακεδονικό στρατό και δημιούργησε την Μακεδονική φάλαγγα.** Ήταν στρατιώτες παρατεταγμένοι σε 16 πυκνές σειρές που κρατούσαν μακρύ δόρυ τη σάρισα μήκος 6 μ. Όταν προχωρούσε η φάλαγγα, οι σάρισες σχημάτιζαν ένα τείχος αδιάβατο. Ακολουθούσε το ελαφρύ πεζικό της βασιλικής φρουράς. Οι εταίροι αποτελούσαν το ιππικό και ήταν όλοι από τους γαιοκτήμονες – πλούσιοι. Στο στρατό επέβαλε πειθαρχία και οι νεοσύλλεκτοι γυμνάζονταν συστηματικά . Ο Φίλιππος είχε όραμα να ενώσει όλη την Ελλάδα και να ηγηθεί εκστρατείας στην Ασία για να διαλύσει το Περσικό κράτος.

Ο Φίλιππος στη Νότιο Ελλάδα

Έχοντας αυτές τις βλέψεις ο Φίλιππος ζητούσε αφορμή να αναμιχθεί στα πράγματα της Νοτίου Ελλάδας στην οποία επικρατούσε αναρχία και ηθική κατάπτωση. Ένας νέος ιερός πόλεμος είχε κηρυχθεί όταν ένας στρατηγός άρπαξε όλους τους θησαυρούς του μαντείου των Δελφών και το αμφικτιονικό συνέδριο αποφάσισε να πληρώσουν οι Φωκαείς μεγάλο πρόστιμο. Θηβαίοι, Λοκροί, και Θεσσαλοί ανέλαβαν να τιμωρήσουν τους Φωκαείς. Όμως όταν οι Φωκαείς προχώρησαν προς τη Θεσσαλία οι άρχοντες της Θεσσαλίας κάλεσαν τον Φίλιππο που άδραξε την ευκαιρία μπήκε στη Θεσσαλία, έδωσε τους Φωκαείς, αλλά κυριεύσε και την Θεσσαλία. Από κει προχώρησε μέχρι τις Θερμοπύλες όπου στα στενά συνάντησε τον στρατό των Αθηναίων και έτσι

αναγκάστηκε να επιστρέψει στη Μακεδονία. Ήταν όμως πλέον κύριος της Θεσσαλίας και προστάτης του Μαντείου των Δελφών.

Στη Νότιο Ελλάδα δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι κάποιος πρέπει να ενώσει τους Έλληνες και να τους οδηγήσει στην δόξα ξανά. Και φυσικά οι περισσότεροι θέλουν αρχηγό της Ελλάδος το Φίλιππο αν και δεν λείπουν και αυτοί που ονειρεύονται την ηγεμονία των Αθηνών και αντιτάσσονται.

Ο Ιερός πόλεμος όμως μεταξύ Θηβαίων και Φωκαέων συνεχιζόταν και οι Θηβαίοι ζήτησαν τη βοήθεια του Φιλίππου ενώ οι Αθηναίοι είχαν ήδη υπογράψει ειρήνη μαζί του. Έτσι ο Φίλιππος τώρα πέρασε ανενόχλητος τις Θερμοπύλες και κατέστρεψε τις πόλεις της Φωκίδας.

Η μάχη της Χαιρώνειας 338 π.Χ

Έχοντας ολοκληρώσει το έργο του στην Νότια Ελλάδα ο Φίλιππος εκστράτευσε στη Θράκη και έφτασε μέχρι την Προποντίδα και πολιορκήσε το Βυζάντιο. Ύστερα κινήθηκε βόρεια και αφού έκτισε την πόλη Φιλιπούπολη, κατευθύνθηκε στα παράλια του Ευξείνου πόντου και κατέλαβε την πόλη Βάρνα. Όταν το Αμφικτιονικό συνέδριο αποφάσισε να τιμωρήσει τους κατοίκους της Άμφισσας γιατί καταπάτησαν κτήματα του Μαντείου ο Φίλιππος επενέβη και κατέστρεψε την Άμφισσα και την Ελάτεια.

Τότε Αθηναίοι και οι Θηβαίοι αποφασίζουν να αντιμετωπίσουν το Φίλιππο στη πεδιάδα της **Χαιρώνειας**. Η μάχη ήταν τρομερή. Αν και Αθηναίοι και Θηβαίοι πολέμησαν ηρωικά, τελικά, η στρατηγική του Φιλίππου υπερίσχυσε. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την νίκη είχε ο δεκαοχτάχρονος γιός του Φιλίππου, Αλέξανδρος που σαν αρχηγός του ιππικού κατατρόπωσε τους Θηβαίους και έτρεψε σε φυγή τους Αθηναίους. Μετά την λαμπρή του νίκη οι Αθηναίοι αναγνώρισαν τον Φίλιππο ως ηγεμόνα της Ελλάδος. Χωρίς καθυστέρηση ο μακεδόνας βασιλιάς κάλεσε στη Κόρινθο γενική συνέλευση των Ελληνικών πόλεων και κήρυξε την ένωση όλων των Ελληνικών πόλεων. Υποσχέθηκε ότι θα οργανώσει εκστρατεία κατά των Περσών για να εκδικηθεί. Επιστρέφοντας στην Μακεδονία ξεκίνησε τις προετοιμασίες για την εκστρατεία όμως δολοφονήθηκε σε ηλικία 47 ετών και βασιλιάς της Μακεδονίας έγινε ο γιός του Αλέξανδρος.

Ο Μέγας Αλέξανδρος

Γιός του Φιλίππου και της Ολυμπιάδας, ο Αλέξανδρος είχε πολλά χαρίσματα και αρετές. Ήταν εργατικός, φιλότιμος, οξυδερκής και ειλικρινής. Σε μικρή ηλικία εξημέρωσε και καβαλίκηψε το Βουκεφάλα, ένα άγριο Θεσσαλικό άλογο που είχαν δωρίσει στον Φίλιππο αλλά κανείς δεν μπορούσε να το καβαλίκηψει. Ο Αλέξανδρος ήταν ρωμαλέος με σγουρά ξανθά μαλλιά. Όταν έγινε δεκατριών χρονών ο Φίλιππος κάλεσε

τον μεγάλο Μακεδόνα φιλόσοφο Αριστοτέλη για να γίνει δάσκαλος του. Ο Αλέξανδρος έλεγε συχνά πως «Εις με τον πατέρα μου οφείλω το ζην, εις δὲν τον διδάσκαλο μου το ευ ζην». Ο Αριστοτέλης κατάφερε ο Αλέξανδρος να αγαπήσει τα Ελληνικά γράμματα. Αγαπημένος ποιητής του ο Όμηρος τα βιβλία του οποίου κουβαλούσε πάντα μαζί του. Από τους ήρωες θαύμαζε περισσότερο τον Αχιλλέα.

Σε ηλικία 18 χρονών πήρε μέρος στη μάχη της Χαιρώνειας. Όταν έγινε βασιλιάς της Μακεδονίας τιμώρησε τους δολοφόνους του πατέρα του. Στη συνέχεια κάλεσε πάλι συνέδριο των Ελληνικών πόλεων και οι αντιπρόσωποι τον ανακήρυξαν ηγεμόνα της Ελλάδας και αρχηγό της εκστρατείας στην Ασία.

Ο Αλέξανδρος στην Ασία – Μάχη του Γρανικού

Ο Αλέξανδρος, με στρατηγούς τον Παρμενίωνα, το Φιλώτα, τον Κλείτο, τον Ηφαιστίωνα και τον Περδίκκα και έχοντας συγκεντρώσει συγκέντρωσε 30 χιλ πεζικό, 5 χιλ ιππικό και 160 πλοία ξεκίνησε την άνοιξη του 334 π.Χ από την Πέλλα και αφού πέρασε τον Ελλήσποντο επισκέφτηκε την Τροία και τον τάφο του Αχιλλέα. Όταν ο βασιλιάς της Περσίας Δαρείος ο Γ έμαθε το πέρασμα του Αλεξάνδρου στην Ασία διέταξε τους σατράπες του να εμποδίσουν την προέλαση του. Έτσι συγκεντρώθηκε μεγάλος στρατός στην ανατολική όχθη του Γρανικού ποταμού όπου έφτασε και ο Αλέξανδρος με τον στρατό του. Η μάχη ήταν σκληρή. Το Περσικό ιππικό αναγκάζεται να υποχωρήσει και τότε ο Αλέξανδρος διατάσει επίθεση κατά του πεζικού. Η νίκη είναι συντριπτική. Αφού έθαψε με τιμές του νεκρούς ο Αλέξανδρος έστειλε στην Αθήνα 300 περσικές πανοπλίες με την επιγραφή: **«Ο Αλέξανδρος, ο γιός του Φιλίππου, και οι Έλληνες πλην των Λακεδαιμονίων, από τα λάφυρα των βαρβάρων στην Ασία».**

Ο Αλέξανδρος κυρίαρχος της Μ. Ασίας.

Μετά τη μάχη του Γρανικού οι ελληνικές πόλεις υποδέχονταν τον νικητή Αλέξανδρο σαν ελευθερωτή τους. Οι περισσότερες πόλεις παραδόθηκαν χωρίς μάχη μεταξύ τους και η πρωτεύουσα Σάρδεις. Μόνο η Μίλητος και η Αλικαρνασός αντιστάθηκαν αλλά Αλέξανδρος τις πολιόρκησε και τις κατέλαβε. Αφού κατέλαβε όλες τις παραλιακές πόλεις της Μ. Ασίας ο Αλέξανδρος στράφηκε στο εσωτερικό της Μ. Ασίας και σύντομα έφτασε στην πόλη Γόρδιο. Εκεί βρέθηκε αντιμέτωπος με τον «Γόρδιο δεσμό» δηλαδή το αμάξι του πρώτου βασιλιά της Φρυγίας που ο ζυγός του ήταν δεμένος με φλούδα κρνιαίας. Ήταν έτσι πολύπλοκα δεμένος που δεν φαινόταν αρχή και τέλος. Ο θρύλος έλεγε πως όποιος λύσει το «Γόρδιο δεσμό» θα γίνει κύριος της Ασίας.

Ο Αλέξανδρος αφού περιεργάστηκε το δεσμό τράβηξε το σπαθί του και τον έκοψε λέγοντας «με το σπαθί μου θα γίνω κύριος της Ασίας».

Έτσι ο Αλέξανδρος κυριεύσε όλη τη Μικρά Ασία.

Η μάχη στην Ισσό 333 π.Χ.

Μετά τη ήττα στη μάχη του Γρανικού ο Δαρείος αποφάσισε να πολεμήσει ο ίδιος τον Αλέξανδρο. Για το λόγο αυτό συγκέντρωσε 500 χιλιάδες στρατό στη Βαβυλώνα και κατευθύνθηκε προς την Ισσό της Κιλικίας. Όμως έκανε το στρατηγικό λάθος να μπει, με όλο το στρατό του στο μικρό κάμπο της Ισσού. Μόλις ο Αλέξανδρος έμαθε ότι ο Δαρείος βρισκόταν σε μικρό κάμπο τις Ισσού, πλησίασε και παρέταξε το στρατό του για μάχη.

Οι δύο στρατοί συγκρούστηκαν τον Οκτώβριο του 333 π.Χ. Η Μακεδονική φάλαγγα έσπασε την περσική παράταξη και ο ίδιος ο Δαρείος κινδυνεύει. Έτσι, εγκαταλείπει τη μάχη. Η είδηση της φυγής του πανικοβάλλει στους Πέρσες που υποχωρούν άτακτα. Η νίκη για τον Ελληνικό στρατό είναι μεγάλη. Η οικογένεια του Δαρείου αιχμαλωτίζεται και τα λάφυρα είναι πολλά.

Ο Αλέξανδρος στην Αίγυπτο

Μετά την νίκη στην Ισσό ο Αλέξανδρος πολιορκήσε και κατέλαβε τις πόλεις Τύρο και Γάζα. Χωρίς αντίσταση έφτασε στην Αίγυπτο όπου οι κάτοικοι τον υποδέχτηκαν σαν ελευθερωτή. Εκεί στις εκβολές του Νείλου έκτισε την πόλη Αλεξάνδρεια που αργότερα έγινε το μεγαλύτερο κέντρο του Ελληνισμού. Στην έρημο της Λιβύης επισκέφτηκε το μαντείο του Άμμωνα, όπου οι ιερείς τον ονόμασαν παιδί του Δία.

Η μάχη στα Γαυγάμηλα 331 π.Χ.

Ο Δαρείος βλέποντας ότι ο Αλέξανδρος αρνήθηκε κάθε πρόταση για διαπραγμάτευση αποφάσισε να τον αντιμετωπίσει για μία ακόμη φορά. Συγκέντρωσε λοιπόν όλες τις στρατιωτικές του δυνάμεις και συνάντησε τον Αλέξανδρο με τον Ελληνικό στρατό στη θέση Γαυγάμηλα.

Το επόμενο πρωί άρχισε η μάχη που οι Πέρσες ήξερα πως είναι η τελευταία τους. Η νίκη για τον Ελληνικό στρατό είναι μεγάλη και ο Δαρείος φεύγει κυνηγημένος. Η μεγάλη στρατιά του είχε διαλυθεί. Ο Αλέξανδρος με τον Ελληνικό στρατό προελαύνει και η Βαβυλώνα, τα Σούσα, η Περσέπολης με τους αμύθητους θησαυρούς άνοιξαν τις πύλες να υποδεχτούν το νικητή. Έτσι διαλύθηκε το απέραντο Περσικό κράτος.

Εκστρατεία στις Ινδίες 327 π.Χ

Μετά την κατάκτηση του Περσικού κράτους, ο Αλέξανδρος αποφάσισε να κατακτήσει την απέραντη και πλούσια χώρα της Ασίας, τις Ινδίες. Έτσι το 327 π.Χ πέρασε τον Ινδό ποταμό και αφού νίκησε τους μικρούς βασιλείς που συνάντησε στο δρόμο του έφτασε στον Υδάσπη ποταμό όπου πολέμησε ενάντια το βασιλιά Πύρο. Ο Ινδός βασιλιάς αγωνίστηκε γενναία αλλά νικήθηκε και πιάστηκε αιχμάλωτος. Ο Αλέξανδρος θαύμασε τη ανδρεία και το θάρρος του και του χάρισε τη ζωή και το βασίλειο του.

Ο ακούραστος Αλέξανδρος ήθελε να φτάσει στη Γάγγη ποταμό κι από εκεί στον Ινδικό ωκεανό αλλά ο κουρασμένος του στρατός και αξιωματικοί για πρώτη φορά αρνήθηκαν. Ήθελαν να γυρίσουν στην Πατρίδα τους. Ο Αλέξανδρος δεν μπόρεσε να τους πείσει και αποφάσισε να επιστρέψουν αφού πρώτα διέταξε να κτίσουν 12 βωμούς προς τιμήν των 12 θεών στο σημείο του τέλους της εκστρατείας προς Ανατολή.

Στην συνέχεια ένα μέρος του στρατού αναχώρησε με 200 πλοία και με τον ναύαρχο Νέαρχο για τον Περσικό κόλπο. Ο ίδιος ο Αλέξανδρος με το μεγαλύτερο μέρος του στρατού πέρασε στην έρημο της Γεδρωσίας και ύστερα από ένα χρόνο με κακουχίες και αρρώστιες έφτασε στα Σούσα.

Ο θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου 323 π.Χ.

Στα Σούσα ο Αλέξανδρος γιόρτασε μεγαλοπρεπώς τη νίκη και το θρίαμβο του και μετά από λίγο παντρεύτηκε την όμορφη Ρωξάνη ενώ το παράδειγμα του ακολούθησαν χιλιάδες Έλληνες αξιωματικοί και παντρεύτηκαν Περσίδες. Από τα Σούσα ο Αλέξανδρος προχώρησε στα Εκβάτανα όπου πέθανε ο στενός του φίλος στρατηγός Ηφαιστίων τον οποίο έθαψε με τιμές. Ύστερα προετοιμάστηκε να κατακτήσει τη μεγάλη πρωτεύουσα της Μεσοποταμίας, τη Βαβυλώνα αν και οι Έλληνες μάντιες τον συμβούλευαν να μη προχωρήσει στη Βαβυλώνα. Όμως οι πολύχρονες εκστρατείες, οι πόλεμοι, οι κακουχίες, τον είχαν εξασθενήσει και στη Βαβυλώνα αρρώστησε βαριά. Οι γιατροί ήταν ανήμποροι και ελπίδα σωτηρίας δεν υπήρχε. Ο στρατός ζήτησε να δει για τελευταία φορά το βασιλιά του και ο ανήμπορος Αλέξανδρος παρακολουθούσε τους γενναίους συμπολεμιστές του με μάτια πλημμυρισμένα δάκρυα. Σε λίγο ήταν πια νεκρός. Πέθανε στις 11 Ιουνίου του 323 π.Χ σε ηλικία μόλις 33 ετών.

Η ιστορία τον ονόμασε Μέγα Αλέξανδρο και πραγματικά υπήρξε **«Μέγας».**

Το σημαντικό έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Ο Αλέξανδρος μέσα σε λίγα χρόνια κατάφερε να κατακτήσει πανίσχυρα κράτη. Υπέταξε είκοσι διαφορετικούς λαούς και αναγνωρίστηκε αυτοκράτορας όλου του κόσμου.

Σημαντικότερο όμως του στρατιωτικού ήταν το εκπολιτιστικό του έργο.

Πάνω από 200 νέες πόλεις κτίστηκαν από τους διαδόχους του Μ. Αλεξάνδρου. Διατηρήθηκε το αρχαίο Ελληνικό πολιτικό σύστημα με δήμο, βουλή, άρχοντες, στρατηγούς και έγιναν κέντρα ελληνισμού. Την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ακολούθησαν, σοφοί, ποιητές, καλλιτέχνες, μηχανικοί και άλλοι άνθρωποι των γραμμάτων. Σκοπός τους να μελετήσουν τους λαούς τα ήθη τα έθιμα και τις θρησκείες τους αλλά και να διδάξουν, να εκπολιτίσουν.

Με το γάμο του σήμανε την ένωση των λαών και την μεταξύ τους αγάπη.

Η εκστρατεία του μεγάλου Αλεξάνδρου άλλαξε την όψη του κόσμου και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την επικράτηση του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Προτάσεις διδασκαλίας

Α' πρόταση

Βιβλία για τα παιδιά

Στη Μακεδονία μια φορά, Πατεράκη Γιολάντα, εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα, 1994.

Κάτω από τον ήλιο της Μακεδονίας, Σίνου Κίρα, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1992.

Οι Θεοί δεν πεθαίνουν στην Πέλλα, Δικαίου Ελένη, εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, 1993

Βίντεο

https://www.youtube.com/watch?v=7t1MQn_Nzig

<https://www.youtube.com/watch?v=1zC0P5wKfGY>

Διαθεματική προσέγγιση:

Ο Μέγας Αλέξανδρος μέσα από την λογοτεχνία, το θέατρο και την μουσική.

- **Ανδρέας Καρκαβίτσας, Η Γοργόνα (απόσπασμα)**

Άξαφνα ανατρόμαξα. Κάτω βαθιά, μέσ' από το μενεξεδένιο σύγνεφο, είδα να προβαίνει ίσκιος πελώριος. Η χοντρή κορμοστασιά, το πυργογύριστο κεφάλι του φάνταζαν Αγιονόρος. [...] Ο ίσκιος πρόβαινε στα νερά με άλματα πύρινα. Κι όσο γρηγορότερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε η κορμοστασιά του. Και άξαφνα ο θεότρομος όγκος χιλιόμορφη κόρη στάθηκε αντίκρυ μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φορούσε στο κεφάλι και τα πλούσια μαλλιά γαλάζια χήτη άπλωναν στις πλάτες ως κάτω στα κύματα. Το πλατύ μέτωπο, τ' αμυγδαλωτά μάτια, τα χείλη της τα κοραλλένια, έχυναν γύρα κάποια λάμψη αθανασίας και κάποια περηφάνεια βασιλική. Από τα κρυσταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε κ' έσφιγγε το κορμί ολόχρυσος θώρακας λεπιδωτός και πρόβαλλε στο αριστερό την ασπίδα κ' έπαιζε στο δεξί τη Μακεδονική σάρισα. [...]

-Ναύτη, καλε ναύτη, ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος;

[...]

-Τώρα, Κυρά μου! Απάντησα χωρίς να σκεφτώ. Τώρα βασιλιάς Αλέξαντρος! Ούτε το χώμα του δε βρίσκεται στη γη.

Ωιμέ! Καλό που το 'παθα! Η χιλιόμορφη κόρη έγινε με μιας φοβερό σίχαμα. Κύκλωπας βγήκε από το κύμα κ' έδειξε λεπιοντυμένο το μισό κορμί. Ζωντανά φίδια τα μεταξόμαλλα σηκώθηκαν περαδώθε, έβγαλαν γλώσσες και κεντριά φαρμακερά κ' έχυσαν φοβερυστικό ανεμοφύσημα. [...]

-Όχι, Κυρά, ψέματα!...τρανοφώναξα με λυμένα γόνατα.

[...]

-Ναύτη· καλεναύτη·ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος;

-Ζη και βασιλεύει· απάντησα ευθύς. Ζη και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει.»

Άκουσε τα λόγια μου καλά. Σα να χύθηκε αθάνατο νερό η φωνή μου στις φλέβες της, άλλαξε αμέσως το τέρας κ' έλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε το κρινάτο χέρι της από την κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας από τα χείλη της. Και άξαφνα στον ολοπόρφυρον αέρα χύθηκε τραγούδι πολεμικό, λες και εγύριζε τώρα ο Μακεδονικός στρατός από τις χώρες του Γάγγη και του Ευφράτη.

- **Μουσική : Σπανουδάκης Σταμάτης**

Προτείνεται να ακούσουν τα παιδιά την μουσική του Σταμάτη Σπανουδάκη

Αλέξανδρος: το παραμύθι της Ανατολής και το όνειρο της Δύσης.

<https://www.youtube.com/watch?v=AsRY4nxUucU>

Τραγούδι για τον Μ. Αλέξανδρο από εκδήλωση στο πολεμικό μουσείο

<https://www.youtube.com/watch?v=c0Tgzy9 TOE>

Τραγούδι του Γ. Νταλάρα σε στίχους Γ. Μαρκόπουλου «Η μάνα του Αλέξανδρου»

<https://kithara.to/stixoi/MTA3MjczNjA4/mana-tou-aleksandrou-ntalaras-giorgos-lyrics>

Β' πρόταση

Θέατρο Σκιών: Ο μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι.

<https://theatroskiwn.wordpress.com/2015/02/03/%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CE%B3%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CE%BB%CE%AD%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CF%86-2/>

Το Θέατρο Σκιών, που για αιώνες κρατούσε κυρίαρχη θέση στην ψυχαγωγία των λαών της Ανατολής, δεν έμεινε ανεπηρέαστο από τους μύθους γύρω από τη ζωή του Αλέξανδρου. Η αναζήτηση του αθάνατου νερού, ο θρύλος με τη γοργόνα, αδερφή του Μέγα Αλέξανδρου, η μάχη με το καταραμένο φίδι, είναι θέματα που έγιναν δημοφιλείς παραστάσεις. Ειδικότερα στους ασυνήθιστους σε μεγάλα φέδια Έλληνες, η παρουσίαση τεραστίου φιδιού-δράκοντα, προξενούσε έντονα συναισθήματα φόβου και τρόμου.

Η πρώτη παράσταση για το έργο «Ο Μέγας Αλέξανδρος και ο καταραμένος όφις» έγινε από τον Δημήτρη Σαρδούνη, γνωστό ως Μίμαρο, στην Πάτρα γύρω στο 1900. Πριν το 1950 ο Σωτήρης Σπαθάρης ξαναγράφει την υπόθεση ενθουσιάζοντας την παράσταση του Μίμαρου και προσθέτοντας δικά του στοιχεία. Την ίδια χρονιά διασκευάστηκε σε μορφή μπαλέτου και παίχτηκε από το «Ελληνικό Χορόδραμα» της Ραλλούς Μάνου, με μουσική Μάνου Χατζιδάκι και σκηνοθεσία Ευγένιου Σπαθάρη. Το 1956 παίχτηκε σαν επιθεώρηση από τον θίασο της Σοφίας Βέμπο, πάλι σε σκηνοθεσία του Ευγένιου Σπαθάρη και χορογραφία Γιάννη Φλερύ. Το 1961 δημοσιεύτηκε σε περιληπτική εικονογραφημένη μορφή στην εφημερίδα «ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ». Το 1963 βγήκε σε δίσκο από την EMI με τη φωνή του Ευγένιου Σπαθάρη και το 1967 παίχτηκε στην EPT.

Υπόθεση του έργου:

Ένα τεράστιο φίδι έχει εμφανιστεί στην δεξαμενή απ' όπου υδρεύεται η πόλη του Πασά. Το φίδι απαιτεί κάθε μέρα ένα ανθρώπινο θύμα για να αφήσει το νερό να τρέξει. Τη συγκεκριμένη ημέρα που διαδραματίζεται το έργο, ο κλήρος έχει πέσει στη Βεζιροπούλα. Πολλοί νέοι προσφέρονται να πάρουν τη θέση της, αλλά ο πατέρας της δεν το θέλει, καθώς ο Βεζίρης είναι άνθρωπος δίκαιος. Βγάζει μόνο διαταγή πως όποιος σκοτώσει το θηρίο και γλιτώσει τη Βεζιροπούλα θα την παντρευτεί και θα κληρονομήσει το αξίωμα του πατέρα της. Ο Μουχτάρ, υπασπιστής του Βεζίρη, αναθέτει στον

Χατζηαβάτη να τελαλήσει σε όλη την πόλη τη διαταγή του Βεζίρη. Ο Καραγκιόζης ξυπνά ενοχλημένος, βγαίνει από την παράγκα του και δέρνει την Χατζηαβάτη. Στο τέλος δέχεται να συνεργαστεί στο τελάλημα και να μοιραστεί την αμοιβή της μεσιτείας. Στη συνέχεια του έργου μια σειρά από «ήρωες» έρχονται για να σκοτώσουν το φίδι: ο Εβραίος, ο Διονύσιος, ο Μπαρμπαγιώργος, ο Μορφονιός και άλλοι, που γελοιοποιούνται από τον Καραγκιόζη.

Όταν όλοι οι επίδοξοι ήρωες έχουν αποτύχει και ο ήλιος κοντεύει να βασιλέψει εμφανίζεται ο γνήσιος ήρωας, ο Μεγαλέξανδρος, ο οποίος αναλαμβάνει να σώσει τη ζωή του κοριτσιού και να αποδείξει την αντρειά των Ελλήνων. Ύστερα από έναν κωμικό διάλογο με τον Καραγκιόζη ο Μεγαλέξανδρος του ζητά να απομακρυνθεί η Βεζιροπούλα και ακολουθεί η σκηνή της μάχης.

Μετά την μάχη ο ήρωας φεύγει. Ο Καραγκιόζης, αφού με τον Χατζηαβάτη απομακρύνουν το φίδι από τη σκηνή, παρουσιάζεται στον Βεζίρη ως ο φονιάς του. Ο Βεζίρης ικανοποιημένος κάνει το τραπέζι στον Καραγκιόζη, ενώ η Φατμέ δεν τον προδίδει. Ο Αλέξανδρος εμφανίζεται και η αλήθεια αποκαλύπτεται. Ο Βεληγκέκας με τους Αλβανούς του δέρνει τον Καραγκιόζη. Ο Αλέξανδρος όμως τον σώζει εξηγώντας πως ο Καραγκιόζης τον βοήθησε να σκοτώσει το θηρίο. Ο Βεζίρης τον συγχωρεί και του δίνει ένα γενναίο μπαξίσι.

Το θεματικό υλικό του θρύλου του Άη-Γιώργη και το παραμύθι του δρακοντοκτόνου ήρωα χρησιμοποίησε ο καραγκιοζοπαίχτης για δραματική μορφοποίηση. Οι νεοελληνικές παραδόσεις επίσης αναφέρουν συχνά τέτοιους δράκους και φίδια. Ο μύθος της δρακοντοκτονίας χρησιμοποιείται από το θέατρο σκιών του Καραγκιόζη με μια νέα μορφή και δημιουργείται έτσι ένα νέο έργο που χαρακτηρίζεται αριστούργημα του λαϊκού μας θεάτρου. Στο θεατρικό έργο του Καραγκιόζη ο ήρωας είναι ο Μεγαλέξανδρος, ο οποίος έκτοτε γίνεται χαρακτήρας του θεάτρου σκιών. Ο Μεγαλέξανδρος δεν ανήκει στην παράδοση του Καραγκιόζη. Ανήκει όμως στην ελληνική λαϊκή παράδοση όπως και στην παράδοση της Μέσης Ανατολής. Ο Μέγας Αλέξανδρος ως λαϊκός ήρωας είναι γνωστός και αγαπητός στον λαό από πολλές παραδόσεις και παραμύθια (Γοργόνα και Μεγαλέξανδρος). Ο Αλέξανδρος στην βυζαντινή παράδοση είναι χριστιανός. Η εικαστική του αναπαράσταση με θώρακα, κοντό χιτώνα, ασπίδα, δόρυ περικεφαλαία ανήκει στην φορεσιά τόσο των αρχαίων ηρώων όσο και πολλών στρατιωτικών αγίων. Η μορφή εξάλλου του Άη-Γιώργη στη σκηνή του θεάτρου σκιών ως δρακοντοκτόνου αποκλειόταν για θρησκευτικούς λόγους.

Παιχνίδι

ΖΩΓΡΑΦΟ-ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Με το πέρας του μαθήματος...

Έχουμε αγοράσει χαρτί του μέτρου, μαρκαδόρους και έχουμε φέρει και παλιά περιοδικά. Χωρίζουμε τα παιδιά σε 2 ομάδες και σε κάθε ομάδα δίνουμε από ένα μεγάλο χαρτί

Απλώνουμε στο πάτωμα τα χαρτιά, δίνουμε μαρκαδόρους στα παιδιά και ζητάμε για κάθε μια από τις δύο ομάδες διαφορετικά πράγματα.

Η πρώτη ομάδα να ζωγραφίσει εικόνες από την ζωή και το έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η δεύτερη ομάδα να δημιουργήσει με κολάζ με την ζωή και το έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Αφού τελειώσουν σηκώνουμε ένα-ένα τα χαρτιά, τα παιδιά παρατηρούν την συνολική εικόνα και συζητάμε στην τάξη για τις επιλογές τους.

Κεφάλαιο 5^ο

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Με τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, η τεράστια αυτοκρατορία που δημιούργησε κλονίστηκε. Καθώς δεν είχε ορίσει διάδοχο, συνέβη το αναμενόμενο: Ξεκίνησε μια περίοδος συγκρούσεων, μέχρις ότου εγκαθιδρύθηκαν τα τέσσερα διάδοχα βασίλεια.

Αυτό που συχνά ξεχνάμε είναι πως, αμέσως μετά τον θάνατο του μακεδόνα στρατηλάτη, συνέβη κάτι μοναδικό στην ιστορία: Αν και είχαν περάσει μόλις δέκα χρόνια από την κατάλυση της Περσικής αυτοκρατορίας, δεν επιχειρήθηκε ποτέ η ανασύστασή της. Το φυσιολογικό θα ήταν, αμέσως μετά τον θάνατο εκείνου που την κατέλυσε, να φανούν επίδοξοι συνεχιστές. Φαίνεται όμως πως η επίδραση του Ελληνικού πολιτισμού ήταν τόσο μεγάλη, ώστε κανείς δεν διανοήθηκε να γυρίσει πίσω τον χρόνο και να επαναφέρει την προ των μακεδόνων κατάσταση.

Το γεγονός αυτό δεν εξηγείται μόνον με στρατιωτικούς ή πολιτικούς όρους. Τον καθοριστικό ρόλο έπαιξε η επιθυμία των ανθρώπων να επακολουθήσουν έναν άλλο τρόπο ζωής, οργάνωσης της κοινωνίας, ανάπτυξης και μόρφωσης, στηριγμένων σε έναν πολιτισμό που τους έπεισε πως μπορεί να συμβάλλει στην αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους.

Το ότι μια κατ' εξοχήν Ελληνική πόλη δημιουργείται στο κέντρο μιας αυτοκρατορίας, όπως η Αιγυπτιακή, με ιστορία και πολιτισμό αιώνων, αποδεικνύει πως η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου επέφερε μια κοσμογονία. Ένα καινούργιος κόσμος γεννιέται, με κυρίαρχη γλώσσα τα Ελληνικά και βασικότερη πηγή γνώσης και σκέψης την αρχαία Ελληνική κουλτούρα.

Έτσι, ενώ οι Έλληνες ηγέτες, είτε στον Ελλαδικό χώρο, είτε στα Ελληνιστικά βασίλεια ακολουθούν μια αυτοκαταστροφική πορεία διχόνοιας και αλληλοεξόντωσης, ο Ελληνικός πολιτισμός συνεχίζει να προοδεύει, είτε στις Τέχνες, είτε στη φιλοσοφία, είτε στην επιστήμη. Στους τομείς αυτούς θα φανεί αναμφίβολα ανίκητος, όπως απεδείχθη κατά την εμφάνιση των Ρωμαίων. Η νέα αυτή μεγάλη αυτοκρατορία, ενώ δεν θα δυσκολευτεί ιδιαίτερα να επικρατήσει, αντιμετωπίζοντας Ελληνικούς στρατούς εξουθενωμένους από τους εμφύλιους σπαραγμούς, θα επηρεαστεί καίρια σε όλους του τομείς της κοινωνικής ζωής από τον Ελληνικό πολιτισμό.

Έτσι διαμορφώθηκαν οι δύο παράγοντες, που θα διευκόλυναν τον Χριστιανισμό που σε λίγο θα φανεί στο προσκήνιο της ιστορίας, να διαδοθεί ταχύτατα: **Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ενοποιημένη, χωρίς εσωτερικές συγκρούσεις και με εύκολη μετακίνηση των υπηκόων της θα επιτρέψει την διάδοση της νέας θρησκείας, η δε Ελληνική γλώσσα θα δώσει στον Χριστιανισμό τη δυνατότητα να εκφράσει καλύτερα τη διδασκαλία της και να την κάνει κατανοητή σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο, αφού τα Ελληνικά υπήρξαν η διεθνής γλώσσα για πολλούς αιώνες ακόμη.**

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τους λόγους που οδήγησαν στην διάλυση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου και τα κράτη που δημιουργήθηκαν από αυτήν.
- Να γνωρίσουν οι μαθητές την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, τους παράγοντες που οδήγησαν στην εδραίωση της αλλά και την σχέση της με τον Ελληνικό πολιτισμό.
- Να κατανοήσουν οι μαθητές τις τεράστιες επιδράσεις του Ελληνικού πολιτισμού τόσο κατά την ελληνιστική περίοδο όσο και κατά τα χρόνια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Σήμερα μαθαίνω:

Για τα κράτη που δημιουργήθηκαν από την διάλυση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου αλλά και τον πολιτισμό και την δύναμη που απέκτησε κάθε ένα από αυτά. Επίσης μαθαίνω για την νέα δύναμη, την Ρώμη. Ερευνώ και μαθαίνω ποιοί ήταν οι Ρωμαίοι και γιατί επεκράτησαν στην Μεσόγειο και αναδείχτηκαν σε μεγάλη αυτοκρατορία. Ποια στοιχεία ήταν εκείνα που τους βοήθησαν να οργανώσουν και να επεκτείνουν το κράτος τους και πως η κατεκτημένη Ελλάδα «κατέκτησε» αυτή την αυτοκρατορία ; Τι σημαίνει για την σημερινή Ευρώπη ο Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

- Γιατί πιστεύετε πως ο Μ. Αλέξανδρος δεν όρισε διάδοχο;
- Ήταν καλό ή κακό αυτό για την αυτοκρατορία;
- Τα κράτη που δημιουργήθηκαν τι στοιχεία πιστεύεται ότι κράτησαν από την παλιά αυτοκρατορία;
- Η εποχή που ακολούθησε τον θάνατο του Αλεξάνδρου ονομάστηκε ελληνιστική εποχή, μπορείτε να φανταστείτε γιατί πήρε αυτό το όνομα.
- Όλοι ξέρουμε την αρχαία Τροία, μήπως όμως ξέρει κάποιος ποια η σχέση της με την αρχαία Ρώμη.
- Μήπως ξέρουμε που βρίσκεται η αρχαία Ρώμη;
- Ποιοι ήταν αλήθεια οι Ρωμαίοι; Για ποια πράγματα ήταν γνωστοί;

Λίγα ιστορικά στοιχεία

Οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Ο Μέγας Αλέξανδρος πέθανε χωρίς να ορίσει διάδοχό του. Μετά το θάνατο του ακολούθησαν φιλονικίες και μάχες ακόμη, μεταξύ των στρατηγών του που κράτησαν πάνω από είκοσι χρόνια..

Τέλος η απέραντη αυτοκρατορία που δημιούργησε ο Μακεδόνας βασιλιάς διαιρέθηκε σε τέσσερα βασίλεια.

A) το βασίλειο της Μακεδονίας, όπου βασίλευε ο Κάσσανδρος.

B) Το βασίλειο της Αιγύπτου όπου βασίλευσαν οι απόγονοι του Πτολεμαίου, οι Πτολεμαίοι.

Γ) Το βασίλειο της Συρίας που ίδρυσε ο Σέλευκος ο Α και βασίλευσαν οι απόγονοι του, οι Σελευκίδες.

Δ) Το βασίλειο της Περγάμου, που ίδρυσε ο Άτταλος ο Α΄.

Σε όλα αυτά τα κράτη οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου αν καλλιέργησαν και διέδωσαν τον Ελληνικό πολιτισμό σεβάστηκαν, όπως άλλωστε και ο Αλέξανδρος την θρησκεία των λαών αυτών καθώς και τα ήθη και τα έθιμα τους για να υπάρχει μια ειρηνική συμβίωση.

Τα χρόνια μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου και μέχρι την επικράτηση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ονομάστηκαν **ελληνιστικά χρόνια**. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου δημιουργήθηκαν νέες πόλεις στην Ασία και την Αίγυπτο που προώθησαν τον Ελληνικό πολιτισμό, τις τέχνες και τα γράμματα.

Μία τέτοια ονομαστή πόλη ήταν η **Πέργαμος**. Στην Πέργαμο δημιουργήθηκε μια μεγάλη βιβλιοθήκη, αναπτύχθηκε η τέχνη της Περγαμηνής, τα μαθηματικά και γενικά οι τέχνες και οι επιστήμες ώστε η Πέργαμος έγινε μια νέα Ελλάδα.

Ονομαστή και σπουδαία επίσης πόλη ήταν η **Αντιόχεια**, της Συρίας. Η πόλη ήταν στολισμένη με σπουδαία οικοδομήματα και ήταν γνωστή για τον πλούτο και την πολυτέλεια της.

Όμως γνωστότερη και λαμπρότερη όλων των πόλεων ήταν η **Αλεξάνδρεια**. Το πανέμορφο λιμάνι της κοσμούσε ένας πανύψηλος φάρος που ήταν ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου. Οι Πτολεμαίοι είχαν αναπτύξει το εμπόριο και τη ναυτιλία. Όμως η Αλεξάνδρεια ήταν γνωστή ως το κέντρο των γραμμάτων, των τεχνών, και των επιστημών. Ανάμεσα στα λαμπρά οικοδομήματα της ξεχωρίζει το Μουσείο, ένα είδος πανεπιστημίου της εποχής. Στο Μουσείο υπήρχε και η περίφημη βιβλιοθήκη της πάνω από 700 χιλ χειρόγραφα σε πάπυρο. Ήταν αναμφίβολα η πλουσιότερη βιβλιοθήκη στον κόσμο.

Οι πόλεις της Ελλάδας είχαν πέσει σε παρακμή και είχαν χάσει την παλιά τους δύναμη. Η Αθήνα εξακολουθούσε να είναι κέντρο των γραμμάτων και των τεχνών αλλά είχε χάσει την στρατιωτική της δύναμη. Οι περισσότερες πόλεις είχαν μεταξύ τους έριδες και πολέμους. Έτσι αποδυναμωμένες βρήκε τις ελληνικές πόλεις η νέα δύναμη που ήρθε από την Ιταλία η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία και σε λίγο η Ελλάδα έγινε Ρωμαϊκή επαρχία.

Μα ποιοι είναι αυτοί οι Ρωμαίοι;

Οι Ρωμαίοι κατοικούσαν στην σημερινή η Ιταλία, μια χερσόνησος, που βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα και από την υπόλοιπη Ευρώπη την χωρίζουν οι Άλπεις.

Τι λέει ο μύθος για την Ρώμη

Η μυθολογία λέει πως **οι Ρωμαίοι κατάγονται από τους Τρώες** και μάλιστα από τον Αινεία, που μετά την καταστροφή της Τροίας έφυγε στην Ιταλία και βρήκε καταφύγιο στις ακτές του Λατίου. Από το Λάτιο οι Ρωμαίοι ονομάζονται και Λατίνοι και η γλώσσα τους λατινική.

Ένας από τους απογόνους του Αινεία για να κλέψει το θρόνο από τα παιδιά της κόρης του νόμιμου βασιλιά, **το Ρωμύλο και το Ρέμο**, που ήταν ακόμη νήπια, διέταξε να τα ρίξουν στον Τίβερη. Όμως μια λύκαινα άκουσε τα κλάματα τους και τα φρόντισε δίνοντας τους από το γάλα της ώσπου τα βρήκε ένας βοσκός και τα μεγάλωσε σαν παιδιά του. Όταν μεγάλωσαν πήραν τον θρόνο τους πίσω και στο μέρος που σώθηκαν αποφάσισαν να χτίσουν μία πόλη. Όμως ο Ρωμύλος μάλωσε με τον αδελφό του και τον σκότωσε. Έγινε αυτός βασιλιάς της νέας πόλης που πήρε και το όνομα της από αυτόν και ονομάστηκε, Ρώμη.

Η Ρώμη είχε πολύ καλή γεωγραφική θέση και σύμφωνα με τους ιστορικούς κτίστηκε γύρω στα 753 π.Χ.

Πώς ξεκίνησε ιστορικά το ρωμαϊκό κράτος

Οι Ρωμαίοι ήταν κομμάτι της ινδοευρωπαϊκής φυλής, που κατέβηκε προς την Ιταλία. Μαζί τους μετανάστευσαν και εγκαταστάθηκαν στην Ιταλία οι Ετρούσκοι και οι Έλληνες.

Οι Ετρούσκοι ή Τυρρηνοί λέγεται ότι ήρθαν από τη Μικρά Ασία. Οι Ετρούσκοι ήταν ένας πολιτισμένος λαός και οι Ρωμαίοι έμαθαν πολλά από αυτούς. Οι Έλληνες επίσης ίδρυσαν σπουδαίες αποικίες στη Σικελία και τη Νότια Ιταλία που έγιναν γνωστές ως Μεγάλη Ελλάδα. Τέτοιες αποικίες ήταν η Σικελία, οι Συρακούσες, ο Ακράγαντας, η Μεσσήνη, η Κύμη, ο Κρότωνας που έζησε ο φιλόσοφος Πυθαγόρας κ.α.

Οι Ρωμαίοι, μαθαίνοντας από Έλληνες και Ετρούσκους, οργανώνουν το κράτος και το στρατό τους και αρχίζουν να επεκτείνονται σ' όλη την Ιταλική χερσόνησο.

Οι Ρωμαίοι κάνουν τις πρώτες μεγάλες τους εξορμήσεις.

Αφού κυριάρχησαν στην κεντρική Ιταλία, οι Ρωμαίοι κατέκτησαν της Ελληνικές αποικίες της Κάτω Ιταλίας αλλά και την Καρχηδόνα μια και ήταν απομονωμένα εμπορικά κέντρα. **Από την Ελλάδα μόνο ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος δέχτηκε να βοηθήσει. Όμως νικήθηκε και υποχρεώθηκε να επιστρέψει στην Ήπειρο.**

Ύστερα η Ρώμη στράφηκε προς την **Καρχηδόνα**. Έγιναν τρεις πόλεμοι, που στην Ιστορία ονομάζονται καρχηδονιακοί. Στον τρίτο καρχηδονιακό πόλεμο η Καρχηδόνα έπεσε, παραδόθηκε στις φλόγες και καταστράφηκε.

Η Ελλάδα και ο ρωμαϊκός κίνδυνος

Όσο οι Ρωμαίοι πολεμούσαν τους Καρχηδονίους στην Ελλάδα έγιναν προσπάθειες να ενώσουν τις δυνάμεις τους οι Έλληνες για την αντιμετωπίσουν την ρωμαϊκή απειλή. **Όμως κυριάρχησαν παλιές έχθρες, μίσση και αντιζηλίες.**

Μετά την αποτυχία της εκστρατείας του στην Ιταλία ο βασιλιάς της Ηπείρου, Πύρρος προσπάθησε να κατακτήσει την Ελλάδα όμως βρήκε άδοξο τέλος μέσα στο Άργος.

Όμως ούτε και η Αιτωλική και η Αχαϊκή Συμπολιτεία μπόρεσαν να ξεπεράσουν τις διαφορές τους και να ενώσουν τους Έλληνες και να πολεμήσουν για την Ελλάδα. Μέσα στα επόμενα 50 χρόνια η Ελλάδα υποδουλώθηκε οριστικά στη νέα στρατιωτική δύναμη.

Έτσι μέσα στον 1^ο π.Χ αιώνα οι Ρωμαίοι είχαν στερεώσει ένα εκτεταμένο κράτος γύρω από ολόκληρη τη Μεσόγειο, την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία που άρχιζε από τον Ατλαντικό ωκεανό και τα Βρετανικά νησιά και έφτανε στη Μεσοποταμία από τον Έλβα, Ρήνο και Δούναβη στα βόρεια, ίσαμε τις ερήμους της Β. Αφρικής στο νότο.

Παράγοντες που βοήθησαν στην εξάπλωση του ρωμαϊκού κράτους.

Πολλοί ήταν οι παράγοντες που βοήθησαν τους Ρωμαίους να επεκτείνουν και να στερεώσουν την κυριαρχία τους .

1. Ήταν ένας λαός με σεβασμός στους νόμους, πειθαρχία, γενναιότητα, λιτότητα, πρακτικό πνεύμα. Αυτά τους έκαναν καλούς στρατιώτες και καλούς πολίτες.
2. Ήταν λαός ικανότατος στην οργάνωση του στρατούς και στη διεξαγωγή στη διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων.
3. Όπως ο Μ. Αλέξανδρος δημιούργησαν ένα σπουδαίο πολεμικό όργανο, την ρωμαϊκή λεγεώνα.
4. Σημαντικότερο όμως όλων οι Ρωμαίοι όχι μόνο να κατακτούσαν αλλά και διοικούσαν αποτελεσματικά τις χώρες που κατακτούσαν.
5. Και πάλι όπως ο Μ. Αλέξανδρος έδειχναν σεβασμό στη θρησκεία, τη γλώσσα και τα έθιμα των λαών που κατακτούσαν.
6. Δημιούργησαν ένα σημαντικό οδικό δίκτυο για να εξυπηρετούνται οι στρατιωτικές και διοικητικές ανάγκες αλλά και για τη διευκόλυνση του εμπορίου. Οι δρόμοι τους ήταν πλακοστρωμένοι και κάποιοι από αυτούς διατηρούνται μέχρι σήμερα. Ονομαστές έμειναν η Αππία οδός στην Ιταλία και η Εγνατία στη Βαλκανική.
7. Επίσης ένα σημαντικός παράγοντας για την εξάπλωση του ρωμαϊκού κράτους είναι η διάσπαση των Ελλήνων.

Το κράτος και ο πολιτισμός των Ρωμαίων. Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.

Οικογένεια

Κορμός της ρωμαϊκής κοινωνίας ήταν η οικογένεια που θεωρείτο ιερός θεσμός. Κεφαλή της οικογένειας ήταν ο πατέρας που είχε απόλυτη εξουσία επάνω στα μέλη της. Σημαντική ήταν και η θέση της μητέρας. Η οικογενειακή ζωή στη Ρώμη ήταν λιτή και είχε κανόνες.

Πολίτευμα

Το πρώτο πολίτευμα του ρωμαϊκού κράτους ήταν η βασιλεία. Την βασιλεία διαδέχτηκε η δημοκρατία και τέλος η απολυταρχία της αυτοκρατορίας.

Την εποχή της βασιλείας οι τάξεις είναι δύο, οι πατρίκιοι που προέρχονται από τις παλιές ρωμαϊκές οικογένειες, και οι πληβείοι που είναι οι νεώτεροι και φτωχότεροι κάτοικοι χωρίς πολιτικά δικαιώματα.

Την διοίκηση του κράτους είχε ο βασιλιάς με τη σύγκλητο.

Μετά την κατάργηση της βασιλείας την εξουσία ανέλαβαν **δυο ύπατοι**. Υπήρχε ακόμη ένα συμβούλιο για την ψήφιση των νόμων. Με τον χρόνο δημιουργήθηκαν και τα αξιώματα του πραιτόρα, του ανθύπατου, και του δημάρχου. Έργο των δημάρχων ήταν η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των πληβείων. Με τον καιρό οι πληβείοι κατόρθωσαν να αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα.

Αν και οι Ρωμαίοι ήταν άνθρωποι πρακτικοί άριστοι στον πόλεμο και την διοίκηση, δεν διακρίνονταν όμως στην τέχνες και στα γράμματα γι' αυτό και θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως η Ρώμη δεν είχε πολύ μεγάλους καλλιτέχνες, επιστήμονες και φιλοσόφους, όπως η αρχαία Ελλάδα. Πρακτικοί όμως όπως ήταν φρόντισαν να επωφεληθούν από τον πολιτισμό των λαών που κατέκτησαν και προπαντός των Ελλήνων.

Επηρεασμένοι από την λάμψη του Ελληνικού πολιτισμού οι Ρωμαίοι φιλοδόξησαν να κάνουν τη Ρώμη δεύτερη Αθήνα και θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως κατά κάποιο τρόπο το πέτυχαν. Οι ανώτερες τάξεις φρόντιζαν τα να μορφώνονται τα παιδιά τους στα μεγάλα πολιτιστικά κέντρα των Αθηνών, της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και αισθάνονταν ξεχωριστή υπερηφάνεια να μπορούν να διαβάζουν τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς στα ελληνικά.

Ανέδειξαν την εθνική τους γλώσσα, τη λατινική, και να την έκαναν εφάμιλλη της Ελληνικής. Αξιόλογοι συγγραφείς, έγραψαν ιστορικά, φιλοσοφικά, ρητορικά έργα, που θεωρούνται κλασσικά και διδάσκονται και σήμερα στα σχολεία και στα πανεπιστήμια. Ανάμεσα τους ο Κικέρωνας, ο Ιούλιος Καίσαρας, οι ποιητές Βιργίλιος και Οράτιος κ.α. Όμως είχαν για πρότυπα τους αρχαίους Έλληνες δημιουργούς. Παράδειγμα, ο Βιργίλιος που στην Αινειάδα του, ακολουθώντας το παράδειγμα του Ομήρου, διηγείται τις περιπέτειες του Αινεία από την Τροία στο Λάτιο.

Όμως οι Ρωμαίοι ξεπέρασαν τους Έλληνες στη νομοθεσία και την κρατική οργάνωση. Αργότερα, αυτή η νομοθεσία, συμπληρωμένη από τον Ιουστινιανό, είναι γνωστή ως ρωμαϊκό δίκαιο, και διδάσκεται σε όσους σπουδάζουν νομική ακόμα και σήμερα.

Η συνάντηση του Ελληνικού με το ρωμαϊκό πολιτισμό, τρόπο σκέψης και ζωής δημιούργησε τον Ελληνορωμαϊκό πολιτισμό που με την σειρά του έθεσε τις βάσεις για την δημιουργία του Ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Προτάσεις διδασκαλίας

Α΄ πρόταση

Η χρήση ιστορικού χάρτη με τα κράτη των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου.

Συζήτηση για α. Το λόγο που ο Μ. Αλέξανδρος δεν όρισε διάδοχο

β. Τους λόγους που οδήγησαν τους στρατηγούς σε συγκρούσεις και τελικά στον χωρισμό της αυτοκρατορίας .

Προτεινόμενα βιβλία

Ταξίδι στην Ελληνιστική Εποχή, Νάκου Ειρήνη, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 2000

Προτεινόμενος ιστότοπος

<http://www.hellenic-cosmos.gr/>

<https://www.youtube.com/watch?v=5TwonwDzxX8>

πολύ ενδιαφέρον βίντεο για τα 7 θαύματα του κόσμου.

Β΄ πρόταση

Στην αρχή του μαθήματος μπορούν να χρησιμοποιηθούν εικόνες της Αρχαίας Ρώμης με τα αγάλματα και να ρωτηθούν οι μαθητές ποιά αρχαία πόλη είναι αυτή. Προσοχή να μην είναι στις φωτογραφίες το Κολοσσαίο που είναι πολύ γνωστό.

Να ακολουθήσει συζήτηση για την δύναμη της Ρώμης και τα αίτια.

Προτεινόμενα βιβλία

Η μπαλάντα της Ζηνοβίας, Σβορώνου Ελένη, εκδόσεις Ελληνοεκδοτική, Αθήνα, 2018

Ρώμος και Ρωμύλος, Μάρρα Ειρήνη, εκδόσεις Κέδρος, 1994

Μύθοι και Θρύλοι της Ρώμης, Μαυροειδή-Παπαδάκη Σοφία, εκδόσεις Καστανιώτη, 2005

Προτεινόμενοι ιστότοποι

Μια μέρα στην αρχαία Ρώμη με τον Λούκιο Ποπίδιο Σεκούντο

<https://www.youtube.com/watch?v=8j8ermo3pIM>

Είναι ένα χιουμοριστικό, (καρτούν) που με ευχάριστο τρόπο τα παιδιά μαθαίνουν για την καθημερινή ζωή των αρχαίων Ρωμαίων.

Διαθεματική προσέγγιση:

Πάπυρος, ο πρόγονος του βιβλίου

Το βιβλίο αποτελεί το σημαντικότερο μέσο διάδοσης της γνώσης από την εφεύρεση της Τυπογραφίας τον 15 αιώνα από τον Ιωάννη Γουτεμβέργιο. Αξίζει λοιπόν να δούμε και να μάθουμε την ιστορία του βιβλίου από την πρώτη του μορφή μέχρι σήμερα και να γνωρίσουμε τις ποικίλες μορφές του από τις πέτρινες πλάκες μέχρι το **ηλεκτρονικό βιβλίο** (e-book) και το **ακουστικό βιβλίο** (audio book).

Πήλινες πλάκες

Οι πέτρινες ή πήλινες πλάκες είναι πρόγονοι των σημερινών βιβλίων. Πρώτοι λαοί που τις χρησιμοποίησαν ήταν οι Σουμέριοι, οι Βαβυλώνιοι αλλά και άλλοι λαοί στην περιοχή της Μεσοποταμίας. Οι πήλινες πλάκες αποτελούν τα αρχαιότερα γραπτά κείμενα που ξέρουμε. Η γραφή που χρησιμοποιούσαν την εποχή εκείνη ήταν η σφηνοειδής γραφή και ο κύριος σκοπός τους ήταν να καταγράφονται εμπορικές συναλλαγές, δικαστικές αποφάσεις και άλλα σημαντικά για το κράτος στοιχεία. Όμως και η λογοτεχνία αποτυπώνεται σε αυτές τις πλάκες. Γνωστότερο έργο γραμμένο πάνω σε πήλινες πλάκες είναι "Το έπος του Γκιλγκαμές". Αν και είναι ανθεκτικές στις φθορές του χρόνου οι πήλινες πλάκες δεν ήταν εύχρηστες ως μέσο καταγραφής πληροφοριών.

Πάπυροι

Έτσι στην προσπάθεια αναζήτησης βολικότερων τρόπων καταγραφής έκαναν την εμφάνιση τους οι πάπυροι που χρησιμοποιήθηκαν ευρέως από τους αρχαίους Αιγυπτίους, τους Έλληνες αλλά και Ρωμαίους. Ο πάπυρος προέρχεται από το φυτό πάπυρο που μεγαλώνει στις όχθες του Νείλου. Η υφή του μοιάζει με εκείνη του χαρτιού και τα γραπτά έχουν μορφή ρολού. Η ανακάλυψη του πάπυρου βοήθησε στην δημιουργία σπουδαίων βιβλιοθηκών όπως η βιβλιοθήκη των Αθηνών, της Ρώμης και, η πιο διάσημη απ' όλες, η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Τα αντίγραφα των έργων γινόνταν με το χέρι ήταν χρονοβόρα και κόστιζαν πολύ. Όμως σε αντίθεση με τις πήλινες πλάκες ο πάπυρος είχε κάποια σημαντικά προβλήματα αντοχής στο χρόνο, στην υγρασία και την φωτιά. Αυτό το πρόβλημα οδήγησε στην αναζήτηση καλύτερου μέσου καταγραφής.

MS 2657
Enoch's in Ge'ez, Ethiopia, late 15th c.

Περγαμηνή

Ο διάδοχος του πάπυρου ήταν η περγαμηνή που ήταν φτιαγμένη από επεξεργασμένο δέρμα ζώου και είχε εξαιρετική αντοχή στο χρόνο. Η πόλη της Περγάμου είναι γνωστή για την «βιομηχανική» επεξεργασία και παραγωγή περγαμηνών. Επίσης εγκαταλύπεται και το κυλινδρικό σχήμα και εμφανίζεται η πρώτη μορφή "βιβλίου" όπως το ξέρουμε

σήμερα που αποτελείται από φύλλα παπύρου διπλωμένα στη μέση και ραμμένα σε ξύλινες πλάκες. Πάρα πολλά χειρόγραφα βιβλία της αρχαιότητας ήταν φτιαγμένα με αυτό τον τρόπο.

Μεσαιωνικά βιβλία

Κατά τη μεσαιωνική εποχή στην Ευρώπη (5ος με 15ος αιώνες μ.Χ.), τα βιβλία εξακολούθησαν να αναπαράγονται χειρόγραφα, κυρίως σε μοναστήρια. Τα κείμενα ήταν κυρίως θρησκευτικού περιεχομένου αλλά υπήρξαν και αντιγραφές κάποιων κλασσικών αρχαίων έργων που με αυτό τον τρόπο διασώθηκαν μέχρι της μέρες μας. Τα μεσαιωνικά χειρόγραφα βιβλία χαρακτηρίζονται από την εντυπωσιακή λεπτομέρεια των εικονογραφήσεων καθώς και από την καλλιγραφική δεινότητα των αντιγραφέων οι οποίοι είχαν εξελίξει την αντιγραφή και εικονογράφιση με το χέρι των βιβλίων σε πραγματική τέχνη. Τα βιβλία προφανώς εξακολουθούσαν να είναι ελάχιστα και πανάκριβα. Βιβλιοθήκες είχαν μόνο κάποια μοναστήρια και άνθρωποι με υψηλά εισοδήματα.

Τυπωμένα βιβλία

Στην Κίνα έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα τυπωμένα βιβλία. Περίπου τον 11^ο αιώνα οι Κινέζοι δημιούργησαν κινητά ξύλινα τυπογραφικά στοιχεία . Στην Ευρώπη η χρήση

των ξύλινων κινητών στοιχείων άρχισε αρκετά αργότερα περίπου τον 14^ο αιώνα. Τα πρώτα βιβλία ήταν κυρίως θρησκευτικά και είχαν πλούσια εικονογράφηση.

Κατά την Αναγέννηση, η χρήση του χαρτιού και τα μεταλλικά τυπογραφικά στοιχεία έδωσαν μεάλη ώθηση στην τυπογραφία. Αν και πολύ ερίζουν για την πατρότητα της τυπωγραφίας αυτή αποδίδεται στον Γερμανό τυπογράφο Γιοχάνες Γκούτενμπεργκ. Από το 1450 έως το 1456, γίνεται τέτοια πρόοδος στην τυπογραφία που είναι πλέον δυνατή η αναπαραγωγή ενός βιβλίου σε μεγάλες ποσότητες και με φτηνό κόστος. Το βιβλίο είναι πλέον προσιτό στο ευρύ κοινό.

Κατά την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης (19ος - 20ος αιώνας), η τυπογραφία γνωρίζει άνθηση και η παραγωγή του βιβλίου γιγαντώνεται ενώ το κόστος του μειώνεται. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία αμέτρητων βιβλιοθηκών από κράτη, ιδρύματα, οργανισμούς, πολιτιστικούς συλλόγους αλλά και ιδιώτες .

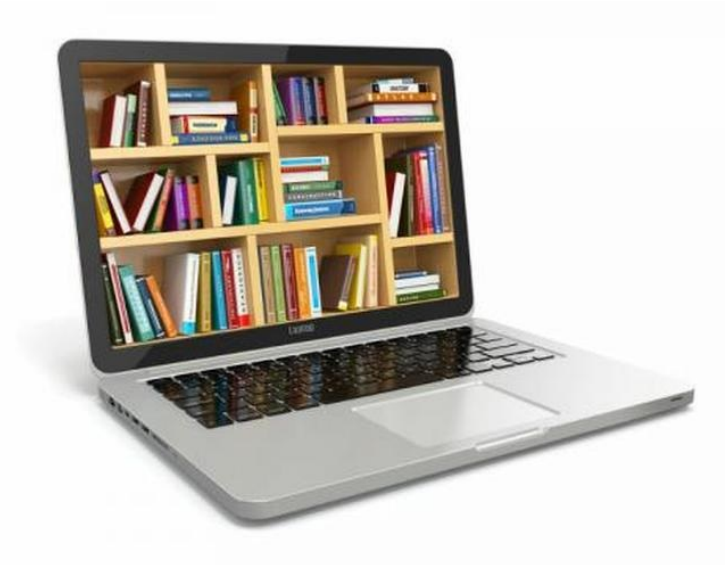
Σύγχρονη εποχή

Στον εικοστό αιώνα και παρά τις πολλές και δελεαστικές εφευρέσεις όπως το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος και τέλος η "επανάσταση της Πληροφορικής" με τους προσωπικούς υπολογιστές και τις συσκευές CD-ROM το βιβλίο γνώρισε ακόμα μεγαλύτερη απήχηση στο κοινό. Μια εξέλιξη του βιβλίου που απευθύνεται σε άτομα με προβλήματα όρασης, τα audiobooks, ηχητικά βιβλία, γνώρισε αρκετά μεγάλη απήχηση τη δεκαετία του 1990. Τα βιβλία αυτά είναι ηχογραφημένα ανάγνωση κάποιου βιβλίου είτε σε κασέτα είτε σε CD.

Το παρόν και το μέλλον του βιβλίου

Στα τέλη του εικοστού αιώνα το βιβλίο απειλήθηκε για μια ακόμα φορά από την εμφάνισή του ηλεκτρονικού βιβλίου, *e-book*. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με

βεβαιότητα το μέλλον. Η επιλογή είναι θέμα προσωπικού γούστου και πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι που θα προτιμούν τη χαρά του να ξεφυλλίζουν ένα βιβλίο και να μυρίζουν το φρεσκοτυπωμένο χαρτί από το να πατάνε τό πλήκτρο "Next page" ή "Previous page" μιας "e-book device"

Πηγή

<http://theatrecomments.weebly.com/iotasigmatauomicronrho943alpha--ριomicronlambdaiotatauiotasigmamu972sigmaf-write/9582228#>

Παιχνίδι

Ανακριτική Καρέκλα

Συζητάμε με τα παιδιά ποια προσωπικότητα θέλουμε να γνωρίσουμε από κοντά. Κατόπιν ζητάμε από ένα παιδί να αναλάβει να μελετήσει αυτή την προσωπικότητα. Στο μεταξύ τα υπόλοιπα παιδιά έχουν αναλάβει είτε χωρισμένα σε ομάδες είτε ατομικά να ετοιμάσουν ερωτήσεις σχετικές με συγκεκριμένα σπουδαία θέματα που χειρίστηκε αυτή η προσωπικότητα. Όταν είναι έτοιμο κάθεται στην «ανακριτική καρέκλα» και τα υπόλοιπα παιδιά θέτουν τις ερωτήσεις τους σχετικά με τα θέματα.

Π.χ γιατί πήρε αυτή την απόφαση για μια μάχη; Τι τον επηρέασε σε αυτή την απόφαση του; Αν θα έπαιρνε ξανά την ίδια απόφαση; Κλπ.

Κατασκευή

Υλικά

Παλιές εφημερίδες

Μια λεκάνη

Μπλέντερ

Μία Σήτα

Το μπλάστρι της γιαγιάς.

Εκτέλεση

Τα παιδιά κόβουν εφημερίδες σε πολύ μικρά κομματάκια και τα βάζουν σε μία λεκανίτσα με νερό για να μουλιάσουν αρκετή ώρα. Ύστερα βάζουν το μείγμα στο μπλέντερ και το χτυπούν αρκετή ώρα. Στη συνέχεια αδειάζουν το μείγμα σε μία σήτα και το αφήνουν αρκετή ώρα για να στραγγίξει καλά όλο το νερό

Μετά αφού το ζουλίξουν το απλώνουν με το πλάστη σε μία άλλη εφημερίδα. Αφήνουν τον χαρτοπολτό να στεγνώσει και με αυτό φτιάχνουν διάφορες κατασκευές.

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Εισαγωγή - θεολογικές προεκτάσεις - κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηγήτρια,

Η συνάντηση του Αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού με τον Χριστιανισμό αποτελεί ένα καθοριστικό γεγονός για την παγκόσμια ιστορία, όχι μόνο εξαιτίας του τρόπου που έγινε, αλλά και εξαιτίας της σημασίας του.

Ιστορικά, τα δύο αυτά μεγάλα ποτάμια της ιστορίας, τουλάχιστον στην αρχή, φαίνονται τελείως ασύμβατα μεταξύ τους. Ο Αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός υπήρξε ένας παγκόσμιος πολιτισμός, με βαθιές ρίζες στην ιστορία, με δύναμη ικανή να επηρεάζει πολιτισμούς και θρησκείες, ικανός να επιδρά σε πολιτικές εξελίξεις, με γλώσσα που ένωσε λαούς σε μια τεράστια έκταση, με εκπροσώπους ένδοξους όπως ο Μ. Αλέξανδρος και κυρίως με τη δύναμη της λογικής, που οδήγησε την επιστήμη και τη φιλοσοφία σε ύψη αξεπέραστα, μέχρι και τις μέρες μας.

Ο Χριστιανισμός ξεκίνησε σε μια ασήμαντη γωνία της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, από έναν τριαντάχρονο γιο ενός μαραγκού, ακολουθούμενο από δώδεκα ασήμαντους ψαράδες, μια ομάδα που την ένωνε ο πόθος του ερχομού ενός Μεσσία, ενός Λυτρωτή, μια ομάδα ανάμεσα σε εκατοντάδες άλλες, που μάχονταν του Ρωμαίου και εξαφανίζονταν, όταν ο ηγέτης τους εκτελείτο ή φυλακιζόταν στα Ρωμαϊκές φυλακές.

Αν υπάρχει ένα ιστορικό θαύμα, τότε οπωσδήποτε είναι αυτή η συνάντηση. Αυτή η νέα πίστη, αυτό το νέο κίνημα, ξεκινά όταν ο ηγέτης του σταυρώνεται και πεθαίνει ατιμασμένος. Ο θάνατός του, αντί να εξαφανίσει τη δυναμική του, την πολλαπλασίασε και η απήχησή του, πέραν πάσης λογικής, συγκλονίζει τα θεμέλια ενός ολόκληρου κόσμου.

Πολύ σύντομα απεδείχθη πως τα σύνορα της Παλαιστίνης ήταν πολύ στενά για μια νέα, περίεργη για την εποχή διδασκαλία, που δεν στοχεύει στην τυραννία των

Ρωμαίων, αλλά ενός άλλου, πολύ μεγαλύτερου εχθρού: Του Θανάτου. Για μια νέα διδασκαλία, που κηρύττει την αγάπη και την συμφιλίωση των ανθρώπων, σε εποχές όπου η βία και η κτηνωδία αποτελούσε το καθημερινό «φυσιολογικό» γεγονός. Όπλα του δεν είναι λόγχες και πολιορκητικές μηχανές αλλά ο γλυκός λόγος, η βαθιά πίστη που εκπέμπουν οι απόστολοί του και οι οπαδοί του, ο τρόπος της ζωής των πιστών του, η βαθιά πεποίθηση των μελών του πως ένα καλύτερος κόσμος πλησιάζει και μια καλύτερη ζωή θα επικρατήσει. Τέλος, το μεγάλο όπλο είναι η απόλυτη βεβαιότητα των ιστών ενός Εβραίου διδασκάλου, ενός Ιησού, πως ο θάνατος έχει νικηθεί και πως η αιωνιότητα έχει ανοίξει τις πύλες της για όλους, όσοι πιστέψουν σ' αυτόν.

Έξω από τα σύνορα της Παλαιστίνης, η Ελληνική γλώσσα αγκαλιάζει τη νέα αυτή διδασκαλία και την μεταφέρει σε όλες τις πόλεις και σ' όλες τις γειτονιές της Αυτοκρατορίας. Και κάτι περισσότερο: Όταν το προφορικό κήρυγμα δεν είναι πλέον αρκετό και προκύπτει η ανάγκη γραπτών κειμένων, η πρώτες γραπτές πηγές αυτής της διδασκαλίας, τα κείμενα εκείνα που αναγγέλλουν στην ανθρωπότητα τα καλά νέα, τα Ευαγγέλια, γράφονται στα Ελληνικά και γίνονται πλέον κείμενα παγκόσμια.

Από την ανταπόκριση των ανθρώπων όμως, φαίνεται πως ο Ελληνικός πολιτισμός έχει προσφέρει στον Χριστιανισμό κάτι πολύ ουσιαστικότερο: Την προσδοκία! Όλα δείχνουν, πως το Αρχαίο Ελληνικό πνεύμα καλλιέργησε στους ανθρώπους την πεποίθηση πως η Αρχαία Ελληνική θρησκεία δεν είναι πλέον αρκετή και πως η λογική δεν είναι σε θέση από μόνη της να ικανοποιήσει τον άνθρωπο, ούτε και να διαμορφώσει μια κοινωνία σεβασμού της ζωής, ειρήνης και χαράς. Όταν ο Χριστιανισμός χτύπησε την πόρτα της ανθρωπότητας, δύο μεγάλα ερωτήματα βρήκαν απάντηση: Το ερώτημα της αγάπης και το ερώτημα της αθανασίας.

Φαίνεται πως η ζωή των πρώτων Χριστιανών, ο τρόπος της σχέσης μεταξύ τους, η αγάπη και το μοίρασμα αυτών που είχε ο καθένας αποτέλεσε πολύ πιο αποτελεσματικό κήρυγμα από τις ομιλίες των Αποστόλων. Αυτό όμως που κυριολεκτικά συνέτριβε κάθε επιφύλαξη, θα πρέπει να ήταν η χαρά που εξέπεμπε η πρώτη Εκκλησία, η χαρά της Αναστάσεως, στηριγμένη στην ακλόνητη πεποίθηση πως ο Ιησού χριστός αναστήθηκε, σκορπίζοντας τη ζωή σε όλο το ανθρώπινο γένος.

Όταν η ιστορία αλλάζει σελίδα, είναι επόμενο να υπάρξει και σύγκρουση του παλαιού με τον νέο. Στα κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας, ο όρος «Έλληνας» ταυτίστηκε με τον ειδωλολάτρη, τον αφοσιωμένο στα ψεύτικα είδωλα και την μάταιη γνώση του κόσμου. Όταν όμως η ιστορία προχώρησε, απεδείχθη, πως, στη διδασκαλία του Χριστιανισμού, ο Αρχαίος Ελληνικός κόσμος βρήκε τις τελικές του απαντήσεις. Γι' αυτό και οι τρεις Ιεράρχες αποτελούν πρόσωπα-ορόσημα για την ιστορία, και του Χριστιανισμού και του Αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού: Η αγία τους ψυχή προχώρησε χέρι χέρι με τον ακονισμένο από την Αρχαία Ελληνική σκέψη νου τους και μαζί περιέγραψαν τον άνθρωπο που κατέχει τη γνώση των πραγμάτων, αλλά διαρκώς ποθεί να ενωθεί με τη γνώση του ουρανού.

Η συνάντηση Ελληνισμού και Χριστιανισμού

Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν τα παιδιά το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννήθηκε και εξαπλώθηκε ο Χριστιανισμός.
- Να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την συνάντηση των δύο μεγάλων κοσμοθεωριών: του ελληνισμού και του Χριστιανισμού.
- Να κατανοήσουν τις επιδράσεις του ελληνισμού στον Χριστιανισμό και του Χριστιανισμού στον ελληνισμό στις τέχνες, την οργάνωση της κοινωνικής ζωής και γενικά στην δημιουργία μιας νέας εποχής.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την συνάντηση του ελληνισμού με τον Χριστιανισμό και τα αποτελέσματα της συνάντησης αυτών των δύο κοσμοθεωριών.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

- Ποιο πολιτισμό διέδωσε ο Μ. Αλέξανδρος με την εκστρατεία του στην Ασία
- Ο Ελληνικός πολιτισμός χάθηκε με τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου;
- Οι Ρωμαίοι απαγόρευσαν το Ελληνικό πολιτισμό;
- Τι νομίζετε ότι οι άγιοι απόστολοι χρησιμοποίησαν την ελληνική γλώσσα για το κήρυγμα τους;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Η συνάντηση Ελληνισμού και Χριστιανισμού.

Γιαγκάζογλου Σταύρος:

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/THEOL280/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3%26%CE%A7%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3.pdf>

Με την δημιουργία της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου για πρώτη φορά ολόκληρος ο τότε γνωστός κόσμος ενώθηκε κάτω από μια «πολιτιστική ομπρέλα»: τον Ελληνικό πολιτισμό.

Η Ελληνική γλώσσα και σκέψη αποτελούσαν σημείο αναφοράς και συνεννόησης. Ακόμα και η κραταιά ρωμαϊκή αυτοκρατορία ήταν επηρεασμένη από τον Ελληνικό πολιτισμό και για τον λόγο αυτό διατήρησε αυτήν την πολιτική και πολιτισμική ενότητα προσθέτοντας κυρίως ρωμαϊκούς νόμους και οργάνωση. **Ακολουθώντας το παράδειγμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία έδειξε επίσης μια ανοχή σχετικά με τα έθνη που είχε υπό την κατοχή της και τις θρησκείες τους.** Μερικές από τις θρησκείες αυτές ήταν η πολυθεϊστική θρησκεία των Ελλήνων και των Ρωμαίων, ο ιουδαϊσμός, η αιγυπτιακή θρησκεία της Ίσιδας κ.α. Οι άνθρωποι λάτρευαν τη θρησκεία τους χωρίς προβλήματα γιατί οι Ρωμαίοι δεν το απαγόρευαν. Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού επίσης ήταν άθεοι μια και οι μορφωμένοι κυρίως πολίτες αναζητούσαν την αλήθεια πέρα από τις ειδωλολατρικές θρησκείες. Αλλά και οι φτωχοί και εξαθλιωμένοι δούλοι αναζητούσαν καταφύγιο και παρηγοριά σε κάτι διαφορετικό.

Ήταν λοιπόν φανερό ότι από την απέραντη αυτοκρατορία έλειπε η αληθινή οικουμενική θρησκεία, που θα αγγίξει τις καρδιές, θα απαντήσει στα ερωτήματα, θα διαλύσει τις αμφιβολίες και θα γεμίσει τους ανθρώπους χαρά. Η απάντηση σε αυτό το κενό ήρθε από τον Χριστιανισμό - τη θρησκεία της αγάπης. Ο Χριστιανισμός αποκάλυψε στους ανθρώπους τη θεϊκή βασιλεία. Κήρυξε πως όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι απέναντι στο Θεό και πως η εσωτερική γαλήνη βρίσκεται στην προσφορά έμπρακτης αγάπης στο συνάνθρωπο μας.

Μέσα σ' αυτό το Ελληνικό – ρωμαϊκό πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον γεννήθηκε ο Χριστιανισμός που ξεκίνησε από την ταπεινή Παλαιστίνη απλώθηκε γρήγορα σ' ολόκληρη την αυτοκρατορία, αν και πρώτα διαδόθηκε σε Συρία, Μικρά Ασία, Κύπρο, Ελλάδα.

Ποιοι ήταν οι παράγοντες που διευκόλυναν την εξάπλωση του Χριστιανισμού:

α) **Η διδασκαλία του Χριστιανισμού** έδινε ελπίδα και πνευματική ανάταση στους ανθρώπους. Στη νέα θρησκεία και την διδασκαλία της έβρισκαν καταφύγιο και ελπίδα οι κατατρεγμένοι αλλά και πνευματική ανάταση οι αναζητούντες κάτι πέρα από την ρηχή ειδωλολατρία. Ο Χριστιανισμός ικανοποιούσε τις προσδοκίες εκατομμυρίων ανθρώπων.

β) **Η ένωση των πολιτισμένων Εθνών** υπό την κυριαρχία της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας διευκόλυνε την ανεμπόδιστη κυκλοφορία ανθρώπων και νέων

ιδεών καθώς τα σύνορα είχαν καταργηθεί και η επικοινωνία των ανθρώπων ήταν εύκολη. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον κινήθηκε ο Απόστολος Παύλος, χρησιμοποιώντας και τη ρωμαϊκή του υπηκοότητα, και κήρυξε το Ευαγγέλιο της αγάπης σε όλα τα έθνη.

γ) **Η ελληνική γλώσσα και η διάδοση της** σε όλες τις χώρες του κόσμου από την Ινδία και την Αίγυπτο μέχρι τα πέρατα της Ευρώπης βοήθησε στην διάδοση της νέας θρησκείας. Τούτο διότι ήταν η γλώσσα που μιλούσαν και καταλάβαιναν όλοι οι υπήκοοι της αυτοκρατορίας. Αυτή τη γλώσσα χρησιμοποίησαν οι περισσότεροι κήρυκες του Χριστιανισμού και σ' αυτή γράφτηκαν τα Ευαγγέλια και τα άλλα θρησκευτικά κείμενα. Αργότερα ο εκχριστιανισμός των λαών της δυτικής Ευρώπης έγινε με τη λατινική που εξακολουθεί μέχρι σήμερα να είναι η επίσημη γλώσσα της Καθολικής Εκκλησίας.

δ) **Η ζωή των Χριστιανών** και η αδελφική αγάπη και προσοχή προς τον συνάνθρωπο έκαναν τους ανθρώπους γύρω τους να απορούν, να τους θαυμάζουν και να θέλουν να μάθουν περισσότερα για την νέα αυτή θρησκεία.

ε) **Η δύναμη της πίστης** και το θάρρος των Χριστιανών που υπέμειναν τόσες θυσίες για την πίστη τους προκάλεσε τον θαυμασμό όλων των ανθρώπων.

Έτσι ο Απ. Παύλος κηρύττει τον Χριστιανισμό με όχημα μια οικουμενική γλώσσα, την ελληνική στην Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Καλλιεργημένοι εθνικοί που αναζητούν την αλήθεια βαπτίζονται Χριστιανοί και γίνονται οι πρώτοι που προσπαθούν να συνθέσουν τον Ελληνισμό με τον Χριστιανισμό. Εκφράζονται μέσα από την ελληνική παιδεία για να διαδώσουν το Χριστιανικό πνεύμα. Από τότε ο ελληνισμός και ο Χριστιανισμός διανύουν μια κοινή πορεία στην ιστορία.

Προτάσεις διδασκαλίας

Για την προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος προτείνεται να ξεκινήσει το μάθημα με την ανάγνωση ενός αποσπάσματος από το Ευαγγέλιο. Ύστερα να ρωτηθούν αν το κατάλαβαν και σε τι γλώσσα είναι γραμμένο.

Στην συνέχεια να ρωτηθούν τα παιδιά πότε γράφτηκε το Ευαγγέλιο και γιατί αφού γράφτηκε την εποχή του Χριστού δεν το έγραψαν οι Άγιοι Απόστολοι στην Ιουδαϊκή γλώσσα ή στην Λατινική που ήταν η γλώσσα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Οπτικοακουστικό υλικό

<https://de.slideshare.net/ssuser703132/1-68338651>

Διαθεματική προσέγγιση

Για την διαθεματική προσέγγιση προτείνεται ένα σχέδιο εργασίας για τους τρεις Ιεράρχες και τον ρόλο τους και την συμβολή τους στην συνάντηση και σύγκλιση Ελληνισμού και Χριστιανισμού.

VIDEO

- Τό άπολυτίκιο τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν [**1 λεπτό**] ([προβολή](#)) ([λήψη .mp4, 27mb](#))
- Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος [**17 λεπτά**] ([προβολή](#)) ([λήψη .mp4, 206mb](#))
- Ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας [**11 λεπτά**] ([προβολή](#)) ([λήψη .mp4, 102mb](#))
- Μέγας Βασίλειος - Τὸ λιοντάρι τοῦ Χριστοῦ [**46 λεπτά**] ([προβολή](#)) ([λήψη .mp4, 102mb](#))
- Τρεῖς Ἱεράρχες - Ρητά [**3 λεπτά**] ([προβολή](#)) ([λήψη .mp4, 20mb](#))

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

- [Τὸ άπολυτίκιο τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν \(.mp3, 813kb\)](#)
- [Ο Δάσκαλός μου \(.mp3, 2.9mb\)](#)

Αντιστοίχισε: Ἐνωσε κάθε Ἱεράρχη με το επίθετό του:

Ἰωάννης	Μέγας
Γρηγόριος	Χρυσόστομος
Βασίλειος	Θεολόγος

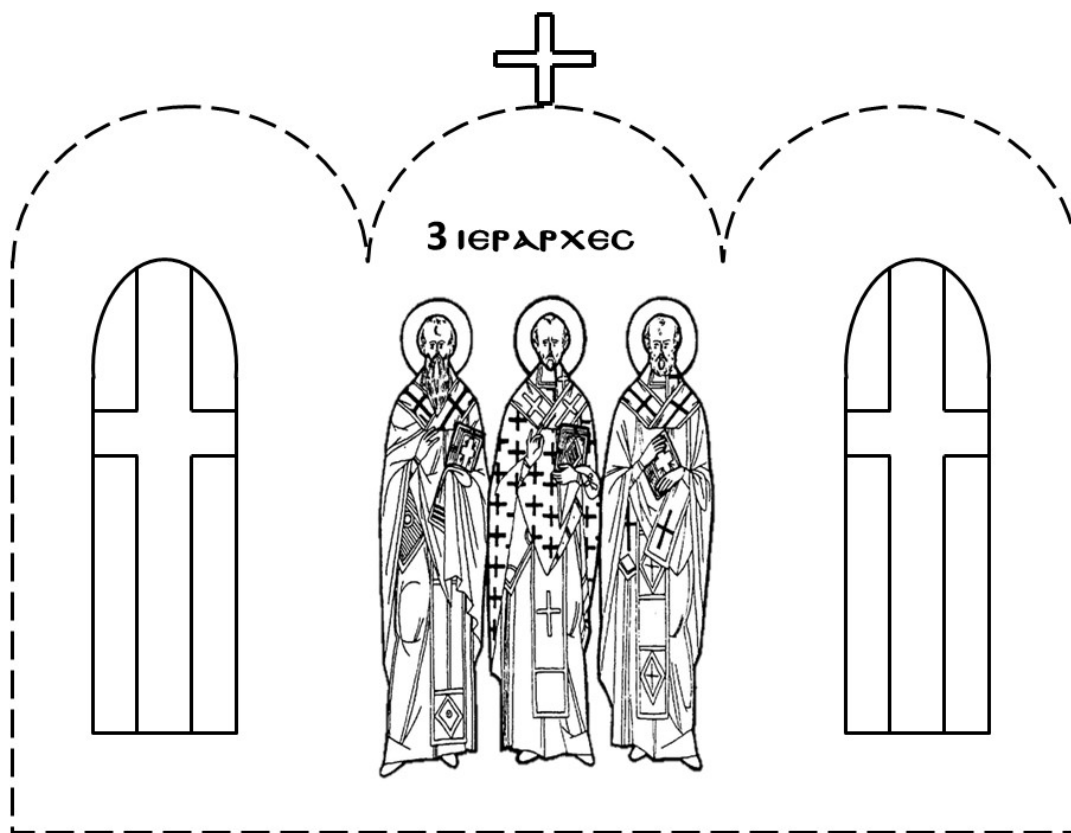
Λεξιλόγιο: Μέγας Βασίλειος, Ἰωάννης Χρυσόστομος, Γρηγόριος Θεολόγος, ελληνικά γράμματα, 30, Γενάρη, γραμμάτων.

1. Οι τρεις Ἱεράρχες εἶναι ὁ ..... , ὁ .....
..... και ὁ .....
2. Ἡ γιορτὴ των τριῶν Ἱεραρχῶν λέγεται και γιορτὴ των ..... γιατί
και οι τρεις προστάτευσαν τα .....
3. Γιορτάζουμε τους τρεις Ἱεράρχες στις ..... του .....

Κατασκευή

Φτιάχνω σελιδοδείκτες με τους τρεις Ιεράρχες

Χρωμάτισε τον σελιδοδείκτη με τους τρεις ιεράρχες κόψε προσεχτικά και κόλλησε τον σε ένα χαρτονάκι.

Εικόνες για συζήτηση

Ο Άγιος Βασίλειος στην Αθήνα δίδασκει στους νέους

Ο Άγιος Βασίλειος και ο Άγιος Γρηγόριος στο ασκητήριο του Πόντου

Παιχνίδι

Ο δρόμος του Χριστού και της συνείδησης

Το παιχνίδι χρησιμοποιείται για να μυήσει τα παιδιά στον Χριστιανικό τρόπο σκέψης και την κατανόηση των πράξεων των Τριών Ιεραρχών.

Ο κατηχητής αναλαμβάνει τον ρόλο του Μεγάλου Βασιλείου που αντιμετωπίζει το δίλημμα (π.χ πρέπει να δώσει όλη την περιουσία του στους φτωχούς ή να την κρατήσει). Τα παιδιά σχηματίζουν δυο ομάδες κι ο κατηχητής, αφού περιγράψει το πρόβλημα και το δίλημμά του, προχωρεί αργά ανάμεσά τους. Οι δύο ομάδες αντιπροσωπεύουν τις δύο αντίθετες απαντήσεις του διλήμματος. Σε κάθε βήμα του κατηχητή παιδιά από τις δύο ομάδες προσπαθούν να του δώσουν λύσεις από την δική τους οπτική γωνία. Αφού ακούσει τα παιδιά και από τις δύο ομάδες ο κατηχητής θα εκφράσει την απόφαση του και τους λόγους που τον/την οδήγησαν σε αυτήν. (π.χ τι μας δίδαξε ο Χριστός, αποσπάσματα από το Ευαγγέλιο.) Με αυτό το τρόπο τα παιδιά ανακαλύπτουν κι εμπεδώνουν τι μας οδηγεί στην κάθε στιγμή της ζωής μας, τις δυσκολίες και την πάλη που χρειάζεται για να πάρουμε τέτοιες αποφάσεις και πως λιθαράκι – λιθαράκι ναι! Μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο και γιατί όχι και τον ρου της ιστορίας κάποιες φορές.

Κεφάλαιο 7^ο

ΕΝΑΣ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια.

Ιστορία είναι η καταγραφή της αληθινής ζωής. Θα μου πείτε, υπάρχει και ψεύτικη ζωή; Κατά κάποιων τρόπο, ναι. Είναι τα ανθρώπινα σχέδια, οι προγραμματισμοί, οι προσδοκίες και γενικά όλα εκείνα που το μυαλό τα κατασκευάζει και θέλει να τα βλέπει ως υπαρκτά. Η ιστορία όμως καταγράφει όσα γίνονται, αδιαφορώντας τι περίμενε, τι θέλει ή τι φοβάται ο άνθρωπος.

Υπάρχει μια τάση, το βιβλίο των Πράξεων των Αποστόλων, να θεωρείται κάπως ...δευτερεύον, συγκριτικά με τα Ευαγγέλια ή τις επιστολές των Αποστόλων. Η στάση αυτή επιβεβαιώνεται και από τη αναλογία μεταξύ των περικοπών του βιβλίου αυτού και περικοπών των επιστολών που διαβάζονται τις Κυριακές του έτους στη Θεία Λειτουργία.

Κι όμως! Το βιβλίο των Πράξεων είναι βιβλίο πολύτιμο, που απευθύνεται στους Χριστιανούς κάθε εποχής, βιβλίο γεμάτο ελπίδα και παρηγοριά, βιβλίο γεμάτο προειδοποιήσεις και υποσχέσεις ρεαλιστικές για την αληθινή ζωή, ακριβώς γιατί μέσα στις σελίδες του αποδεικνύεται πως το κήρυγμα της αγάπης του Χριστού μπορεί όντως να αλλάξει τον κόσμο, μπορεί να αλλάξει τις ανθρώπινες σχέσεις, μπορεί να δώσει

νόημα ζωής στο κάθε άνθρωπο. Αυτά όλα έγιναν, καταγράφηκαν και συνεπώς, μπορούν να ξαναγίνουν σε κάθε εποχή, αρκεί να στρέφουν οι άνθρωποι τον νου και την καρδιά τους στον θεό, με τον ίδιο ζήλο και την ίδια βεβαιότητα με τον ζήλο και την πίστη των πρώτων Χριστιανών.

Κεντρικό γεγονός στο βιβλίο των Πράξεων, αλλά και σε ολόκληρη τη ζωή της Εκκλησίας μας, είναι η Πεντηκοστή. Είναι ένα γεγονός υπερφυσικό, μοναδικό, και για αυτό τον λόγο δύσκολο να περιγραφεί και πολύ περισσότερο να εξηγηθεί. Βεβαίως δεν γνωρίζουμε λεπτομέρειες, γνωρίζουμε όμως καλά το περιεχόμενο του γεγονότος, καθώς και τις λεπτομέρειες της καταλυτικής επίδρασης που άσκησε στους Αποστόλους και σε όλους του πρώτου Χριστιανούς.

Με την Πεντηκοστή, το Άγιο Πνεύμα, το τρίτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, ως δύναμη ζωής, ανακαίνισης, σοφίας και αγνισμού εισέρχεται στην ανθρώπινη ιστορία. Αυτή θα είναι στο μέλλον η ενοποιός δύναμη ανθρώπων και θεού, κτιστού και Ακτίστου. Αυτό θα είναι ο χορηγός όλων των χαρισμάτων, αυτό θα είναι που θα χαρτώνει και θα εξαγιάζει τους αγωνιστές της πίστεως.

Τα αποτελέσματα του γεγονότος αυτού ήταν άμεσα και εντυπωσιακά: Οι φοβισμένοι μαθητές γεμίζουν θάρρος ακαταμάχητο, προερχόμενο από την βεβαιότητα πως ένας καινούργιος κόσμος ανατέλλει. Προς αυτούς, τους έσχατους και παρακατιανούς της κοινωνίας, οι απειλές της εξουσίας μοιάζουν ανίσχυρες, οι ποινές θεωρούνται ευλογία, ο θάνατος, συνάντηση με Αυτόν που έχει πλέον κατακλύσει τη ζωή τους και δεν τους επιτρέπει να στραφούν σε κοσμικές απολαύσεις και συμβιβασμούς.

Η δύναμη του Πνεύματος διαποτίζει όλη την Εκκλησία. Ζωές ολόκληρων οικογενειών αλλάζουν από τη μια στιγμή στην άλλη, ο πλούτος μοιάζει μάταιος, το μίσος μοιάζει να έχει αποσυρθεί από την Χριστιανική κοινότητα, η αγάπη γλυκαίνει τα πρόσωπα και ζεσταίνει τις καρδιές. Οι επτά Διάκονοι δεν είναι τίποτε άλλο από την απόδειξη πως η κοινωνία διψά και πεινά, όχι μόνο για τροφή, αλλά και ζωή ειρήνης και φωτός.

Όμως, είπαμε: Η ιστορία καταγράφει την πραγματική ζωή. Και η πραγματική ζωή κρύβει μέσα της την σύγκρουση, τη βιαιότητα και τις τρομερές αντιφάσεις: Η διδασκαλία του Χριστού, που σε άλλους άλλαξε τη ζωή, σε άλλους γέμισε την καρδιά με μίσος απύθμενο. Ο λιθοβολισμός του πρωτομάρτυρα Στεφάνου δεν είναι παρά η αντίσταση του παλαιού, ρου ριζωμένο επί αιώνες στις ψυχές, αυτού που έδινε νόημα και τρόπο ζωής.

Μέσα στις σελίδες των Πράξεων θα φανεί πως η αλλαγή των ανθρώπων είναι δύσκολη και επίφοβη. Όλα δείχνουν πως ο Στέφανος πέθανε μόνος και ανυπεράσπιστος, όπως ο Χριστός. Η ιστορία των πρώτων Χριστιανών είναι η δική μας ιστορία, οι δικοί μας πόθοι, ο δικός μας αρχικός ενθουσιασμός, αλλά και οι δίκες μας αμφιβολίες, τα σκαμπανεβάσματα της δικής μας πίστης, οι δίκες μας ασυνέπειες και η δική μας μετάνοια.

Η ιστορία της Εκκλησίας απέδειξε, πως οι ανθρώπινες αδυναμίες, τα πάθη της πεσμένης ανθρώπινης φύσης, ακόμη και οι μικρές ή μεγάλες προδοσίες προς τον Εσταυρωμένο Διδάσκαλο δεν στάθηκαν και ποτέ δεν θα σταθούν ικανά να

εμποδίσουν την αγιαστική δύναμη του Πνεύματος της Πεντηκοστής να καταυγάζει τον κόσμο με ελπίδα και Χάρη.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά την ίδρυση της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας.
- Να κατανοήσουν τα αγνά συναισθήματα των πρώτων Χριστιανών και την ελπίδα που έφερε ο νέος τρόπος ζωής στους ανθρώπους.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την ίδρυση της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας και την ζωή των πρώτων Χριστιανών.

Σήμερα μαθαίνω επίσης για την ζωή του Αποστόλου Πέτρου και του Αγίου Στέφανου.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

- Πως φαντάζεστε ότι ζούσαν οι πρώτοι Χριστιανοί
- Είχαν εκκλησία για να προσευχηθούν;
- Ήταν ελεύθεροι να λατρέψουν τον Θεό ή πήγαιναν με φόβο;
- Μήπως ξέρουμε τι σημαίνει η λέξη χειροτονία;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Η ίδρυση της Εκκλησίας και η ζωή των πρώτων Χριστιανών

Η ζωή πριν τον Χριστό

Πολύ πριν ο Χριστός έρθει στην γη επικρατούσε η ειδωλολατρία σε όλο τον κόσμο. Οι ειδωλολάτρες είχαν πλάσει στην φαντασία τους, τους θεούς τους όμοιους με

τους ανθρώπους και είχαν φυσικά και όλα τα ανθρώπινα ελαττώματα. Υπήρχαν όμως και Έλληνες φιλόσοφοι όπως ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, και οι Στωικοί που αν και ζούσαν στον ειδωλολατρικό κόσμο αναζητούσαν τον αληθινό Θεό. Οι θεωρίες τους βοήθησαν στο να κλονιστούν τα θεμέλια της ειδωλολατρικής, πολυθεϊκής θρησκείας.

Υπήρχε βέβαια και ο Ιουδαϊκός λαός, που από παλαιά πίστευε και λάτρευε τον ένα και αληθινό Θεό και ζούσε σύμφωνα με τον Μωσαϊκό νόμο που δόθηκε από τον Θεό για να προετοιμάσει τον κόσμο για την πλήρη αποκάλυψη της αληθινής θρησκείας.

Έτσι όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, έστειλε ο Θεός τον μονογενή Υιό Του για να σώσει τον κόσμο από την αμαρτία. Ο Χριστός γεννήθηκε στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας και τη γέννηση του Χριστού περιγράφουν λεπτομερώς οι Ευαγγελιστές Ματθαίος και Λουκάς.

Όταν ο Ιησούς έγινε τριάντα ετών άρχισε να διδάσκει και να αποκαλύπτει τον εαυτό του ως Υιό του Θεού, ενανθρωπίσαντα χάριν της σωτηρίας του κόσμου. Η διδασκαλία Του αποτελεί τη μοναδική θρησκεία του αληθινού Θεού. Δίδαξε τους ανθρώπους πως ο αιώνιος και παντοδύναμος και πανάγαθος Θεός είναι Δημιουργός των πάντων και Πατέρας όλων των ανθρώπων. Πως όλοι οι άνθρωποι ως παιδιά του Θεού. Οι άνθρωποι άκουγαν με θαυμασμό την διδασκαλία του και έβλεπαν τα θαύματα Του. Τρία χρόνια δίδαξε ο Ιησούς και στο τέλος πρόσφερε τον εαυτό του θυσία για την σωτηρία του κόσμου.

Η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος και η πρώτη Χριστιανική Εκκλησία.

Μετά την Ανάσταση Του ο Ιησούς παρέμεινε για 40 ημέρες στη γη και παρουσιαζόταν συχνά στους μαθητές Του. Τη 40^η ημέρα, βρέθηκε με τους μαθητές Του στο όρος των Ελαίων και ανελήφθη στους ουρανούς, αφού πρώτα επανέλαβε την υπόσχεση Του να στείλει το Άγιο Πνεύμα για να τους φωτίσει.

Οι μαθητές επέστρεψαν στα Ιεροσόλυμα και συγκεντρώθηκαν σε ένα σπίτι με μαζί με άλλους Χριστιανούς και αποφάσισαν να δεχτούν ως δωδέκατο Απόστολο τον Ματθαίο αντί του προδότη Ιούδα. Δέκα μέρες πέρασαν και οι Απόστολοι ξανασυγκεντρώθηκαν σε αυτό το σπίτι για να γιορτάσουν τη μεγάλη Ιουδαϊκή ημέρα της Πεντηκοστής. Στα Ιεροσόλυμα είχαν συγκεντρωθεί πολλοί Ιουδαίοι λόγω της εορτής. Και τότε έγινε το θαύμα της επιφοίτησης του Αγίου Πνεύματος που περιγράφεται στις Πράξεις των Αποστόλων (Πρ. Β', 1-14, 22 κ.ε). **Κατά την διάρκεια της προσευχής των Αποστόλων ακούστηκε τρομερός ήχος από τον ουρανό και πύρινες γλώσσες στάθηκαν πάνω από τα κεφάλια τους. Και τότε φωτισμένοι από το Άγιο Πνεύμα άρχισαν να μιλούν άλλες γλώσσες.** Ακούγοντας τη βοή πλήθος ανθρώπων συγκεντρώθηκε μπροστά στο σπίτι των αποστόλων για να μάθουν τι συμβαίνει. Τότε οι Απόστολοι παρουσιάστηκαν στο πλήθος και άρχισαν να διδάσκουν τον αληθινό Θεό σε όλες τις γλώσσες και διαλέκτους. Κάποιοι κοιτούσαν με απορία και το θαυμασμό του κόσμου ενώ άλλοι κορόιδευαν. Ο Πέτρος μίλησε προς το πλήθος με θάρρος λέγοντας πως δεν πρέπει να απορούν με αυτά που βλέπουν και ακούνε γιατί το Άγιο Πνεύμα μας φώτισε

και μας έδωσε τη δύναμη να κηρύξουμε τον αληθινόν Θεόν. Τα λόγια του προξένησαν μεγάλη εντύπωση και τρεις χιλιάδες Ιουδαίοι βαπτίστηκαν εκείνη την ημέρα και έγιναν Χριστιανοί. Έτσι ιδρύθηκε η πρώτη Χριστιανική Εκκλησία. Μετά την ίδρυση της πρώτης Εκκλησίας, οι Απόστολοι συνέχισαν να κηρύττουν τον λόγο του Θεού και να κάνουν θαύματα στο όνομα Του.

Η φυλάκιση των Αποστόλων

Μια ημέρα οι Απόστολοι Πέτρος και Ιωάννης καθώς πήγαιναν στον Ναό για να προσευχηθούν συνάντησαν έναν άνθρωπο που κουτσό που ζητούσε ελεημοσύνη. Ο Απόστολος Πέτρος τον θεράπευσε στο όνομα του Ιησού και όλοι μαζί μπήκαν στον Ναό να δοξάσουν τον Θεό. Γύρω τους συγκεντρώθηκε πλήθος κόσμου για να ακούσει τη διδασκαλία τους. Τότε οι φρουρά του Ναού με εντολές από ιερείς και Σαδδουκαίους συνέλαβε τους δύο Αποστόλους, τους φυλάκισε και τους οδήγησε την άλλη ημέρα ενώπιον των Αρχόντων. Οι άρχοντες των Ιουδαίων ρώτησαν τους Αποστόλους θεράπευσαν τον κουτσό και ο Απόστολος Πέτρος απήντησε πως το θαύμα έγινε στο όνομα του Ιησού Χριστού του Ναζωραίου, που εκείνοι μεν σταύρωσαν, ο δε Θεός ανάστησε.

Το Συνέδριο φοβούμενο τον λαό δεν τόλμησε να καταδικάσει τους δύο Αποστόλους αλλά τους απείλησαν πως θα τιμωρηθούν αυστηρά, αν συνεχίσουν να κηρύττουν την πίστη στον Χριστόν.

Όμως οι Απόστολοι συνέχισαν το έργο της διδασκαλίας και πλήθος ανδρών και γυναικών κάθε μέρα γίνονταν Χριστιανοί. Οι άρχοντες των Ιουδαίων ανησύχησαν και συνέλαβαν τους Αποστόλους, για να δικασθούν υπό του μεγάλου Συνεδρίου. Όταν όμως την άλλη μέρα οι στρατιώτες πήγαν στην φυλακή για να τους παραλάβουν δεν τους βρήκαν εκεί. **Οι πόρτες της φυλακής ήταν κλειδωμένες και οι φρουροί στις θέσεις τους. Την νύκτα άγγελος Κυρίου είχε ανοίξει τις πόρτες της φυλακής και ελευθέρωσε τους Αποστόλους που πήγαν στο Ναό για να διδάξουν στο συγκεντρωμένο πλήθος.** Οι φύλακες του Ναού συνέλαβαν τους Αποστόλους και τους οδήγησαν στους Αρχιερείς. Εκείνοι ρώτησαν τους Αποστόλους γιατί επιμένουν να διδάσκουν με κίνδυνο της ζωής τους και ο Πέτρος απάντησε ότι διδάσκουν γιατί πρέπει να υπακούουν τον Θεόν και όχι τους ανθρώπους. Στο άκουσμα αυτής της απάντησης οι άρχοντες των Ιουδαίων θέλησαν να καταδικάσουν τους Αποστόλους εις θάνατον αλλά κατόρθωσε να τους αλλάξει γνώμη ο Φαρισαίος νομοδιδάσκαλος Γαμαλιήλ. Άφησαν λοιπόν ελεύθερους τους Αποστόλους, αφού πρώτον τους έδειραν και τους έδωσαν την εντολή να σταματήσουν να διδάσκουν για τον Ιησού.

Πως ζούσαν οι πρώτοι Χριστιανοί. Αγάπες

Οι Χριστιανοί της πρώτη Εκκλησίας ζούσαν σύμφωνα με την διδασκαλία του Χριστού. Συγκεντρώνονταν καθημερινά σε σπίτια για να προσευχηθούν και να ακούσουν

την διδασκαλία των Αποστόλων . Ύστερα τελούσαν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας και έτρωγαν όλοι μαζί σε κοινό τραπέζι. Τα σπίτια αυτά ονομάστηκαν Ευκτήριοι Οίκοι, Εκκλησίες ή Κυριακά.

Το κυριότερο γνώρισμα της ζωής των Χριστιανών ήταν η αγάπη για τον συνάνθρωπο και όλοι ζούσαν έχοντας μια ψυχή και μίαν καρδιά. Όσοι Χριστιανών είχαν περιουσία ή χρήματα πολλά τα έδιναν στο κοινό ταμείο για την τροφή των φτωχών. Δεν υπήρχε διαφορά μεταξύ πλούσιων και φτωχών Χριστιανών. Οι άρχοντες έτρωγαν στο ίδιο τραπέζι με τους δούλους και οι γυναίκες πήραν ισότιμη θέση στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή.

Οι Χριστιανοί με προθυμία έκαναν αγαθοεργίες και οι φτωχοί τα ορφανά και οι κατατρεγμένοι εύρισκαν ανακούφιση και παρηγορία χάρη στην χριστιανική φιλανθρωπία ακόμα και οι ειδωλολάτρες.

Η εκλογή των επτά διακόνων. Ο Πρωτομάρτυρας διάκονος Στέφανος και ο διάκονος Φίλιππος

Μέρα με την ημέρα ο αριθμός των Χριστιανών μεγάλωνε και οι ανάγκες της χριστιανικής κοινότητας μεγάλωναν και αυτές καθώς το έργο στις Αγάπες γινόταν πιο πολύπλοκη. Άρχισαν μάλιστα να υπάρχουν παράπονα ανάμεσα στους Χριστιανούς. Το έργο της οργάνωσης στις Αγάπες είχαν αναλάβει κατ' αρχάς οι ίδιοι οι Απόστολοι που όμως ήθελαν να αφοσιωθούν απερίσπαστοι στο έργο τους που ήταν το κήρυγμα. Έτσι αποφάσισαν να διαλέξουν ανάμεσα στους πιστούς άνδρες άξιους και ικανούς που θα οργανώνουν και θα επιβλέπουν στις Αγάπες. Διάλεξαν επτά Χριστιανούς και οι Απόστολοι έβαλαν τα χέρια τους πάνω στα κεφάλια τους και αφού προσευχήθηκαν τους μετέδωσαν τη θεία Χάρη για την διακονία του έργου που τους ανέθεσαν. Η έκταση των χεριών στα αρχαία ελληνικά λεγόταν χειροτονία και έτσι από τότε κάθε εκκλησιαστικό αξίωμα που έπαιρνε κάποιος ονομάστηκε χειροτονία.

Οι επτά Χριστιανοί ονομάστηκαν διάκονοι και ήταν ο Στέφανος, ο Φίλιππος, ο Πρόχορος, ο Νικάνωρ, ο Τίμων, ο Παρμενάς και ο Νικόλαος. Ανάμεσα τους ο Στέφανος ξεχώριζε για την σοφία την ευσέβεια και την αρετή του. Δίδασκε, έκανε πολλά θαύματα και είχε πάντα ακλόνητα επιχειρήματα στις ερωτήσεις των επισήμων Ιουδαίων. Γι' αυτό και σύντομα τον κατήγγειλαν ενώπιον του Συνεδρίου, με την κατηγορία ότι βλαστημούσε μέσα στον Ναό. Τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν μπροστά στο Συνεδρίου να απολογηθεί. Ο Στέφανος με θάρρος κατηγόρησε τους Ιουδαίους πως είναι άδικοι και σκληροί άνθρωποι. Τα λόγια του εξόργισαν τους Ιουδαίους που τον καταδίκασαν σε θάνατο για λιθοβολισμού και τον παρέδωσαν στον όχλο.

Ο εξαγριωμένος λιθοβόλησε με μανία τον Στέφανο που έγινε ο πρώτος χριστιανός που ο μαρτύρησε για την πίστη του. Η Εκκλησία μας εορτάζει την μνήμη του την 27^η Δεκεμβρίου.

Ο διάκονος Φίλιππος

Μετά το θάνατο του Στεφάνου οι Ιουδαίοι άρχισαν να καταδιώκουν όλους τους Χριστιανούς μεταξύ τους και τον διάκονο Φίλιππο που κρύφτηκε στην Σαμάρεια. Εκεί έκαμε πολλούς Χριστιανούς και το έργο του έγινε γνωστό στους Χριστιανούς των Ιεροσολύμων που έστειλαν εκεί τους Αποστόλους Πέτρο και Ιωάννη οι οποίοι βάζοντας τα χέρια τους πάνω στους βαπτισμένους τους μετέδιδαν το Πνεύμα το Άγιο. Ο Φίλιππος από την Σαμάρεια πήγε στην Γάζα. Στο δρόμο συνάντησε ένα Αιθίοπα άρχοντα της αυλής της βασιλείσσης της Αιθιοπίας. Του μίλησε για τον λόγο του Θεού και αφού πίστεψε βαφτίστηκε. Ο Φίλιππος συνέχισε το έργο τους και σε άλλες χώρες και πόλεις. Παντού δίδαξε με ζήλο και πίστη το Ευαγγέλιο της διδασκαλίας του Χριστού. Την μνήμη του γιορτάζουμε στις 11 Οκτωβρίου.

Ο Απόστολος Πέτρος

Ο Πέτρος και ο αδελφός του Ανδρέας ήταν παιδιά του Ιωνά και κατάγονταν από τη Βηθσαϊδά της Γαλιλαίας. Πριν γίνει μαθητής του Ιησού ο Πέτρος ονομαζόταν Σίμων. Όταν ο Ιησούς τον κάλεσε να γίνει μαθητής τους του είπε: **«Συ εί ο υιός Ιωνά, είπεν εις αυτόν ο Κύριος, όταν τον εκάλεσεν ως μαθητήν του, συ κληθήσει Κηφάς» (Ιωαν. 1, 43).**

Ο Πέτρος αγωνίστηκε με ζήλο, θάρρος και δραστηριότητα για την διάδοση του Λόγου του Θεού. Κατά την Πεντηκοστή δίδαξε αυτός πρώτος το Ευαγγέλιο του Χριστού. Κήρυξε πρώτα στα Ιεροσόλυμα και κατόπιν ταξίδεψε και κήρυξε σε όλη την Παλαιστίνη όπου και έκαμε και πολλά θαύματα. Ένα από τα θαύματα του ήταν και η ανάσταση της Ταβιθά εις την πόλη Ιόπη. Η Ταβιθά είχε βαθιά πίστη και έκανε πολλές φιλανθρωπίες. Έραβε ρούχα για τους φτωχούς και τα ορφανά. Αρρώστησε όμως και πέθανε. Όταν το έμαθε ο Απόστολος Πέτρος πήγε στο σπίτι της Ταβιθά και αφού γονάτισε και προσευχήθηκε φώναξε:

- **Ταβιθά, εγέρθητι!**

Με θαυμαστό τρόπο η Ταβιθά σηκώθηκε γεμάτη ζωή και όλοι δόξασαν τον Θεόν.

Στην πόλη Καισάρεια ο Πέτρος έκανε χριστιανό τον Ρωμαίο Διοικητή Κορνήλιο που ήταν ο πρώτος από τους επίσημους Εθνικούς που ασπάσθηκε τον Χριστιανισμό. Ο Απόστολος Πέτρος δίδαξε στο Πόντο, στη Γαλατία, στην Βιθυνία, στην Καππαδοκία κ.α. Ο Απόστολος Πέτρος έγραψε και δύο επιστολές προς όλους τους Χριστιανούς που ονομάζονται Καθολικές και περιέχονται στην Καινή Διαθήκη. **Τελευταίος σταθμός της διδασκαλίας του η Ρώμη όπου βρήκε μαρτυρικό θάνατο. Το αποστολικό έργο του Πέτρου είναι τόσο σημαντικό που η Εκκλησία μας τον ονόμασε Κορυφαίο όπως και τον Απόστολο Παύλο.**

Προτάσεις διδασκαλίας

Α΄ πρόταση

Θα μπορούσε το μάθημα να ξεκινήσει με την οργάνωση ενός πρωινού στο κατηχητικό που τα παιδιά θα έτρωγαν όλα μαζί. Έτσι θα ξεκινούσε μια συζήτηση για το πως έτρωγαν αδελφωμένοι οι πρώτοι Χριστιανοί και πως μοιράζονταν ότι είχαν και αυτό τους έδινε γαλήνη.

Διαθεματική προσέγγιση

Ας μιλήσουμε για Αγάπη. Μαθαίνω να μοιράζομαι.

Σκοπός του πρότζεκτ αυτού είναι τα παιδιά να μάθουν να μοιράζονται . Δεν μοιράζονται μόνο τα παιχνίδια τους αλλά και πολλά άλλα όπως τα συναισθήματά τους. Μοιράζονται τη λύπη, τη χαρά, το χρόνο, τις γνώσεις, τις ιδέες, τις σκέψεις, τις επιθυμίες τους με τους φίλους και τους συμμαθητές τους.

Βιβλία για την Αγάπη και την προσφορά

Το Δένδρο που έδινε, Σιλβερστάϊν, εκδόσεις Δωρικός, 1998

Τα Σταφύλια της Αγάπης, Παιδικό Γεροντικό, εκδόσεις Χρυσοπηγή, 1995

Είχε απ' όλα και είχε πολλά, Παπαγιάννη Μ., Λαδά Εύα., εκδόσεις Πατάκη

Μοιράζομαι σημαίνει ευτυχία, Θάρλετ Εύα, εκδόσεις Πατάκη

Παραμύθι από την Καπαδοκία

Ο πλούσιος και ο φτωχός

Παραμύθι απο την Καπαδοκία

https://e-paramythia.blogspot.com/p/blog-page_7454.html

Σε ένα χωριό της Ανατολής ζούσε κάποτε μία πολύ φτωχή οικογένεια που είχε επτά παιδιά. Για σπίτι είχανε ένα καλύβι σκεπασμένο με καλαμιές και γύρω γύρω πάλι φυλαγμένο με καλαμιές.

Το ψωμί της οικογένειας ήταν πάντα λιγοστό. Όταν βοηθούσε η τύχη φώναζαν τον πατέρα για δουλειά και για μεροκάματο, του δίνανε ένα ψωμί ή καμπόσο αλεύρι. Το αλεύρι που μαζεύονταν η μάνα το ζύμωνε και το φούρνιζε μέσα σ' ένα λάκκο που είχαν στο καλύβι, και χρησίμευε σαν θερμάστρα για το χειμώνα.

Την ημέρα που ήταν η μάνα να ετοιμάσει το ψωμί γύρω γύρω τα παιδιά περίμεναν τότε θα ξεφουρνίσει η μάνα και έτρωγαν τη μερίδα τους πριν καλά καλά κρυώσει. Μεσ το καλύβι ήταν μεσ' τη χαρά. Μετά το ψωμοφάγι τα παιδιά τραγουδούσαν και χόρευαν χωρίς σταμάτημα. Η μάνα και ο πατέρας βλέποντας τα παιδιά χορτάτα και χαρούμενα έπαιρναν κι αυτοί τη δική τους χαρά. . Τα τραγούδια είχαν δικά τους λόγια απλά και αληθινά:

«Έχουμε καλό ψωμί σήμερα είναι γιορτή έχει το ψωμί αλάτι νοστιμίζει το ψωμάκι».

Όλη η οικογένεια κοιμόνταν πάνω στο ίδιο αχυρένιο στρώμα που δεν μαζεύονταν ποτέ, και σκεπάζονταν με το ίδιο πάπλωμα γεμισμένο με μαλλί. Σε μία άκρη ξάπλωνε ο πατέρας, δίπλα του η γυναίκα, πάρα δίπλα το μωρό και στην άλλη άκρη το μεγαλύτερο παιδί της φαμελιάς. Η πιο μεγάλη έγνοια των γονιών ήταν να κοιμούνται χορτασμένα τα παιδιά τους για να μην κλαίνε το πρωί με το ξύπνημα.

Η μόνη περιουσία της φαμελιάς ήτανε μία κότα που γεννούσε κάθε μέρα ένα αυγό που το έτρωγε ένα από τα παιδιά. Όταν στο καλύβι δεν βρίσκονταν τίποτε άλλο για φαγητό, έτρωγαν όλοι μαζί το αυγό για να ξεγελάσουν την πείνα τους. Άλλοι έτρωγαν το ασπράδι και άλλοι το κροκάδι και παράπονο δεν έκανε κανένας.

Κάποια μέρα το παιδί που είχε τη σειρά του, περίμενε το κακάρισμα της κότας και πήγε να πάρει το αυγό του. Αυτό όμως ήτανε μικρό σαν αυγό πέρδικας. Το παίρνει και πηγαίνει στενοχωρημένο στη μάνα του.

Μάνα είμαι άτυχος λέει. Αυτό το αυγό δεν φτάνει ούτε για μια μπουκιά. Κρίμα που περίμενα και έκανα όρεξη.

Δεν πειράζει, λέει η μάνα. Την άλλη φορά μπορεί το αυγό σου να είναι μεγάλο σαν της χήνας. Και το έβαλε στο μπρίκι για να βράσει. Όταν μετά από λίγο κατεβάζει το μπρίκι από τη φωτιά η μάνα βλέπει πως το αυγό είχε γίνει κίτρινο σαν το χρώμα του χρυσού.

Κάνει να το πιάσει με το χέρι και βλέπει πως ήτανε σκληρό, καυτερό και γυαλιστερό! Αφήνει το αυγό να κρυώσει και βλέπει πως ήτανε βαρύ και σκληρό σαν σίδηρο. Δεν έσπαγε με τίποτα.

Μάνα και παιδί έμειναν με την απορία μέχρι να έρθει ο άνδρας του σπιτιού, ο οποίος βλέπει το αυγό και λέει:

Αυτό γυναίκα μοιάζει με χρυσάφι. Αύριο θα πάω στον σαράφη να ρωτήσω, γιατί εγώ δεν ξέρω από τέτοια!

Την άλλη μέρα παίρνει το κίτρινο αυγό και πηγαίνει στον σαράφη. Είπε την ιστορία, πως βρέθηκε στα χέρια του αυτό το πράμα και περίμενε. Ο σαράφης το παίρνει, το δαγκώνει λίγο, το κοιτάζει καλά και ξαναρωτάει για να μάθει καλύτερα την υπόθεση.

Αυτό είναι χρυσάφι, λέει. Είσαι τυχερός που η κότα σου γεννάει χρυσαφένια αυγά. Εγώ όμως δεν το αγοράζω γιατί φοβάμαι. Όπως ήταν αυγό και έγινε χρυσάφι, έτσι μπορεί να γίνει πάλι αυγό μετά από μία ώρα. Αν θέλεις να μου το δώσεις το παίρνω για χατίρι και σου δίνω δύο γρόσια για να αγοράσεις ένα ψωμί για τα παιδιά σου. Θα ρωτήσω τη γυναίκα μου, λέει ο φουκαράς, και γυρίζει πίσω με το χρυσό αυγό στο χέρι.

Αφού το συζήτησε με τη γυναίκα του που δεν είχε ιδέα από χρυσάφια και θησαυρούς, το έκρυψε κάτω από το αχυρένιο στρώμα του. Αραιά και που κοιτάζε αν βρίσκεται στη θέση του το αυγό και αν άλλαξε το χρώμα του. Όσο περνούσε ο καιρός το αυγό χρύσιζε πιο πολύ.

Αρκετά πιο πέρα από το καλύβι του φτωχού ήταν το παλάτι ενός πλούσιου, που δεν είχε παιδιά. Το βίος του ήταν αμέτρητο. Είχε απέραντες εκτάσεις δικές του και πολλά κοπάδια ζωντανά. Στη δούλεψή του κρατούσε γραμματικούς, επιστάτες, εργάτες και υπηρέτες.

Στην αυλή του είχε μία βρύση, κοντά σε τρεις λεύκες, που έτρεχε νύχτα μέρα κρυστάλλινο νερό. Έλεγαν πως τις νύχτες μέχρι τα ξημερώματα τραγουδούσαν και χόρευαν εκεί γύρω νεράιδες όμορφες, για χάρη του νοικοκύρη τους. Στο μεγάλο δωμάτιο του παλατιού, όπου έμπαιναν λίγοι άνθρωποι, έλεγαν πως κατέβηκε ο δεύτερος ουρανός. Από πάνω είχε ζωγραφισμένα το φεγγάρι, τ' αστέρια και άλλα ουράνια σώματα και στα πλάγια, από τη μεριά της Ανατολής, αντί για παράθυρο είχε ζωγραφιστό έναν ήλιο χαμογελαστό. Ήταν ένας ουρανός που δε βρέχει ούτε χιονίζει ποτέ.

Δίπλα στην εξώπορτα της αυλής, είχε μία μαρμάρινη βάση με δύο σκαλιά στη μία μεριά. Εκεί τραβούσαν οι υπηρέτες το άλογο, για να καβαλήσει ο πλούσιος και να πάει στις δουλειές και τις υποθέσεις του. Το πλούτος του φτωχού ήταν τα παιδιά του και οι χίλιες χαρές που έρχονταν μαζί με αυτά. Το πλούτος του πλούσιου ήταν τα αμέτρητα χρήματα και το βίος του. Έλεγαν πως με όλα αυτά που έχει δεν είναι ευχαριστημένος γιατί του λείπουν οι αληθινές χαρές της ζωής, τα παιδιά.

Ανάμεσα στον πλούσιο και το φτωχό δεν υπήρχε τίποτα κοινό. Μερικές μέρες μόνο πήγαινε ο φτωχός και δούλευε εργάτης στα χτήματα του πλούσιου, για να οικονομήσει λιγοστό αλεύρι για τα παιδιά του. Είχε όμως ένα μεγάλο και βασιανιστικό παράπονο ο φτωχός από τον πλούσιο. Ήθελε να τον χαιρετάει όταν καβάλα στο άλογο περνούσε από το δρόμο μπροστά από το καλύβι του. Όταν τον έβλεπε ο φτωχός να έρχεται από μακριά με τους σωματοφύλακές του από πίσω, πήγαινε προς το δρόμο και

περίμενε να πάρει χαιρετισμό, και να τον ανταποδώσει. Ποτέ όμως δεν άκουσε την καλημέρα του. Ο πλούσιος περνούσε κρατώντας το κεφάλι ψηλά και το μάτι καρφωμένο μπροστά, χωρίς να καταδεχτεί ποτέ του να στρίψει το πρόσωπο και να δώσει την καλημέρα του. Ζούσαν στον ίδιο τόπο, την ίδια γειτονιά και περίμενε, ήθελε την καλημέρα του πλουσίου σαν μεγάλη χάρη.

Ήρθε, πέρασε ο καιρός και κύλησαν τα χρόνια, χωρίς να σβήσει ο καημός του φτωχού. Έπεσε άρρωστος στο κρεβάτι και τον πήραν οι συλλογισμοί. Έπρεπε να ετοιμάσει τον εαυτό του για τον άλλο κόσμο. Για να κάνει την ετοιμασία αυτή ήταν ανάγκη να τακτοποιήσει δύο υποθέσεις. Η μία ήταν να ακούσει έναν χαιρετισμό από τον γείτονα και η άλλη ήταν να μοιράσει το χρυσό αυγό, που το δικαιούνταν τα παιδιά και η γυναίκα του.

Για τη μοιρασιά σκέφτονταν πολύ καιρό και λύση δεν εύρισκε. Πώς να κομματιάσει το χρυσό αυγό; Πώς να το μοιράσει δίκαια στη γυναίκα και τα παιδιά του; Φοβούνταν μήπως χωρίς να το θέλει αδικήσει κάποιον απ' όλους και δεν τολμούσε να αποφασίσει.

Κάποια στιγμή του ήρθε μία ιδέα. Στέλνει το μεγάλο παιδί του και προσκαλεί τον πλούσιο να έρθει εξάπαντος στο καλύβι του. «Σε θέλει, λέει, για πρώτη και τελευταία φορά στη ζωή του για κάτι που είναι ανάγκη».

Ο πλούσιος έκανε την χάρη και ήρθε στο καλύβι. Ο φτωχούλης ήταν ξαπλωμένος πάνω στο αχυρένιο στρώμα του άρρωστος αδύναμος βαρύς. Έκανε να ανακαθίσει αλλά δεν είχε δυνάμεις. «Καλώς καταδέχτηκες να μπεις στο καλύβι μου γείτονα, λέει. Ήρθαν, πέρασαν τα χρόνια και φεύγω για τον άλλο κόσμο. Έχω όμως ένα καημό και θέλω να στο μολογήσω. Πες μου, γιατί ποτέ σου δε γύρισες το πρόσωπο να μου δώσεις την καλημέρα σου; Ήθελα πολύ να την ακούσω από το στόμα σου, γιατί η καλημέρα είναι του θεού και σ' όποιον την λες ανθίζει. Για να μη φύγω από τον κόσμο μ' αυτό το μεγάλο παράπονο, σε κάλεσα να 'ρθεις και να με αποχαιρετίσεις αφού δεν θέλησες ποτέ σου να με χαιρετήσεις. Μου έκανες μεγάλη τιμή που ήρθες στο κάλεσμα του αποχαιρετισμού. Επειδή η πράξη σου αυτή έχει για μένα μεγάλη αξία, πάρε τούτο το αυγό που βασανίστηκα πολύ να το μοιράσω δίκαια, αλλά δεν τα κατάφερα. Μου είναι τόσο βαρύ που δεν μπορώ να το σηκώσω. Αγκιστρώνει την ψυχή μου εδώ στο χώμα και δεν την αφήνει να πετάξει στα ουράνια και να περάσει εύκολα τα τελώνια». Άπλωσε το χέρι και ακούμπησε το αυγό στην παλάμη του πλουσίου γείτονα, που έμενε άλαλος και αμήχανος. Καθώς είπε τα τελευταία λόγια, άφησε και την ύστερη πνοή του. Ο πλούσιος κοίταξε γύρω τριγύρω του. Απέθεσε το χρυσό αυγό εκεί δίπλα στο αχυρόστρωμα και με σκυφτό κεφάλι ορθώθηκε για να δώσει τον χαιρετισμό που χρωστούσε σ' όλη του τη ζωή. Καθώς άπλωνε βαριά τα βήματα για να φύγει τον άκουσαν που έλεγε:

«Αν ένα τόσο μικρό κομμάτι χρυσό δίνει τόσο πολύ βάρος στην ψυχή και δεν την αφήνει να πετάξει, πώς θα πετάξει η δική μου όταν έρθει η ώρα εκείνη με τα τόσα χρυσάφια που έχω παραχωμένα;»

Από τότε ο ακατάδεχτος πλούσιος έγινε αλλιώτικος άνθρωπος. Ήτανε καταδεχτικός, συμπαθητικός και δεν έλειψε η καλημέρα του θεού από το στόμα και την καρδιά του.

Και εκείνοι έζησαν καλά κι εμείς καλύτερα.

I like to Share!

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Ο δρόμος του Χριστού και της συνείδησης

Το παιχνίδι χρησιμοποιείται για να μυήσει τα παιδιά στον Χριστιανικό τρόπο σκέψης και την κατανόηση της χριστιανικής αγάπης και προσφοράς.

Ο κατηχητής αναλαμβάνει τον ρόλο του παιδιού που αντιμετωπίζει το δίλημμα (π.χ πρέπει να δώσει όλη την περιουσία του στους φτωχούς ή να την κρατήσει). Τα παιδιά σχηματίζουν δυο ομάδες κι ο κατηχητής, αφού περιγράψει το πρόβλημα και το δίλημά του, προχωρεί αργά ανάμεσά τους. Οι δύο ομάδες αντιπροσωπεύουν τις δύο αντίθετες απαντήσεις του διλήμματος. Σε κάθε βήμα του κατηχητή παιδιά από τις δύο ομάδες προσπαθούν να του δώσουν λύσεις από την δική τους οπτική γωνία. Αφού ακούσει τα παιδιά και από τις δύο ομάδες ο κατηχητής θα εκφράσει την απόφαση του και τους λόγους που τον/την οδήγησαν σε αυτήν. (π.χ τι μας δίδαξε ο Χριστός, αποσπάσματα από το Ευαγγέλιο.) Με αυτό το τρόπο τα παιδιά ανακαλύπτουν κι εμπεδώνουν τι μας οδηγεί στην κάθε στιγμή της ζωής μας, τις δυσκολίες και την πάλη που χρειάζεται για να πάρουμε τέτοιες αποφάσεις και πως λιθαράκι – λιθαράκι ναι! Μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο και γιατί όχι και τον ρου της ιστορίας κάποιες φορές.

Ο ΙΩΔΑΜ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΠΛΥΣΙΜΟ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Το μεγάλο πρόβλημα με τη μελέτη της ιστορίας είναι πως οι περισσότεροι άνθρωποι μπορεί να την βρίσκουν ενδιαφέρουσα, ακόμη και συναρπαστική, όχι όμως χρήσιμη. Την θεωρούν ως μια καταγραφή γεγονότων του παρελθόντος, χωρίς άμεση σχέση με το παρόν και πολύ περισσότερο, με το μέλλον. Δυστυχώς, πολλές φορές αποδεικνύεται πως εάν υπήρχε βαθιά γνώση και κατανόηση της ιστορίας, πολλά λάθη θα είχαν αποφευχθεί. Η κατάσταση μοιάζει πολλές φορές με αυτό που συμβαίνει στις πλημμύρες: Εάν κάποιος, πριν χτίσει το σπίτι του μέσα στην κοίτη ενός χείμαρρου, γνώριζε για την πορεία του νερού, που την ακολουθεί χιλιάδες χρόνια τώρα, ψάχνοντας διέξοδο προς τη θάλασσα, θα είχε γλυτώσει την καταστροφή.

Στο σημερινό μάθημα, έχουμε ένα γεγονός, που κατ' εξοχήν μπορεί να μας διδάξει.

Εκ πρώτης όψεως, η σημερινή ιστορία δεν φαίνεται να σχετίζεται και πολύ με την σημερινή πραγματικότητα: **Η πρώτη σύνοδος των πρώτων Χριστιανών καλείται να αποφασίσει εάν, για να γίνει κάποιος Χριστιανός, πρέπει πρώτα να γίνει Εβραίος.** Κανέναν δεν απασχολεί στις μέρες μας το θέμα και κανείς δεν θα διανοείτο να υποστηρίξει κάτι παρόμοιο σήμερα.

Αν όμως ανασηκώσουμε λίγο την επιφάνεια, ίσως ανακαλύψουμε μερικές πολύ σημερινές ομοιότητες.

Αλήθεια, τι κρύβεται πίσω από αυτή την απαίτηση; Και πρώτα πρώτα, ποιοι την υποστήριζαν; Οι Ιουδαίζοντες Χριστιανοί, δηλαδή Χριστιανοί με Εβραϊκή καταγωγή. Τι νοοτροπία είχαν; **Μεγαλωμένοι με την αίσθηση πως ανήκουν στον περιούσιο λαό και επικαλούμενοι την καταγωγή, αλλά και την πατρογονική θρησκεία του Χριστού, υποστήριζαν πως ο δρόμος που οδηγεί στον Χριστιανισμό περνάει μέσα από τον Εβραϊκό Νόμο.** Με άλλα λόγια πίστευαν πως ο Χριστιανισμός αποτελεί εξέλιξη της Εβραϊκής θρησκείας. Ποιος ήταν ο σκοπός αυτής της άποψης; Η απόλυτη πεποίθηση πως πρέπει κανείς να τηρήσει συγκεκριμένους κανόνες και διατάξεις –αυτές που ακολούθησαν εκείνοι- προκειμένου να θεωρούνται κανονικοί, γνήσιοι, αυθεντικοί Χριστιανοί. Τι ήταν για εκείνους η θρησκεία; Ένα σύνολο κανόνων, κυρίως εξωτερικών, ένα σύνολο εντολών που ρέπει να ακολουθήσουν, μία συμμόρφωση προς ένα τελετουργικό, που μόνον εάν τηρηθεί, πραγματοποιείται η σχέση με τον Θεό. Και το χειρότερο; Αυτήν την υπακοή, αυτήν την συμμόρφωση, το ιερατείο των Εβραίων, οι Γραμματείες και οι Φαρισαίοι, το παρουσίαζαν ως θέλημα του Θεού. Κι αν τους προειδοποιεί ο μέγας Προφήτης Ησαΐας:

«Αυτά που θέλω δεν είναι σαν αυτά που θέλετε εσείς και οι δρόμοι μου δεν έχουν καμιά σχέση με τους δικούς σας. Αλλά όσο απέχει ο ουρανός από τη γη, τόσο απέχουν οι δρόμοι σας από τους δικούς σας και οι σκέψεις μου από τις δίκες σας» (Ησ. 55, 8-9). Σε ποιους απευθύνεται Ο Θεός, με το στόμα του Προφήτη Του; Στους βέβαιους Εβραίους, και κατ' επέκταση στους βέβαιους ανθρώπους, που νομίζουν πως ο Θεός είναι προβλέψιμος, πως Του αρέσει να τηρούνται τελετουργίες και διατάξεις, που εξαντλεί την παρουσία Του μόνον όταν υπάρχει η ανθρώπινη συμμόρφωση πως αυτά που έχουν θεσπίσει οι άνθρωποι.

Προσοχή! Όλα αυτά δεν αναιρούν την αναγκαιότητα και την ακρίβεια που πρέπει να τηρείται σε όλα όσα θέσπισαν και παρέδωσαν οι ευσεβείς του παρελθόντος. Ο κίνδυνος είναι να θεωρήσουμε, πως μόνον η συμμόρφωση αρκεί για να θεωρήσει κάποιος τον εαυτό του ... «σωστό».

Αντιλαμβάνεστε τώρα την κρισιμότητα της Πρώτης αυτής Συνόδου: **Ο Χριστιανισμός κινδύνευε να γίνει ένα υποκεφάλαιο στην ιουδαϊκή θρησκεία και να βυθιστεί και αυτό στην τυπολατρία και στην αλαζονεία ενός ιερατείου γεμάτο αυτοπεποίθηση πως μόνον αυτό γνωρίζει το σωστό και το λάθος, γεγονός που θα του έδινε το δικαίωμα να κρίνει τις ζωές και την πορεία του κάθε πιστού.** Αυτό ο κίνδυνος απετέλεσε και την βασική έννοια του Χριστού, όσο ήταν μαζί μας στη γη. Θυμηθείτε τη στάση Του απέναντι στους Φαρισαίους και θα διαπιστώσετε το «γιατί» βρισκόταν μαζί τους σε διαρκή διφωνία.

Πώς όμως αυτό ο κίνδυνος μεταφέρεται μέχρι τις μέρες μας; **Η τυπολατρία και η βεβαιότητα πως γνωρίζουμε τι σκέφτεται ο Θεός, πώς ενεργεί για την σωτηρία του κάθε ανθρώπου, πώς δικάζει και πως αθώνει, τι πρέπει να κάνουμε για να Τον έχουμε πάντα κοντά μας, αποτελεί κίνδυνο κάθε εποχής και χτυπά την πόρτα του κάθε πιστού.** Ακόμη και στον Χριστιανισμό, ο οποίος αγωνίστηκε επί αιώνες να πείσει πως ο Θεός δεν χωρά σε διατάξεις και κανόνες, το φαινόμενο αυτό είναι συχνό: **Κάθε φορά που κρίνουμε τον αδελφό μας Χριστιανό από τον τρόπο που συμπεριφέρεται, από τον τρόπο που ντύνεται, από τις πράξεις που κάνει, και μάλιστα προεξοφλούμε τότε ο Θεός δυσαρεστείται από αυτά και πώς θα τον κρίνει, είναι σα να γυρνάμε πίσω το ρολόι της ιστορίας και να παίρνουμε το μέρος των Ιουδαϊζόντων Χριστιανών που σχεδόν υποδείκνυαν στον Θεό ποιούς πρέπει να δεχτεί.**

Όσο πιο βαθειά κατανοούμε την ιστορία, τόσο περισσότερο αποφεύγουμε τα λάθη του παρελθόντος. Και σήμερα, η κατανόηση του τι συνέβη τότε, μπορεί να μας προφυλάξει από λάθη προς τον αδελφό μας και νόθευση της αγάπης που θέλουμε να λέμε πως έχουμε γι' αυτόν.

Όσο για τα παιδιά που βρίσκονται μπροστά μας, ας κάνουμε μια προσπάθεια να τα πείσουμε, πως για κάθε άνθρωπο ο Θεός θα βρει έναν ιδιαίτερο τρόπο για να τον φέρει κοντά Του. Και κυρίως, όσο μπορούμε, ας τα οδηγήσουμε προς μια σχέση με τον Θεό που δεν εξαντλείται σε ένα τυπικό σταυρό ή μια εθιμοτυπική παρουσία τους σε έναν εκκλησιασμό. Ο Θεός είναι συναρπαστικός και είναι κρίμα να Τον περιορίζουμε σε μία τυπολατρική ανία.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν τα παιδιά την σπουδαιότητα της Αποστολικής Συνόδου για την πορεία της Χριστιανικής Θρησκείας
- Να γνωρίσουν τους λόγους που οδήγησαν στην Αποστολική Σύνοδο.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την Αποστολική Σύνοδο και την σημασία της για τον Χριστιανισμό.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Στη ζωή μας μπορούμε να κάνουμε ότι θέλουμε;
2. Γιατί υπάρχουν οι κανόνες και οι νόμοι;

3. Στην εκκλησία ποιος αποφασίζει για το σωστό;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Η Αποστολική Σύνοδος.

Ο Χριστιανισμός αρχίζει να εξαπλώνεται και το έτος 48 μ.Χ. είναι εξαιρετικά σημαντικό για την συνέχιση του. Ο Απόστολος Παύλος με τον Βαρνάβα και τα άλλα μέλη της αντιπροσωπείας έφτασαν εις την Αντιόχεια όπου οι άλλοι απόστολοι με τους πρεσβύτερους τους δέχτηκαν σαν αδέρφια, με χαρά και αγάπη, αλλά και σεβασμό για το έργο τους. Ο Απόστολος Παύλος άρχισε να διηγείται όσα ευλόγησε ο Θεός σε αυτή την Α΄ Αποστολική Περιοδεία στην Κύπρο και την Μ. Ασία τονίζοντας πως τα λόγια τους βρήκαν μεγάλη απήχηση κυρίως σε ειδωλολάτρες και έτσι άνοιξε η πόρτα της πίστης και στους Εθνικούς. Τα λόγια του Παύλου έδωσαν χαρά μεγάλη αλλά και αναταραχή γιατί κήρυκες που είχαν έρθει από τα Ιεροσόλυμα δίδασκαν πως οι Εθνικοί που θέλουν να βαπτιστούν Χριστιανοί θα πρέπει να περιτμηθούν. Δημιουργήθηκε μεγάλη αναταραχή καθώς άρχισαν να αντιλέγουν και να προβάλλουν επιχειρήματα Χριστιανοί, που προέρχονταν από την τάξη των Φαρισαίων και δεν μπορούσαν να καταλάβουν πως ο Παύλος, που άλλοτε ήταν αυστηρός Φαρισαίος, κατέλυε τόσο φανερά το μωσαϊκό νόμο. Θυμωμένοι επέμειναν με πείσμα, ότι οι Εθνικοί για να σωθούν, έπρεπε να τηρήσουν πιστά ότι προστάζει ο μωσαϊκός νόμος. **Ο κίνδυνος για την χριστιανική θρησκεία ήταν μεγάλος γιατί αν εισακούονταν οι Φαρισαίοι θα μετατρέπονταν σε μια ιουδαϊκή αίρεση.**

Κατανοώντας την σπουδαιότητα του θέματος για το μέλλον της Χριστιανικής Εκκλησίας οι Απόστολοι αποφασίζουν ότι πρέπει να λυθεί επισήμως το ζήτημα και να ορισθεί σαφώς η αλήθεια. Για το λόγο αυτό συγκαλείται η αποστολική σύνοδος στην Ιερουσαλήμ το 48 μ.Χ. Στη Σύνοδο αυτή έλαβαν μέρος όλοι οι απόστολοι, ο Παύλος και οι αντιπρόσωποι της Εκκλησίας Αντιοχείας, οι πρεσβύτεροι και όλοι οι Χριστιανοί. Οι Απόστολοι έλαβαν το λόγο και τόνισαν πόσο σημαντικό είναι να φωτιστεί η καρδιά των ειδωλολατρών από το φως του Θεού. **Οι αυστηροί Ιουδαίοι και Φαρισαίοι έφεραν τις αντιρρήσεις τους με φανατισμό αλλά και ο Παύλος υποστήριξε την αλήθεια με θάρρος και επιμονή.**

Μετά από πολλή συζήτηση και ένταση πήρε το λόγο ο Απόστολος Πέτρος και θύμισε σε όλους πως στην Καισάρεια ο Θεός τον επέλεξε πρώτο να διδάξει και βαπτίσει τους ειδωλολάτρες. Και όταν βαπτίστηκαν ο Θεός τους έδωσε το Πνεύμα το Άγιο, όπως

το έδωσε και στους Ιουδαίους χωρίς διάκριση. Αν λοιπόν αυτό είναι το θέλημα του Θεού γιατί θέλετε να το αλλάξουμε; Όλοι άκουσαν σιωπηλοί. Αμέσως μετά μίλησαν ο Απόστολος Παύλος και ο Βαρνάβας και διηγήθηκαν για μια φορά ακόμα με λεπτομέρειες όλα τα θαύματα που έκανε ο Θεός μεταξύ των Εθνικών. **Όλοι κατάλαβαν πως μέσα από αυτά τα γεγονότα και τα θαύματα φανερώθηκε η θέληση του Θεού.**

Οι Χριστιανοί πείστηκαν για την αλήθεια και αυτοί που είχαν αντιρρήσεις έμειναν σιωπηλοί. Τελευταίος έλαβε το λόγο ο αδελφόθεος Ιάκωβος που ήταν και πρόεδρος της Αποστολικής Συνόδου και διατύπωσε τα συμπεράσματα της συνόδου, που επικύρωσε με λόγια των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης.

«Αυτά που είπαν ο Πέτρος και Παύλος, είπε ο αδελφόθεος Ιάκωβος, αποδεικνύουν, ότι ο Θεός καλεί τους Εθνικούς στην νέα θρησκεία και δεν θα πρέπει να επιβάλουμε τους Εθνικούς Χριστιανούς με τας διατάξεις του μωσαϊκού νόμου».

Όλη η Σύνοδος δέχθηκε τα λόγια του αδελφόθεου Ιακώβου αποφάσισαν να στείλουν μαζί με τον Παύλο και το Βαρνάβα, τον Σίλα και τον Βαρνάβα στους Χριστιανούς της Αντιοχείας, για να τους ανακοινώσουν την ομόφωνη απόφαση της αποστολικής συνόδου η οποία γράφτηκε και σε επίσημο έγγραφο δόθηκε, για να διαβαστεί στην Εκκλησία.

Έτσι δόθηκε λύση στο σοβαρό αυτό ζήτημα. **Οι δύο Απόστολοι με τους άλλους αντιπροσώπους διάβασαν το επίσημο έγγραφο και ανακοίνωσαν τα όσα έγιναν στους Χριστιανούς της Αντιόχειας που χάρηκαν και ειρήνευσαν.**

Προτάσεις διδασκαλίας

Μια πρόταση είναι να ξεκινήσουμε το μάθημα φέρνοντας στην τάξη τις Δέκα Εντολές του Μωυσή πάνω σε ένα χαρτόνι που να μοιάζει με τις πλάκες που έδωσε ο Θεός στον Μωυσή. Αφού δώσουμε στα παιδιά να διαβάσουν τις εντολές ρωτάμε γιατί έδωσε ο Θεός στον Μωυσή αυτές τις εντολές. Στη συνέχεια ρωτάμε σήμερα στην εκκλησία ποιος αποφασίζει για το σωστό. Τι είναι η Σύνοδος; Τα πρώτα χριστιανικά χρόνια ξέρετε αν υπήρχε Σύνοδος;

Διαθεματική προσέγγιση

Τι θέλουμε τους κανόνες και τους Νόμους;

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν στοιχεία για το Κοινοβούλιο, τους Νόμους, το Σύνταγμα.

Σε ολομέλεια συζητείται η αντιστοιχία τους με τη Σύνοδο, τα Δόγματα/Κανόνες και το Σύμβολο της Πίστεως

Προτάσεις για παιδικά βιβλία

Το Σύνταγμα της Ελλάδας για παιδιά, Παπαντωνοπούλου-Καρατζά, Τ., εκδόσεις Παιδική Νομική Βιβλιοθήκη.

Τι τους θέλουμε τους νόμους, Σκουλαρίκη, Λ., εκδόσεις Παιδική Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζητείται δικηγόρος με μουστάκια και ουρά!, εκδόσεις Παιδική Νομική Βιβλιοθήκη

Προτάσεις για ιστότοπους

http://foundation.parliament.gr/VoulhFoundation/VoulhFoundationPortal/images/site_content/voulhFoundation/file/Ekpaideytika%20New/Nomoi%20kai%20Kanones/0_2_kanones_nomoi.pdf

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Με το πέρας μαθήματος...

Μόλις ολοκληρώσουμε το μάθημα της ημέρας, χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες.

Ζητάμε από κάθε ομάδα να μας δραματοποιήσουν την ιστορία του μαθήματος αναλαμβάνοντας ρόλους και να συνεργαστούν οι δύο ομάδες.

Βοηθάμε τα παιδιά μοιράζοντας ρόλους σε όλα τα παιδιά και δραματοποιούμε την ιστορία όλοι μαζί. Ο καθηγητής διηγείται την ιστορία, αργά και καθαρά, και τα παιδιά υπερασπίζονται τις θέσεις τους. Η μια ομάδα έχει πάρει τους ρόλους των Φαρισαίων και τον υπερασπιστών του Μωσαϊκού νόμου ενώ η άλλη ομάδα έχει τους ρόλους των υπερασπιστών της οικουμενικότητας του Χριστιανισμού.

Τα παιδιά εμπλέκονται έτσι σε ένα διάλογο και στη διαδικασία να σκεφτούν επιχειρήματα προκειμένου να υπερασπιστούν τις θέσεις τους.

ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Δεν υπάρχουν λόγια για να περιγράψει κανείς το μεγαλείο του Αποστόλου Παύλου. Είμαστε τυχεροί και ευλογημένοι, διότι η ιστορία κατέγραψε πολλές λεπτομέρειες από τη ζωή του, αλλά και πολύτιμες πτυχές της σκέψης του μέσα από τι επιστολές του.

Για να εκτιμήσει κανείς το μεγαλείο αυτό όμως, δεν αρκούν οι πληροφορίες. Χρειάζεται και λίγη δημιουργική φαντασία, για να προσεγγίσει λίγο την ψυχή του, αυτήν που η ιστορία δεν μπορεί να προσεγγίσει, αυτήν όμως που αποτελεί τον χώρο όπου φωλιάζουν τα κίνητρα και οι εξηγήσεις των πράξεών μας.

Επίτρεψε μου να σου πώς, πως χρωστάς στον εαυτό σου μια (τουλάχιστον) προσεκτική ανάγνωση όλων των επιστολών του και μια καλή βιογραφία της ζωής του.

Έχουν γραφτεί πολλά, αλλά το βιβλίο **ΠΑΥΛΟΣ του Γιόζεφ Χόλτζνερ** αποτελεί μια κλασσική και συναρπαστική πηγή.

Αυτό όμως δεν αρκεί. Οι πληροφορίες αυτές αποτελούν μια πρώτη ύλη για να προσεγγίσει κανείς την ιδιαίτερη ψυχοσύνθεσή του, τον πολλαπλό προσωπικό σταυρό, το όραμα που τον εξόπλισε με αστείρευτες δυνάμεις, αλλά και το πρότυπο και το παράδειγμα που μας άφησε.

Σου παραθέτω δυο –τρία σημεία, με κριτήριο την δυνατότητα να γίνουν κατανοητά και να ωφελήσουν τα παιδιά.

Ο Απόστολος Παύλος ανήκει σε αυτούς που γεννήθηκαν προνομιούχοι, τόσο από πλευράς κοινωνικής θέσης, πλούτου και μόρφωσης, όσο και από πλευράς χαρισμάτων και χαρακτήρα. Ήταν βέβαιο πως η ζωή του επεφύλασσε μια ζωή χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες και με θέση στην πυραμίδα της εξουσίας. Καταρτισμένος στην Ιουδαϊκή θρησκεία, Ελληνομαθής και συγχρόνως ρωμαίος πολίτης: Ένας συνδυασμός, που του έδινε προσβάσεις σε όλους τους χώρους. Σύντομα ανέλαβε υψηλά καθήκοντα, προκειμένου να υπερασπιστεί την πατρική του πίστη από μια περίεργη σέκτα, κάποιους Χριστιανούς. Ο ρόλος αυτός ήταν βέβαιο πως θα τον αναβίβαζε στο υψηλότερο αξιώματα του Ιουδαϊκού Ιερατείου.

Και ξαφνικά, μια αλλαγή, μια μεταστροφή, κάτι υο ακατανόητο από εβραίους και Χριστιανούς: **Ο διώκτης γίνεται Απόστολος μιας θρησκείας, της οποίας, όχι μόνον δεν γνώρισε τον Ιδρυτή, αλλά και προετοιμάστηκε να εξολοθρεύσει.**

Ιδού λοιπόν ένα πρώτο σημείο: **Η δύναμη ενός ανθρώπου να απαρνηθεί τα κεκτημένα, να συγκρουστεί με την καταγωγή του και να χαράξει έναν δρόμο καινούργιο, έναν δρόμο που του υπαγορεύει η καρδιά του.** Νομίζω, πως η έννοια της θυσίας, η οποία συχνά νοείται μόνον ως σωματικό μαρτύριο και θάνατο, πρέπει, στα μάτια των παιδιών, να πάρει και τη διάσταση μιας στέρησης υλικών πραγμάτων, φήμης, και εξουσίας, στο όνομα μιας μεγάλης αποστολής.

Ένα δεύτερο σημείο είναι ο λόγος της μεταστροφής του. Ο ίδιος μιλά για ένα όραμα, που τον συγκλόνισε και του άλλαξε τη ζωή. Τι συνέβη εκείνο το μεσημέρι στη Δαμασκό; Κανείς δεν μπορεί να ξέρει με ακρίβεια, όπως συμβαίνει με όλα τα γεγονότα που δεν έχουν ούτε προηγούμενο, ούτε επόμενο. Ο Θεός γνωρίζει εάν και πόσο και πώς και από πού ήταν έτοιμη. **Αυτό όμως που με βεβαιότητα γνωρίζουμε είναι πως το γεγονός εκείνο δεν έσβησε ποτέ από τον νου του και για όλη του τη ζωή ήταν ευγνώμων μέχρι θανάτου γι' αυτή την θεία επίσκεψη.** Τι σημαίνει «επίσκεψη Θεού», ποιοι της δέχονται, γιατί γίνεται; Ιδού κάποια ερωτήματα προς τα παιδιά, με τα οποία αβίαστα μπορούμε να φτάσουμε σε θέματα προσευχής, πίστης και ετοιμότητας. Κυρίως όμως, μέσα από αυτό το γεγονός, μπορούμε να παραδειγματιστούμε από την ευγνωμοσύνη του Αποστόλου Παύλου, η οποία πήρε την μορφή μιας αφοσίωσης σε μια

μεγάλη αποστολή: Την ευεργεσία και τη χαρά εκείνου του οράματος στη Δαμασκό να μην την κρατήσει μόνον για τον εαυτό του, αλλά να τη σκορπίσει σε όλον τον κόσμο.

Ένα τρίτο σημείο, άκρως συγκινητικό, είναι η μεγάλη του μοναξιά. Ο Απόστολος Παύλος είναι ο «μεγάλος μόνος» των πρώτων Χριστιανικών χρόνων. Μόνος από τους Εβραίους συμπατριώτες του που ένωσαν να τους προδίδει. Μόνος από τους αδελφούς του Χριστιανούς, που, όσο να 'ναι, ποτέ δεν θα ξέχασαν το παρελθόν του και που, ανθρώπινα πάντα, θα ανέσυραν σε κάθε ευκαιρία λογισμούς επιφύλαξης για το παρελθόν του. Συχνά εγκαταλελειμμένος από συνεργάτες του στη μεγάλη του αποστολή, που, είτε δεν είχαν άλλες δυνάμεις, είτε προτίμησαν τις χαρές αυτού του κόσμου. Μόνος στις δικές ενώπιων Εβραίων και Ρωμαίων κατηγορών του. Μόνος στις πολλαπλές του κακουχίες από του δήμιους. Μόνος στη τελευταία δίκη του στη Ρώμη, μόνον την ώρα του θανάτου του, χωρίς καμία μαρτυρία, που άφησε την τελευταία του πνοή. Μόνος και ποτέ μόνος: Πάντα μαζί με τον αιμόφυρτο Χριστό που αντίκρισε εκείνο το μεσημέρι, μαζί Του μέχρι τέλους και πέρα από αυτό.

Αν τώρα θελήσουμε να δούμε το πρόσωπο του με περισσότερο ιστορικά κριτήρια, ο απόστολος Παύλος έσπειρε σε ένα έδαφος που όργωσε ο Μ. Αλέξανδρος και η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Αν θελήσει κανείς να δει την ιστορία μέσα από το πρίσμα του ενδιαφέροντος του Θεού και της αγάπης Του για την ανθρωπότητα, θα θαυμάσει μια διαρκή σειρά γεγονότων προετοιμασίας, που επέτρεψαν στον Απόστολο Παύλο να κινείται σε μια ενιαία χώρα, με μια ενιαία γλώσσα και με κοινούς όρους θρησκείας, φιλοσοφίας, υπαρξιακών ερωτημάτων και φιλοσοφικών αναζητήσεων. Ένας κόσμος, σε πολλά ομοιογενής, περίμενε κάποιον που θα αλλάξει την ιστορία. Και, μετά τον Χριστό, αυτό ο ένας ήταν ο Παύλος, ο ένας μετά τον Έναν.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν τα παιδιά την δύναμη της πίστης μέσα από την βιογραφία του Αποστόλου Παύλου.
- Να συνειδητοποιήσουν την τιτάνια μεταστροφή και την ένταση των συναισθημάτων του Αποστόλου Παύλου που συντελούνται ως αποτέλεσμα την συνάντησης του με τον Χριστό.
- Να γίνει αντιληπτή η τεράστια σημασία του ιεραποστολικού έργου του Αποστόλου Παύλου λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες της εποχής, τις δυσκολίες στην μετακίνηση και την εχθρική πολλές φορές αντιμετώπιση των ανθρώπων.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την ζωή του Αποστόλου Παύλου, την μεταστροφή του στον Χριστιανισμό αλλά και για το τεράστιο ιεραποστολικό του έργο.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Πιστεύεται ότι να γίνουν σημαντικές αλλαγές στην ζωή ενός ανθρώπου;
2. Τι μπορεί να επηρεάσει δραματικά την ζωή ενός ανθρώπου;
3. Η συνάντηση με τον Χριστό πως αλλάζει τη ζωή μας;
4. Πιστεύετε πως ένας φανατικός ειδωλολάτρης μπορεί να αλλάξει πίστη;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Οι αγριότητες και οι διωγμοί δεν έκαμψαν το ηθικό των Αποστόλων αλλά και των υπολοίπων Χριστιανών που με περισσότερη πίστη και θάρρος ταξίδεψαν σε όλη την Παλαιστίνη αλλά και την Συρία για να διαδώσουν την πίστη του Χριστού. Ανάμεσα τους και ο Απόστολος Παύλος που έμελε να ονομαστεί και Απόστολος των Εθνών μια και δίδαξε τον Λόγο του Θεού και το Ευαγγέλιο σε όλες τις χώρες του κόσμου.

Ο Απόστολος Παύλος γεννήθηκε στην πόλη Ταρσό της Κιλικίας και πριν γίνει χριστιανός ονομαζόταν Σαούλ. Σε νεαρή ηλικία έμαθε την τέχνη του σκηνοποιού. **Ο Απόστολος Παύλος ήταν Ρωμαίος πολίτης και φανατικός Φαρισαίος όπως και ο πατέρας του.**

Ο νεαρός Σαούλ, σπούδασε την Ελληνική γλώσσα και πολιτισμό στην Ταρσό και μετά πήγε στα Ιεροσόλυμα όπου παρακολούθησε Ιουδαϊκές σπουδές. Δάσκαλος του ο σοφός Γαμαλιήλ δίπλα στον οποίο απέκτησε βαθιά Φαρισαϊκή μόρφωση και έγινε γνώστης και υπέρμαχος της Ιουδαϊκής θρησκείας. Ήταν φανατικός διώκτης των Χριστιανών και νεαρός είχε λάβει μέρος στο λιθοβολισμό του Πρωτομάρτυρα Στέφανου. Τόσος ήταν ο ζήλος του ώστε οι αρχιερείς στα Ιεροσόλυμα τον επέλεξαν να πάει στην μεγάλη πόλη Δαμασκό, όπου ο Χριστιανισμός ήταν πολύ διαδεδομένος, και να

οργανώσει το διωγμό των Χριστιανών. **Μετά από εντατική προετοιμασία και αφού παρέλαβε από τους αρχιερείς και τα απαραίτητα έγγραφα ξεκίνησε για την Δαμασκό.**

Στο δρόμο και ενώ πλησίαζε στο τέλος του ταξιδιού του ο Σαούλ μια τρομερή λάμψη τον τύφλωσε και ακούστηκε η φωνή του Θεού να τον ρωτά **«Σαούλ, Σαούλ γιατί με διώκεις;»** Πεσμένος στο έδαφος, τρομαγμένος και ανήμπορος ο Σαούλ ρώτησε **«ποιος είσαι Κύριε;»** **«Εγώ είμαι ο Ιησούς, αυτός τον οποίο εσύ καταδιώκεις. Σήκω και πήγαινε στην πόλη και εκεί θα σου φανερωθεί τι πρέπει να κάνεις»** είπε η φωνή του Ιησού. Ο Σαούλ έντρομος κατάλαβε πως είχε χάσει το φως του. Με την βοήθεια της συνοδείας του πήγε στην Δαμασκό και έμεινε για λίγο στο σπίτι του Ιούδα. Επί τρεις μέρες ο Σαούλ, τυφλός και μετανιωμένος προσευχόταν στο Θεό να συγχωρέσει τις αμαρτίες του. Και ο Θεός της Αγάπης τον συγχώρεσε. Έτσι προσευχόμενο τον βρήκε ο ευσεβής Ανάνιας, που είχε πάρει εντολές Κυρίου. Με καλοσύνη έβαλε τα χέρια του στο κεφάλι του Σαούλ και του είπε πως ήταν σταλμένος από τον Θεό να του χαρίσει το φως του και την χάρη του Αγίου Πνεύματος. Έτσι και έγινε. Βαφτισμένος χριστιανός και με την χάρη του Αγίου Πνεύματος ο Απόστολος Παύλος έμεινε, όπως ο Χριστός, σαράντα ημέρες στην έρημο για να προσευχηθεί. Κατόπιν επέστρεψε στην Δαμασκό και άρχισε να κηρύττει με θάρρος το Χριστό.

Όταν όμως οι Ιουδαίοι της Δαμασκού έμαθαν για την μεταστροφή του Σαούλ εξαγριώθηκαν και θέλησαν να τον θανατώσουν. Τότε οι Χριστιανοί φυγάδευσαν τον Παύλο στην Αραβία. Τρία χρόνια έμεινε ο Απόστολος Παύλος στην Αραβία και όταν επέστρεψε στα Ιεροσόλυμα συναντήθηκε με τους Αποστόλους μέσω του Βαρνάβα. Όμως και πάλι τα κηρύγματα του Παύλου εξαγρίωσαν τους Ιουδαίους των Ιεροσολύμων που πήραν απόφαση να τον θανατώσουν. Αλλά και πάλι οι Χριστιανοί φυγάδεψαν τον Απόστολο Παύλο που αυτή τη φορά βρήκε καταφύγιο στην ιδιαίτερη του πατρίδα την Ταρσό, όπου και εργάστηκε με ζήλο για την διάδοση του Χριστιανισμού και περίμενε το κάλεσμα του Χριστού για να αρχίσει το έργο του.

Τότε ήταν που δέχτηκε το κάλεσμα του Βαρνάβα για να βοηθήσει στην εξάπλωση του Χριστιανισμού στην Αντιόχεια. Η Αντιόχεια ήταν από τις μεγαλύτερες πόλεις της εποχής και στολισμένη με αγάλματα και άλλα έργα πολιτισμού ήταν η βασίλισσα της Ανατολής. Σε αυτή την όμορφη πόλη με του ωραίους κήπους και τα επιβλητικά κτίρια η Χριστιανική κοινότητα μεγάλωνε και για τον λόγο αυτό έφτασε εκεί από τα Ιεροσόλυμα ο Βαρνάβας με τον Απόστολο Παύλο για να βοηθήσουν στο έργο της διάδοσης του Χριστιανισμού. **Στην Αντιόχεια, εκτός από τα θαυμαστά αποτελέσματα που είχε η διδασκαλία του Ευαγγελίου για ένα χρόνο, για πρώτη φορά οι πιστοί που μέχρι τώρα μεταξύ τους καλούνταν αδέρφια, οι μαθητές τώρα ονομάζονται πια «Χριστιανοί».** Από τότε η πόλη έγινε σπουδαίο Χριστιανικό κέντρο και από εκεί άρχισε ο Απόστολος Παύλος τις περιοδείες του με σκοπό να διαδώσει τον Χριστιανισμό και «εις τα Έθνη», δηλ. τους ειδωλολάτρες και για αυτό το λόγο ονομάζεται και Απόστολος των Εθνών.

Η πρώτη περιοδεία του Αποστόλου Παύλου

Η πρώτη περιοδεία του Αποστόλου Παύλου ήταν στην Κύπρο μαζί με τον Βαρνάβα και τον ανιψιό του Μάρκο. Έφτασαν στην παραλιακή πόλη Σαλαμίνα και από εκεί επισκέφτηκαν κάθε πόλη του νησιού κηρύττοντας το Ευαγγέλιο μέχρι που έφτασαν στην πόλη Πάφο. Εκεί διέμενε ο Ρωμαίος Διοικητής Σέργιος Παύλος που με την διδασκαλία του Αποστόλου Παύλου ασπάστηκε τον Χριστιανισμό. **Στην Κύπρο ο Απόστολος Παύλος ίδρυσε δύο Εκκλησίες στην Σαλαμίνα και στην Πάφο.**

Στην συνέχεια έπλευσε στην πόλη Πέργη της Μικρασιατικής Παμφυλίας και ο μεν Μάρκος επέστρεψε στα Ιεροσόλυμα ενώ ο ίδιος με τον Βαρνάβα έφθασαν στην Αντιόχεια της Πισιδίας όπου δίδαξαν και βάφτισαν πολλούς Χριστιανούς. Από εκεί πήγαν στο Ικόνιο όπου κήρυξαν και ευλόγησαν πλήθος νέων πιστών ανάμεσα τους και την Αγία Θέκλα. Αλλά οι Ιουδαίοι τους καταδίωξαν και πάλι και έτσι αναγκάστηκαν να καταφύγουν στην πόλη Λύστρα, όπου ο Απόστολος Παύλος θεράπευσε ένα χωλό εκ γενετής. **Οι κάτοικοι νόμισαν ότι είναι Θεοί και θέλησαν να θυσιάσουν προς τιμή τους όμως ο Απόστολος Παύλος και ο Βαρνάβας με πολύ κόπο τους έπεισαν ότι δεν είναι θεοί αλλά το θαύμα έγινε στο όνομα του αληθινού Θεού, τον οποίον ευαγγελίζονται. Όμως οι διώκτες των αποστόλων Ιουδαίοι έφτασαν στην πόλη και ξεσήκωσαν τους κατοίκους και όλοι μαζί άρχισαν να τους λιθοβολούν.** Ο Απόστολος Παύλος χτυπήθηκε και έπεσε αναίσθητος αλλά όταν συνήλθε με την προστασία των άλλων Χριστιανών έφυγε κρυφά μαζί με τον Βαρνάβα για άλλες όπου συνέχισε την διδασκαλία του και ίδρυσε νέες Εκκλησίες.

Ο Παύλος και ο Βαρνάβας απεφάσισαν τέλος να επιστρέψουν εις την Αντιόχεια. Η πρώτη αυτή περιοδεία του Αποστόλου Παύλου διήρκεσε δύο και πλέον έτη.

Προτάσεις διδασκαλίας

Από τον Σαούλ στον Απόστολο Παύλο

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για την ζωή του Αποστόλου Παύλου μέσα από:

1. Αφήγηση της ζωής του (ακουστικό υλικό)
<https://www.youtube.com/watch?v=z83Eg86KGfw>

2. Power point παρουσίαση
<https://www.slideshare.net/ssuser8555a6/ss-9609907>

3. Εικόνες
Από τον Ορθόδοξο Συναξαριστή
<https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82+%CF%84%CE%BF%CF%85+%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%8>

[3%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85+%CF%80%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKewifxaPBk-3fAhWBKIAKHcbeBigQ_AUIDigB&biw=1024&bih=750#imgrc=83eI3-sOKOK5RM:](https://www.biblegateway.com/passage/?search=1%20Corinthians%2013&version=ESV)

4. Βιβλία για τον Απόστολο Παύλο
Το όνομα μου έχει Άγιο..... Απόστολος Παύλος. Εκδόσεις Σαΐτη.

Διαθεματική προσέγγιση

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

∅ Γλώσσα :

Άσκηση στον προφορικό λόγο, ανάγνωση και κατανόηση κειμένων, παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου. Αφήγηση, περιληπτική αποδόση κειμένου για την ζωή του Αποστόλου Παύλου. ∅ Ιστορία : γνωριμία με την Ρώμη της εποχής. Αναφορά στα ειδωλολατρικά ήθη και έθιμα. Γνωριμία με τις σημαντικές πόλεις Αθήνα, Ρώμη, Αντιοχεια, Ιερουσαλήμ και τον πολιτισμό τους.

∅ Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή : αποδοχή της διαφορετικότητας, η σημασία της ανεξιθρησκείας ανθρώπινα δικαιώματα. Μαθαίνω για τα επαγγέλματα της εποχής π.χ σκηνοποιός κ.α

Τα γυαλιά της διαφορετικότητας

<https://symvstathmos.wordpress.com/2014/09/30/%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B5-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CF%85%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%B9/>

Η ιστορία του Μπίμπο

<https://symvstathmos.wordpress.com/2012/11/05/%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%BC%CF%80%CE%BF/>

∅ **Γεωγραφία** : Γνωριμία με την Ανατολική Μεσόγειος και τις πόλεις, και άλλα γεωφυσικά στοιχεία

∅ **Εικαστικά** :

Βυζαντινή αιογραφία , εικονογραφία – τοιχογραφία, δημιουργία αφίσας με φωτογραφίες ναών.

Μικροί αιογραφοι εν δράσει

<https://www.culturenow.gr/mikroi-agiografoi-en-drasei-sto-vyzantino-kai-xristianiko-moyseio/>

∅ **Μουσική** :

Βυζαντινή μουσική (ψαλμωδία, απαγγελία)

Απολυτίκιο Αποστόλου Παύλου

<https://www.youtube.com/watch?v=fT07AodS4TQ>

Εικόνες για συζήτηση

Όλα τα παιδιά του Χριστού

Παιχνίδι

Ο δρόμος του Χριστού και της συνείδησης

Το παιχνίδι χρησιμοποιείται για να μυήσει τα παιδιά στον Χριστιανικό τρόπο σκέψης.

Ο κατηχητής αναλαμβάνει τον ρόλο του προσώπου που αντιμετωπίζει το δίλημμα στην περίπτωση μας ο Σαούλ. Τα παιδιά σχηματίζουν δυο ομάδες κι ο κατηχητής, αφού περιγράψει το πρόβλημα και το δίλημά του, προχωρεί αργά ανάμεσά τους. Οι δύο ομάδες αντιπροσωπεύουν τις δύο αντίθετες απαντήσεις του διλήμματος. Σε κάθε βήμα του κατηχητή παιδιά από τις δύο ομάδες προσπαθούν να του δώσουν λύσεις από την δική τους οπτική γωνία. Αφού ακούσει τα παιδιά και από τις δύο ομάδες ο κατηχητής θα εκφράσει την απόφαση του και τους λόγους που τον/την οδήγησαν σε αυτήν. (π.χ τι μας δίδαξε ο Χριστός, αποσπάσματα από το Ευαγγέλιο.) Με αυτό το τρόπο τα παιδιά ανακαλύπτουν κι εμπεδώνουν τι μας οδηγεί στην κάθε στιγμή της ζωής μας, τις δυσκολίες και την πάλη που χρειάζεται για να πάρουμε τέτοιες αποφάσεις και πως λιθαράκι – λιθαράκι ναι! Μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο και γιατί όχι και τον ρου της ιστορίας κάποιες φορές.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Όπως είπαμε και το περασμένο μάθημα, έχει μεγάλη σημασία η οικειότητα που πρέπει, με τη βοήθεια μας, να αισθανθούν τα παιδιά με το πρόσωπο του Αστόλου Παύλου. Εάν αυτή επιτευχθεί, όλα τα γεγονότα της ζωής του, όχι μόνον θα τους προκαλέσουν περισσότερη εντύπωση, αλλά και θα τα βοηθήσει να τα εντάξουν σε μια ευρύτερη προοπτική. Είναι διαφορετικό να μάθουν για κάποιες περιπέτειες του ιστορικού προσώπου που λεγόταν Παύλος και διαφορετικό να μάθουν, μέσα από τα γεγονότα αυτά, για τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης ενός καινούργιου πράγματος, μιας καινούργιας δύναμης, μιας καινούργιας μικρής στην αρχή κοινότητας που ήρθε να αλλάξει τον κόσμο.

Ο Απόστολος Παύλος δεν αισθάνεται πως ζει μια προσωπική του περιπέτεια. Δεν είναι σας τους εξερευνητές, που μια προσωπική τους περιέργεια ή μια προσωπική τους επιθυμία για περιπέτειες τους στέλνει στις ζούγκλες ή στα απάτητα όρη. Ο Απόστολος Παύλος αισθάνεται πως είναι ο έσχατος απόστολος, το έσχατο όργανο ενός μεγάλου οράματος, που ο Ιδρυτής Του τον επέλεξε χωρίς να το αξίζει για ν' ανοίξει δρόμο για την υλοποίησή του.

Κάπου εκεί πρέπει αν αναζητήσουμε και την πηγή της μεγάλης αντοχής και καρτερίας του μπροστά σε όλα, όσα αντιμετώπισε. Σήμερα, η εξιστόρηση είναι όντως καταπληκτική, διότι βοηθάει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν πως κάθε μεγάλο όραμα κτίζεται με πολύ κόπο, πόνο και κίνδυνο. Δεν νομίζω πως οι καιροί επιτρέπουν να συνειδητοποιήσουμε, μικροί και μεγάλοι, τι σημαίνει, κάθε στιγμή, να είμαι έτοιμος να

πεθάνω για έναν μεγάλο σκοπό. Τουλάχιστον όμως, **ας προσπαθήσουμε να υποψιαστούμε την ψυχική κατάσταση του Παύλου, ο οποίος κάθε μέρα ζούσε κινδύνους, που ένας φυσιολογικός άνθρωπος δεν θα περάσει ούτε μια στιγμή στη ζωή του.**

Από ιστορικής απόψεως, πρέπει να κατανοήσουν, πως **ο Παύλος βρισκόταν διαρκώς υπό καταδίωξιν.** Δεν πρόκειται για περιστασιακές αντιδράσεις σε κάθε πόλη που πήγαινε. Όλα δείχνουν, πως είχε δημιουργηθεί ομάδα Εβραίων, αφοσιωμένων σε έναν σκοπό: Τη δολοφονία του. Αυτό δεν επηρέασε καθόλου την τακτική του: Σε κάθε πόλη, πρώτος αποδέκτης είναι η κοινότητα των Εβραίων. **Πρώτα μιλά πάντα στη Συναγωγή.** Μέχρι τέλους της ζωής του ο Παύλος φαίνεται πως πίστευε πως ο πιο έτοιμος λαός να δεχτεί τα νέο μήνυμα ήταν οι συμπατριώτες του. εκεί βρήκε τους μεγαλύτερους υποστηρικτές και τους μεγαλύτερους πολέμιους.

Ο διαρκής κίνδυνος γίνεται αιτία, ο Παύλος να αισθάνεται διαρκώς και την Θεία προστασία. Είναι βέβαιος πως η ζωή και ο θάνατός του βρίσκονται στα χέρια του Θεού. Και αυτό αποδεικνύεται από τα θαυμαστά γεγονότα που πραγματοποιούνται σε κάθε βήμα των περιοδειών του.

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη διάσταση στο σημερινό μάθημα: **Η σύνδεση της Μακεδονίας με τον Χριστιανισμό.** Η Μακεδονία αποτελεί την πρώτη περιοχή του Δυτικού κόσμου που δέχτηκε το μήνυμα της αγάπης. Υπήρξε η κοιτίδα ενός μεγάλου στρατηλάτη και τώρα γίνεται κοιτίδα της πρώτης μεγάλης Εκκλησίας της Ευρώπης. Ο Απόστολος Παύλος έχει απόλυτη συνείδηση πως η Μακεδονία είναι Ελλάδα. Και Ελλάδα σημαίνει βαθιά ιστορία της σκέψης, του πολιτισμού, των μεγάλων φιλοσοφικών ερωτημάτων, ίσως και της μεγάλης αντίστασης στο καινούργιο. Γνωρίζει και από τις δίκες του σπουδές, πως το Ελληνικό ακροατήριο έχει άλλες απαιτήσεις και άλλες προδιαγραφές. Γι' αυτό και διστάζει. Θα χρειαστεί το όραμα ενός νέου Μακεδόνα που τον καλεί να περάσει στη Μακεδονία, για να τολμήσει ο Παύλος το μεγάλο πέρασμα.

Λέμε συχνά πως η Μακεδονία είναι Ελληνική. Και δεν την λέμε έτσι επειδή κατοικήθηκε και κατοικείται από Έλληνες, αλλά γιατί **στα χώματά της έζησαν άνθρωποι που ανήκουν στον Ελληνικό πολιτισμό, που οργάνωσαν τη ζωή τους με τις αξίες του, που σκέφτηκαν και έπραξαν σύμφωνα με τις αρχές του.**

Με την ίδια λογική, πρέπει να λέμε πως η Μακεδονία είναι χριστιανική. Σ' αυτήν αναπτύχθηκαν εκκλησίες χριστιανικές που στήριξαν, όχι μόνον τον Παύλο, αλλά και όλο το σώμα της Χριστιανικής Εκκλησίας και απετέλεσαν επί δυο χιλιάδες χρόνια χώρους λατρείας και αφοσίωσης στον αληθινό Θεό.

Κι αν το «Η Μακεδονία είναι Ελληνική» αφορά αυτούς που αμφισβητούν την Ελληνικότητά της, το «Η Μακεδονία είναι Χριστιανική» αφορά όλους μας, Μακεδόνες και μη, για να θυμόμαστε πως, το τι είναι ένα χώρος εξαρτάται, όχι μόνο από την

ιστορία, αλλά και από το ήθος, τον πολιτισμό και τις επιλογές αυτών που την κατοικούν σήμερα και θα την κατοικούν και στο μέλλον.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά το αποστολικό έργο του Παύλου μέσα από τις περιοδείες του
- Να κατανοήσουν την σημασία της ίδρυσης εκκλησιών στον ελλαδικό χώρο
- Να εκτιμήσουν την συνέπεια, την πίστη και την προσήλωση του Αποστόλου Παύλου στην αποστολή του.
- Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που συνάντησε.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την περιοδεία του Αποστόλου Παύλου στην Μακεδονία και την ίδρυση της πρώτης εκκλησίας στον ελλαδικό χώρο.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Ξέρετε ποιος ίδρυσε την πρώτη χριστιανική εκκλησία στην Ελλάδα;
2. Σε ποια πόλη της Ελλάδας ιδρύθηκε η πρώτη χριστιανική εκκλησία;
3. Μπορείτε να μαντέψετε πόσο σημαντική ήταν η ίδρυση της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας στην Μακεδονία όχι μόνο για τους Έλληνες αλλά για όλη την Ευρώπη;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Η Δεύτερη περιοδεία του Αποστόλου Παύλου αρχίζει.

Μετά την συμμετοχή στην Πρώτη Αποστολική Σύνοδο ο απόστολος Παύλος κι ο συνεργάτης του Σίλας, ξεκίνησαν από την Αντιόχεια της Συρίας για τη δεύτερη αποστολική Περιοδεία. Οι προσευχές των Χριστιανών και η ευλογία και προστασία του Θεού τους συνόδευαν και σε αυτή την προσπάθεια. Αφήνοντας πίσω τους ξακουστές πόλεις της Συρίας, της Φρυγίας και της Γαλατίας έφτασαν στην αρχαία Τροία που τώρα ονομαζόταν Τρωάδα. Εδώ ο Απόστολος Παύλος θα συναντήσει τον πολύτιμο συνεργάτη του τον «Λουκά τον Ιατρό» και με όραμα ο Θεός θα του ζητήσει να κηρύξουν τον Λόγο του στη Μακεδονία. Αυτή είναι μια ιστορική στιγμή καθώς με θέλημα Θεού ανοίγει ο δρόμος για την διάδοση του Χριστιανισμού στην Ευρώπη και είναι η Ελλάδα πρώτη από τις ευρωπαϊκές χώρες που θα γνωρίσει το Χριστιανισμό.

Με πίστη στο Θεό και προσήλωση στην θεία αποστολή τους ο Απόστολος Παύλος και με τους συνεργάτες του φτάνουν με πλοίο στη σημερινή Καβάλα που τότε ονομαζόταν Νεάπολη και από εδώ ταξιδεύουν μέχρι τους Φιλίππους, την σπουδαιότερη από τις ρωμαϊκές αποικίες της Μακεδονίας όπου και αποφασίζουν να ξεκινήσουν την διάδοση του Λόγου του Θεού.

Καθώς στους Φιλίππους δεν υπήρχε Εβραϊκή συναγωγή οι Απόστολοι κήρυξαν το λόγο του Θεού σε μερικές γυναίκες που συνάντησαν στον ποταμό Γαγγίτη και με όσες πίστεψαν και βαπτίστηκαν, ίδρυσαν την πρώτη Χριστιανική Εκκλησία στην Ελλάδα και την Ευρώπη. **Ανάμεσα τους ήταν και η πλούσια Λυδία, ξακουστή έμπορος υφασμάτων που φιλοξένησε τους Αποστόλους σπίτι της. Αργότερα μαρτύρησε για την πίστη της και η Εκκλησία μας την ανακήρυξε αγία.**

Στους Φιλίππους ο Απόστολος Παύλος θεράπευσε μια δαιμονισμένη γυναίκα και έδιωξε από αυτήν το πονηρό πνεύμα. Ήταν μια νέα γυναίκα που τα αφεντικά της πλούτιζαν με τις μαντείες που έλεγε χρησιμοποιώντας το στόμα της το πονηρό πνεύμα. Μόλις η δαιμονισμένη συνάντησε τον Παύλο και το Σίλα είπε προς τον κόσμο πως οι άνθρωποι αυτοί ήταν πραγματικά δούλοι του Θεού που ήρθαν να διδάξουν. Ήθελε έτσι ο σατανάς να παρασύρει τον Απόστολο Παύλο στη μαντεία και την ειδωλολατρία. Όμως ο Απόστολος Παύλος κατάλαβε τον δόλιο σκοπό και με τη βοήθεια του Θεού τη θεράπευσε από το πονηρό πνεύμα.

Όμως η θεραπεία της δαιμονισμένης δούλας εξόργισε τα αφεντικά της γιατί έχασαν μια πηγή χρημάτων και έτσι βάλθηκαν να συκοφαντούν τους Αποστόλους πως δημιουργούν προβλήματα στην πόλη. Οι διοικητές της πόλης συνέλαβαν τους Αποστόλους, τους χτύπησαν και τους φυλάκισαν. Ο Παύλος και ο Σίλας ούτε μια στιγμή δεν φοβήθηκαν και συνεχώς προσεύχονταν και υμνούσαν το Θεό! **Ο παντοδύναμος Θεός άκουσε τις προσευχές τους και τα μεσάνυχτα δυνατός σεισμός άνοιξε τις πόρτες της φυλακής.** Ο δεσμοφύλακας που είδε την πόρτα της φυλακής ανοιχτή νόμισε πως έφυγαν οι κρατούμενοι και φοβούμενος πως θα τον θεωρήσουν υπεύθυνο θέλησε ν' αυτοκτονήσει. Όμως τον πρόλαβε ο Απόστολος Παύλος λέγοντας του πως είναι όλοι εδώ. Έκπληκτος από το θαύμα και φωτισμένος από τον Θεό ο δεσμοφύλακας άκουσε από τους Αποστόλους τον Ευαγγελικό λόγο πίστεψε και βαπτίστηκε χριστιανός καθώς και όλη η οικογένεια του.

Φοβισμένοι όμως και οι στρατηγοί αποφυλάκισαν τους Αποστόλους και τους ζήτησαν συγγνώμη όταν άκουσαν ότι ήταν Ρωμαίοι πολίτες. Ελεύθεροι οι Απόστολοι πήγαν στο σπίτι της Λυδίας όπου συνάντησαν τους συνεργάτες τους και συγκεντρωμένους πιστούς και τους διηγήθηκαν όλα όσα είχαν γίνει. Έμειναν λίγες ημέρες για να ξαποστάσουν και μετά ξεκίνησαν για την Θεσσαλονίκη. Άφησαν όμως πίσω τον Λουκά για να βοηθήσει στην ενίσχυση της νεαρής Εκκλησίας.

Ο Χριστιανισμός στη Θεσσαλονίκη

Αφήνοντας πίσω του μια νέα εκκλησία στους Φιλίππους ο Απόστολος Παύλος και οι συνεργάτες του ακολουθώντας την ιστορική «Εγνατία οδό» έφτασαν στη πρωτεύουσα της Μακεδονίας, την Θεσσαλονίκη. Ο Απόστολος Παύλος αναζήτησε αμέσως την εβραϊκή συναγωγή όπου και άρχισε το κήρυγμα του με θαυμαστά αποτελέσματα καθώς πολλοί εβραίοι άκουσαν, πίστεψαν και έγιναν Χριστιανοί. Κοντά τους και αρκετοί εθνικοί, που αναζητούσαν την αλήθεια στη θρησκεία των εβραίων. Έτσι ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη μια μεγάλη και δραστήρια Εκκλησία.

Η μεγάλη αυτή επιτυχία όπως ήταν φυσικό προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των εβραίων που άρχισαν να συκοφαντούν τους Αποστόλους και να τους αναζητούν για να τους συλλάβουν. Όταν στάθηκε αδύνατον να τους βρουν έφεραν με την βία μπροστά στους δημοτικούς άρχοντες τον επιφανή χριστιανό Ιάσονα και άλλους Χριστιανούς κατηγορώντας τους για ταραχές στην πόλη.

Όμως οι δημοτικοί άρχοντες κατάλαβαν τις συκοφαντίες και ελευθέρωσαν τους Χριστιανούς ζητώντας όμως να φύγουν από την Θεσσαλονίκη ο Απόστολος Παύλος και ο Σίλας. Έτσι και έγινε. **Ο Απόστολος Παύλος και ο Σίλας αναχώρησαν για την Βέροια όπου μετά από λίγο συνάντησαν και τον Τιμόθεο.**

Αντίθετα με την Θεσσαλονίκη στην Βέροια ο Απόστολος Παύλος και ο Σίλας συνάντησαν ένα ήρεμο και ευγενικό κλίμα. Οι Εβραίοι της μικρής συναγωγή της Βέροιας άκουσαν με προσοχή τους Αποστόλους και έκαναν με μεγάλο ενδιαφέρον ερωτήσεις. Πολλοί ήταν αυτοί που πίστεψαν και μαζί τους πολλοί Έλληνες κι Ελληνίδες. **Έτσι ιδρύθηκε στη Βέροια, όπως και στην Θεσσαλονίκη, μια μεγάλη και δραστήρια χριστιανική Εκκλησία.** Η επιτυχία αυτή έφτασε γρήγορα στη Θεσσαλονίκη, και οι διώκτες των Αποστόλων ήρθαν και άρχισαν να δημιουργούν αναταραχή στα πλήθη. Χωρίς να χάσουν χρόνο οι Χριστιανοί της Βέροιας βοήθησαν τον Απόστολο Παύλο να φύγει για την Αθήνα. Στην Βέροια έμειναν οι συνεργάτες του Σίλας και Τιμόθεος καθώς η εκεί Εκκλησία τους χρειαζόταν.

Προτάσεις διδασκαλίας

Α' πρόταση

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για την β' περιοδεία του Αποστόλου Παύλου μέσα από:

1. Ακουστικό υλικό

<https://www.youtube.com/watch?v=sA1IY0ovuLg>

2. Power point παρουσίαση

<http://thrisk2016.blogspot.com/2016/10/blog-post.html>

<https://www.slideshare.net/ssuser0bc802/ss-77082959>

- **Εικόνες**

Από τον Ορθόδοξο Συναξαριστή

https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82+%CF%84%CE%BF%CF%85+%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85+%CF%80%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85&source=Inms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwifxaPBk-3fAhWBKlAKHcbeBigQ_AU1DigB&biw=1024&bih=750#imgsrc=83e13-sOKOK5RM:

- **Βιβλία για τον Απόστολο Παύλο**

Το όνομα μου έχει Άγιο..... Απόστολος Παύλος. Εκδόσεις Σαΐτη.

Διαθεματική προσέγγιση

<https://www.youtube.com/watch?v=AnyKi7h4RK4>

Βίντεο με τον ύμνο της Αγάπης.

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

∅ Γλώσσα :

Γνωριμία με τις άγνωστες λέξεις. Παιχνίδι με συνώνυμα και αντίθετα. Παράγωγα με την λέξη αγάπη. Άσκηση στον προφορικό λόγο. Γράφοντας για την Αγάπη. ανάγνωση και κατανόηση του ύμνου της Αγάπης στην νέα ελληνική γλώσσα, παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου. Αφήγηση, περιληπτική αποδόση κειμένου για την β περιοδεία του Αποστόλου Παύλου.

∅ Ιστορία :

- Γνωριμία με τις ελληνικές πόλεις της δεύτερης περιόδου, Βέροια και Θεσσαλονίκη.
- Ας γίνουμε αρχαιολόγοι. Παιχνίδι γνώσεων με θέμα την ιστορία των δύο πόλεων.

∅ Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή :

- Ας ζήσουμε με προσφορά. Αγαπώ σημαίνει προσφέρω. Αγαπώ σημαίνει μοιράζομαι.
- Τα σταφύλια της Αγάπης

http://anthologioxr.blogspot.com/2016/12/blog-post_7.html

∅ Γεωγραφία : Γνωριμία με την Ανατολική Μεσόγειος και τις πόλεις, και άλλα γεωφυσικά στοιχεία συνέχεια από το προηγούμενο κεφάλαιο με έμφαση στις ελληνικές πόλεις της δεύτερης περιόδου του Αποστόλου Παύλου

∅ Εικαστικά :

- Βυζαντινή αιογραφία , εικονογραφία – τοιχογραφία, δημιουργία αφίσας με φωτογραφίες ναών.
- Μικροί αιογραφοί εν δράσει

<https://www.culturenow.gr/mikroi-agiografoi-en-drasei-sto-vyzantino-kai-xristianiko-mouseio/>

∅ Μουσική :

Ένα παιδί

<https://www.youtube.com/watch?v=mwYEnAmR5XI>

Αν όλα τα παιδιά της γης

<https://www.youtube.com/watch?v=F4IC9jP2WfY>

τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο

<https://www.youtube.com/watch?v=LLOXlhdxDMc>

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Ερωτήσεις στο καπέλο:

Οι μαθητές κάθονται οκλαδόν κυκλικά και κάπου ανάμεσα τους κάθεται ο μαθητής που θα κάνει τον Απόστολο Παύλο. Στη μέση του κύκλου υπάρχει ένα καπέλο. Κάθε μαθητής θα πρέπει να γράψει σε ένα χαρτάκι ένα ερώτημα σχετικά με τη δεύτερη περιοδεία του Αποστόλου Παύλου και τα συναισθήματα του. Πχ πως αισθάνθηκε στην φυλακή; Φοβήθηκε καθόλου στη Θεσσαλονίκη; Κλπ. Όλοι οι μαθητές βάζουν το χαρτάκι τους διπλωμένο και χωρίς όνομα μέσα στο καπέλο, διπλωμένο και ανώνυμο. Στη συνέχεια ο δάσκαλος ανακατεύει τα χαρτάκια, διαλέγει ένα χαρτάκι και το διαβάζει φωναχτά στην τάξη. Ο μαθητής που κάνει τον Απόστολο Παύλο καλείται τώρα να δώσει μια απάντηση.

Το ίδιο παιχνίδι μπορεί να γίνει και με την ανακριτική καρτέλα.

Ένας μαθητής κάθεται στην ανακριτική καρτέλα υποδυόμενος τον απόστολο Παύλο. Στην συνέχεια οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες και κάθε ομάδα αφού γράψει τις ερωτήσεις της ορίζει και τα άτομα που θα τις πουν. Έτσι ο μαθητής που υποδύεται τον Απόστολο Παύλο δέχεται ερωτήσεις, μια από κάθε ομάδα σχετικά με τις πράξεις, τα κίνητρα, τις αντιλήψεις του και για οτιδήποτε άλλο θεωρούν σημαντικό.

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ ΘΕΟ ΚΑΙ Η ΠΑΡΕΑ ΜΙΚΡΑΙΝΕΙ

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Η επίσκεψη του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα και την Κόρινθο, πέρα από την ιστορική της σημασία, έχει και έναν βαθύ συμβολισμό.

Η αλήθεια είναι πως η Αθήνα δεν είχε πια, ούτε την πολιτική, ούτε την οικονομική σημασία του παρελθόντος. Παρέμενε όμως μια πόλη με ζωντανή ακόμη τη λάμψη του παρελθόντος και με φιλοσοφικές σχολές αξιόλογου επίπεδου. Ο απόηχος του χρυσού αιώνα ήταν αισθητός, έστω και αν η Ρωμαϊκή κυριαρχία δεν άφηνε περιθώρια για καμιά αξιόλογη πολιτική δράση. **Είναι βέβαιον όμως, πως η πόλη παρέμενε ένα τεράστιο μουσείο τέχνης και ομορφιάς, με τους μεγαλοπρεπείς ναούς, τα αγάλματα, του βωμούς, αλλά και την καλαισθησία όλης της καθημερινής ζωής.**

Ο Απόστολος Παύλος, όπως αποδεικνύεται και από την ομιλία του στον Άρειο Πάγο, πρέπει να εντυπωσιάστηκε από την θρησκευτικότητα των Αθηναίων, που βεβαίως αντικατόπτριζε την θρησκευτικότητα όλων των Αρχαίων Ελλήνων. Δεν ήταν βέβαια αυτή η πρώτη γνωριμία του με τον πολιτισμό των Ελλήνων, οπωσδήποτε όμως, η επίσκεψη αυτή θα πρέπει να υπήρξε κάτι ξεχωριστό για τη ζωή του.

Το ξεκίνημα της ομιλίας του μας δείχνει πως ο βωμός προς τον άγνωστο Θεό τον εντυπωσίασε. Κατάλαβε πως οι Αθηναίοι ήταν πρόθυμοι να ακούσουν για κάτι καινούργιο και δεύτερον, πως ένιωθαν πως ο πολιτισμός τους και η θρησκεία τους ίσως και αν μην είχαν όλες τις απαντήσεις.

Νομίζω πως δεν θα ήταν άσκοπο να λεχθεί στα παιδιά πως οι πρόγονοί τους διέθεταν την προθυμία αλλά και το μεγάλο χάρισμα να ρωτούν. Στην εποχή μας είναι πολύ συνηθισμένο οι άνθρωποι να προσκολλώνται με φανατισμό σε μια γνώμη ή σε μια ιδεολογία και να θεωρούν πως όποιος δεν συμφωνεί, είναι εχθρός. Ας μην ξεχνάμε, πως σε κάθε πρόοδο του ανθρώπινου μυαλού, πρέπει να προηγηθεί μιας ερώτησης, ένα «γιατί». **Αυτό το «γιατί» είναι ο σπόρος της φιλοσοφίας και αν οι Έλληνες έφτασαν σε τόσο υψηλό επίπεδο την σκέψη τους, είναι διότι ήξεραν να παρατηρούν και να ρωτούν.**

Είναι αλήθεια πως, από την αντίδραση των Αθηναίων καταλαβαίνουμε πως η **περιέργεια τους για την καινούργια διδασκαλία που έφερε ο Παύλος δεν ήταν αρκετή για να πάνε πέρα από τις θεμελιώδεις απόψεις της αρχαίας θρησκείας.**

- Αν παρακολουθήσουμε τον τρόπο, με τον οποίον δόμησε τον λόγο του, καταλαβαίνουμε πως θέλησε να πάει από τα αποδεκτά στα καινούργια.
- Στην αρχή τους επαινεί για την ευλάβειά τους
- Κατόπιν παίρνει αφορμή από τον βωμό στον Άγνωστο Θεό για να τραβήξει την προσοχή τους.
- Γνωρίζει πως η ιδέα ενός Θεού-Δημιουργού δεν τους είναι άγνωστη, γι' αυτό και αμέσως μετά αναφέρεται σ' αυτήν.
- Στη συνέχεια κάνει την πρώτη του προσπάθεια να απεγκλωβίσει την ιδέα του Θεού από τα είδωλα. Επικαλείται τη λογική τους, ώστε να δεχτούν πόσο παιδαριώδες είναι για τον ανθρώπινο νου να ταυτίζει μια πέτρα ή ένα ξύλο με τον Θεό. Αυτή η άποψη δεν ήταν βέβαια άγνωστη στους Αθηναίους. Πολλοί, όπως Σωκράτης, είχαν σαφώς διατυπώσει απόψεις πως ο θεός είναι κάτι πέρα από την ύλη και πως πολλές φορές οι άνθρωποι μεταφέρουν στην θεότητα που πιστεύουν ανθρώπινα πάθη.
- Τους θύμισε στη συνέχεια πως αιώνες τώρα οι άνθρωποι ψάχνουν τον Θεό. Αυτό υπήρξε το κρίσιμο σημείο, διότι πάνω εδώ στήριξε το βασικό σημείο της διδασκαλίας του: Πώς ο Θεός έστειλε ένα δικό του απεσταλμένο, προκειμένου να τους φανερώσει τον αληθινό Θεό. Ακόμη

και αυτό θα 'πρεπε να έγινε αποδεκτό από του ακροατές του. Δεν ήταν λίγοι η ημίθεοι ή οι εμπνευσμένοι μάντεις, όπως ο Κάλχας, που μετέφεραν την αυθεντική φωνή των θεών.

- Αυτό όμως που φαίνεται πως τους οδήγησε στην πλήρη διάσταση με τον Παύλο, ήταν το λεγόμενό του, πως αυτός ο απεσταλμένος αναστήθηκε. Στο σημείο από διακόπτεται απότομα ο λόγος του. είτε με ειρωνικό, είτε με χλευαστικό, είτε και με απότομο τρόπο, φαίνεται πως τον κατέβασαν από το βήμα, λέγοντάς του πως θα τον ξανακούσουν μίαν άλλη φορά.

Ίσως το σημείο αυτό προσφέρεται για να πούμε στα παιδιά με πολύ απλό τρόπο, πως είναι πολλές θ θρησκείες, μόνο όμως στον Χριστιανισμό ο Θεός γίνεται άνθρωπος και ανασταίνεται από τους νεκρούς. Ακόμη να τους πούμε, πως ο Απόστολος Παύλος, πέρα και πάνω απ' όλα θεωρούσε πως η ψυχή, ο πυρήνας του Χριστιανισμού, δεν είναι τόσο η εντολή της αγάπης, ούτε η πίστη πως ο Χριστός δίδαξε με τα πιο υπέροχα λόγια πουν είχαν ακουστεί μέχρι τότε, αλλά η πίστη στην Ανάσταση του Χριστού. Έλεγε πως **αν δεν πιστεύουμε πως ο Χριστός αναστήθηκε, όλη η πίστη μας δεν έχει κανένα νόημα.** (Α' Κορ. 15,17)

Τα αποτελέσματα στην Αθήνα δεν ήταν πολύ ενθαρρυντικά. Ο πρώτος σπόρος όμως έπεσε. Η επίσκεψη όμως αυτή είχε μεγάλη συμβολική σημασία, διότι για πρώτη φορά, Ο Χριστιανισμός συναντά την Αρχαία Ελλάδα στο κέντρο της.

Όσο για την Κόρινθο, πρέπει αν γνωρίζουμε πως την εποχή εκείνη επρόκειτο για ένα κέντρο χλιδής, ακολασίας, αλλά και αναζήτησης πρωτότυπων διδασκαλιών. Για πολλούς που δέχτηκαν το κήρυγμα του Παύλου, αποδείχτηκε στην συνέχεια πως δεν είχαν τη διάθεση ούτε να αλλάξουν τη ζωή τους, ούτε και να πειθαρχήσουν στον νέο τρόπο ζωής, κάτι αναμφίβολα δύσκολο, εν μέσω μια κοινωνίας που λειτουργούσε χωρίς καμιά ηθική και κανένα φραγμό.

Οι επιστολές του Απ. Παύλου προς τους Κορινθίους είναι σε πολλά σημεία αυστηρές. Περιλαμβάνουν όμως και ό,τι πιο υπέροχο έχει γραφτεί για την αγάπη, **έναν ύμνο στην αγάπη.** Πρόκειται για ένα κείμενο που μπορεί να συγκινήσει μικρούς και μεγάλους. (Α' Κορ.12, 27-13,13). Νομίζω πως θα άξιζε τον κόπο να προσπαθήσεις να το παρουσιάσεις στους μαθητές σου με απλό τρόπο.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το έργο του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα και στην Κόρινθο.
- Να κατανοήσουν πως οι περιοδείες του Αποστόλου στην Ελλάδα αποτελούν την αρχή της εξάπλωσης της χριστιανικής θρησκείας στην Ευρώπη.
- Να εκτιμήσουν την σημασία των πολύτιμων φίλων και συνεργατών.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για την επίσκεψη του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα, την ομιλία του στην Πνύκα αλλά και την επίσκεψη του στην Κόρινθο.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Την εποχή του Αποστόλου Παύλου τι θρησκεία είχαν οι Έλληνες;
2. Όταν επισκέφτηκε την Αθήνα ο Απόστολος Παύλος παρατήρησε ότι η πόλη είχε πολλά αγάλματα Θεών. Τι δείχνει αυτό για τους Αθηναίους;
3. Ποιό μνημείο έκανε ιδιαίτερη εντύπωση στον Απόστολο Παύλο;
4. Γιατί πιστεύετε ότι είχαν αυτό το μνημείο οι Αθηναίοι;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Ο απόστολος Παύλος στην Αθήνα.

Μετά την Βέροια ο Απόστολος Παύλος βρέθηκε λαμπρή πόλη των Αθηνών. Την πόλη που γέννησε τον λαμπρότερο πολιτισμό, τις τέχνες και την πολιτική. Όμως η Αθήνα τώρα δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ένα κομμάτι της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Περιμένοντας να έρθει ο Σίλας από τη Βέροια ο Απόστολος Παύλος συνάντησε αρκετούς εβραίους της πόλης και συζήτησε και με πολλούς Αθηναίους. Περιδιαβαίνοντας την όμορφη πόλη παρατήρησε τα πολλά και εντυπωσιακά αγάλματα των αρχαίων θεών που είχαν ανεγερθεί από τους Αθηναίους για να τιμήσουν τους Θεούς τους. Ανάμεσα τους είδε έκπληκτος ο Απόστολος Παύλος και ένα μνημείο αφιερωμένο «στον άγνωστο Θεό». **Κατάλαβε ο σοφός Απόστολος πως οι Αθηναίοι ήταν ευσεβείς αλλά αναζητούσαν κάτι περισσότερο από την θρησκεία τους.** Αναζητούσαν την αλήθεια. Το μνημείο αυτό έγινε η αφορμή για να έχει μια συζήτηση ο Απόστολος Παύλος με τους σοφούς Αθηναίους.

Οι συζητήσεις του αυτές με αρκετούς φιλοσόφους προκάλεσαν μεγάλη περιέργεια και ερωτήματα και έτσι κάλεσαν τον Απόστολο Παύλο να παρουσιαστεί στην Πνύκα, κάτω από τον βράχο της Ακρόπολης, στον Άρειο Πάγο. Ήταν ο τόπος που οι Αθηναίοι δικαστές ελάμβαναν σπουδαίες αποφάσεις αλλά και ονομαστοί ρήτορες ανέπτυσαν τις φιλοσοφικές ή πολιτικές τους θεωρίες. Εκεί ο Απόστολος Παύλος μίλησε στους Αθηναίους για τον Λόγο του Θεού. Στην αρχή επαίνεσε τους Αθηναίους για την φιλόθρησκη και την ευλάβεια τους παρατηρώντας πως είχαν πολλούς ναούς και ιερά. Κατόπιν αναφέρθηκε και στον «άγνωστο Θεό» και τους είπε πως αυτός ήταν ο δημιουργός του κόσμου και ο πλάστης των ανθρώπων. Αυτός ήταν ο αληθινός Θεός, που βρίσκεται παντού. Τέλος, μίλησε για την απέραντη αγάπη του Θεού τη ενανθρώπιση του Κυρίου, τη θυσία του στο Σταυρό και την ένδοξη Ανάστασή Του.

Ο Απόστολος Παύλος μίλησε φωτισμένος από το άγιο πνεύμα και η ομιλία του συγκίνησε πολλούς Αθηναίους ενώ άλλοι έφυγαν προβληματισμένοι. Ανάμεσα σε αυτούς που πίστεψαν ήταν και ο **Αεροπαγίτης Διονύσιος** καθώς και μία γυναίκα, η **Δάμαρις**. Ο Διονύσιος αργότερα έγινε επίσκοπος των Αθηναίων, βρήκε μαρτυρικό θάνατο με τους διωγμούς του αυτοκράτορα Δομιτιανού και η Εκκλησία μας τον τιμά ως άγιος στις 3 Οκτωβρίου. Είναι ο Πολιούχος των Αθηνών.

Αφήνοντας την πόλη του πολιτισμού και των τεχνών ο Απόστολος Παύλος επισκέφτηκε την Κόρινθο που εκείνη την εποχή ήταν ονομαστό κέντρο εμπορίου και συγκέντρωνε κόσμο από κάθε γωνιά της γης. Εκεί ο Απόστολος Παύλος γνώρισε ένα ζευγάρι Χριστιανών, **τον Ακύλα και την Πρίσκιλλα** που ήταν εβραίοι, διωγμένοι από τη Ρώμη. Ήταν σκηνοποιοί όπως και ο Απόστολος Παύλος και έτσι με χαρά τον δέχτηκαν στο εργαστήριο τους να εργαστεί, για να έχει όσα θα του χρειάζονταν να ζει. Ο Απόστολος Παύλος όπως και στις άλλες πόλεις, ξεκίνησε να πηγαίνει στην εβραϊκή συναγωγή, όπου συνομιλούσε με Ιουδαίους και Έλληνες. Δεν πέρασε πολύς καιρός και ο Παύλος υποδέχτηκε με χαρά τους αγαπημένους του συνεργάτες, **Σίλα και Τιμόθεο** από τη Μακεδονία. Οι αφηγήσεις του Σίλα και του Τιμόθεου έδωσαν μεγάλη χαρά στον Απόστολο. Του μετέφεραν τα νέα από την Βέροια αλλά και απορίες Χριστιανών της Θεσσαλονίκης.

Αυτές τα ερωτήματα των Χριστιανών της Θεσσαλονίκης στάθηκαν η αφορμή για να γράψει ο Απόστολος Παύλος, το 51 μ.Χ., την πρώτη «Επιστολή προς Θεσσαλονικείς». Η θεόπνευστη αυτή επιστολή ήταν το πρώτο βιβλίο της Καινής Διαθήκης, που γραφόταν μέχρι τότε.

Δεκαοκτώ μήνες έμεινε ο Απόστολος Παύλος στην Κόρινθο και πολλοί πίστεψαν και βαπτίστηκαν. Ανάμεσα τους ο Στέφανος, ο Ιούστος, ο αποσυνάγωγος Κρίσπος κι άλλοι. Τώρα πια για να αποφύγει τον φανατισμό και τη σκληρότητα των εβραίων δίδασκε στο σπίτι του Ιούστου. Με εργατικότητα, ζήλο και ενθουσιασμό από όλους αλλά και τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος η Χριστιανική Εκκλησία της Κορίνθου μεγάλωνε και στέριωνε.

Αυτή η πρόοδος όμως οδήγησε και πάλι τους φανατικούς εβραίους εναντίον του Αποστόλου Παύλου. Με αρχηγό τον αρχισυνάγωγο Σωσθένη συνέλαβαν τον Παύλο και τον οδήγησαν στον ανθύπατο Γαλλίωνα, άνθρωπο μορφωμένο και συνετό που κατάλαβε την αθωότητα του Παύλου, τον ελευθέρωσε κι έδωσε τους φανατικούς εβραίους.

Μετά από αυτά τα γεγονότα ο Απόστολος Παύλος κατάλαβε πως η δεύτερη περιοδεία του είχε φτάσει στο τέλος. Είχε σπείρει το λόγο του Θεού απλόχερα και το εύφορο χώμα της Ελλάδας το είχε δεχτεί. Έτσι ο Απόστολος Παύλος με τους συνεργάτες του αναχώρησε για τη Συρία. Στο δρόμο του σταμάτησε στην Έφεσο και στη Καισάρεια της Παλαιστίνης. Έτσι τελείωσε η δεύτερη περιοδεία του «αποστόλου των Εθνών» Παύλου.

Προτάσεις διδασκαλίας

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για την β περιοδεία του Αποστόλου Παύλου μέσα από:

1. Ακουστικό υλικό

<https://www.youtube.com/watch?v=vMZtZXQTMCA>

2. Power point παρουσίαση

<http://thrisk2016.blogspot.com/2016/10/blog-post.html>

<https://www.slideshare.net/ssuser0bc802/ss-77082959>

3. Εικόνες

Από τον Ορθόδοξο Συναξαριστή

https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82+%CF%84%CE%BF%CF%85+%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85+%CF%80%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKewifxaPBk-3fAhWBKlAKHcbeBigQ_AUIDigB&biw=1024&bih=750#imgrc=83eI3-sOKOK5RM:

4. Βιβλία για τον Απόστολο Παύλο

Το όνομα μου έχει Άγιο..... Απόστολος Παύλος. Εκδόσεις Σαΐτη.

Διαθεματική προσέγγιση

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

∅ Γλώσσα :

Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη

<https://www.youtube.com/watch?v=sVQEDjces3g>

- Γνωριμία με τις άγνωστες λέξεις.
- Παιχνίδι με συνώνυμα και αντίθετα.
- Παράγωγα με την λέξη αγάπη.
- Άσκηση στον προφορικό λόγο.
- Γράφοντας για την Αγάπη.
- Ανάγνωση και κατανόηση του κειμένου και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.
- Αφήγηση, περιληπτική απόδοση κειμένου για την β' περιοδεία του Αποστόλου Παύλου.

ΑΓΑΠΗ

**Φρόντισες, παιδάκι μου, χέρια πληγωμένα;
Σκούπισες και στέγνωσες μάτια δακρυσιμένα;
Άπλωσες το χέρι σου σ'έναν πεινασμένο
Κι ένιωσες ανάλαφρο, τρισευτυχισμένο;
Αγαπάς πολύ κι ώρα σου καλή!**

**Πόνεσε η ψυχούλα σου για μιαν αδικία;
Δέχτηκες αγόγγυστα μια μικρή θυσία;
Στο θλιμμένο χάρισες το χαμόγελό σου
Κι η χαρά πλημμύρισε τον τρελό εαυτό σου;
Αγαπάς πολύ κι ώρα σου καλή:**

**Χαίρεσαι, όταν χαίρονται κι όταν κλαίν λυπάσαι
Και ποτέ σου τ' άδικο δε θα 'θελες να 'σαι;
Αγαπάς πολύ κι ώρα σου καλή:
Κι όσο στην ψυχούλα σου η αγάπη μένει
Θα' ναι κι η ζωούλα σου φως πλημμυρισμένη.
Αντρέας Κωνσταντινίδης**

∅ Ιστορία :

- Γνωριμία με τις ελληνικές πόλεις της δεύτερης περιόδου, Βέροια και Θεσσαλονίκη.
- Ας γίνουμε αρχαιολόγοι. Παιχνίδι γνώσεων με θέμα την ιστορία των δύο πόλεων.

∅ Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή :

Ας ζήσουμε με αγάπη. Τα είδη της αγάπης. Η αγάπη στη ζωή μας. Αγαπώ σημαίνει προσφέρω. Αγαπώ σημαίνει μοιράζομαι και προσφέρω σε αυτούς που έχουν ανάγκη. Ποιοι έχουν ανάγκη σήμερα.

∅ Θρησκευτικά:

Την Μεγάλη Πέμπτη στο Μυστικό Δείπνο ο Ιησούς έδωσε στους μαθητές του μια εντολή

**"Εντολήν καινήν δίδωμι υμίν
ίνα αγαπάτε αλλήλους ..."**

∅ Γεωγραφία : Γνωριμία με την Ανατολική Μεσόγειο και τις πόλεις, και άλλα γεωφυσικά στοιχεία συνέχεια από το προηγούμενο κεφάλαιο με έμφαση στις Ελληνικές πόλεις της δεύτερης περιόδου του Αποστόλου Παύλου

∅ Εικαστικά :

- Βυζαντινή αγιογραφία , εικονογραφία – τοιχογραφία, δημιουργία αφίσας με φωτογραφίες ναών.
- Μικροί αγιογράφοι εν δράσει

<https://www.culturenow.gr/mikroi-agiografoi-en-drasei-sto-vyzantino-kai-xristianiko-moyseio/>

∅ Μουσική :

Όπου υπάρχει αγάπη

<https://www.youtube.com/watch?v=eO6oSohQppo>

Τα τραγούδια της αγάπης (παιδική χορωδία Σπ. Λάμπρου)

<https://www.youtube.com/watch?v=8WeAqTSe-w0>

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Διαφημίζω την αγάπη

Τα παιδιά καλούνται να φτιάξουν μια αφίσα με θέμα την Αγάπη. Θα πρέπει να χωριστούν σε ομάδες και κάθε ομάδα να φτιάξει την δική της αφίσα. Η αφίσα θα πρέπει να έχει το σύνθημα της, τις εικόνες της που μπορεί να τις έχουν ζωγραφίσει τα παιδιά ή να είναι προϊόν κολάζ και τέλος να έχει και ένα θέμα. Η καλύτερη αφίσα μπορεί να αναπαραχθεί σε αντίτυπα και να μοιραστεί στο σχολείο ή την ενορία.

Πχ. Σύνθημα : Δώσε και εσύ αγάπη όπως και όσο μπορείς.

ΜΙΑ ΑΠΡΟΣΜΕΝΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Το κεφάλαιο αυτό καλύπτει ένα πολύ κρίσιμο κρίκο της αλυσίδας της Ιστορίας της Εκκλησίας μας. Είμαστε στην εποχή, που σιγά σιγά πεθαίνουν τα μέλη της γενιάς εκείνης που γνώρισαν από κοντά τον Χριστό μας ή του Μαθητές Του ή ακόμη και τον Απόστολο Παύλο. Το ερώτημα είναι κρίσιμο:

Θα καταφέρει η Εκκλησία να επιβιώσει, τώρα που δεν υπάρχει ο ζήλος των Μαθητών και η καταλυτική παρουσία τους; Κι ακόμη, θα καταφέρει η Εκκλησία να διατηρήσει ανόθευτη την διδασκαλία της;

Η περίοδος αυτή αποδεικνύει περίτρανα πως η υπόσχεση που έδωσε ο Χριστός, πως θα παραμείνει με τους πιστούς «μέχρις συντελείας του αιώνος» (Μτθ. 28,20) τηρήθηκε στα πρόσωπα των πρώτων Πατέρων της Εκκλησίας, οι περισσότεροι από τους οποίους πότισαν με το αίμα τους το δέντρο της πίστης.

Αν κανείς παραμείνει μόνον στα ιστορικά στοιχεία, δεν καταφέρει να αποτυπώσει στο μυαλό των παιδιών κάτι περισσότερο από ένα κατάλογο ονομάτων. Όπως πάντα, ζητούμενο είναι η οικειότητα που πρέπει να αναπτυχτεί ανάμεσα σ' αυτά και τις αγιασμένες αυτές μορφές των πρώτων αιώνων. Γι' αυτό τον λόγο, θα σου παρουσιάσω

ενδεικτικά τον Άγιο Ιγνάτιο, σε μια πρόταση διδασκαλίας, η οποία μπορεί να μεταφερθεί σε οποιονδήποτε Άγιο της εποχής που θα προτιμήσεις.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να αισθανθούν τα παιδιά οικειότητα με τους Πατέρες των πρώτων Χριστιανικών χρόνων.
- Να συνειδητοποιήσουν πως η εκκλησία, με πολύ αγώνα και πολύ αίμα κράτησε ανόθευτη την αυθεντική πίστη, όπως την παρέλαβε από τον Χριστό και τους Αποστόλους.
- Να εκτιμήσουν τη θυσία των Πατέρων της Εκκλησίας και τη μεγάλη τους αγάπη στον Χριστό, αγάπη που προτίμησαν ακόμη και από την ίδια τους τη ζωή.

Σήμερα μαθαίνω:

Για τους πρώτους Αποστολικούς Πατέρες και τους αγώνες της πρώτης Εκκλησίας.

Ερωτήσεις προθέρμανσης:

- Σε ποια εποχή βρισκόμαστε;
- Ποιο Μυστήριο της Εκκλησίας μας συνεχίζει το έργο των Αποστόλων του Χριστού;
- Πώς λέγονται εκείνοι που συνεχίζουν να τελούν τα Μυστήρια και να μεταδίδουν τη Θεία Χάρη, ακριβώς όπως και οι Απόστολοι είχαν αυτή τη δυνατότητα, που τους δόθηκε από τον Χριστό;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

Αποστολικοί πατέρες ονομάζονται οι πρώτοι Χριστιανοί συγγραφείς που έζησαν μαζί ή μετά τους αποστόλους και υπήρξαν μαθητές, συνοδοί, αυτόπτες και αυτήκοοι των Αποστόλων. Οι αποστολικοί πατέρες έζησαν τον 1ο αιώνα μ.Χ και μέχρι τις αρχές του 2ου. Οι συγγραφείς που ακολουθούν ονομάζονται απλώς πατέρες, ή συχνά μεταποστολικοί Πατέρες.

Τα γραπτά τους έργα είναι μεγάλης σημασίας για την Χριστιανική εκκλησία, έχουν μεγάλο κύρος, γιατί, επειδή ακριβώς έζησαν μαζί ή ακριβώς μετά τους Αποστόλους διατηρούν πολλές Αποστολικές παραδόσεις. Οι πρώτοι αποστολικοί πατέρες ήταν πέντε:

-Άγιος Κλήμης, επίσκοπος Ρώμης

Αν και δεν είναι πολλά γνωστά για την ζωή του, γνωρίζουμε πως ήταν ο τρίτος επίσκοπος Ρώμης και πως είχε μαρτυρικό θάνατο επί αυτοκράτορα Δομιτιανού. Η μνήμη του εορτάζεται στις 24 Νοεμβρίου. Όταν στην εκκλησία της Κορίνθου ξέσπασαν ταραχές ανάμεσα στους Χριστιανούς ο Άγιος Κλήμης έγραψε μια επιστολή προς τους Χριστιανούς και τους διδάσκει ταπείνωση, ομόνοια, μετάνοια και αγάπη.

-Άγιος Ιγνάτιος, επίσκοπος Αντιοχείας

Ο Άγιος Ιγνάτιος ήταν μαθητής του Αποστόλου Ιωάννη και ονομάστηκε «Θεοφόρος». Ήταν ο δεύτερος επίσκοπος της Αντιόχειας και ήταν τόσο σπουδαία και μεγάλη η δράση και το έργο του που ο αυτοκράτορας Τραϊανός θέλησε να τον τιμωρήσει για να φοβηθούν και να παραδειγματιστούν και οι άλλοι Χριστιανοί. Οι Ρωμαίοι τον μετέφεραν με πλοίο και ατέλειωτες πεζοπορίες στην Ρώμη όπου βρήκε μαρτυρικό θάνατο στη Ρωμαϊκή αρένα. Η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του στις 20 Δεκεμβρίου. Από το έργο του σώζονται επτά επιστολές που έγραψε ο Άγιος Ιγνάτιος κατά την διάρκεια του μαρτυρίου του. Οι επιστολές του είναι γεμάτες από συμβουλές, νουθεσίες και φανερώνουν την αγάπη του για τον Χριστό και την εκκλησία.

-Άγιος Πολύκαρπος, επίσκοπος Σμύρνης

Μαθητής του Αποστόλου Ιωάννη ήταν και ο Άγιος Πολύκαρπος. Ήταν πολύ δραστήριος ποιμενάρχης και έγινε επίσκοπος Σμύρνης. Είχε αφιερώσει την ζωή του στη διάδοση του Χριστιανισμού και μαρτύρησε στη Σμύρνη στις 23 Φεβρουαρίου του 156 μ.Χ. Από το σημαντικό έργο του έχει σωθεί μια επιστολή προς Φιλιππησίους στην οποία υπάρχουν συμβουλές για την συνέχιση του έργου της εκκλησίας αλλά και πολύτιμο ιστορικό υλικό για την εποχή.

-Ο Έρμάς, σύμφωνα με την χριστιανική παράδοση, ορίστηκε επίσκοπος στους Φιλίππους της Μακεδονίας.

Αν και λίγα είναι γνωστά για την ζωή του φαίνεται πως ήταν δούλος πλούσιας γυναίκας η οποία τον άφησε τελικώς ελεύθερο. Ασχολήθηκε με το εμπόριο και πλούτισε, αλλά γρήγορα έχασε τα πλούτη του. Όμως ήταν πάντα αισιόδοξος. Σ' αυτόν αποδίδουν ο Ωριγένης, ο Ευσέβιος, και άλλοι, το γνωστό συγγραφικό έργο με τον τίτλο ο «ποιμήν». Το έργο αυτό δείχνει που οδηγεί η αμαρτία τον άνθρωπο και διεγείρει έντονα το αίσθημα της μετάνοιας και ειρήνης με τον Θεό. Το θαυμαστό αυτό έργο υπάρχει στην Λατινική μετάφραση αλλά κατά τον 19ο αιώνα βρέθηκε και το Ελληνικό πρωτότυπο.

-Ο Παπίας Ιεραπόλεως ήταν Χριστιανός επίσκοπος στην Ιεράπολη της Φρυγίας και πολύ σπουδαία μορφή της πρωτοχριστιανικής περιόδου.

Σύμφωνα με τον Ειρηναίο ήταν μαθητής του Αποστόλου Ιωάννη και πολύτιμος συνεργάτης του επισκόπου Σμύρνης Πολύκαρπου. Πέθανε μαρτυρικά στην Πέργαμο.

Η σπουδαιότητα του έργου των αποστολικών πατέρων.

Το έργο των αποστολικών πατέρων είχε μεγάλη σημασία και σπουδαιότητα για την ενότητα και τη σταθεροποίηση της Χριστιανικής Εκκλησίας στο εχθρικό περιβάλλον το οποίο προσπαθούσε να επιβιώσει. Όταν η δράση των αποστόλων σταμάτησε, ο Χριστιανισμός παρέμεινε μία θρησκεία με σκορπισμένες κοινότητες στην αχανή ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Τότε παρουσιάζονται τα πρώτα προβλήματα και ο κίνδυνος νοθεία της πίστεως καθώς η πρόσβαση στα γνήσια αποστολικά κείμενα ήταν περιορισμένη. **Ο Ιουδαϊσμός, αλλά και εσωτερικά εκκλησιαστικά ζητήματα προβληματίζουν την πρώτη Εκκλησία.**

Όμως οι Αποστολικοί Πατέρες τόσο με το κύρος τους όσο και με το γραπτό τους έργο αναλαμβάνουν να δώσουν απαντήσεις και λύσεις στα προβλήματα των τοπικών εκκλησιών. Έγιναν ποιμένες τοπικών εκκλησιών φροντίζοντας την πνευματική καλλιέργεια των Χριστιανών.

Το έργο των αποστολικών πατέρων είναι και κοινωνικό καθώς φροντίζουν να γράφουν για την προστασία των αδυνάτων, των παιδιών, των γυναικών, να προστατεύουν τους δούλους και τα ορφανά.

Η διδασκαλία των Αποστολικών Πατέρων

Με την διδασκαλία τους οι Αποστολικοί Πατέρες φανερώνουν και εκφράζουν την άμεση και ζωντανή παράδοση της Εκκλησίας, που είναι προφορική και πρέπει να διαφυλαχθεί σε μια εποχή που το άγιο ευαγγέλιο δεν έχει ακόμα συνταχθεί σε ένα ενιαίο σώμα.

Προτάσεις διδασκαλίας

Ας προσεγγίσουμε λίγο περισσότερο τον Άγιο Ιγνάτιο:

Η ιστορία λέει παιδιά μου ότι τον άγιο Ιγνάτιο τον πήρε στα άγια χέρια του ο Χριστός μας όταν δίδασκε κάποτε στα Ιεροσόλυμα. Τον κράτησε και είπε:

- Όποιος δεν ταπεινώνει τον εαυτό του σαν αυτό το μικρό παιδί, δεν μπορεί να μπει στην βασιλεία των Ουρανών και όποιος υποδεχτεί ένα απ' αυτά τα παιδιά στο όνομά μου, εμένα δέχεται.

Έτσι φανερώθηκε απο νωρίς η αγάπη του Ιγνάτιου για τον Θεό.

Σαν πέρασαν τα χρόνια ο Ιγνάτιος έγινε μαθητής του ευαγγελιστή Ιωάννη και αργότερα επίσκοπος Αντιόχειας. Εκείνο τον καιρό ήταν αυτοκράτορας Ρώμης ο Τραϊανός, άνθρωπος σκληρός και πανούργος. Βρισκόταν στην Αντιόχεια γιατί ετοίμαζε εκστρατεία κατά των Περσών. Η νίκη του κατά των βαρβάρων τον είχε κάνει υπερόπτη και θέλησε να εξοντώσει και τους Χριστιανούς για να ευχαριστήσει τους ψεύτικους θεούς που πίστευε ότι τον είχαν βοηθήσει. Έστειλε λοιπόν, σ' όλα τα κάστρα προσταγές ότι όσοι Χριστιανοί δεν θελήσουν να θυσιάσουν στα είδωλα να τους βασανίζουν πρώτα σκληρά και κατόπιν να τους θανατώνουν χωρίς έλεος. Οι στρατιώτες του είπαν όμως για τον επίσκοπο Αντιοχείας που δίδασκε πίστη στον Χριστό και ταπεινοφροσύνη. Όταν τ' άκουσε αυτά ο Τραϊανός, θύμωσε τόσο πολύ. Ποιος ήταν αυτός ο επίσκοπος που απηφούσε τις διαταγές του; Ποιός ήταν αυτός ο επίσκοπος που παρακινούσε των άλλους ν' ασεβούν; Θάνατος σ' αυτόν τον επίσκοπο. Έτσι πρόσταξε να του φέρουν τον Ιγνάτιο.

- Συ είσαι ο Θεοφόρος εκείνος Ιγνάτιος που αγνοείς τα προστάγματά μας, και παρακινείς τους ανθρώπους να σέβονται τον Χριστό και το χειρότερο να καταφρονούν τους θεούς μας, είπε ο αυτοκράτορας στον επίσκοπο Ιγνάτιο.

Ο Άγιος Ιγνάτιος όμως του απάντησε με θάρρος και πίστη:

-Αλίμονο! πώς ονομάζεις θεούς τα άψυχα είδωλα; Ένας είναι ο αληθινός Θεός, ο Ιησούς Χριστός, ο μονογενής Υιός του Θεού, ο οποίος δημιούργησε όλο τον κόσμο· αν τον γνώριζες βασιλιά, θα σου στερέωνε το θρόνο της βασιλείας σου.

Μετά την θαρραλέα απάντηση του Αγίου Ιγνατίου ο αυτοκράτορας προσπάθησε να τον εξαγοράσει με αξιώματα και χρήματα αλλά πάλι ο Άγιος του απάντησε με θεία φώτιση. Βλέποντας τον ακλόνητο χαρακτήρα του ο αυτοκράτορας αποφάσισε να θανατώσει τον Άγιο Ιγνάτιο με τον ποιο φριχτό τρόπο.

Διέταξε λοιπόν να τον δέσουν και να τον στείλουν στην Ρώμη, προκειμένου να εκτελεστεί η απόφαση που πήραν για τον θάνατο του. Αλυσοδεμένος παραδίνεται σ' ένα στρατιωτικό τάγμα, για να τον οδηγήσει στην Ρώμη, όπου επρόκειτο να τον ρίξουν στο θέατρο με σκοπό να τον κατασπαράξουν τ' άγρια θηρία.

Έτσι ο άγιος Ιγνάτιος ο Θεοφόρος οδηγείται στην Ρώμη. Η χαρά του είναι μεγάλη. Από καιρό ποθούσε τέτοιο θάνατο, για να πάει κοντά στον Σωτήρα Χριστό. Ευχαριστούσε μεγαλόφωνα τον Κύριο. Και κάνοντας προσευχή παρακάλεσε για την Εκκλησία, παραδίδοντας στον Θεό την ποιμήνη του με δάκρυα στα μάτια και παρακαλώντας τον να τους σκεπάζει και να τους διαφυλάττει στην ευσέβεια μέχρι τέλους.

Το θέατρο ήταν γεμάτο από κόσμο όταν οι στρατιώτες τον παρουσίασαν στο θέατρο. Ο άγιος, όταν είδε τόσο πλήθος λαού, δεν κλονίστηκε στην πίστη του και στον πόθο για τον Χριστό αλλά είπε:

- Άντρες Ρωμαίοι και θεατές του αγώνα μου, να ξέρετε ότι δεν έκανα κανένα έγκλημα ούτε έφταιξα σε τίποτα, αλλ' αυτόν τον θάνατο τον δέχομαι χαρούμενα για να συναντήσω τον αληθινό Θεό.

Από το άγιο σώμα του Αγίου δεν έμεινε τίποτε παρά μόνο λίγα μεγάλα λείψανα, τα οποία συμμαζέψαν οι πιστοί, αφού τελείωσε το θέαμα. Τα ενταφίασαν σε ξένο επίσημο τόπο με όλες τις καθιερωμένες τιμές και μ' ευλάβεια μεγάλη στις είκοσι Δεκεμβρίου. Μετά από καιρό μετακόμισαν τα οστά του στην Αντιόχεια. Μαρτύρησε επί Τραϊανού πιθανόν το 109 η 110 μ.Χ.

- Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΤΟΥ:

Η περίπτωση του αγίου Ιγνατίου μοιάζει να αποτελεί όντως «δάκτυλο Θεού». Όταν κλήθηκε στο μαρτύριο, ήταν ήδη ηλικιωμένος. Αν είχε πεθάνει από φυσικό θάνατο, θα αναγραφόταν απλώς, ως ο δεύτερος επίσκοπος της Αντιόχειας και όλης της Συρίας. Όμως, όχι μόνον μαρτύρησε, αλλά και συνέβη ένα γεγονός πρωτοφανές:

το μαρτύριό του περιφέρεται από τόπο σε τόπο. Σιδηροδέσμιος, με δεδομένη την καταδίκη του, βαδίζει από την Ανατολή στη Ρώμη. Ίσως οι δεσμώτες του να ήθελαν να τον χρησιμοποιήσουν για εκφοβισμό. Συνέβη το εντελώς αντίθετο: **Οι χριστιανικές κοινότητες τονώθηκαν με την παρουσία του, ενδυναμώθηκαν, συνειδητοποίησαν την εχθρότητα του κόσμου απέναντι στη νέα θρησκεία της αγάπης, αλλά και τη δύναμη του Θεού, στην οποία τίποτε δεν μπορεί να αντισταθεί.** Ακόμη και ο Απόστολος Παύλος, που οδηγήθηκε στη Ρώμη, ήταν κρατούμενος, όχι ήδη καταδικασμένος. Τέτοιο δείγμα αντοχής, πνευματικής διαύγειας, απόλυτης αφοσίωσης στον Χριστό, αλλά και στέρεου θεολογικού και εκκλησιολογικού λόγου, σε εποχές, όπου η Εκκλησία κυριολεκτικά αναζητά τον βηματισμό της, περικυκλωμένη από κάθε είδους κινδύνους (Ρωμαίους, Εβραίους, αιρετικούς, σχισματικούς, αλλά και την κοινωνική απαξίωση) αποτελεί οπωσδήποτε φαινόμενο μοναδικό.

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Μπροστά μας όμως έχουμε τα μικρά παιδιά μας και πρέπει, όλες αυτές οι διαστάσεις να τους δοθούν με τρόπο ελκυστικό και κατανοητό. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το ζητούμενο είναι να αισθανθούν οικεία με ένα ιστορικό πρόσωπο, ώστε να βρεθούν πρόθυμα να ακούσουν για κάποιον, τον οποίον είναι σα να γνωρίζουν προσωπικά. Στην ιστορία μας, ο Νικόλας βρίσκει αυτή την οικειότητα μέσα από ένα όνειρο. Εμείς πρέπει να αναζητήσουμε πιο ...πεζούς δρόμους. Ένας **ΠΡΩΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΓΝΑΤΙΟ** θα μπορούσε να είναι μια συζήτηση για την αγάπη.

Η ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ

- Για πέστε μου λοιπόν παιδιά μου, μήπως ξέρετε, γιατί ο Άγιος Ιγνάτιος ονομάστηκε Θεοφόρος;
- ...
- Κατ' αρχήν, για να δούμε τι λέει η λέξη; Θεο-φόρος
- Φέρει τον Θεό.
- Ακριβώς: Φέρει...μεταφέρει τον Θεό. Ξέρετε από πού προήλθε;
- ...

- Σύμφωνα με μια παράδοση, παίρνοντας τα λείψανά του για να τα ενταφιάσουν, βρήκαν πάνω στην καρδιά του χαραγμένο το όνομα του Χριστού. Τι κρύβεται πίσω από αυτή τη μαρτυρία; Ποιοι είναι γραμμένοι στην καρδιά μας;
- Αυτοί που αγαπάμε πολύ!
- Πολύ σωστά! Όλοι ήταν βέβαιοι από τα λόγια του και τις επιστολές του, πως ο Άγιος Ιγνάτιος λάτρευε τον Χριστό.
- Τον γνώρισε;
- Όχι, δεν τον γνώρισε. Είχε όμως τόση πίστη σ' Αυτό, ώστε ήταν σα να τον είχε συναντήσει. **Και είναι ένα μήνυμα και για μας, πως η πίστη μπορεί να μας φέρει τόσο κοντά στον Χριστό, σα να Τον είχαμε γνωρίσει.** Αρκεί όμως να λέμε ή να γράφουμε με αγάπη για τον Χριστό; Πώς αλλιώς αποδεικνύουμε πως Τον αγαπάμε;
- Εάν τηρούμε αυτά που λέει.
- Ωραία! Ξέρουμε λοιπόν, πως ο Άγιος Ιγνάτιος τηρούσε ακριβώς τις εντολές του Θεού. Αυτό όμως δεν του αρκούσε. Ήθελε να βαδίζει τον δρόμο που βάδισε κι Εκείνος μέχρι τέλους. Η ζωή του Χριστού πώς κατέληξε;
- Πάνω στον Σταυρό.
- Γιατί;
- Γιατί δίδαξε στους ανθρώπους την αγάπη, τη συγγνώμη. Έδειξε τον δρόμο που οδηγεί στον αληθινό Θεό. Πολλές φορές όμως, οι άνθρωποι δεν είναι έτοιμοι για αυτή τη θυσία. Τότε, οι άγιοι βαδίζουν το ίδιο δρόμο που βάδισε και ο Χριστός.
- Δηλαδή, ποιον δρόμο;
- Τον δρόμο του μαρτυρίου της αγάπης.
- Αλήθεια, πώς λέμε τους Χριστιανούς που πέθαναν με αυτό τον τρόπο;
- Μάρτυρες!
- **Να λοιπόν τι είναι ένας μάρτυρας: Κάποιος, που με τη θυσία του δίνει μαρτυρία της αγάπης του για τον Χριστό.** Για φανταστείτε όμως, αν όλοι οι Χριστιανοί, μπροστά στο θάνατο δειλίαζαν, τι θα γινόταν με την πίστη του Χριστού;
- Θα είχε χαθεί!
- Πολύ σωστά! Στους μάρτυρες λοιπόν οφείλουμε την πίστη μας στον αληθινό Θεό. Το αίμα τους έθρεψε την Εκκλησία.

- Και σήμερα, ποιος τη θρέφει, αφού το Κολοσσαίο υπάρχει μόνο στα ηλεκτρονικά παιχνίδια;
- Τη θρέφουν, όσοι ακολουθούν το παράδειγμά τους, το μήνυμά τους.
- Ποιο είναι αυτό;
- **ΠΑΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ!** Όποιος αποφασίζει να απαρνηθεί όλα εκείνα, που τον χωρίζουν από τον Θεό –πάθη, αδικίες- είναι στην πραγματικότητα ένας μάρτυρας. Όχι μόνο για τον αγώνα του να τα διώξει από την ψυχή του, αλλά και για το μήνυμα ου δίνει στους ανθρώπους για τον αληθινό Θεό, που μας θέλει καλούς, έντιμους, συμπονετικούς, αγίους, όπως Άγιος είναι και Εκείνος, όπως ήταν και ο Άγιος Ιγνάτιος. Αυτός είναι ο δρόμος που σας είπα πριν: ο δρόμος του αγώνα και της αγιότητας, που οδηγεί στην αγκαλιά του Ουράνιου Πατέρα. Και για να μείνει ανοικτός αυτός ο δρόμος, χρειάζεται πίστη και θυσίες. Απ' όλους μας.

ΚΑΤΑΚΟΜΒΕΣ – ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Όλες οι μεγάλες ιδεολογίες γεννήθηκαν σε παλάτια και μέγαρα. Σκοπός τους ήταν να εντυπωσιάσουν τον λαό και να βρουν οπαδούς. Μέσα στη ιστορία, σε όλη τη γη, οι ισχυροί της γης γνωρίζουν πως ο λαός, ο κάθε λαό, αναζητά πάντα ένα ηγέτη να λατρέψει και να ακολουθήσει. Κι όταν κλείσει ο κύκλος του –διότι πάντα κλείνει ο κύκλος ακόμη και του πιο ένδοξου ηγέτη- τα μάτια στρέφονται στον διάδοχο.

Η ιστορία του Χριστιανισμού διαφέρει. **Αυτή η πίστη, που συνεχίζει να επηρεάζει δισεκατομμύρια ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, γεννήθηκε πρώτα σε ένα υπερώο, σε ένα μεγάλο δώμα δηλαδή, και τα χρόνια της ανάπτυξής της πέρασαν μέσα σε στοές, φτιαγμένες για νεκρούς. Αυτές ήταν οι κατακόμβες.**

Ίσως μόνον άνθρωποι που έχουν εργαστεί σε ορυχείο μπορούν να συνειδητοποιήσουν τι σημαίνει να ζεις έστω και για λίγες ώρες, σε στοές σκαμμένες μέσα στη γη. Αξίζει πραγματικά τον κόπο, να βρεθείς έστω και για μια φορά σε κατακόμβη. Το συναίσθημα είναι απεριγράπτο. Και να φανταστεί κανείς πως πλέον οι κατακόμβες φωτίζονται από ηλεκτρικό φως. Την εποχή εκείνη, το φως μικρών πυρσών θα πρέπει να τους έδινε μια ατμόσφαιρα απόκοσμη.

Ας βοηθήσουμε τα παιδιά να φανταστούν, όχι μόνο την ατμόσφαιρα, αλλά και τα συναισθήματα. **Τον φόβο, την αγωνία, τον κίνδυνο.** Πόσες φορές δεν θα βρέθηκαν προδότες να αποκαλύψουν τις μυστικές συγκεντρώσεις. Πόσες φορές δεν θα τρομοκρατήθηκαν τα μικρά παιδιά να καταβαίνουν μέσα στο σκοτάδι κάτω από τη γη. Αλλά και πόση πίστη, πόση προσευχή δεν πότισαν αυτούς τους στενούς διαδρόμους, πόση κατάνυξη και πόσα δάκρυα δεν θα χύθηκαν την ώρα που μοιράζονταν το σώμα και το αίμα του Χριστού, πάνω σε ένα μνήμα μάρτυρα, αντί για Αγία Τράπεζα.

Ας μάθουν στο σημείο αυτό τα παιδιά, πως **κάθε Αγία Τράπεζα, σε κάθε Χριστιανικό ναό, έχει στα θεμέλιά της ένα μικρό τεμάχιο από λείψανο μάρτυρα, ως μια μακρινή ανάμνηση της εποχής των κατακομβών.**

Μέσα στις κατακόμβες γεννήθηκαν όλα εκείνα τα στοιχεία που σήμερα αποτελούν όλο τον πλούτο της πίστης μας. Εκεί ακούστηκαν οι πρώτοι ύμνοι, που εξελίχθηκαν στην ανυπέβλητη **εκκλησιαστική υμνωδία**. Εκεί, για πρώτη φορά εικονίστηκαν τα σύμβολα που αναπαριστούν τον Χριστό ως ποιμένα, πρόσωπα μαρτύρων, σύμβολα, που εξελίχθηκαν στην **Χριστιανική εικονογραφία**. Εκεί πρωτοδιαβάστηκαν οι επιστολές των Αποστόλων και τα πρώτα χωρία των Ευαγγελίων. Εκεί λέχθηκαν τα πρώτα λόγια που εξελίχθηκαν στις υπέροχες **Χριστιανικές ακολουθίες**.

Ας τα μεταφέρουμε αυτά στα παιδιά, για να συνειδητοποιήσουν πως σε κάθε λειτουργία είναι σα να γυρνάμε το ρολόι της ιστορίας της Εκκλησίας και βρισκόμαστε σ' εκείνες τις εποχές. Πολλές από τις μορφές που είναι αγιογραφημένες στους τοίχους μιας εκκλησίας βρέθηκαν συχνά και πιθανόν συνελήφθησαν σε κατακόμβη. Και πόσοι ακόμη που τα ονόματά τους χάθηκαν, αλλά είναι καταγραμμένα στα κατάστιχα του Θεού.

Ας γυρίζουμε έστω μ]και αμυδρά σε εποχές που η πίστη κόστιζε και ο σταυρός στο στήθος πολλές φορές στοίχιζε κάποιου μάρτυρα τη ζωή.

Όλα αυτά ας συμβάλλουν στην αίσθηση των παιδιών, πως αν βρίσκονται σήμερα σε μια εκκλησία και δοξάζουν τον Θεό ή κοινωνούν το Σώμα και το Αίμα Του, είναι γιατί κάποιος με το αίμα τους άφησαν αυτή την κληρονομιά της ζωής, που σήμερα, πολλές φορές, δεν εκτιμάμε και τη θεωρούμε αυτονόητη, ίσως και βαρετή.

Ιδεολογίες άπειρες στην ανθρώπινη ιστορία πέρασαν και χάθηκαν. Και η πίστη μας, που στα μάτια των ισχυρών ξεκίνησε χαμένη, ζει μέχρι σήμερα, γιατί στο θεμέλιό της δεν υπάρχει, ούτε η ιδιοτέλεια, ούτε η αρχομανία αλλά **το αίμα κάποιων που πέθαναν για να ζήσει ο κόσμος.**

Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν τα γεγονότα, τις εξελίξεις και τις δυσκολίες των Χριστιανών.
- Να εξοικειωθούν με τη μελέτη μνημείων.
- Να γνωρίσουν τις ρίζες της εκκλησιαστικής τέχνης.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για τις κατακόμβες και την σημασία τους στη ζωή των πρώτων Χριστιανών.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. Πως πιστεύετε ότι ζούσαν οι πρώτοι Χριστιανοί;
2. Είχαν εκκλησίες όπως σήμερα για να λατρεύουν τον Χριστό;
3. Έχουμε ακούσει τι είναι οι κατακόμβες;
4. Ποιά ήταν η χρήση τους;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Οι πρώτοι Χριστιανοί και οι κατακόμβες

Οι κατακόμβες ήταν υπόγεια κοιμητήρια σε μεγάλες υπαίθριες εκτάσεις που ιδιοκτήτες ήταν πλούσιοι πιστοί. Οι κατακόμβες βρίσκονταν έξω από την πόλη. Ήταν γνωστές από τα προ Χριστού χρόνια και αποτελούνταν από υπόγειες σήραγγες και στοές που έμοιαζαν με λαβύρινθο. Είχαν πολλά χιλιόμετρα μήκος και συχνά είχαν και πολλούς ορόφους.

Η λέξη «κατακόμβη» παράγεται από την πρόθεση κατά και την λέξη «κύμβη» που σημαίνει τύμβος, τάφος.

Οι κατακόμβες χρησιμοποιήθηκαν από τους Χριστιανούς όχι μόνο σε εποχές διωγμών αλλά και για να συναντηθούν, να ακούσουν το κήρυγμα αλλά και να θάψουν τους νεκρούς μάρτυρες. Πολύ περισσότερο όμως χρησιμοποιήθηκαν τη περίοδο των διωγμών γιατί ήταν ασφαλές μέρος για να συγκεντρώνονται οι πιστοί. **Εκεί τιμούσαν τη μνήμη των νεκρών τους και λάτρευαν το Χριστό.**

Στις κατακόμβες κατέφευγαν οι Χριστιανοί όταν τους καταδίωκαν οι εθνικοί για να τους αναγκάσουν να αρνηθούν την πίστη τους και τους βασάνιζαν σκληρά. Πολλές φορές όμως οι κατακόμβες ήταν και τόποι λατρείας και εκεί στον τάφο ενός μάρτυρα ή ενός σεβάσμιου πιστού έτρωγαν τον αγιασμένο άρτο και έπιναν τον αγιασμένο οίνο και υμνολογούσαν το Θεό. **Κατά τους διωγμούς οι κατακόμβες πλουτίζονταν από τάφους νέων μαρτύρων που έχαναν τη ζωή τους κάτω από φρικτά βασανιστήρια.**

Μπορούμε να βρούμε κατακόμβες σε πολλά μέρη όπως στην Ιταλία, 60 κατακόμβες με πολλές χιλιάδες τάφους υπάρχουν στη Ρώμη, αλλά και στην Αίγυπτο, την Παλαιστίνη, τη Συρία.

Στην Ελλάδα κατακόμβες βρίσκουμε στη Μήλο και σύμφωνα με τους αρχαιολόγους κατασκευάστηκαν από το 2^ο ως 5^ο αιώνα και αποτελούνται από πολλούς διαδρόμους με πολλούς τάφους.

Η κατασκευή μιας κατακόμβης ήταν περίπλοκη διαδικασία. Τεχνίτες που ονομάζονταν «κοπιάτες», διάλεγαν πορώδες έδαφος και έσκαβαν κάθετα σκαλιά. Στη συνέχεια προχωρούσαν μέσα στη γη και δημιουργούσαν μια μεγάλη σήραγγα που την διακλάδωναν προς κάθε κατεύθυνση, όσο επέτρεπε το έδαφος. Στη συνέχεια έσκαβαν πάλι κάθετα σκαλιά για να κατέβουν ένα επίπεδο και δημιουργούσαν μια καινούρια σήραγγα με διακλαδώσεις κάτω ακριβώς από την προηγούμενη. Έτσι δημιουργούσαν υπόγειους ορόφους.

Ένα δείγμα τέτοιας κατακόμβης είναι του αγίου Καλλίστου που βρίσκεται έξω από τη Ρώμη και έχει 5 υπόγειους ορόφους με συνολικό βάθος 25 μέτρα. Γνωστές είναι και οι κατακόμβες του αγίου Σεβαστιανού και της Αγίας Πρίσκιλλας στη Ρώμη.

Αέρας και φως έμπαινε στις κατακόμβες από κρυφούς φωταγωγούς και από λύχνους.

Οι τάφοι ήταν στο δάπεδο του διαδρόμου, και περισσότερο στα τοιχώματα, ο ένας πάνω στον άλλο. Το πάνω μέρος ήταν αψιδωτό και ονομαζόταν αρκοσόλιο. Σε ορισμένους τάφους υπάρχουν πλάκες με επιγραφές. Στο σημείο που διασταυρώνονται οι διάδρομοι δημιουργούνται νεκρικοί θάλαμοι και ήταν το σημείο συγκέντρωσης των πιστών για τη λατρεία τους.

Σε μεγάλες επιφάνειες των κατακομβών υπάρχουν συμβολικές παραστάσεις καθώς οι Χριστιανοί χρησιμοποιούσαν διάφορα σχέδια και χαρακτηριστική για να διακοσμήσουν τις κατακόμβες .

Τα θέματα που χρησιμοποιούσαν για να διακοσμήσουν τις κατακόμβες ήταν είτε από την Παλαιά Διαθήκη όπως ο Νώε στην Κιβωτό, η Θυσία του Αβραάμ, οι τρεις παίδες, ο Δανιήλ στο λάκκο των λιονταριών, ο Ιωνάς που σώζεται από την κοιλιά του κήτους **είτε από την Καινή Διαθήκη** όπως η Βάπτισμα του Χριστού, η Ανάσταση του Λαζάρου, ο γάμος στη Κανά και άλλα.

Υπάρχουν επίσης θέματα από το φυσικό κόσμο όπως η άμπελος από το λόγο του Χριστού «εγώ είμαι το αμπέλι και εσείς τα κλήματα» αλλά και το περιστέρι που συμβολίζει την ειρήνη το αρνί, το ψάρι, κ.α.

Στις κατακόμβες υπάρχει επίσης και ο Σταυρός σε κάθε μορφή Ελληνικός, χιαστός ή του Αγίου Ανδρέα, Βυζαντινός και σε συνδυασμό με το μονόγραμμα Ι.Χ του Χριστού.

Αν και οι κατακόμβες είναι χώρος ταφής τα θέματα που βρίσκουμε είναι η ελπίδα της αναστάσεως και η αισιοδοξία της αιωνιότητας.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως οι κατακόμβες είναι πραγματικά «κοιμητήρια» γιατί ο θάνατος είναι ύπνος προσμένοντας την ανάσταση.

Οι κατακόμβες είναι σύμβολα της θυσίας των Χριστιανών.

Προτάσεις διδασκαλίας

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για τις κατακόμβες μέσα από:

- **Ακουστικό υλικό**
Οι κατακόμβες της Μήλου
<https://www.youtube.com/watch?v=NwAuxXyk5gY>
Οι κατακόμβες του Αγίου Καλλίστου (ελληνικά)
https://www.youtube.com/watch?v=728_Q7c4hIM
- **Power point παρουσίαση**
Οι Κατακόμβες
<https://www.slideshare.net/ssuser8555a6/ss-9707149>
- **Εικόνες**
Από τον Ορθόδοξο Συναξαριστή
https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82+%CF%84%CE%BF%CF%85+%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85+%CF%80%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwifxaPBk-3fAhWBKlAKHcbeBigQ_AUIDigB&biw=1024&bih=750#imgsrc=83eI3-sOKOK5RM:
- **Βιβλία**

Μια Ανάσταση στις Κατακόμβες. Εκδόσεις Μορφή.
Ο Χιτών, εκδόσεις Άγκυρα (για παιδιά)

Διαθεματική προσέγγιση

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

∅ Γλώσσα :

Χρησιμοποιούμε ένα κείμενο από τα παραπάνω βιβλία και το συζητάμε με τα παιδιά.

Γνωριμία με τις άγνωστες λέξεις. Παιχνίδι με συνώνυμα και αντίθετα. Παράγωγα με την λέξη πίστη Άσκηση στον προφορικό λόγο. Γράφοντας για την Πίστη.

∅ Ιστορία :

- Γνωριμία με τις πόλεις που είχαν κατακόμβες.
- Ας γίνουμε αρχαιολόγοι. Παιχνίδι γνώσεων με θέμα την ιστορία των πόλεων.
- Ανακάλυψη των μεγάλων κέντρων του Χριστιανισμού της εποχής εκείνης από το Φωτόδενδρο ("Χάρτες της ιστορίας εξάπλωσης της Εκκλησίας").
- Ηλεκτρονική διεύθυνση :
<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-7569>

Παρατηρούμε και εξηγούμε τα σύμβολα που βλέπουμε στις φωτογραφίες από τις κατακόμβες με τη βοήθεια του δασκάλου:

- α. «ΙΧΘΥΣ» : Συμβολίζει τα αρχικά Ιησούς Χριστός Θεού Υιός Σωτήρ
- β. «Χριστόγραμμα» : Συμβολίζει το Χριστό
- γ. «Πλοίο (ναύς)» : Συμβολίζει την Εκκλησία
- δ. «Καλός Ποιμένας» : Συμβολίζει τον Χριστό – που αναζητά και σώζει τον άνθρωπο
- ε. «Άγκυρα» : Συμβολίζει την Ελπίδα για μια καλύτερη εποχή
- στ. «Περιστέρι» : Συμβολίζει την Ειρήνη και το Άγιο Πνεύμα
- ζ. «Φοίνικας» : Συμβολίζει την Αναγέννηση και την Ανάσταση
- η. «Προφήτης Ιωνάς»: Συμβολίζει την τριήμερη ταφή και Ανάσταση του Χριστού
- θ. «ΑΩ» : Συμβολίζει τον Θεό που είναι η Αρχή και το Τέλος.

∅ Γεωγραφία :

- Γνωριμία με τις πόλεις, και άλλα γεωφυσικά στοιχεία σχετικά με τις κατακόμβες.
- Μήλος Οι κατακόμβες της Μήλου

<http://www.imsyrou.gr> → " Ιερές Κατακόμβες Μήλου "

<http://odysseus.culture.gr> → "Μνημεία", → "Αλφαβητικός Κατάλογος", → "Κατακόμβες στην Τρυπητή".

∅ Εικαστικά :

Οι τοιχογραφίες στις κατακόμβες.

-Με ποιες παραστάσεις ήταν διακοσμημένες οι κατακόμβες και τι συμβόλιζαν αυτές;

<http://www.catacombe.roma.it/it/simbologia.php>

<http://tinyurl.com/katakombeswiki>

•

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Ομαδική κατασκευή Μαϊάνδρος

Με το πέρας του μαθήματος τα παιδιά χωρισμένα σε ομάδες φτιάχνουν ένα μαϊάνδρο όπου θα είναι κρυμμένη μια κατακόμβη. Τα χρειαστούν χαρτί, χρώματα και μολύβια.

Αφού ολοκληρώσουν την κατασκευή συζητούν για τα χρώματα, υλικά, σχήματα

κ.λπ. που επέλεξαν κι αιτιολογούν τις αποφάσεις τους. Οι ομάδες (καλό είναι να είναι ζυγός αριθμός) ανταλλάσσουν μεταξύ τους τα παιχνίδια τους και προσπαθούν κάθε ομάδα να λύσει τον μαϊάνδρο. Όποια ομάδα τελειώσει πρώτη είναι νικητής.

ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Η περίοδος των διωγμών αποτελεί την πιο ένδοξη, αλλά και την πιο αιματοβαμμένη περίοδο της ιστορίας της Εκκλησίας μας.

Από την βιαιότητα και τα τρομερά βασανιστήρια που υπέστησαν οι πρώτοι Χριστιανοί, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί ο Χριστιανισμός θεωρείται πράγματι η **μεγαλύτερη επανάσταση στην ανθρώπινη ιστορία.**

Εκ πρώτης όψεως, το γεγονός των διωγμών δεν έχει λογική εξήγηση. Τι ενοχλούσε μια ομάδα ανθρώπων, η οποία μιλούσε μόνον για αγάπη και ειρήνη, συγγνώμη και πίστη σε ένα Θεό, που από την αγάπη του για τους ανθρώπους, έγινε κι Εκείνος άνθρωπος, για να επιστρέψει ο άνθρωπος στην πρώτη του κατάσταση;

Κι όμως! Η διδασκαλία αυτή απεδείχθη πολύ περισσότερη μισητή στον κόσμο, περισσότερο μισητή κι από τυράννους ή παρανοϊκούς αυτοκράτορες. **Ο Χριστιανός παρουσιάστηκε για τον κόσμο αυτός, που με τη ζωή του αμφισβητούσε όλο το οικοδόμημα του Αρχαίου κόσμου.** Ο τρόπος ζωής του Χριστιανού αμφισβητούσε την θεότητα του αυτοκράτορα, αφού όλοι οι άνθρωποι, για τον Χριστιανισμό είμαστε ίσοι.

Ο συνειδητός Χριστιανός με τη ζωή του ήταν σα να έκρινε όλη την ανθρώπινη κτηνωδία και διαφθορά που επικρατούσε ως αυτονόητη. Ο άνθρωπος που ζει με αγάπη, αποκαλύπτει το αίσχος του μίσους, ο άνθρωπος που ζει με συγγνώμη αποκαλύπτει το αίσχος της εκδίκησης. Ο άνθρωπος που τους θεωρεί όλους αδελφούς του αμφισβητεί την εκμετάλλευση και τη δουλεία.

Όλα τα μαρτύρια των Χριστιανών δεν οφείλονται σε τίποτε άλλο από την πανάρχαια προτίμηση του ανθρώπου να προτιμά το εύκολο κακό από το δύσκολο καλό. Και επομένως να μισεί εκείνον που τον ελέγχει με τη ζωή και τις πράξεις του.

Η περίοδος των διωγμών ανήκει στο παρελθόν, τα παιδιά όμως πρέπει να καταλάβουν πως τα αίτια που τους προκάλεσαν ισχύουν πάντα. Τότε αγώνας ήταν

εναντίον αυτοκρατόρων και βασιανιστών. Σήμερα και σε κάθε εποχή, όποιος θέλει να ζήσει χριστιανικά πρέπει να ένα έτοιμος να αρνηθεί πολλά από όσα ο κόσμος θεωρεί αυτονόητα. Σε ένα κόσμο μίσους και κακίας, η αγάπη θέλει τόλμη ανάλογη με το θάρρος ενός Μάρτυρα. Σε έναν κόσμο απάτης, η τιμιότητα θέλει αποφασιστικότητα με εκείνη ενός Μάρτυρα. Σε ένα κόσμο εγωισμού, η αγάπη θέλει θάρρος και αποφασιστικότητα.

Για τον κόσμο, μάρτυρας είναι εκείνος που καταθέτει στο διδακτήριο την αλήθεια. **Στον Χριστιανισμό, μάρτυρας είναι εκείνος που ζει την αλήθεια. Και αλήθεια είναι ο Χριστός, που από τότε μας προειδοποίησε, πως όποιος θελήσει να ζει σύμφωνα με το θέλημα Του, θα βρει αντιμετώπο τον κόσμο.**

Ας μάθουν τέλος τα παιδιά, πως σε πολλά μέρη της γης, Χριστιανοί ακόμη και σήμερα, μπαίνουν στους ναούς με κίνδυνο της ζωής τους. Σε άλλα μέρη, δεν μπορείς αν κυκλοφορήσει στους δρόμους, χωρίς να κρύψεις το σταυρό που φοράς. Και σ' άλλα, αν είσαι Χριστιανός, θεωρείσαι επικίνδυνος και όποιος σε βλάψει με οποιονδήποτε τρόπο δεν έχει καμία συνέπια.

Στην πραγματικότητα, όσο υπάρχουν αληθινοί Χριστιανοί, οι διωγμοί δεν θα σταματήσουν ποτέ.

Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά τις αιτίες που προκάλεσαν τους διωγμούς των Χριστιανών.
- Να κατανοήσουν τους λόγους που παρά τις διώξεις, επιβίωσε και εξαπλώθηκε σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο.
- Να κατανοήσουν τις πολιτικές σκοπιμότητες πίσω από τις διώξεις των Χριστιανών.
- Να γνωρίσουν περισσότερα για τους μάρτυρες των διωγμών.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για τους διωγμούς των Χριστιανών και τους μάρτυρες.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

1. τι σημαίνει η λέξη διωγμός;
2. Ποιον λέμε διώκτη και ποιον διωκόμενο;
3. Για ποιο λόγο γίνονται οι διωγμοί;
4. Πόσων ειδών διωγμούς μπορεί να έχουμε; (πολιτικούς, θρησκευτικούς κ.α)
5. Οι Χριστιανοί έχουν υποστεί διωγμούς;
6. Ποιοι ήταν οι διώκτες τους;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

ΔΙΩΓΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται

Την εποχή που έζησε ο Χριστός και οι Απόστολοι σε όλο τον γνωστό κόσμο κυριαρχούσε η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία με την ειδωλολατρική θρησκεία της. **Μέσα σε αυτή την σκληρή Ρωμαϊκή κυριαρχία κατόρθωσε να ανθίσει η θρησκεία της αγάπης και το φως του Ευαγγελίου απλώθηκε από την Παλαιστίνη μέχρι την Ιταλία και από την Βόρεια Ευρώπη μέχρι την μακρινή Αφρική.** Οι λαοί διψούσαν να μάθουν για τον αληθινό Θεό. Το έργο της εξάπλωσης του Χριστιανισμού που ξεκίνησαν οι άγιοι Απόστολοι συνέχισαν οι διάδοχοι τους. Στη θαυμαστή αυτή εξάπλωση του ο Χριστιανισμός ευνοήθηκε από κάποιες προϋποθέσεις αλλά συνάντησε και εμπόδια που προσπάθησαν να σταματήσουν την εξάπλωσή του.

Ευνοϊκές προϋποθέσεις

Πέρα από την ευλογία και την προστασία του Θεού προς τους Αποστόλους και τους συνεργάτες τους σημαντικό ρόλο στην διάδοση του Χριστιανισμού έπαιξαν οι ίδιοι οι Χριστιανοί με την μεταξύ του **αγάπη, την αγνή ζωή τους και την πίστη τους.**

Άλλος ένας σημαντικός λόγος ήταν η **αυτοθυσία και το θάρρος των Χριστιανών** μπροστά στα μαρτύρια και τις κακουχίες που συχνά προκαλούσε τον θαυμασμό των Εθνικών.

Τέλος σημαντικότερο ρόλο στην διάδοση του Χριστιανισμού έπαιξε η ελληνική γλώσσα που μιλούσε όλος ο γνωστός κόσμος και διευκόλυνε το κήρυγμα των Αποστόλων.

Εμπόδια

Όμως πολλά ήταν και τα εμπόδια που συνάντησε ο Χριστιανισμός κατά την διάδοση του. Αρχικά συνάντησε τον φανατισμό των Ιουδαίων που πρώτοι καταδίωκαν τους Χριστιανούς. Αργότερα συνάντησε το μίσος και την εκδικητικότητα των Ρωμαίων που αν και αρχικά έδειξαν αδιαφορία για την νέα θρησκεία του Ναζωραίου αργότερα προκάλεσαν στον Χριστιανισμό τα μεγαλύτερα εμπόδια. **Όσο ο Χριστιανισμός εξαπλωνόταν τόσο η ρωμαϊκή αυτοκρατορία ήθελε την εξαφάνιση του δημιουργώντας τρομερούς διωγμούς κατά αθώων ανθρώπων.**

Οι διώκτες των Χριστιανών ήταν από απλοί άνθρωποι όπως οι επαγγελματίες της ειδωλολατρίας, αγαλματοποιοί, οικοδόμοι ναών, ιερείς, μάντεις, μέχρι και οι αυτοκράτορες που ήθελαν τα τους τιμούν σαν θεούς. Γιατί όμως όλοι αυτοί οι πολίτες της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας να στραφούν κατά των Χριστιανών. Ο καθένας για δικό του λόγο. Ας δούμε μερικούς:

A. Οι «Θεοί.. αυτοκράτορες».

Στις αρχές το ρωμαϊκό κράτος επέτρεπε στους υπηκόους του να λατρεύουν τους δικούς τους Θεούς. Όταν έγινε αυτοκράτορας όμως ο Καίσαρας Αύγουστος θέλησε να ενώσει όλη την αυτοκρατορία κάτω από την πολυθεϊστική θρησκεία με κέντρο την λατρεία του αυτοκράτορα. Από τότε το πρόσωπο του αυτοκράτορα ανακηρύχθηκε ιερό και έχτιζαν ναούς προς τιμή τους. Έτσι όταν οι Χριστιανοί αρνιούνταν να λατρεύουν ψεύτικους θεούς και τον αυτοκράτορα τους θεώρησαν εχθρούς της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

B. Οι ψεύτικες κατηγορίες σε βάρος των Χριστιανών.

Έχοντας κατά νου ότι οι Χριστιανοί ήταν επικίνδυνοι για την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία δεν άργησαν να κατασκευάσουν ψεύτικες κατηγορίες σε βάρος τους. Τους κατηγορούσαν ότι οι συγκεντρώσεις τους δεν ήταν για να λατρέψουν το Θεό τους αλλά για να συνωμοτήσουν εναντίον του Κράτους. Τους κατηγορούσαν πως γι' αυτό το λόγο ήταν και απόκοσμοι και δεν συμμετείχαν στις διασκεδάσεις, τα θεάματα και τους χορούς τους.

Γ. Τα εμπορικά θέματα.

Η εξάπλωση του Χριστιανισμού δημιούργησε προβλήματα και σε πολλούς επαγγελματίες της εποχής. Οι ιερείς των ειδωλολατρικών ναών δεν έβλεπαν με καλό μάτι την νέα θρησκεία αλλά και ούτε όσοι έφτιαχναν αγάλματα και αφιερώματα για τους

θεούς. Οι οικοδόμοι ναών και οι στεφανοποιοί κατάλαβαν πως οι δουλειές τους κινδύνευαν καθώς όλα τα άλλα επαγγέλματα που εξυπηρετούσαν την ειδωλολατρία κ.α.

Έτσι όλοι αυτοί εύκολα κινήθηκαν κατά των Χριστιανών και έψαχναν αφορμή για να τους κυνηγήσουν. Κάθε θεομηνία, πλημμύρα, σεισμός ή πυρκαγιά ήταν «έργο» των Χριστιανών ή το έστελναν οι θεοί τους από οργή στους Χριστιανούς, επειδή δεν τους λάτρευαν. Έτσι ξεκίνησαν οι διωγμοί και τα μαρτύρια των Χριστιανών.

Κυριότεροι διωγμοί

Οι διωγμοί κατά των Χριστιανών άρχισαν το 64 μ.Χ. όταν αυτοκράτορας ήταν ο Νέρωνας και σταμάτησαν την εποχή που έγινε αυτοκράτορας ο Μέγας Κωνσταντίνος. Άλλες εποχές οι διωγμοί ήταν πιο ήπιοι και άλλες εποχές ήταν τρομεροί και συγκλόνιζαν την αυτοκρατορία. Κάποιοι διωγμοί ήταν τοπικοί ενώ άλλοι γίνονταν σε όλη την αυτοκρατορία. Κάποιοι γίνονταν μόνο στη Ρώμη. Οι σκληρότεροι διωγμοί χωρίζονται σε τρεις εποχές.

Την πρώτη εποχή οι διωγμοί γίνονταν χωρίς διατάγματα. Τέτοιος ήταν ο διωγμός του Νέρωνα που άρχισε το 64 μ.Χ. με αφορμή την μεγάλη πυρκαγιά της Ρώμης που κράτησε 9 μέρες και κατέστρεψε τα 2/3 της πόλης. Αν και την φωτιά διέταξε ο ίδιος ο Νέρωνας για να γκρεμίσει μια περιοχή της Ρώμης, κατηγορήσε γι' αυτό τους Χριστιανούς και ξεκίνησε εναντίον τους μεγάλο διωγμό που κράτησε περίπου τέσσερα χρόνια. Ήταν ένας από τους σκληρότερους διωγμούς των Χριστιανών και σε αυτόν εκτός από τους αποστόλους Πέτρο και Παύλο, μαρτύρησαν και πολλοί άλλοι Χριστιανοί.

Ένας επίσης μεγάλος διωγμός ήταν αυτός του αυτοκράτορα Δομιτιανού. Αφορμή για το ξεκίνημα αυτού του διωγμού ήταν η άρνηση των Χριστιανών να πληρώσουν ένα φόρο που ενίσχυε την ειδωλολατρία. Ο Δομιτιανός καταδίωξε τους Χριστιανούς ανελέητα για δύο ολόκληρα χρόνια, τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του. Έκανε το διωγμό, γιατί πίστευε πως κινδύνευε η βασιλεία του από την εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πολλοί Χριστιανοί μαρτύρησαν για την πίστη τους, και οι περιουσίες τους κατασχέθηκαν από το Ρωμαϊκό κράτος. Ανάμεσα στους μάρτυρες ήταν ο Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης καθώς κι ο μαθητής του απόστολου Παύλου, Τιμόθεος.

Την δεύτερη εποχή οι διωγμοί των Χριστιανών γίνονταν με αυτοκρατορικά σημειώματα που βασίζονταν σε ρωμαϊκούς νόμους κατά της αθεΐας αλλά και της εσχάτης προδοσίας. Σε αυτή την περίοδο έχουμε τον διωγμό του αυτοκράτορα Τραϊανού που βασίλευσε από το 98 ως το 117 μ.Χ, καθόρισε τη στάση του ρωμαϊκού κράτους απέναντι των Χριστιανών. Σύμφωνα με την νομοθεσία της εποχής οι συλλαμβάνονταν μόνο ύστερα από γραφτή καταγγελία και θα δικάζονταν. Αν δέχονταν να θυσιάσουν

στους θεούς της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας θα αφήνονταν ελεύθεροι. Διαφορετικά θα καταδικάζονταν σε θάνατο. Ανάμεσα στους μάρτυρες αυτού του διωγμού ήταν κι ο επίσκοπος της Αντιόχειας Ιγνάτιος ο Θεοφόρος. Τον διωγμό του αυτοκράτορα Τραϊανού ακολούθησε ο διωγμός του αυτοκράτορα Αδριανού. Ο αυτοκράτορας Αδριανός στράφηκε αρχικά εναντίον των Ιουδαίων της Παλαιστίνης, γιατί στασίασαν κατά του ρωμαϊκού κράτους αλλά μαζί τους ξεκίνησε διωγμό και κατά των Χριστιανών.

Η Τρίτη εποχή των διωγμών ξεκίνησε με ειδικούς νόμους κατά των Χριστιανών που είχαν εφαρμογή σε όλη την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Οι γενικοί αυτοί διωγμοί άρχισαν επί εποχής αυτοκράτορα Δεκίου. Ο Δέκιος με αυστηρό διάταγμα καλούσε όλους να θυσιάσουν στα είδωλα. Για όσους δεν συμμορφώνονταν ακολουθούσαν βαριές ποινές όπως εξορία, φυλάκιση, και θάνατος. Οι Χριστιανοί τώρα διώκονται παντού και κυρίως οι επίσκοποι.

Όμως σκληρότερος όλων των διωγμών ήταν ο διωγμός του αυτοκράτορα Διοκλητιανού που έγινε από το 303 ως το 305. Ο διωγμός αυτός ονομάστηκε και «εποχή μαρτύρων» καθώς χύθηκε άφθονο Χριστιανικό αίμα. Σύμφωνα με τα διατάγματα του αυτοκράτορα καταστρέφονταν οι χριστιανικοί ναοί, καίγονταν οι Αγίες Γραφές και συλλαμβάνονταν και σκοτώνονταν οι Χριστιανοί. Σε αυτό το μεγάλο διωγμό μαρτύρησαν οι μεγαλομάρτυρες άγιοι Γεώργιος και Δημήτριος αλλά και χιλιάδες Χριστιανοί.

Ο τελευταίος μεγάλος διωγμός κατά των Χριστιανών ήταν αυτός του Μαξιμιανού που ήταν γαμπρός και διάδοχος του Διοκλητιανού. Όμως με τον θάνατο του Διοκλητιανού και το μοίρασμα της αυτοκρατορίας ο Γαλέριος είχε εξουσία μόνο στην Ανατολή, όπου και συνέχισε το διωγμό μέχρι το 311. Όταν όμως τελικά αρρώστησε και σταμάτησε το διωγμό.

Οι διωγμοί των Χριστιανών κράτησαν τρεις ολόκληρους αιώνες και είχαν σαν αποτέλεσμα τον θάνατο εκατοντάδων χιλιάδων πιστών.

Με νέφος παρομοιάζει η Αγ. Γραφή το μεγάλο πλήθος των μαρτύρων κάθε ηλικίας, που σταθεροί στην πίστη τους στο Θεό θυσιάζονταν στις αρένες και τις φυλακές. Άλλοι σταυρώθηκαν, άλλοι έγιναν τροφή στα θηρία ενώ άλλοι κάηκαν. Όλοι υπέμεναν σιωπηλά τα βασανιστήρια και προσεύχονταν στο Θεό να τους δίνει δύναμη. Η πίστη των Χριστιανών που μαρτύρησαν έγινε ένα σιωπηρό μήνυμα για την τότε κοινωνία, προσελκύοντας έτσι και άλλους στο Χριστό.

Προτάσεις διδασκαλίας

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για τους διωγμούς μέσα από:

- **Ακουστικό υλικό**

Ο άγιος Δημήτριος

<https://www.youtube.com/watch?v=OcBW1yJJ2pQ>

απόσπασμα από την ταινία Quo Vadis

<https://www.youtube.com/watch?v=QYpKFMFNqXQ>

- **Power point παρουσίαση**

<https://www.slideshare.net/ssuser8555a6/9-9707126>

- **Εικόνες**

: <https://www.slideshare.net/ssuser703132/g-9-oi-megaloi-diwgmoi-1>

- **Βιβλία**

Ο χιτών , Ντάγκλας Λόϊντ, εκδόσεις Άγκυρα.

Διαθεματική προσέγγιση

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

∅ Γλώσσα :

Χρησιμοποιούμε ένα κείμενο από τα παραπάνω βιβλία και το συζητάμε με τα παιδιά. Γνωριμία με τις άγνωστες λέξεις. Παιχνίδι με συνώνυμα και αντίθετα. Άσκηση στον προφορικό λόγο. Γράφοντας για την Πίστη και την δύναμη των μαρτύρων.

∅ Ιστορία :

1. TPS Σκέψου-Συζήτησε-Μοιράσου. Καταγραφή στοιχείων, άντληση πληροφοριών για τους διωγμούς
2. TPS Σκέψου-Συζήτησε-Μοιράσου. Καταγραφή στοιχείων, άντληση πληροφοριών για τους μάρτυρες

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου, ΣΤ' Δημοτικού, ΘΕ 2, σ. 64-65, στο <http://www.iep.edu.gr/index.php/el/thriskeftika-programmata-spoudon>.

Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου, στο <http://www.iep.edu.gr/index.php/el/thriskeftika-odigoi-ekpaideftikoy> (οι τεχνικές).

Κείμενα εμπλουτισμένα από το *Διδακτικό Υλικό Θρησκευτικών Δημοτικού (Κείμενα)* στο <http://www.iep.edu.gr/index.php/el/thriskeftika-didaktiko-yliko/didaktiko-yliko-dimotikoy>

∅ Μουσική :

Τραγούδια για το κατηχητικό

<https://www.scribd.com/doc/45547872/%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%93%CE%9F%CE%A5%CE%94%CE%99%CE%91-%CE%93%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%9F-%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%A7%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F>

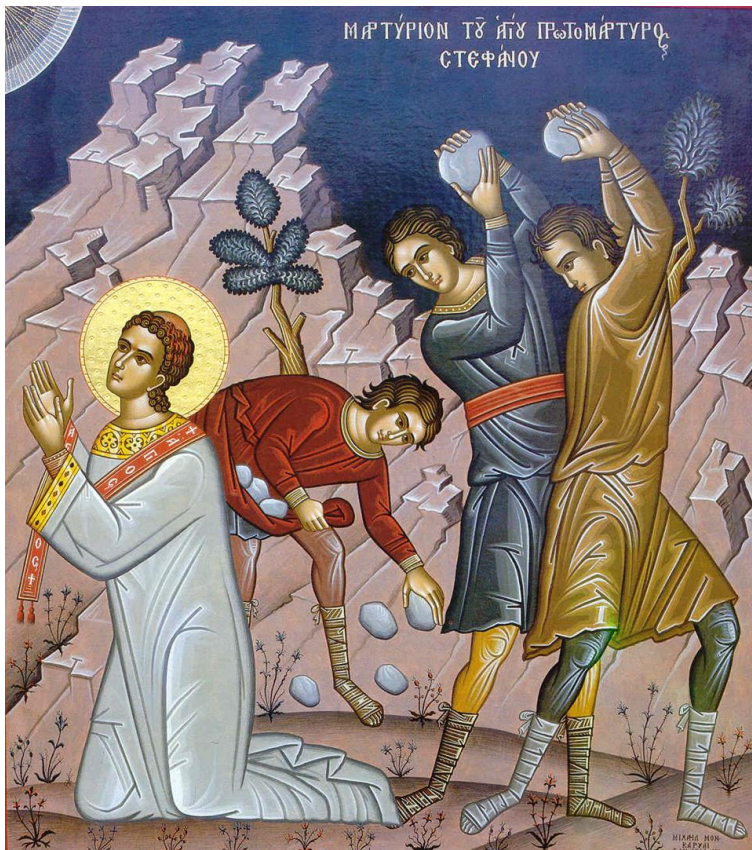
∅ Εικαστικά :

Οι τοιχογραφίες στις κατακόμβες.

-Με ποιες παραστάσεις ήταν διακοσμημένες οι κατακόμβες και τι συμβόλιζαν αυτές;

<http://www.catacombe.roma.it/it/simbologia.php> • <http://tinyurl.com/katakombeswiki>

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Καρέκλα αφήγησης:

Ένας μαθητής είναι χριστιανός και ζει στη Ρώμη. Ακούει το διάταγμα για το διωγμό των Χριστιανών και αφηγείται τα βιώματα και συναισθήματά του. Ένα άλλος μαθητής είναι Ρωμαίος στρατιώτης. Μένει στην ίδια γειτονιά με τον χριστιανό. Αφηγείται τα συναισθήματά του και τις σκέψεις του. Τι να κάνει; Να υπακούσει στις διαταγές ή στην αγάπη και την φιλία; Ένας άλλος μαθητής είναι εθνικός, φτιάχνει αγάλματα για ναούς; Από τότε που ήρθαν οι Χριστιανοί δεν έχει πολλές δουλειές. Πως θα θρέψει την οικογένεια;

ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Εισαγωγή-θεολογικές προεκτάσεις-κατευθυντήριες γραμμές

Αγαπητέ μου κατηχητή, αγαπητή μου κατηχήτρια,

Τον όρο «Μέγας» επεφύλαξε η ιστορία για πολύ λίγα πρόσωπα. Από τη γη αυτή πέρασαν ένδοξοι στρατηλάτες, άνθρωποι σοφοί, επιστήμονες κορυφαίοι, άνθρωποι πνευματικοί, άνθρωποι άγιοι. Ελάχιστοι όμως χαρακτηρίστηκαν «Μεγάλοι». Ο όρος αυτός απενεμήθη στα πρόσωπα εκείνα τα οποία άλλαξαν τον ρου της ιστορίας, τον ρου της πνευματικότητας της ανθρωπότητας, τον ρου εξελίξεων. Χωρίς αυτούς ο κόσμος μας, ο πολιτισμός μας δεν θα ήταν ίδιος. Όπως αντιλαμβάνεστε, τα συμπεράσματα αυτά δεν βγαίνουν σε 50 ή εκατό χρόνια. Έρχεται η ιστορία αιώνων για να επαληθεύσει αυτόν τον τίτλο. Και όσοι διατήρησαν αυτό το «Μέγας», δοκιμάστηκαν από τις εξελίξεις και χωρίς καμία αμφιβολία αναδείχθηκε η μέγιστη σημασία της προσωπικότητάς τους.

Ένας από τους ανθρώπους αυτούς υπήρξε ο Άγιος Μέγας Κωνσταντίνος. Ιστορικά δεν αμφισβητήθηκε ποτέ η καταλυτική του επίδραση στην ιστορία της ανθρωπότητας. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι ήταν εκείνος που έβγαλε το κήρυγμα της αγάπης από τις κατακόμβες και το ανέβασε στο φως του ήλιου. Αυτή η πίστη έμελλε να χωρίσει την ανθρώπινη ιστορία στο πριν και το μετά Χριστόν και να αποτελεί μέχρι σήμερα την μόνη ρεαλιστική ελπίδα ηθικής και πνευματικής ανάστασης για όλο τον κόσμο.

Δεν νομίζω ότι μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε τι σημαίνει να καταλύονται δοξασίες και ηθικοί κώδικες αιώνων προκειμένου να αντικατασταθούν από κάτι που στηρίχτηκε στο κήρυγμα ενός ασήμαντου ραβί της Παλαιστίνης και στο μήνυμα 12 ασήμαντων ψαράδων που διασκορπίστηκαν σε όλη την οικουμένη. Θέλει ιδιαίτερη

ευφυΐα αλλά και ιδιαίτερη φώτιση για να αντιληφθεί ένας άνθρωπος πως, πίσω από το κήρυγμα αυτών των ασήμαντων ανθρώπων, μια δύναμη πέρα από τα ανθρώπινα είναι σε θέση να μεταμορφώσει ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο. Και τέτοιος άνθρωπος αποδεικνύεται πως ήταν ο Μέγας Κωνσταντίνος.

Θα ήθελα να αναλογιστείς την όντως μαρτυρική ζωή του αγίου Κωνσταντίνου ο οποίος προσπαθεί να ανατρέψει δοξασίες και νοοτροπίες αιώνων. Αναλογίζεσαι τι θα αντιμετώπιζε καθημερινά; Αναλογίζεσαι τους πειρασμούς της εξουσίας, της αλαζονείας, της ανατροφής του, των σειρήνων της βίας και του αίματος από μερίδα της αυλής του που οπωσδήποτε θα ψιθύριζε στο αυτί του, πρακτικές γνωστές στις αυλές των αυτοκρατόρων της Ρώμης αλλά και όλων των ηγεμόνων της ανθρώπινης ιστορίας ; Συνειδητοποιείς πως τα σημερινά αυτονόητα αποτελούσαν ανήκουστα πράγματα για την εποχή εκείνη ; Ιδού ένα παράδειγμα:

Χιλιάδες άνθρωποι έχασαν με φρικτό τρόπο τη ζωή τους διότι δεν προσκύνησαν τον αυτοκράτορα των Ρωμαίων ως Θεό. Εκείνος στο απόγειο της δόξης του, απαρνείται την θεϊκή του ιδιότητα και απαγορεύει την όποια θεοποίηση ανθρώπου. Την δίψα ενός νέου ξεκινήματος της ανθρωπότητας σηματοδοτεί η μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη, τη δεύτερη Ρώμη. **Εκεί προσπαθεί να θεμελιώσει μια εντελώς καινούργια πολιτεία, απαγορεύοντας τις οργανιστικές λατρείες, τη μαγεία, τα κέντρα της διαφθοράς, την βλασφημία.** Θέλω και πάλι να το τονίσω: Δεν τα χρειαζόταν όλα αυτά. Ήταν ήδη ο απόλυτος αυτοκράτορας. Και μην νομίσουμε ότι όλα αυτά τα μέτρα ήτανε λαοφιλή. Αυτές οι αλλαγές κάνουν τους ηγεμόνες δυσάρεστους στον λαό και απόδειξη αυτού είναι η συμπεριφορά των πολιτικών όλων των εποχών που αποφεύγουν τις πάντα δυσάρεστες αλλαγές και ξέρουν πάντα να κολακεύουν τις μάζες για να έχουν την υποστήριξή τους.

Η δίψα του για το όραμα που προσέφερε η νέα θρησκεία της αγάπης φαίνεται στην ίδρυση ιδρυμάτων πρόνοιας προς ορφανά και αναξιοπαθούντες. Θαυμάζουμε τους μεγαλοπρεπείς Χριστιανικούς ναούς που έχτισε, δεν ξέρω όμως αν συνειδητοποιούμε την τεράστια δυσαρέσκεια που θα προκάλεσε στις μεγάλες μάζες των ειδωλολατρών στις οποίες ανήκαν και οι ισχυροί της εποχής εκείνης.

Τα ίδια οράματα διαπότισαν και την οικονομική του πολιτική: Εναντιώθηκε στην τοκογλυφία, υπερασπίστηκε τα δικαιώματα των μικρών ιδιοκτητών της γης και έβαλε φραγμό στην παντοδυναμία και την αρπακτικότητα των μεγαλοϊδιοκτητών. Ο φωτισμός και η σοφία του αποδεικνύονται όμως ιδιαίτερα σε αυτά που θέλει να αφήσει πίσω του. Όλοι οι ηγεμόνες φροντίζουν για την υστεροφημία τους. Όνειρό τους να τους θυμούνται μεγάλους και ένδοξους. Ο Μέγας Άγιος Κωνσταντίνος στα τελευταία χρόνια της ζωής του απαρνήθηκε την αυτοκρατορική χλαμύδα και με την βάπτισή του έγινε μέλος της Εκκλησίας του Χριστού όχι ως αυτοκράτορας αλλά όσο ο δούλος του Θεού Κωνσταντίνος.

Θα σου πρότεινα να παρουσιάσεις στα παιδιά τον Μ. Κωνσταντίνο ως εκείνον που ολοκλήρωσε το όραμα του Μ. Αλεξάνδρου. Ο Μακεδόνας στρατηλάτης οραματίστηκε ένα κόσμο, με συνεκτικό δεσμό, όχι την τυραννία, αλλά τον κοινό πολιτισμό. Ο μ> Κωνσταντίνος οραματίστηκε έναν κόσμο με συνεκτικό δεσμό την θρησκεία της αγάπης. Στην πολιτική και στρατιωτική σοφία του Μ. Αλεξάνδρου, ο Μ. Κωνσταντίνος προσάρμοσε μια πίστη με ανώτερη ηθική, απελευθερωμένη από τα είδωλα και τη μαγεία.

Ο Μ. Κωνσταντίνος είναι ο ιδρυτής του Δυτικού πολιτισμού και η πρώτη προσπάθεια, να ιδρυθούν πόλεις και κράτη με νόμους, στηριγμένους στα ιδεώδη και την διδασκαλία του Χριστιανισμού. Είναι ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά πως ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι ένας Χριστιανικός πολιτισμός .

Διδακτικοί στόχοι:

- Να μάθουν τα παιδιά σημαντικά γεγονότα από τα πρώτα χρόνια της ζωής του Μεγάλου Κωνσταντίνου.
- Να κατανοήσουν την σημασία του Διατάγματος των Μεδιολάνων για την ζωή των Χριστιανών αλλά και την συνέχιση και εδραίωση του Χριστιανισμού.

Σήμερα μαθαίνω:

Σήμερα μαθαίνω για τα πρώτα χρόνια της ζωής του Μ. Κωνσταντίνου και το Διάταγμα των Μεδιολάνων.

Ερωτήσεις προθέρμανσης

- 1.** Πόσο σημαντικό είναι για εμάς να μπορούμε να πηγαίνουμε ελεύθερα στην εκκλησία και να λατρεύουμε τον Χριστό;
- 2.** Μπορούσαν οι Χριστιανοί κατά την διάρκεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας να λατρεύουν το Χριστό;
- 3.** Έπρεπε να αλλάξει αυτό και γιατί;

Λίγα Ιστορικά στοιχεία

Ο Μέγας Κωνσταντίνος, ήταν ο πρώτος χριστιανός αυτοκράτορας. Γεννήθηκε στην πόλη Ναϊσσό, τη σημερινή Νίσα της κεντρικής Σερβίας. Ήταν γιός του Κωνσταντίου Χλωρού Καίσαρα και Αύγουστου των δυτικών επαρχιών της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Μητέρα του ήταν η ευσεβής και ενάρετη Ελένη, από την πόλη Δρέπανο της Βιθυνίας .

Ο Κωνσταντίνος έμεινε μεγάλο διάστημα στην αυλή του Διοκλητιανού όμηρος και εγγυητής της πιστότητας του πατέρα του. Διακρίθηκε για τη μόρφωση, τα πνευματικά χαρίσματα, την ευγένεια αλλά και τις διοικητικές του ικανότητες. Δεν ακολούθησε τα ήθη και τις πράξεις της Ρωμαϊκής αυλής γιατί η μητέρα του Ελένη φρόντισε να του δώσει ορθή ανατροφή. Κατά την παραμονή του κοντά στο Διοκλητιανό είχε την ευχέρεια να μαθητεύσει κοντά σε πολύ αξιόλογους διδασκάλους.

Όταν ο πατέρας του Κωνσταντίνος ήταν ετοιμοθάνατος, στην πόλη Εβόρακο (Υόρκη) της Βρετανίας, τον όρισε διάδοχο του θρόνου του.

Η σύγκρουση με τον Μαξέντιος δεν άργησε να έρθει. Ο Μέγας Κωνσταντίνος προελαύνοντας αήττητος, έφθασε στα περίχωρα της Ρώμης, όπου τον περίμενε ο Μαξέντιος με πολύ μεγαλύτερες δυνάμεις κοντά στην Μουλβία Γέφυρα.

Την παραμονή της μάχης και ενώ ο Κωνσταντίνος παρατηρούσε τα αμέτρητα εχθρικά στρατεύματα προσπαθώντας να αποφασίσει για την στρατηγική που θα του έφερνε τη νίκη, είδε στον ουρανό ένα σταυρικό σύμπλεγμα. Ήταν το φωτεινό το σημείο του Σταυρού και γύρω του την επιγραφή, «Εν τούτω νικά». Έκπληκτοι παρακολουθούσαν και οι στρατιώτες που ήταν γύρω του. Το νέο διαδόθηκε γρήγορα σε όλο το στράτευμα του Κωνσταντίνου! Την ίδια τη νύχτα παρουσιάστηκε στον ύπνο του ο Χριστός που τον προέτρεψε οδηγήσει τον στρατό του με το σταυρικό λάβαρο και θα νικούσε τους εχθρούς του.

Την επομένη μέρα, ο στρατός του Κωνσταντίνου με λάβαρο του το σταυρικό σύμπλεγμα πέτυχε μια περήφανη νίκη. Ο Κωνσταντίνος θαύμασε τη δύναμη του Σταυρού, βλέποντας τέτοιο θαύμα και πρόσταξε να στήσουν αναμνηστικές στήλες με τον Τίμιο Σταυρό στα κυριότερα μέρη της πόλης.

Από τότε το λάβαρο του στρατού του θα φέρει το Σταυρό και το μονόγραμμα ΧΡ.

Το 313 μ.Χ. θα συναντηθεί με στον συνάρχοντα του Λικίνιο στα Μεδιόλανα, το σημερινό Μιλάνο της Ιταλίας, και θα υπογράψει το περίφημο Διάταγμα των Μεδιολάνων με το οποίο σταμάτησε τους σκληρούς διωγμούς των Χριστιανών και έσωσε την ζωή πολλών Χριστιανών, μεταξύ τους και Ελλήνων, που θα περνούσαν από τα σκοτεινά κελιά ή το στόμα των θηρίων του Κολοσσαίου της Ρώμης! Τα σπουδαιότερα έργα του, που απαθανάτισαν στους αιώνες τη μνήμη του ήταν: (α) Η υπογραφή του διατάγματος των Μεδιολάνων το 313 μ.Χ. με το οποίο σταμάτησαν οι διωγμοί κατά των Χριστιανών, (β) η σύγκληση της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, (γ) η αποστολή της μητέρας του, της Αγίας Ελένης, στα Ιεροσόλυμα για την ανεύρεση του Τιμίου Σταυρού και των τόπων της παρουσίας του Κυρίου στη γη, (δ) η ανοικοδόμηση της Κωνσταντινούπολης, και (ε) η ολοκλήρωσή του στην Χριστιανική Πίστη με τη βάπτισή του.

Προτάσεις διδασκαλίας

Τα παιδιά που συμμετέχουν ερευνούν και μαθαίνουν για το Διάταγμα των Μεδιολάνων μέσα από:

- **Ακουστικό υλικό**

Ο Μέγας Κωνσταντίνος

<https://www.youtube.com/watch?v=lz4HPeoIT4E>

- **Power point παρουσίαση**

<https://www.slideshare.net/gkapetanakis/ss-72867234>

- **Βιβλία**

Οι Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη, εκδόσεις Σταμούλης.

Διαθεματική προσέγγιση

Διαθεματική διασύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα :

Ø Γλώσσα :

Χρησιμοποιούμε το παρακάτω κείμενο από το διάταγμα των Μεδιολάνων και το συζητάμε με τα παιδιά.

Cunctos populos, quos clemantiae nostrae regit temperementum, in tali volumus religione versari, quan divinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque ad nunc ab ipseo insinuata declarat quamque pontificem Damasum sequi claret et Petrum Alexandriae episcopum virum apostolicae sanctitatis, hoc est, ut secundum apostolicam disciplinam euangelicamque doctrianam patris et filii et spiritus sancti unam deitatem sub parili maiestate et sub pia trinitate credamus. Hanc legen sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus emplecti, reliquos vero dementes vesanosque iudicantes hearetici dogmatis infamiam sustinere nee conciliabula eorum ecclesiarum nomen accipepe, divina primum vindicta, post etiam motus nostri, quem ex cealesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos. C.T. XVI, 1,2 (έτος 380 Φεβρ. 28).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ :

«Όλους τους Λαούς τους οποίους κυβερνά η διάθεσις της ιδικής μας πραότητος εις τοιούτου είδους θρησκείας θέλωμε να μεταστραφήτε, εις εκείνην την οποίαν ο θείος Αποστολος Πέτρος ώρισε να παραδοθή εις τους Ρωμαίους ως θρησκεία την οποίαν εφανέρωσεν εις τον ποντίφηκα Δάμασον ως και εις τον Πέτρον Επίσκοπον Αλεξανδρείας, άνδρα Αποστολικής ιερότητος και είναι και αυτό είναι να πιστεύωμε σύμφωνα με την Αποστολικήν διδασκαλίαν και την Ευαγγελικήν διδαχήν εις τον Πατέρα και Υιόν και το Άγιον Πνεύμα, την μία Θεότητα της οποίας Μεγαλωσύνης και θείας Τριαδικότητος. Αυτόν τον Νόμον ακολουθούντες ασπαζόμεθα το όνομα του καθολικού Χριστιανού και καταδικάζομε τους υπολοίπους ως παράφρονας και ανοήτους που διατηρούν την δυσφημίαν των αιρετικών δογμάτων και δεν δέχονται τας συμβουλάς των Εκκλησιών μας, θεϊκές μεν εις την αρχήν, αλλά μετά από την ιδικήν μας κίνησιν, την θεόσταλην, προσεύχονται δια την τιμωρίαν των». (5)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. ανεξίθρησκία η· ανοχή που επιδεικνύει η κρατική εξουσία ως προς τη θρησκεία των πολιτών. [ΕΤΥΜΟΛ. < ανεξίθρησκος. Η λέξη μαρτυρείται από το 1768 στον διδάσκαλο του Γένους Ευγένιο Βούλγαρη].
2. Το Μιλάνο, ως γνωστόν, είναι η δεύτερη σε πληθυσμό πόλη της γειτονικής μας χώρας και πρωτεύουσα της περιοχής της Λομβαρδίας με πληθυσμό περίπου 1.300.000 κατοίκους. Θεωρείται η οικονομική πρωτεύουσα της Ιταλίας. Βρίσκεται στους πρόποδες των Άλπεων, σε απόσταση 45 χλμ. από τη λίμνη του Κόμο. Το Μιλάνο είναι χτισμένο στις όχθες του ποταμού Ολόνα, στον οποίο πιθανόν οφείλει το αρχαιότερο όνομά του (Μεδιόλανο), το οποίο πιθανόν να ιδρύθηκε τον 6ο αι. π.Χ. από γαλατικές φυλές. Το 222 π.Χ. κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους που του έδωσαν την ονομασία Μεδιόλανο. Το 313 οι αυτοκράτορες Μ. Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος υπέγραψαν εκεί το «Διάταγμα του Μεδιολάνου» που έδινε στους Χριστιανούς το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας. Στις αρχές του 4ου αιώνα ήταν από τα σημαντικότερα κέντρα του Χριστιανισμού. Στους κατοπινούς αιώνες το Μιλάνο πέρασε στην κυριαρχία των Λογγοβάρδων και αργότερα των Φράγκων του Καρόλου του Μεγάλου (Καρλομάγνου). Μετά από πολλές περιπέτειες στο διάβα των αιώνων, το Μιλάνο ελευθερώθηκε το 1859, όταν οι Αυστριακοί νικήθηκαν από τους συμμάχους στρατούς του Πιεμόντε και της Γαλλίας με επικεφαλής το Γάλλο αυτοκράτορα Ναπολέοντα Γ'. Το 1919 το Μιλάνο έγινε κέντρο της φασιστικής δραστηριότητας του Μουσολίνι, ο οποίος ξεκίνησε από την πόλη αυτή την περίφημη «πορεία προς τη Ρώμη» (1922).
3. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο Μουσολίνι επέλεξε την 28ην Οκτωβρίου του 1940, για να κάνει επίθεση κατά της Ελλάδος με την ελπίδα ότι η Ρώμη «θα έπαιρνε το αίμα της πίσω»!..
4. Ευσεβίου Εκκλησ. Ιστορία 8,17, 310 Β.Ε.Π. Τομ. Κ' 6263.
5. Η μετάφραση έγινε από τον Πρωτοπρεσβύτερο π. Ευάγγελο Κ. Μαντζουνέα).

Πηγή: <https://www.sakketosaggelos.gr/Article/1810/>

Γνωριμία με τις άγνωστες λέξεις. Παιχνίδι με συνώνυμα και αντίθετα. Άσκηση στον προφορικό λόγο. Γράφοντας για την σημασία του Διατάγματος των Μεδιολάνων για τους Χριστιανούς.

∅ Ιστορία :

3. TPS Σκέψου-Συζήτησε-Μοιράσου. Καταγραφή στοιχείων, άντληση πληροφοριών για τα πρώτα χρόνια της ζωής του Μεγάλου Κωνσταντίνου.
4. TPS Σκέψου-Συζήτησε-Μοιράσου. Καταγραφή στοιχείων, άντληση πληροφοριών για το Μεδιόλανο

∅ Μουσική :

Απολυτίκιο Αγ. Κωνσταντίνου και Ελένης

<https://www.youtube.com/watch?v=0vGNUfk6wUU>

Τραγούδια για το κατηχητικό

<https://www.scribd.com/doc/45547872/%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%93%CE%9F%CE%A5%CE%94%CE%99%CE%91-%CE%93%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%9F-%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%A7%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F>

Εικόνες για συζήτηση

Παιχνίδι

Η καρτέκλα του ανακριτή

Ένα παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Τα υπόλοιπα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και αναλαμβάνουν να γράψουν ερωτήσεις που αφορούν τόσο στις διοικητικές του ικανότητες όσο και στην πίστη του στη νέα θρησκεία το Χριστιανισμό. Οι ερωτήσεις γίνονται διαδοχικά από κάθε ομάδα.